

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXII/169/2021 Rady Gminy Tarnawatka
z dnia 30 lipca 2021 r.

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXXIII/235/2022 Rady Gminy Tarnawatka
z dnia 24 czerwca 2022 r.

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

Tomaszów Lubelski 2002

*()*1 oznaczenie zmian wprowadzonych do studium na podstawie Uchwały Nr XXII/169/2021 Rady Gminy Tarnawatka z dnia z 30 lipca 2021 r. (tekst pochyły, kolor czerwony)*

*()*2 oznaczenie zmian wprowadzonych do studium na podstawie Uchwały Nr XXXIII/235/2022 Rady Gminy Tarnawatka z dnia z 24 czerwca 2022 r. (tekst pochyły, kolor granatowy)*

Spis treści	Str.
CZĘŚĆ I CEL, ZAKRES I PODSTAWY PRAWNE STUDIUM	7
1. CHARAKTER PRAWNY STUDIUM	8
2. CEL I ZAKRES STUDIUM	9
3. STUDIUM JAKO ELEMENT PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO	11
4. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	12
CZĘŚĆ II STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.	13
1. ELEMENTY I CECHY ŚRODOWISKA	14
1.1. Fizjografia terenu	14
1.2. Budowa geologiczna	16
1.3. Surowce mineralne	17
1.4. Gleby	18
1.5. Wody powierzchniowe i podziemne	21
1.6. Warunki klimatyczne	25
1.7. Bioecenozy	27
1.8. Obszary chronione i projektowane do ochrony	32
1.8.1. Obszary chronione lub projektowane do ochrony na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody	34
1.8.2. Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy Prawo Wodne oraz ustawy Prawo Geologiczne i Górnicze	35
1.8.3. Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o lasach	36
1.8.4. Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych	36
1.8.5. Obszary przyrodniczo-kulturowe chronione na podstawie przepisów o ochronie dóbr kultury oraz na podstawie przepisów ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych	37
1.9. Stan środowiska w świetle wyników Państwowego Monitoringu Środowiska	37
2. FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	39
2.1. Struktura układu przyrodniczego	39
2.2. Powiązania funkcjonalno-przestrzenne z cennymi obszarami przyrodniczymi systemu europejskiego, krajowego i regionalnego	39

3. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA	40
3.1. Powierzchnia ziemi	40
3.2. Wody	40
3.3. Powietrze	47
3.4. Klimat akustyczny	51
3.5. Biocenozy	53
CZĘŚĆ III STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA SPOŁECZNO GOSPODARCZEGO GMINY TARNAWATKA	54
1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE GMINY TARNAWATKA	55
1.1. Ogólna charakterystyka województwa lubelskiego	55
1.2. Ogólna charakterystyka powiatu tomaszowskiego	57
1.3. Ogólna charakterystyka gminy Tarnawatka	58
1.4. Położenie obszaru zmiany studium, ogólna charakterystyka zmiany studium	59
2. DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY	60
2.1. Demografia	60
2.1.1. Struktura ludności według płci i wieku	60
2.1.2. Ruch naturalny i migracyjny	62
2.1.3. Zasoby mieszkaniowe	66
2.1.4. Rynek pracy	66
2.1.5. Podsumowanie sytuacji demograficznej gminy	67
2.2. Potencjał ekonomiczno-gospodarczy	69
2.2.1. Struktura podmiotów gospodarczych	69
2.2.2. Przemysł	71
2.2.3. Powierzchnia i użytkowanie gruntów	71
2.2.4. Rolnictwo	71
2.2.5. Leśnictwo	72
2.4. Infrastruktura techniczna	72
2.4.1. Komunikacja	72
2.4.2. System zaopatrzenia w wodę	76

2.4.3. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	77
2.4.4. Elektroenergetyka	77
2.4.5. Zaopatrzenie w gaz	77
2.4.6. Ciepłownictwo	78
2.4.7. Kierunki i zasady rozwoju telekomunikacji	78
2.4.8. Gospodarka odpadami	78
2.5. Infrastruktura społeczna	78
2.5.1. Administracja i edukacja	78
2.5.2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	79
2.5.3. Kultura, obiekty sportu i rekreacji	79
2.3.4. Obiekty łączności	79
2.5.5. Cmentarze	79
2.6. Wybrane aspekty wymogów bezpieczeństwa ludzi i środowiska	80
2.6.1. Zagrożenia	81
2.6.2. Ochrona przeciwpożarowa	82
CZĘŚĆ IV UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	84
1. PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	85
1.1. Uwarunkowania wynikające z ochrony środowiska	85
1.2. Uwarunkowania wynikające z ilości i jakości zasobów i walorów środowiska oraz warunków fizjograficznych	90
1.3. Uwarunkowania wynikające z istniejących przeobrażeń i procesów degradacji środowiska	92
1.4. Uwarunkowania planistyczne i strategiczne	93
CZĘŚĆ V KIERUNKI ROZWOJU GMINY TARNAWATKA W TYM CELE ROZWOJU GMINY, ZASADY I ZAKRES USTALEŃ STUDIUM	96
1. KIERUNKI I ZASADY OCHRONY WARTOŚCI I ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	99
2. KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY	107
3. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA TERENÓW ZABUDOWANYCH	107
3a UKŁAD FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY, USTALENIA	108
4. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU TURYSTYKI I REKREACJI	111

5. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ROLNICTWA I JEGO OTOCZENIA	112
6. KIERUNKI ZASADY ROZWOJU PRZEMYSŁU, DROBNEJ WYTWÓRCZOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	113
7. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	113
7.1. Komunikacja	114
7.2. Gospodarka wodna	115
7.3. Systemy kanalizacji sanitarnej i oczyszczania ścieków	115
7.4. Usuwanie odpadów stałych	115
7.5. Elektroenergetyka	117
7.6. Systemy gazownictwa	117
7.7. Ciepłownictwo	117
7.8. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej w obszarze zmiany studium	118
8. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego, w tym o znaczeniu ponadlokalnym dla obszaru zmiany studium	119
9. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszaru zmiany studium	119
10. Obszary przestrzeni publicznych i rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² dla obszaru zmiany studium	120
11. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej dla obszaru zmiany studium	120
12. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią i obszary osuwania się mas ziemnych dla obszaru zmiany studium	120
13. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny dla obszaru zmiany studium	121
14. Obszary wymagające szczególnych sposobów zagospodarowania o ograniczonych możliwościach inwestycyjnych dla obszaru zmiany studium	121
15. Obszary wymagające przekształceń, rekultywacji lub rehabilitacji dla obszaru zmiany studium	121
16. Tereny zamknięte dla obszaru zmiany studium	121
17. Obszary pomników zglądy i ich stref ochronnych dla obszaru zmiany studium	121
18. Obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kw dla obszaru zmiany studium	122
CZĘŚĆ VI ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY TARNAWATKA	123

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ I

**CEL, ZAKRES
I PODSTAWY PRAWNE
STUDIUM**

*Brol Systemy Przemysłowe Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

1. CHARAKTER PRAWNY STUDIUM.

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 roku nakłada na wszystkie gminy w Polsce obligatoryjny obowiązek wykonania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Ustawa ta określa tryb i zakres rzeczowy wykonania Studium. Warunkiem podjęcia prac nad Studium jest odpowiednia uchwała Rady Gminy.

Studium sporządza się przez Zarząd Gminy, a przygotowuje przez uprawnionego projektanta (samodzielnie bądź w większym zespole).

Zarząd Gminy jest zobowiązany do przedstawienia Studium do zaopiniowania organom, które są uprawnione do uzgadniania projektów planów miejscowych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwała Rada Gminy.

Stosownie do wymagań określonych w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym (zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt. 4), w Studium powinny być uwzględnione uwarunkowania wynikające z:

- ❖ dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu
- ❖ występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- ❖ stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ❖ prawa własności gruntów,
- ❖ jakości życia mieszkańców,
- ❖ zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W Studium określa się w szczególności: .

- ❖ obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- ❖ lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- ❖ obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- ❖ obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- ❖ obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- ❖ kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na które będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków,
- ❖ obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania.

Przepisy szczególne, o których mowa, dotyczące występowania obiektów i obszarów chronionych, zawarte są w ustawach o ochronie przyrody (1991) oraz o ochronie dóbr kultury i muzeach (1962).

Ponadto Studium wymaga uwzględnienia niektórych przepisów szczególnych zawartych w:

- ❖ ustawie o samorządzie terytorialnym ,
- ❖ ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska ,
- ❖ ustawie o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości,
- ❖ ustawie o lasach ,
- ❖ ustawie o ochronie gruntów rolnych ,
- ❖ ustawie Prawo budowlane ,
- ❖ ustawie Prawo wodne ,
- ❖ ustawie Prawo geologiczne i górnicze ,
- ❖ ustawie o drogach publicznych .

W Studium wymagane jest uwzględnienie uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa, co oznacza konieczność zgodności studium gminnego ze studium zagospodarowania województwa.

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym precyzuje niezbędny i minimalny zakres zawartości Studium i nie narzuca ograniczeń co do merytorycznego zakresu analiz i regulacji przeprowadzanych w

ramach Studium. Oznacza to znaczne zróżnicowanie zakresu merytorycznego Studium, wynikające ze specyfiki gminy i przyjętej metodologii sporządzania opracowania dla różnych gmin. ' Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 6 ust. 7). Studium stanowi przede wszystkim niezbędną podbudowę planów miejscowych.

2. CEL I ZAKRES STUDIUM.

Rada Gminy w Tamawatce podjęła uchwałę Nr XIII (81) 99 Rady Gminy w Tamawatce z dnia 28 grudnia 1999 r. dotyczącą przystąpienia do sporządzania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka”.

Zakres prac obejmuje:

- ❖ Diagnozę stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego gminy Tamawatka.
- ❖ Diagnozę stanu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.
- ❖ Uwarunkowania rozwoju gminy.
- ❖ Kierunki rozwoju gminy Tamawatka.
- ❖ Polityka przestrzenna gminy.

Wymienione wyżej tematy zostały szczegółowo opracowane w części tekstowej Studium. Do tekstu dołączono mapy tematyczne.

(Niniejsza zmiana studium jest wykonywana w związku z Uchwałą Nr XXIII/156/2017 Rady Gminy Tamawatka z 27 września 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka, Uchwałą Nr XXIV/167/2017 Rady Gminy Tamawatka z 28 listopada 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka oraz Uchwałą Nr VI/42/2019 Rady Gminy Tamawatka z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka. Granicami zmiany studium objęto część obrębów geodezyjnych Tamawatka i Dąbrowa Tamawacka. Objęcie wspólną zmianą terenów wskazanych w kilku uchwałach o przystąpieniu do zmiany studium wynika bezpośrednio z niewielkiego zasięgu przestrzennego wykonywanych zmian oraz podobnych uwarunkowań ich zagospodarowania i docelowej funkcji jaką mają one pełnić w strukturze przestrzennej gminy. Dzielnie zmiany studium nie ma tym samym uzasadnienia planistycznego.

Zmianę studium opracowano zgodnie z wymogami art. 10 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zmianami), z uwzględnieniem zobowiązania wynikającego z przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485), w tym w zakresie bilansu terenów i maksymalnego zapotrzebowania gminy na tereny budowlane. Analizę zapotrzebowania przeprowadza się dla całego obszaru gminy Tamawatka. Bilans terenów wykonano jako dodatkowy załącznik do studium, który powinien być aktualizowany w miarę wykonania kolejnych zmian studium lub kompleksowej zmiany całego studium. Wnioski wynikające z bilansu wskazują, że powierzchnia zmiany studium nie ma zasadniczego wpływu na zapotrzebowanie gminy na tereny budowlane, a stanowi jedynie uzupełnienie istniejących struktur przestrzennych. Zmiany studium wprowadzono w sposób ujednolicony zarówno dla tekstu studium jak i załącznika graficznego do studium, pn. „Gmina Tamawatka Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Elementy Polityki Przestrzennej”. Na załączniku tym wskazano granice zmiany studium i zakres zmian polityki przestrzennej gminy, z niej wynikającej)1

(Zmiana studium wykonywana jest na podstawie Uchwał Nr XV/119/2020 Rady Gminy Tamawatka z dnia 30 października 2020 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka, Nr XIX/142/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 26 marca 2021 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka, Nr XIX/144/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 26 marca 2021 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy

Tarnawatka oraz Nr XX/150/2021 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 27 maja 2021 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnawatka.

Ogólna powierzchnia obszarów objętych zmianą studium wynosi ok. 47 ha. W cytowanych uchwałach wskazano granice obszarów podlegających zmianie studium. Tak jak w przypadku zmiany studium przyjętej w 2021 r. również w niniejszej zmianie uwzględniono lokalne potrzeby społeczności w kilku punktowych obszarach, nie powiązanych ze sobą w strukturze przestrzennej gminy. Pomimo izolacji przestrzennej poszczególnych obszarów zmiana ich kierunków polityki przestrzennej ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Wszystkie obszary wybrane do zmiany studium mają charakter inwestycji budowlanych w obszarach wiejskich i zostały zgłoszone jako inwestycje, które mają zostać zrealizowane w krótkim okresie lub obejmują obszary, które w skutek kierunków rozwoju określonych w studium obowiązującym znajdują się w fazie stagnacji inwestycyjnej. Działania planistyczne podjęte w zmianie studium w większości przypadków są prowadzone w ramach wyznaczonych w studium obowiązującym stref funkcjonalnych wskazanych do rozwoju zabudowy wiejskiej zagrodowej, mieszkaniowej i usługowej. Tereny objęte zmianą studium, a w studium obowiązującym znajdujące się poza strefami inwestycyjnymi obejmują jedynie ok. 7 ha. Zmiana kierunków polityki przestrzennej dla wybranych terenów nie powoduje zatem istotnych zmian w rozwoju struktury przestrzennej gminy, a jedynie stanowi doprecyzowanie ich dla wyszczególnionych obszarów. Należy nadmienić, że zmiana kierunków polityki przestrzennej dla tych obszarów jest pożądana i nie powoduje rozproszenia funkcji w ramach wyszczególnionych w studium stref funkcjonalno – przestrzennych. Obszary objęte zmianą studium powodują jedynie nieznaczne korekty pomiędzy wyznaczonymi w studium strefami kierunkowymi. Wprowadzone zmiany nawiązują do kierunków rozwoju obszarów sąsiadujących z granicami zmiany studium.

Zmianę studium opracowano zgodnie z wymogami art. 10 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503), z uwzględnieniem zobowiązania wynikającego z przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485), w tym w zakresie bilansu terenów i maksymalnego zapotrzebowania miasta na tereny budowlane. Bilans terenów pod zabudowę został wykonany w procedurze planistycznej nad sporządzeniem zmiany studium przyjętej w 2021 r. Korekta kierunków polityki przestrzennej gminy powoduje jedynie nieznaczny wzrost powierzchni terenów zagrodowych, mieszkaniowych i usługowych kosztem terenów rolniczych. Wzrost liczby ludności tym spowodowany jest jednak nieznaczny i nie ma istotnego wpływu na ogólne zapotrzebowanie gminy na tereny budowlane.

Zmiany wprowadzane w studium obowiązującym zostały wyodrębnione na załączniku graficznym do niego oraz tekście studium, gdzie oznaczono je pochyłym tekstem w kolorze niebieskim i w nawiasie o cyfrą 2 – (.....)2. Krótki okres jaki minął od kompleksowej aktualizacji studium wykonanej w 2021 nie powodował konieczności wprowadzania istotnych zmian zarówno w uwarunkowaniach przestrzennych rozwoju gminy, jak i jej kierunków dalszego rozwoju. Zmiany mogły być tym samym ograniczone do niezbędnych elementów, co umożliwiło po wprowadzonych zmianach, wykonanie aktualizacji studium w formie jednolitego tekstu oraz wyraźne uwidocznienie ich na załączniku graficznym.

Zakres wprowadzanych zmian studium umożliwił zakwalifikowanie terenów objętych tymi zmianami do strefy funkcjonalno – przestrzennej oznaczonej symbolem MUR, która została wprowadzona w studium na podstawie zmiany wykonanej w 2021 r. W wytycznych planistycznych wskazanych w tej strefie wprowadzono dla terenów objętych niniejszą zmianą jedynie korektę wskaźników i parametrów urbanistycznych oraz niezbędnych uszczegółowień w zakresie wybranych zasad zagospodarowania terenów, stanowiących wytyczne do sporządzanych po uchwaleniu zmiany studium planach miejscowych. Wyjątek stanowi obszar obejmujący działkę nr ewid. 57/13 w miejscowości Tarnawatka – Tartak. Działka ta przylega bezpośrednio do rzeki Wieprz, na której oparty jest korytarz ekologiczny GKPd-2a Lasy Roztocza – Dolina Bugu. Zgodnie z opinią właściwej RDOŚ tereny przylegające do rzeki w pasie szerokości 100 m zostają wyłączone ze strefy inwestycyjnej. Tereny te w zmianie studium kwalifikuje się do strefy ZN – zieleni nieurządzonej o funkcji ekologicznej. Dodatkowo w zmianie studium

wykonano aktualizację uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego dla obszarów gminy nią objętych, w tym wynikających z sytuacji planistycznej gminy w czasie sporządzania tej zmiany.)2

3. STUDIUM JAKO ELEMENT PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO.

Planowanie miejscowe, według przepisów Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, obejmuje dwa rodzaje opracowań:

- ❖ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w którym określa się lokalne uwarunkowania, cele rozwojowe oraz kierunki polityki przestrzennej gminy, przy uwzględnieniu uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa,
- ❖ Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego, który ustala zasady zagospodarowania i zabudowy terenu, stosownie do polityki przestrzennej gminy, ustalonej w wyniku Studium.

Studium stanowi nowy element w planowaniu miejscowym. W przeciwieństwie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sporządzane na szczeblu gminy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem ustanawiającym przepisy gminne. Nie ma mocy aktu powszechnie obowiązującego i nie może stanowić podstawy do wydawania decyzji administracyjnych o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Studium jest aktem polityki przestrzennej gminy co pociąga kształtowanie i wykładnię polityki rozwoju przestrzennego gminy. Ponadto Studium koordynuje ustalenia planów miejscowych.

Końcowe ustalenia Studium (określenie kierunków, celów i polityki przestrzennej), stanowiące treść uchwały Rady Gminy, mogą zachować aktualność znacznie dłużej niż końcowe rozwiązania zawarte w planie miejscowym. Stwarza to szansę dokonywania zmian planów miejscowych, z utrzymaniem ustalonych w Studium celów rozwoju i kierunków polityki przestrzennej.

Studium pełni dwie podstawowe funkcje:

- ❖ regulacyjną (stanowiącą), która wyraża się w ustaleniach dotyczących istotnych uwarunkowań, celów rozwoju i kierunków polityki przestrzennej, obowiązujących jedynie organy samorządu gminy,
- ❖ informacyjną, która polega na dostarczeniu organom samorządowym informacji umożliwiających prowadzenie polityki ofertowej, promocyjnej oraz tworzenie korzystnej dla gminy struktury podmiotów gospodarujących.

Studium opracowywane jest dla całego obszaru gminy. Przejmuje ono zadania dotychczas opracowanych planów miejscowych oraz części zadań planów ogólnych, dotyczących polityki przestrzennej i zasad zagospodarowania obszaru gminy.

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym tylko w sposób ogólny określa problematykę, jaka powinna być przedmiotem opracowania Studium. Zakres problematyki Studium dla poszczególnych gmin (art. 6 ust. 4 i 5) wynika z potrzeb miejscowego planowania. Jest on zróżnicowany w zależności od wielkości gminy, dominującej funkcji, zróżnicowaną strukturę użytkowania i zagospodarowania terenów, stan zasobów, stopień urbanizacji terenu, itp.

Niezależnie od zakresu niezbędnych prac, w procesie przygotowania Studium, wyróżnić można trzy etapy prac obejmujące:

- ❖ diagnozę zewnętrzną i wewnętrzną sytuacji gminy,
- ❖ określenie problemów wymagających rozwiązania i uwarunkowań rozwiązania,
- ❖ sformułowanie końcowych rozwiązań, czyli określenie polityki przestrzennej gminy.

W procesie kształtowania polityki rozwoju podstawowym wyznacznikiem możliwości rozwoju oraz czynnikiem decydującym i weryfikującym rozwiązania przestrzenne musi być środowisko przyrodnicze. Oznacza to, że rozwój społeczno-gospodarczy musi następować w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym, tzw. rozwój zrównoważony (ekorozwój).

Znajduje to wyraz w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym, która „określa zakres oraz sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele i ustalania zasad ich zagospodarowania, przyjmując ekorozwój za podstawę tych działań,...” (art. 1 ust. 1).

Zasady ochrony zasobów naturalnych, w tym ochrony środowiska przyrodniczego, na szczeblu gminy określa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i opracowane na jego podstawie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Wyniki Studium być pomocne przy podejmowaniu starań o subwencje przeznaczone na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb, np. w zakresie uzbrojenia technicznego, rehabilitacji zabudowy, ochrony środowiska przyrodniczego, itp.

4. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.

Podstawą opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka są następujące akty prawne:

- ❖ Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Dz.U. z 2001 r., Nr 62 poz.627.
- ❖ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw /Dz.U. z 2001 r. Nr 100 poz.1085/.
- ❖ Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r /tekst jednolity Dz.U. z 1999 r. Nr 15,poz.139 z późniejszymi zmianami/.
- ❖ Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody /Dz.U. z 1991 r. Nr 114, poz.492 z późniejszymi zmianami/.
- ❖ Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych /Dz.U. z 1995 r NR 16., poz.78 z późniejszymi zmianami/.
- ❖ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury /tekst jednolity Dz.U. z 1999 r. Nr 98 poz. 1150/.
- ❖ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie progowych poziomów hałasu /Dz.U. z 2002 r. Nr 8, poz.81/.
- ❖ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu „alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji /Dz.U. z 2002r., Nr 87, poz 796/.
- ❖ Rozporządzenie Ministra Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi /Dz.U.z 1991 Nr 116, poz.503/.

Znajduje to wyraz w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym, która „określa zakres oraz sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele i ustalania zasad ich zagospodarowania, przyjmując ekorozwój za podstawę tych działań,...” (art. 1 ust. 1).

Zasady ochrony zasobów naturalnych, w tym ochrony środowiska przyrodniczego, na szczeblu gminy określa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i opracowane na jego podstawie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Wyniki Studium być pomocne przy podejmowaniu starań o subwencje przeznaczone na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb, np. w zakresie uzbrojenia technicznego, rehabilitacji zabudowy, ochrony środowiska przyrodniczego, itp.

(Zmianę studium opracowano zgodnie z wymogami art. 10 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zmianami))1 2)

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ II

**STAN I FUNKCJONOWANIE
ŚRODOWISKA
PRZYRODNICZEGO**

*Brol Systemy Przemysłowe Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

CZĘŚĆ II

STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.

1. ELEMENTY I CECHY ŚRODOWISKA.

1.1. Fizjografia terenu.

Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny /vg.J.Kondrackiego./ gmina Tamawatka leży na pograniczu dwóch prowincji:

- ❖ Wyżyny Polskie, podprowincja Wyżyna Lubelsko-Lwowska, makroregion Rostocze, mezoregion Rostocze Środkowe,
- ❖ Wyżyny Ukraińskie, podprowincja Wyżyna Wołyńsko - Podolska, makroregion Wyżyna Wołyńska, mezoregion Grzęda Sokalska.

Zasadnicze rysy rzeźby Wyżyny Lubelskiej, w tym Rostocza oraz Wyżyny Wołyńskiej ukształtowały się podczas trzeciorzędu w wyniku intensywnych procesów denudacyjnych w skałach osadowych o różnej odporności (do najtwardszych zaliczane są opoki, do najmniej odpornych margle i serie kredy piszącej), powodowanych ruchami wypiętrzającymi i zmiennymi warunkami klimatycznymi. Na wychodniach mało odpornych margli zostały wyżłobione kotliny.

Zasadniczym rysem rzeźby są trzy poziomy zrównań. Pierwszy /najwyższy/ poziom wierzchowinowy, ścinający utwory kredowe i trzeciorzędowe ma wysokość od 280 do 300 m n.p.m /na Rostoczku powyżej 300 m n.p.m./. Drugi poziom, średni zaznacza się na wysokości od 220 do 250 m n.p.m. / na Rostoczku 280-290 m n.p.m./ Powstał on na wskutek wywołanego procesami denudacyjnymi cofania się i kurczenia poziomu najwyższego, na co wskazuje bezpośrednie sąsiedztwo obu tych poziomów jak i szereg izolowanych wzgórz, pozostałości poziomu wyższego. Trzeci poziom, niski występuje na peryferiach poziomu średniego. Jego wysokość nie przekracza 200 m n.p.m. Ponad nim wznoszą się również wzgórza ostańcowe. Przejścia pomiędzy poszczególnymi poziomami są silnie złagodzone przez denudację. W czwartorzędzie ponownie nastąpił etap denudacji w wyniku rozwoju sieci rzecznej i rozcięcia dolinami. Utwory gómkredowe w końcowym okresie zlodowacenia północnopolskiego zostały na znacznej powierzchni przykryte lessem lub zasypane piaskami. Rozwinęło się wówczas szereg drobniejszych, drugorzędnych cech rzeźby /terasy dolinne, sieć wąwozów lessowych, suche doliny itp/. Zasadnicza różnica pomiędzy Wyżyną Lubelską i Wyżyną Wołyńską jest widoczna w stylu rzeźby i orientacji form wyrażających się w układzie drugorzędnych dolin, a także w przebiegu garbów i ważniejszych krawędzi. Na wschód od Wieprza zaznacza się kierunek równoleżnikowy, który staje się kierunkiem dominującym na wschód od Bugu i dlatego nazwano go kierunkiem wołyńskim. Kierunek ten powtarzają również doliny dopływów Huczwy i niektórych prawostronnych dopływów Wieprza jak i garbów. Na zachód od Wieprza równoleżnikowa orientacja form ulega odchyleniu, pojawia się tu kierunek zwany lubelskim, reprezentowany przez formy przebiegające z zachodnio-północnego zachodu na wschodnio-południowy wschód /doliny prawobrzeżnych dopływów Wisły/. Przyczyny podporządkowania form rzeźby wymienionym kierunkom są dwojakie. Z jednej strony ważną rolę odegrały tutaj procesy związane z alpejskimi ruchami górotwórczymi. Ruchy te nie obejmowały wprawdzie centralnej części Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej, lecz zaznaczyły się tutaj licznymi uskokami i spękaniem, wśród których odnaleźć można nawiązania do kierunków fałdowań paleozoicznych i mezozoicznych, odnawianych podczas orogenezy alpejskiej. Rzeki dostosowujące się do linii spękań podłoża doprowadziły stopniowo do rozczłonkowania całego obszaru na szereg płaskich garbów powtarzających te same kierunki. Z drugiej strony, w miarę postępującego rozwoju rzeźby stopniowo coraz większego znaczenia zaczęły nabierać różnice odporności materiału. Na obszarach gdzie rozprzestrzeniają się skały mało odporne /margle, kreda pisząca/ powstały obniżenia, tam zaś gdzie występują skały odporniejsze /gezy/ - wyniosłości.

Wyżyna Wołyńska w obrębie województwa lubelskiego dzieli się na trzy mezoregiony: Grzędę Horodelską, Kotlinę Hrubieszowską i Grzędę Sokalską. W obszarze Grzędy Sokalskiej położona jest wschodnia część gminy Tamawatka.

Grzęda Sokalska stanowi ciąg wzniesień po obu stronach górnego Bugu o wysokości bezwzględnej 240-260 m n.p.m. Oprócz Bugu przecina ją rzeka Huczwa, biorąca początek na jej południowych zboczach. Zachodnia część Grzędy wyróżnia się regularnym układem orograficznym, wiążącym się wyraźnie z ułożeniem warstw opok i margli górnokredowych. Ponieważ jest to osiowa część niecki kredowej, warstwy mają bieg zbliżony do równoleżnikowego. Przełomowe odcinki dolin Bugu i Huczwy dzielą Grzędę na człony, które są porozcinane dolinami subsekwentnymi na szereg drugorzędnych grzęd. Cała Grzęda pokryta jest lessami, których powierzchnię urozmaicają głównie suche doliny erozyjno-denudacyjne. Południowa granica Grzędy Sokalskiej biegnie w przybliżeniu krawędzią doliny Rzeczycy. Północna granica przebiega krawędzią na linii Komarów - Tyszowce - Wereszyn.

Granica między Grzędą Sokalską i Roztoczem jest mało czytelna i ma charakter niezbyt wyraźnego skłonu wytworzonego w strefie, w której równoleżnikowe warstwy kredowe skracają dość gwałtownie i przybierają "roztockie" kierunek /SE-NW, typowy dla lewego skrzydła niecki lubelskiej. W strefie tego skrzyżowania następuje Ścisnięcie i jakby spiętrzenie warstw budujących skłon wyżej wzniesionego Roztocza. U stóp tego skłonu wierzchowina Grzędy Sokalskiej wznosi się do 280 -290 m n.p.m. i obniża się w stronę doliny Huczwy do 240 m n.p.m. Granica fizjograficzna pomiędzy Grzędą Sokalską i Roztoczem Środkowym jest trudna do wyznaczenia. Według H. Maruszczaka /1972/ przebiega na linii łączącej źródła Huczwy w Justynówce z miejscowością Tymin, a więc na wschodnich krańcach gminy. Według T. Wilgata granica ta znajduje się dalej na zachód - źródła Wieprza lokalizuje na Grzędzie Sokalskiej.

Roztocze jest wąskim wałem „którego granice wyznaczają wyraźne krawędzie denudacyjne o założeniach tektonicznych. W budowie geologicznej i orografii wału Roztocza zaznacza się wyraźny podział na odrębne bloki. Doliny przełomowe Wieprza oraz rów Tanwi z doliną Bełzec - Narol wyznaczają granice Roztocza Środkowego /Tomaszowskiego/. Obszar ten obejmuje płaskowyż i garby rozcięte siecią dolin. Granicę północną-wschodnią stanowi krawędź poziomu erozyjnego 270 m n.p.m. Roztocze Środkowe budują skały górnokredowe /opoki, opoki margliste i margle. W osi garbu stwierdzono struktury fałdowe.

W strefie południowo-zachodniej krawędzi na utworach kredowych miejscami zalegają trzeciorzędowe wapienie detretyczne i rafowe oraz piaski i piaskowce. Wschodnie skał kredowych tworzą rozległe zrównania wierzchowinowe /310-320 m n.p.m. oraz 340-350 m n.p.m./, na pograniczu z Padołem Zamojskim pokryte warstwą lessów. Ponad zrównania wierzchowinowe wznoszą się wzgórza ostańcowe pokryte czapami utworów trzeciorzędowych.

Doliny wypełniają piaski czwartorzędowe. Roztocze Środkowe dzieli się na szereg jednostek geomorfologicznych niższego rzędu. W obrębie gminy Tamawatka /wg. J. Buraczyńskiego/ wyróżnia się Płaskowyż Tamawatki, Kotlinę Górnego Wieprza oraz w południowo-wschodniej części gminy fragment wzniesienia Dąbrowy oraz Garbu Majdanu Górnego, natomiast od południowego-zachodu przylega Garb Majdanu Wielkiego i Płaskowyż Szarowoli, od północy-Płaskowyż Krynic. .

Na Roztoczu mają miejsce współczesne pionowe ruchy skorupy ziemskiej. Największe wartości ruchów podnoszących wynoszą na Roztoczu Lwowskim i Rawskim 1,5-2mm/rok i maleją ku północnemu-zachodowi do około 0,5 mm na rok na Roztoczu Gorajskim /Zachodnie/. W obszarze gminy Tamawatka wynoszą 1mm/rok. Ma to istotny wpływ na intensywność współczesnych procesów geomorfologicznych oraz powiększenie uszczelnienia utworów górnokredowych /wodonosiec/. Współczesne procesy geomorfologiczne w obszarze gminy Tamawatka mają charakter splukiwania, splęzywania, spływania, denudacji chemicznej na obszarach lessowych oraz procesów krasowych w obszarze wschodni kredowych i najsilniejsze są w północno-zachodniej części gminy, na pograniczu z gminą Krynicę oraz we wschodniej części. Współczesne zjawiska erozyjne powodują degradację gleb. Konieczne jest podjęcie działań przeciwerozyjnych /zaalesienia, śródpolne pasy zadrzewieniowe itp./.

Rzędne terenu w obszarze gminy Tamawatka wahają się w przedziale od 230 m n.p.m. w Tyminie przy wschodniej granicy gminy do 262,0 m n.p.m. w dolinie Wieprza przy zachodniej granicy gminy „do 327,5 m n.p.m. w centralnej części gminy /wzgórze pomiędzy drogą krajową Zamość-Tomaszów Lubelski i lasem Werechańskim i do 332,4 m n.p.m. w północnej części gminy w rejonie drogi krajowej Zamość-Tomaszów Lubelski. Różnice wysokości pomiędzy dolinami i wierzchowinami przekraczają 100 m.

Najwyższe wzniesienia będące wododziałem rozciągają się równolegle do drogi krajowej Zamość — Tomaszów Lubelski od granicy gmin Tamawatka i Krynice do miejscowości Tamawatka Tartak, a następnie kierunku południowoschodnim wierzchowiną ciągnącą się po północno-wschodniej stronie Wieprzowa Tamawackiego.

W morfologii terenu dominują zrównania wierzchwinowe najwyższego poziomu /przekraczające 300 m n.p.m./ oraz średniego poziomu /280-290 m n.p.m./ rozcięte licznymi suchymi dolinami oraz rozległa torfowiskowa dolina Wieprza. Jedynie przy północno-wschodniej granicy gminy, w okolicach Pauczna i Tymina spotyka się wąwozy.

Obszar gminy Tamawatka jest zróżnicowany pod względem typów krajobrazu naturalnego. Występują tu typowe krajobrazy węglanowe, lessowe oraz den dolinnych. Niejednorodna jest również struktura krajobrazu. Występuje tu mozaika lasów i trwałych użytków zielonych oraz mozaika lasów, użytków zielonych i agrocenoz drobnoprzestrzennych.

(Jak określono wcześniej rejon gminy, w którym sporządza się zmianę studium znajduje się w zasięgu makroregionu Roztocze. Tereny objęte zmianą studium są podzielone doliną rzeki Wieprz. Stoki wzniesienia mają łagodne spadki, co nie sprzyja powstawaniu zjawiska osuwisk ziemi czy ruchów masowych. Brak zagrożenia tym zjawiskiem potwierdzają informacje zawarte w bazie SOPO)1 2)

1.2. Budowa geologiczna.

Najgłębsze warstwy podłoża tworzą utwory prekambryjskie, głównie skały metamorficzne, które w granicach obecnej Wyżyny Lubelskiej, Roztocza i Wyżyny Zachodniowołyńskiej zalegają na głębokościach 5-8 km. Na prekambryjskim podłożu krystalicznym zalegają paleozoiczne osady morskie /dolomity, anhydryty, margle/ o łącznej miąższości około 3 km.

Tektonika paleozoiku wykazuje znaczne zróżnicowanie. Paleozoiczne podłoże Wyżyny Lubelskiej i Roztocza oraz Wyżyny Zachodniowołyńskiej stanowi platforma wschodnioeuropejska o strukturze zapadliskowo-zrębowej /zapadlisko włodawskie, podniesienie kumowskie, obniżenie terebińsko-sokalskie/, rów mazowiecko-lubelski, wypełniony osadami karbonu produktywnego oraz podniesienie radomsko — kraśnickie /4.M. Żelichowski. Na taki obraz paleozoiku nałożona jest mezozoiczna niecka Brzeźna, której odcinek leżący w obrębie

Wyżyny Lubelsko-Lwowskiej nazywany jest nieką lubelską. Utwory mezozoiczne osiągające miąższość około 3 km, w obrębie niecki brzeźnej /lubelskiej/ zalegają prawie poziomo. Są to piaskowce, margle, wapienie i dolomity środkowej i górnej jury oraz wapienie, margle, opoki, gezy i kreda pisząca środkowej i górnej kredy. Wypełniają one niekę brzeźną i wkraczają na powierzchnię przyległej płyty krystalicznej niwelując w ten sposób statecznie nierówności głębszego podłoża i nadając całemu obszarowi Wyżyny Lubelsko-Lwowskiej charakter płyty. Pokrywa mezozoiczna pocięta jest wieloma uskokiemi o amplitudzie na ogół nie przekraczającej 100 m.

Utwory górnokredowe stanowią zasadnicze rysy Wyżyny Lubelskiej i Roztocza oraz Wyżyny Wołyńskiej. Ich miąższość wynosi od około 350 m wzdłuż Bugu do 1000 m w osi niecki lubelskiej /nad Chodelką i na wschód od Tomaszowa Lubelskiego/. Przykryte są jedynie niewielkiej miąższości płatami utworów trzeciorzędu i czwartorzędu. Znaczniejsza grubość pokrywy młodszych osadów trzeciorzędowych pojawia się w strefie krawędzi południowozachodniej Roztocza /wapienie miocenne/. Grubość pokrywy osadów czwartorzędowych jest bardzo różnicowana. Wzgórza ostańcowe są jej całkowicie pozbawione. Znaczna część obu Wyżyn i Roztocza w poziomach wierzchwinowych pokryta jest czwartorzędowymi lessami o miąższości od kilku do kilkudziesięciu metrów. W dolinach rzecznych czwartorzędowe osady rzeczne dochodzą do kilkudziesięciu metrów.

Gmina Tamawatka położona jest w strefie osiowej niecki brzeźnej. Utwory podłoża kredowego mają miąższość około 1000 m /1040 m -otwór Tamawatka IG-1, 1970r, rzędna 305 m n.p.m., na północ od drogi Tamawatka —Huta Tamawacka/. Kredowe skały podłoża odsłaniają się na powierzchni w rozległej wychodni w centralnej części gminy. W jej obszarze położona jest Tamawatka, Tamawatka Tartak, Pucharki, Kol. Huta Tamawacka, Petryńówka, Pauczno i część Huty Tamawackiej. Wg otworu

Tamawatka IG-1 zlokalizowanego w obrębie tej wychodni, poczynając od powierzchni, jest to kreda pisząca, marglista biała i jasna szara do 150 m w głąb, pod kredą piszącą występują margle jasno-szare i przemiennie margle jasno-szare.

Na głębokości około 750 m wśród odruchów margli jasno-szarych występują okruchy krzemieni, natomiast na głębokości 900 m występują wapienie margliste jasno-szare z przerostem krzemionki, a na głębokości 1030 m piasek zielonkawo-szary różno-ziamisty. Mniejsze wychodnie znajdują się w południowo-wschodniej części gminy w wierzchowinie na NE od Wieprzowa Tamawackiego oraz w wierzchowinie Wieprzowa Ordynackiego. Ponadto dwie małe wychodnie znajdują się w południowo-zachodniej części gminy w lesie Glinianki oraz w północno-wschodniej części gminy, na północ od Tymina. Wychodnie zróżnicowane są litologicznie. W centralnej części gminy dominują opoki i opoki margliste, w północnowschodniej części gminy dominują wapienie i margle, natomiast w południowo-zachodniej gezy margliste i gezy. W północnej części gminy skały kredowe podłoża przykryte są warstwą czwartorzędowych lessów i mułków lessopodobnych. Niewielkie płyty pokrywy lessowej znajdują się również w południowo-zachodniej części gminy w Lesie Glinianki i w Lesie Werechańskim pomiędzy Tamawatką Tartakiem i Podhuciem oraz pomiędzy wschodnią zabudową Wieprzowa Tamawackiego i Wieprzowa Ordynackiego. Morfologiczne obniżenia podłoża kredowego wypełniają piaski drobno i średnioziamiste wysokiego zasypania wodnolodowcowego. Ich miąższość utrzymuje się w granicach od 1,50 do 10,0 m. Są one przewarstwione mułkami piaszczystymi.

Podłoże kredowe w północnej części gminy w pasie Kłocówka — Kol. Niemirówek — Kunówka — Sumin - Pauczno pokryte jest czwartorzędowymi lessami miąższości 10-18 metrów. Niewielkie płyty pokrywy lessowej znajdują się również na zachód od Pańkowa / w Lesie Glinianki/, na wschód od Tamawatki Tartak oraz na południowo-wschodnich obrzeżach gminy, na pograniczu z gminą Tomaszów Lubelski, pomiędzy Wieprzowem Tamawackim i Wieprzowem Ordynackim, w Wieprzowym Jeziorze oraz w lesie Dąbrowa. W Wieprzowym Jeziorze pokrywa Jessowa ma miąższość 5-8 m.

Zasadnicza forma doliny Wieprza wypełniona jest mułkami rzecznyymi. Z enklawami madów. Serię tą nadbudowują głównie utwory organogeniczne- torfy. Osady piaszczyste akumulacji rzecznej występują tu w postaci odosobnionych listew tarasowych. Ich występowanie związane jest głównie z południową częścią doliny. Profil litologiczny tych osadów tworzą piaski drobno i średnio-ziamiste. W ich bezpośrednim sąsiedztwie występują rozległe płyty piasków wodno-lodowcowych. Pokrywy piaszczyste niezależnie od ich genezy wokoło 90% są zalesione. Miąższość pokryw piaszczystych jest zróżnicowana i wynosi od kilku do kilkunastu metrów.

(W podłożu w obszarze zmiany studium dominują margle i opoki margliste (dla terenów położonych w Tamawatce) oraz mułki i mułki piaszczyste rzeczne (rozlewiskowe) tarasów nadzalewowych (dla terenów położonych w Dąbrowie Tamawackiej). Utwory zalegające w warstwie przypowierzchniowej nie stanowią szczególnych utrudnień dla posadowienia obiektów budowlanych)1

(Warunki geologiczno – inżynierskie w obszarze opracowania są w przewadze dobre. W warstwie przypowierzchniowej dominują utwory piaszczyste i piaszczysto – żwirowe oraz lessowe. Wyjątek stanowi południowa część działki 57/13 w Tamawatce, która jest zaliczona do obszarów o niekorzystnych warunkach do posadowienia zabudowy. W warstwie przypowierzchniowej zalegają tutaj torfy niskie i namuły torfiaste, stanowiące grunty organiczne, w tym wymieszane z frakcjami piaszczystymi. Podłoże takie jest niestabilne na obciążenia budowlane i jest nadmiernie nawilgocone. Podłoże to nie nadaje się do bezpośredniego posadowienia obiektów kubaturowych.)2

1.3. Surowce mineralne.

Na terenie gminy Tamawatka występują dwa podstawowe typy surowca: kruszywo naturalne piaszczyste i opoki. Szczególnie duże możliwości wydobywcze istnieją w rejonie Huty Tamawackiej. Znaczące są również obszary złóż okolicach Petrynowki i Pańkowa. Możliwość pozyskania surowca

do produkcji kruszyw łamanych lekkich /opoki/ należy rozpatrywać w kategoriach perspektywicznych /łagodzenia deficytu materiałowego gminy/.

Surowce ilaste w północnej części gminy nie były przedmiotem badań laboratoryjnych, mogą jednak być przydatne do produkcji cegły palonej pełnej klasy 75-100, analogicznie jak w profilu pobliskich złóż: „Antoniówka”, i „Budy Dzierżyńskie”. Generalnie gminę należy zaliczyć do deficytowych pod względem występowania bazy surowcowej.

Dotychczas wstępnie udokumentowano złoża opok i opok marglistych „TARNAWATKA” oraz złoża piasków „TYMIN-WERECHANIE”. Są to złoża perspektywiczne z możliwością dokumentowania zasobów i ewentualnej eksploatacji.

Złoża opok i opok marglistych „TARNAWATKA” usytuowane jest po wschodniej stronie drogi krajowej Zamość — Tamawatka - Tomaszów Lubelski i graniczy bezpośrednio z północną częścią zabudowy miejscowości Tamawatka i Pucharki. Serię złożową stanowią opoki i opoki margliste górnej kredy /mastrycht dolny/. Zasoby perspektywiczne oszacowano na 130550 tys. ton. W obszarze złożowym istnieją 4 wgłębne, płytkie wyrobiska poeksploatacyjne wykorzystywane do składowania odpadów.

Złoża piasków „TYMIN-WERECHANIE” usytuowane jest po południowej stronie drogi Tamawatka — Tymin — Werechanie - Grodysławice. W obrębie gminy Tamawatka znajduje się jedynie zachodni fragment obszaru złożowego. Zasoby perspektywiczne całego złoża zostały oszacowane na 1700tys. ton. Obszar złożowy stanowi fragment rozległej pokrywy akumulacji piaszczystej przykrywającej lokalne obniżenia wypreparowane w wychodniach skał kredowych. Są to z reguły piaski drobnoziarniste, pylaste. Ponadto na terenie gminy Tamawatka w dolinie Wieprza znajdują się złoża torfu. Są to złoża niskie, szuwarowo - turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha, natomiast zasoby 38292 tys. m³. Średnia miąższość złóż waha się w przedziale od 1,52m do 2,41m. Maksymalną miąższość wynoszącą 6,30 m stwierdzono na północ od kompleksu stawów rybnych w Tamawatce.

Na północ od w/w stawów znajduje się też gytia organiczna — 4500 tys. m³, natomiast w górnej części doliny — gytia węglanowa o zasobach 619 tys. m³. Torf w tej części złoża w przeszłości był eksploatowany na powierzchni 7,5 ha /wyeksploatowano 83 tys. m³/.

(Obszar zmiany studium położony jest poza zasięgiem udokumentowanych złóż surowców mineralnych. Nie jest on również objęty granicami terenów górniczych.

Obecnie na terenie gminy znajdują się dwa udokumentowane złoża:

- ❖ złoża Huta Tamawacka, obejmujące działki 1154/6, 1156/1. Jest to złoża kopaliny pospolitej. Na złożu nie wyznaczono terenów i obszarów górniczych,*
- ❖ złoża Budy, położone jedynie częściowo w granicach gminy. Jest to złoża kopaliny pospolitej. Na złożu nie wyznaczono terenów i obszarów górniczych.)1, 2*

1.4. Gleby

Tworzenie się gleb rozpoczęło się prawdopodobnie już w końcu późnego glacjału, a na pewno w holocenie. Decydujący wpływ na typologię gleb miały: skały macierzyste, szata roślinna, warunki klimatyczne, warunki wodne, rzeźba terenu i działalność człowieka. W obrębie Wyżyny Wołyńskiej przewodnimi czynnikami były skały macierzyste oraz formacje roślinne /leśno-stepowe/.

W obszarze gminy Tamawatka w obrębie szerokiej doliny rzecznej Wieprza wykształciły się gleby hydrogeniczne mułowo-torfowe i torfowo-mułowe. W warunkach zmiennych szybkości przepływu wody, przebiegały na przemian dwa lub trzy procesy glebotwórcze: proces torfotwórczy /bagienny/ i proces aluwialny lub deluwialny. Gleby z przewagą masy torfowej od powierzchni są glebami torfowo-mułowymi, natomiast z przewagą namułów aluwialnych - glebami mułowo-torfowymi. W profilach gleb mułowo-torfowych doliny Wieprza występują bogate przewarstwienia węglanu wapnia wymytego z osadów lessowych i osadzonego w dolinie. Gleby mułowo-torfowej torfowo-mułowe użytkowane są głównie jako trwałe użytki zielone łąki. Przeważnie są one okresowo lub trwale nadmiernie uwilgotnione i wymagają uregulowania stosunków wodnych. W górnych poziomach wykazują odczyn obojętny lub

alkaliczny, sporadycznie słabo kwaśny lub kwaśny. Są to gleby żyzne i urodzajne, z uregulowanymi stosunkami wodnymi /zmeliorowanedoliny rzek/.

Obok gleb mułowo-torfowych i torfowo-mułowych w dolinie rzeki Wieprz, równoległe do rzeki, pomiędzy Kol. Dąbrowa i Pańkowem, na torfowiskach niskich, o zwolnionym przepływie wody „gdzie dominującym był proces torfotwórczy, wykształciły się gleby torfowe.

Warunkiem rozwoju tego procesu było stagnowanie wody na powierzchni oraz akumulacja dużych ilości resztek roślinnych. Po zmeliorowaniu dolin rzecznych i obniżeniu się poziomu wody gruntowej przebieg procesu torfotwórczego został poważnie ograniczony do niewielkich, najniższych położonych powierzchni. Gleby torfowe mają odczyn słabo kwaśny lub zbliżony do obojętnego. Użytkowane są głównie jako łąki i pastwiska.

Na podłożu piaszczystym rzecznych teras akumulacyjnych w południowej części gminy wykształciły się gleby bielcowe i pseudobielcowe. Są one w większości zalesione. W wyniku procesu bielcowania nastąpił rozkład minerałów ilastych, a następnie wymycie z górnych poziomów związków żelaza „manganu i wapnia oraz powstanie charakterystycznego dla tych gleb poziomu eluwialnego. Na obszarach poleśnych proces bielcowania został zahamowany w wyniku uprawy, a gleby bielcowe i pseudobielcowe przekształcają się w gleby brunatne wylugowane. Są to przeważnie gleby kwaśne i ubogie w przyswajalny fosfor i potas, z wadliwymi stosunkami wodnymi/ za mokre na wiosnę i w okresie obfitych opadów, a w okresach niedoboru opadów -za suche/.

W obrębie teras piaszczystych w rejonie Pańkowa na północ od Wieprzowa Tamawackiego oraz na północ od Tymina, z piasków słabo gliniastych i luźnych wykształciły się gleby piaszkowe różnych typów genetycznych. Odnaczają się one kwaśnym lub słabo kwaśnym odczynem górnych poziomów profilu, są ubogie we wszystkie niezbędne dla roślin składniki pokarmowe i przeważnie okresowo za suche. Pod względem typologicznym znaczną część można zaliczyć do gleb rdzawych, część do gleb o niewykształconym profilu lub bez wyraźnego oblicza typologicznego /tzw. bielcowo-brunatnych/.

W obszarach wierzchwinowych na podłożu lessowym wykształciły się gleby brunatne i gleby brunatne wylugowane . Gleby brunatne właściwe występują jedynie w rejonie południowej Tamawki na podłożu piaszczysto —gliniastym i piaszczystym. W większości wykształciły się z bogatych w węglany skał macierzystych / less zalegający na podłożu kredowym, glina marglista/ pod wpływem lasów liściastych lub mieszanych i erozji wodnej . Charakterystyczną cechą tych gleb jest występowanie poziomu brunatnienia bezpośrednio pod poziomem próchnicznym, odczyn zbliżony do obojętnego albo alkaliczny oraz występowanie węglanu wapnia w profilu /poniżej 60-100 cm/. Miąższość poziomu próchnicznego wynosi 30-35 cm.

Gleby brunatne wylugowane pod względem budowy profilu zbliżone są do gleb brunatnych właściwych. Różnią się od nich właściwościami chemicznymi. Są głębiej odwapnione /węglan wapnia poniżej 100 cm/ i zakwaszone w poziomie próchnicznym. Wykazują odczyn kwaśny albo słabo kwaśny, rzadziej zbliżony do obojętnego. Są przeważnie ubogie w przyswajalny fosfor i potas, natomiast średnio zasobne lub zasobne w magnez. Miąższość poziomu próchnicznego wynosi 25-30 cm. Na ogół gleby te mają uregulowane stosunki wodne .

W obszarze rozległej wychodni kredowej /opoki margliste, opoki, miejscami kreda pisząca w centrum gminy oraz w rejonie Wieprzowa Ordynackiego w południowo-wschodniej części gminy /opoki margliste i opoki/ wykształciły się gleby wapnicowe —rędziny ciężkie na opokach oraz rędziny próchniczne na marglach wapnistych i kredzie piszącej.

Są to gleby porowate, ale o małej pojemności powietrznej i przepuszczalności ze względu na ciężki skład granulo-metryczny, a także dużą zawartość części koloidalnych. Rędziny odznaczają się bardzo wysoką zawartością maksymalnej wody higroskopowej, jednakże duży procent wody znajdującej się w glebie jest niedostępny dla roślin /15-20%/, mogą więc być okresowo za suche w okresach niedoboru opadów atmosferycznych. Ponadto są glebami bardzo plastycznymi, wykazującymi dużą spójność i przylepność. Właściwości te mają wpływ na optymalny moment orki /rędziny ciężkie należą do tzw. gleb „minutowych”/. Zawartość węgla organicznego wynosi średnio 2%, są na ogół średnio zasobne w

przyswajalny fosfor i potas oraz stosunkowo ubogie w magnez / zwłaszcza rędziny wytworzone na opokach/. Odczyn przeważnie jest obojętny lub zasadowy.

Sporadycznie w obszarze gminy występują czarne ziemie właściwe. Znajdują się one pomiędzy stawami w dolinie Wieprza i Lasem Smerczyna /kompleks Pańków/ oraz w rejonie Kol. Dąbrowa. Wykształciły się one zarówno na podłożu lessowym, jak i piaszczysto-gliniastym w warunkach nadmiernego uwilgotnienia, często przy udziale roślinności łąkowej. Występują w lokalnych obniżeniach, w dolnych partiach stoków lub u ich podnóży. Gleby te odznaczają się dużą zawartością substancji organicznych i poziomem próchniczym o dużej miąższości. Część tych gleb powstała na drodze ewolucji gleb bagiennych, w wyniku obniżenia poziomu wody gruntowej po melioracji. Są one okresowo nadmiernie uwilgotnione. Użytkowane są jako trwałe użytki zielone. Są one zasobne lub średnio zasobne w fosfor i magnez, a ubogie w potas.

Grunty użytkowane rolniczo stanowią 62,92 % ogólnej powierzchni gminy Tamawatka, w tym grunty orne stanowią 48,27% i użytki zielone 14,29 %. Gleby zaliczane są do pięciu klas bonitacyjnych /II-VII/. Dominują gleby klasy III i IV. Gleby klas chronionych /I-IV i organiczne klas V i VI/ stanowią 61,3% użytków rolnych gminy, w tym 91,7% użytków rolnych /44,8 % pow. gminy/ i 100 % użytków zielonych /16,5 % pow. gminy/. Odpowiednio do typów gleb oraz ich bonitacyjnych klas wykształciły się kompleksy rolniczej przydatności gleb, tworzące typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Występują tu kompleksy pszenne /bardzo dobry, dobry i wadliwy/ obejmujące 65,6% pow. gruntów ornych, kompleksy żytnie /bardzo dobry, dobry, słaby gruntów bardzo słaby /obejmujące 30,9 % pow. gruntów ornych oraz zbożowo pastewne -1,5% powierzchni gruntów ornych. Wśród kompleksów pszennych dominuje kompleks pszenno wadliwy „natomiast wśród kompleksów żytnich —żytni dobry. Wśród użytków zielonych 72,3% zajmują użytki zielone średnie.

Według waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dawnego woj. zamojskiego wykonanej w 1990 r. przez IUNiG w Puławach gm. Tamawatka osiągnęła jedynie 71,6 punktów i została sklasyfikowana na 41 miejscu w grupie gmin byłego województwa zamojskiego. Do gmin o najwyższym wskaźniku należą: m. Hrubieszów 105 „I pkt, gm. Hrubieszów 104,5 pkt, gm. Trzeszczany i gm. Telatyn 103,8 pkt, gm. Dołhobyczów 102 pkt. gm. Ulhówek 100 pkt., gm. Miączyn 98,7 pkt., gm. Zamość 98,6 pkt./ . Dla porównania gminy o najniższych wskaźnikach waloryzacji uzyskały: Biłgoraj -54,3 pkt, Tereszpol- 52,9 pkt.

Produkcja rolna jest ingerencją w środowisko i musi odbywać się w sposób kontrolowany z zachowaniem racjonalnych sposobów zapobiegania degradacji gleby, a co za tym idzie jakości produktów przeznaczonych do konsumpcji. Podstawowym wskaźnikiem zmian jakie zachodzą w środowisku glebowym jest zakwaszenie gleby, ale również ubytek podstawowych biogenów lub nadmiar kontaminantów. Za najważniejsze przyczyny wyczerpywania gleby ze składników mineralnych można uznać pobieranie pierwiastków z plonami roślin oraz wymywanie i straty gazowe. Z kolei dostarczanie składników pokarmowych roślinom odbywa się w wyniku nawożenia nawozami naturalnymi i mineralnymi. Ich podaż powinna ściśle korespondować z potrzebami, wtedy nie stanowią one większego zagrożenia dla środowiska. Udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych /pH poniżej 5,5/w obszarze gminy Tamawatka wynosi 56,7 %. Ponadto 53% gleb charakteryzuje się niedoborem fosforu, 74% -potasu i 81 %- magnezu. Gleby mają również niedobór mikroelementów /62% gleb-niedobór boru i miedzi, 29% -manganu,68%-molibdenu i 27% -cynku. Gleby posiadają naturalną zawartość metali ciężkich, jednakże znaczna część produktów roślinnych wykazuje wysokie zawartości metali ciężkich, czego główną przyczyną jest zakwaszenie gleby. Ponadto w roślinach, zwłaszcza w warzywach stwierdzana jest nadmierna koncentracja azotanów .Jest ona powodowana cechami gatunkowymi niektórych roślin oraz zbyt wysokimi dawkami azotu. Czynnikiem degradującym gleby jest również erozja wodna, wietrzna, śniegowa, uprawowa oraz ruchy masowe. Szczególnie niszczycielska jest erozja wodna liniowa /żłobinowa i wąwozowa/. Środowisko glebowe w obszarze gminy Tamawatka wymaga renaturyzacji poprzez wapnowanie /ponad 50% gleb wymaga wapnowania/ oraz poprawną agrotechnikę. Tereny zagrożone erozją, zwłaszcza stoki o nachyleniu powyżej 15 % powinny być

zalesiane. W obszarze erodowanych gruntów omych na stokach wskazane są pasy poprzeczne pasy zadrzewień lub zakrzywień ochronnych.

(Według klasyfikacji bonitacyjnej gleb w obszarze zmiany studium dominują gleby IV klasy bonitacyjnych. Gleby słabsze V klasy bonitacyjnej i żyzniejsze IIIb nie przekraczają 3% ogólnej powierzchni zmiany studium.)¹

(W obszarze opracowania dominują gleby mniej żyzne i słabe V i VI klasy bonitacyjnych oraz gleby średniożyzne IV klasy bonitacyjnych. Gleby III klasy bonitacyjnych ograniczają się do niewielkich kompleksów rolniczych. Ich powierzchnia nie przekracza 20% powierzchni gleb rolniczych w obszarze opracowania.)²

1.5. Wody powierzchniowe i podziemne

Gmina Tamawatka leży na pograniczu dwóch regionów hydrograficznych /Wilgat 1975/: regionu Wyżyna Lubelska i Rostocze, subregion Rostocze oraz regionu Wyżyna Wołyńska.

Granica pomiędzy w/w regionami ma kierunek NW-SE. Południowo-zachodnia część gminy leży w regionie Wyżyna Lubelska i Rostocze, natomiast północno-wschodnia w regionie Wyżyna Wołyńska.

Wody podziemne w obu regionach występują w podobnych warunkach tj. w utworach kredowych oraz utworach czwartorzędowych. W dolinach rzek często oba poziomy wodonośne tworzą kredowo-czwartorzędowy zbiornik.

Rostocze jest jednym z czterech subregionów hydrograficznych regionu Wyżyna Lubelska i Rostocze. Jest to najzasobniejsza w wodę część Wyżyny Lubelskiej, odznaczająca się największymi opadami oraz największym odpływem całkowitym i podziemnym. W/w cechy odróżniają również subregion. Rostocze podregionu Wyżyna Wołyńska.

Wody podziemne w utworach górnej kredy mają charakter szczelinowy. Występują one w spękanych marglach „wapieniach i opokach. Przepływ wody odbywa się szczelinami, których wielkość i drożność jest różna w zależności od litologicznego typu skał i genezy szczelin.

Maksymalna strefa zawodnienia, ta która ma znaczenie dla eksploatacji wód podziemnych posiada miąższość od 100 do 150 m. Dolna granica krążenia wód w skałach kredowych oceniana jest na 200-300 m. a w strefach dyslokacji nieciągłych rozcinających do różnych głębokości skały węglanowe możliwy jest zasięg krążenia na 200-300 m. Na dużych głębokościach na wskutek ciśnienia górotworu szczeliny ulegają zacieśnieniu i utwory górnokredowe można traktować jako bezwodne. Największe dopływy są obserwowane w przedziale 30,0-70,0m i takie głębokości mają w większości studnie wiercone tego rejonu. Wody kredowe posiadają swobodne lustro wody. Lokalne napięcie może być wywołane przez ilastą zwietrzelinę występującą na litej skale, nadkład nieprzepuszczalnych osadów czwartorzędowych lub lite, niespękane bloki masywu skalnego. Statyczne lustro wód kredowych występuje na bardzo zróżnicowanych wysokościach.

W dolinach rzecznych stwierdza się je już na głębokości kilku m np, natomiast na wysoczyznach nawet na głębokości prawie 100 m. Głównym źródłem alimentacji tego poziomu jest infiltracja opadów atmosferycznych przez ciekłą warstwę utworów czwartorzędowych lub bezpośrednio w utwory kredowe. Rejon Rostocza, z racji dobrych warunków infiltracyjnych i najwyższej sumy opadów stanowi główny obszar alimentacji dla całej Niecki Lubelskiej. Przepływ wód kredowych odbywa się generalnie z południa /Rostocze/ ku północy.

Na obszarze Rostocza lustro wody występuje na rzędnej 300,0-320 m n.p.m., w rejonie Zamościa na rzędnej 200,0-210,0 m n.p.m. a w północnej części Wyżyny Lubelskiej na około 180,0 m n.p.m. Zawodnione utwory czwartorzędowe występują w dolinach rzecznych lub lokalnie, niewielkimi płacami na wysoczyznach. Wody tego poziomu występują na niewielkich głębokościach - od kilku m n.p.m.. Pierwsza czwartorzędowa warstwa wodonośna ma zwierciadło swobodne, a głębsze położone pod przykryciem mułków lub ilów rzecznych, lekko napięte. Zasilanie poziomu czwartorzędowego na wierzchołkach odbywa się przez infiltrację wód opadowych natomiast w dolinach rzecznych przez infiltrację wód opadowych oraz dopływ wody z przyległych obszarów wierzchołkowych. Dzięki temu

zasobność wodna jest lokalnie znacząca. W dolinach rzecznych praktycznie istnieje jeden kredowo-czwartorzędowy zbiornik wód podziemnych.

Gmina Tamawatka znajduje się w obszarze udokumentowanego zbiornika wód podziemnych kredowych Nr 407- Chełm —Zamość. Do podstawowych cech powyższego zbiornika należą: wielka powierzchnia zbiornika /ponad 9 tys.km²/, głębokość zbiornika do ok. 100-150m i najczęściej płytkie /od kilku do około 20 m/ występowanie na przeważającym obszarze swobodnego lustra wody, niska naturalna odporność zbiornika na infiltrację zanieczyszczeń antropogenicznych, tworzenie zasobów wód podziemnych poprzez infiltrację wód opadowych na całym obszarze zbiornika, skierowany na zewnątrz system drenażu naturalnego — do rzek granicznych /Bugu i Wieprza/, ich dopływów oraz poza południowo-zachodnie i północne granice zbiornika, szybka wymiana wód w ośrodku skalnym wynikająca ze szczelinowoporowego charakteru tego ośrodka, wysoka jakość wód podziemnych „rolniczy charakter regionu o niewielkim stopniu uprzemysłowienia i urbanizacji oraz jego wysokie walory przyrodnicze.

GZW Nr 407 zachował się w swym naturalnym, prawie niezmienionym stanie zarówno ze względu na zasoby wód podziemnych jak ich jakość. Stopień wykorzystania zasobów jest niski i wynosi około 20% zasobów dyspozycyjnych zbiornika. Tylko lokalnie występują obszary o koncentracji poboru wód podziemnych. Wody spełniają wymagania dla wód pitnych. Naturalne warunki ochrony /brak nadkładu lub nieciągłość jego występowania 4 znaczna przepuszczalność /kwalifikują GZWP Nr 407 do obszarów o wysokim poziomie zagrożenia jakości wód podziemnych.

Czas migracji potencjalnych zanieczyszczeń antropogenicznych do wód podziemnych na 89 % powierzchni zbiornika nie przekracza 25 lat, w tym na obszarze obejmującym 57 % terenu zbiornika nie przekracza 5 lat. Dla zachowania GZWP Nr 407 jako źródła wody pitnej wysokiej jakości cały obszar zbiornika podlega ochronie strefowej; obszary najwyższej, wysokiej i zwykłej ochrony /ONO,OWO,OZO/. Zachodni i środkowa część gminy Tamawatka znajduje się w obszarze najwyższej ochrony /ONO/ obejmującym obszar spływu wód podziemnych do ujęć komunalnych Zamościa i Tomaszowa Lubelskiego, natomiast wschodnia /Huta Tamawacka, Tymin, Podkucie, Wieprzów Tamawacki, Wieprzów Ordynacki/ - w obszarze wysokiej ochrony /OWO/. *(W obecnym stanie prawnym strefy ochronne dla zbiornika nie mają umocowania.)*¹

Wody kredowe w obszarze gminy Tamawatka w południowo-zachodniej części gminy występują na rzędnej 270 m n.p.m. Lustro wody obniża się w kierunku północnym i północnwschodnim do 250 m n.p.m. Stanowią one podstawowy poziom wodonośny i ujmowane są studniami wierconymi. Zwierciadło ma charakter lekko napięty lub swobodny / Wieprzowe Jezioro, Tamawatka -wodociąg wiejski/. Na terenie gminy Tamawatka znajduje się 13 udokumentowanych ujęć wód kredowych. Studnie mają głębokość od 37 m /Tamawatka GS/ do 90 m /Wieprzowe Jezioro/ oraz wydajność od 2,2 m³/godz./ Kol. Wieprzowe Jezioro /do 133 m³/godz /zespół 3 studni w Tamawatce ZFM/. Wody kredowe w Tamawatce nawiercane są na głębokościach od 10 do 58 m w zależności od wysokości n.p.m. oraz ukształtowania terenu i stabilizują się na głębokości 5,7 m do 48,2 m / na wysokości 263-270 m n.p.m./ . Na północy gminy w Niemirówku nawiercane są na 22 m i stabilizują się na około 11 m /, w Wieprzowie nawiercane są na 28 m i stabilizują się na 6,5 m, w Wieprzowym Jeziorze nawiercane są i stabilizują się na 43,4 m /na wysokości 270-340 m n.p.m. w zależności od ukształtowania terenu.

Wody czwartorzędowe występują w dolinach rzek. Warstwą wodonośną są mułki i piaski czwartorzędowe. Nawiercane są na głębokości kilku metrów i ujmowane w studniach kopanych. Wody powierzchniowe gminy Tamawatka stanowią naturalne ciek wodne, źródła, stawy i rowy melioracyjne. W obszarze gminy Tamawatka bierze początek Wieprz —główna rzeka Lubelszczyzny. Za jej początek uważa się Jezioro Wieprzowe-obszar podmokły z okresowym zbiornikiem wody w miejscowości Wieprzów Tamawacki. Ten mały, silnie zarastający zbiornik leży na zachodnich peryferiach Grzędy Sokalskiej, na wysokości około 274 m n.p.m. Odpływ z niego odbywa się tylko okresowo. Górny odcinek Wieprza ma charakter rowu. Przecina torfowiskowe, rozległe obniżenie, niegdyś podmokłe, dziś znacznie osuszone.

W najszerszym miejscu obniżenia koło Tamawatki, osiągającym 5 km, założono duży kompleks stawów. Poniżej stawów, 15 km od Jeziora Wieprzowego, już poza obszarem gminy Tamawatka, rzeka przyjmuje prawobrzeżny dopływ Kryniczkę. Koryto rzeki jest uregulowane, a dno doliny zmeliorowane. W obszarze gminy Tamawatka rzekę zasila kilka małych potoków wypływających w okolicach Kol. Partyzantów, Sumina, Skrzypnego Ostrowa, Kol. Dąbrowy i Pańkowa.

Stawy w Tamawatce mają powierzchnię 183,60 ha i pojemność 2203200 m³. Pobór wody z Wieprza wynosi 2251700 m³. Na stawach prowadzona jest gospodarka rybacka. Stawy w Tamawatce - produkcyjne oraz wyłączone z produkcji i zarośnięte wraz z przylegającymi łąkami, pastwiskami i zakrzaczeniami, lasem, groblami, rowami i nieużytkami o łącznej powierzchni 492,22 ha podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody — jako użytek ekologiczny. Ponadto dla potrzeb nawodnienia „Pańków IT” z Wieprza pobierane jest 687000 m³ wody.

W obszarze gminy nie ma większych naturalnych wypływów wód podziemnych w postaci źródeł. Spory zbiornik wodny zasilany wodami podziemnymi znajduje się w rozległym obniżeniu w centrum Pańkowa. Podobne mokradła, lecz znacznie mniejsze znajdują się na południowy-wschód od Pańkowa. Niewielkie wysięki wód podziemnych znajdują się również na skraju Lasu Dąbrowa, na wschód od Skrzypnego Ostrowa oraz w Tamawatce Tartaku.

(Przez obszar zmiany studium nie przepływają żadne ciekły wodne. Najbliżej położoną rzeką jest Wieprz. Odległość poszczególnych terenów objętych zmianą studium od tej rzeki jest znaczna.

Gmina Tamawatka znajduje się w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Zbiornik Chełm – Zamość. Jest to zbiornik wód kredowych, które są ujmowane studniami. Poziom wodonośny czwartorzędowy występuje w dolinie Wieprza. Warstwą wodonośną są tutaj mulki czwartorzędowe.

Pierwsze zwierciadło wód gruntowych w obszarze zmiany studium występuje na poziomie poniżej 4 m p.p.t., co stwarza dobre warunki hydrologiczne do posadowienia zabudowy.

Ramowa Dyrektywa Wodna (2000), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej w Europie, nakłada na wszystkie kraje członkowskie obowiązek osiągnięcia dobrego stanu wód. Określa również sposób dokonywania ocen stanu wód. Oprócz oceny wg zasad wprowadzonych przez RDW, wykonywane są oceny jakości wód powierzchniowych z uwzględnieniem ich przeznaczenia oraz sposobu wykorzystania, wynikające z innych dyrektyw Unii Europejskiej z obszaru wodnego. Pierwszy plan zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, uwzględniający RDW, został przyjęty w 2011 r. (M.P. z 2011 Nr 49 poz. 549). Aktualizacja Planu (nowy Plan) został przyjęty na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 1911).

W ramach Planu gospodarowania wodami wydzielono:

- ❖ jednolite części wód podziemnych – oznaczające określoną objętość wód podziemnych występującą w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych (JCWPd)*
- ❖ jednolite części wód powierzchniowych – oznaczające oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych (jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wody, rzeka, struga, strumień, potok, kanał, lub ich część, morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe lub wody przybrzeżne) (JCWP).*

Na obszarze dorzecza Wisły wyznaczonych jest obecnie:

- ❖ 2660 jednolitych części wód rzek,*
- ❖ 5 jednolitych części wód przejściowych,*
- ❖ 6 jednolitych części wód przybrzeżnych,*
- ❖ 484 jednolite części wód jezior,*
- ❖ 94 jednolite części wód podziemnych,*

Wydzielenie różnych typów wód jest wstępnym etapem na drodze do ustalenia zgodnej z RDW oceny i klasyfikacji stanu ekologicznego wód. Opracowanie typologii wód powierzchniowych było niezbędne z powodu ogromnej różnorodności warunków środowiskowych, które wpływają na charakter występowania organizmów wodnych.

Warunki środowiskowe wynikają z takich czynników, jak m. in.:

- ❖ wielkość powierzchni zlewni,*

- ❖ wysokość na poziomie morza,
- ❖ typ podłoża,
- ❖ przypisanie cech właściwych dla ekoregionów.

Typy wód, w warunkach nie naruszonych przez człowieka, różnią się pod względem cech biologicznych. Z tego względu stanowią będą wzorzec do określenia stopnia odchylenia przy ocenie stanu ekologicznego wód. Dobry stan charakteryzowany jest w zależności od poszczególnych typów wód a JWCP określa się w tym przypadku jako naturalna część wód. Natomiast zakwalifikowanie wód do zmienionych wód części wód zaliczono tzw. SZCW, czyli części których charakter został zmieniony w skutek fizycznego oddziaływania człowieka wód oraz tzw. SCW, czyli części wód powstała w wyniku działalności człowieka

W wyniku przeprowadzonych prac, na obszarze dorzecza Wisły, jako silnie zmienionych części wód jest wyznaczonych:

- ❖ dla JCWP rzecznych, 2108 naturalnych, 491 SZCW i SCW 61.
- ❖ dla JCWP jeziornych, 464 naturalnych, 20 SZCW i SCW 0,
- ❖ dla JCWP przybrzeżnych, 5 naturalnych, 1 SZCW i SCW 0,
- ❖ dla JCWP przejściowych, 3 naturalnych, 2 SZCW i SCW 0,.

Natomiast jako sztucznych części wód wyznaczonych jest 58 jednolitych części wód rzek.

Przy wydzielaniu JCWPd brano pod uwagę szereg materiałów i podziałów obowiązujących w hydrogeologii. Głównymi kryteriami przy wyznaczaniu JCWPd były: związek hydrauliczny wód podziemnych z wodami powierzchniowymi, typ ośrodka geologicznego i rozciągłości poziomów wodonośnych, granice hydrauliczne i hydrostrukturalne, warunki zasilania wód podziemnych, związek wód podziemnych z ekosystemami bagiennymi (obszary sieci Natura 2000), rozmieszczenie punktów monitoringu wód podziemnych, strefy poboru wód podziemnych kształtujące regionalny układ krążenia (aglomeracji miejsko-przemysłowych i górnictwa), charakter i zasięg antropogenicznego oddziaływania oraz stopnia przekształcenia chemizmu wód podziemnych, grupowania jednorodnych jednolitych części wód podziemnych o zbliżonym stanie chemicznym i ilościowym (agregacja według wybranego kryterium jednorodności).

Gmina Tamawatka znajduje się na terenie JWP:

Jednolite części wód rzecznych:

PLRW20002324136, Wieprz do Jacynki (obejmująca obszar zmiany studium) - typ JWCP - Potok lub strumień na obszarze będącym pod wpływem procesów torfotwórczych (23), status – naturalna część wód, ocena obecnego stanu – zły, cel środowiskowy – dobry stan ekologiczny i chemiczny, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona, odstępstwo art. 4.4, 4.5 RDW – tak, typ odstępstwa – Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych, termin osiągnięcia dobrego stanu - 2021,

Jednolite części wód podziemnych:

PLGW200090 (obejmująca obszar zmiany studium), stan ilościowy – dobry, stan chemiczny - dobry, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrożona, cel środowiskowy – dobry stan ilościowy i chemiczny, odstępstwo art. 4.4, 4.5 RDW – nie, typ odstępstwa – nie dotyczy, termin osiągnięcia dobrego stanu – 2015, uzasadnienie odstępstwa – nie dotyczy,

PLGW2000121 (nieobejmująca obszaru zmiany studium), stan ilościowy – dobry, stan chemiczny - dobry, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrożona, cel środowiskowy – dobry stan ilościowy i chemiczny, odstępstwo art. 4.4, 4.5 RDW – nie, typ odstępstwa – nie dotyczy, termin osiągnięcia dobrego stanu – 2015, uzasadnienie odstępstwa – nie dotyczy.

Dyrektywa przewiduje odstępstwa od założonych celów środowiskowych, jeżeli ich osiągnięcie dla danej części wód w ustalonym terminie nie będzie możliwe z określonych przyczyn.

W myśl art. 4 Ramowej Dyrektywy Wodnej, odstępstwa zdefiniowane są następująco:

- ❖ odstępstwa czasowe – dobry stan wód może zostać osiągnięty do roku 2021 lub najpóźniej do 2027 (art. 4.4, 4.5 RDW) – ze względu na brak możliwości technicznych wdrożenia działań, dysproporcjonalne koszty wdrożenia działań, warunki naturalne niepozwalające na poprawę stanu części wód,*
- ❖ ustalenie celów mniej rygorystycznych (art. 4.5 RDW), ze względu na brak możliwości technicznych wdrożenia działań, dysproporcjonalne koszty wdrożenia działań*
- ❖ czasowe pogorszenie stanu wód (art. 4.6 RDW),*
- ❖ nieosiągnięcie celów ze względu na realizację nowych inwestycji (art. 4.7 RDW), ze względu na brak nowych zmian w charakterystykach fizycznych jednolitych części wód, nowych form zrównoważonej działalności gospodarczej człowieka.)¹*

1.6. Warunki klimatyczne.

W literaturze naukowej brak zgodności w zakresie regionalizacji klimatycznej. Granice wydzielanych regionów są zależne od przyjętych kryteriów /dowolna cecha lub ich zespół/. Gmina Tamawatka położona jest /wg W. i A. Zinkiewiczów - regionalizacja klimatyczna Lubelszczyzny | w Tomaszowskiej dziedzinie klimatycznej, natomiast wg regionalizacji ogólnopolskiej wg A. Woś/ opartej na ocenie częstości pojawiania się różnych typów pogodowych - w Regionie Zamojsko-Przemyskim.

W porównaniu z innymi regionami jest tu najmniejsza liczba dni z pogodą umiarkowanie ciepłą /122 dni / oraz jednocześnie z dużym zachmurzeniem /38 dni/. Rzadziej pojawiają się dni chłodne /30 dni/, w tym z opadem /18 dni/, z dużym zachmurzeniem i opadem /12dni/. Częściej niż w innych regionach pojawiają się dni z pogodą bardzo ciepłą, słoneczną lub z niewielkim zachmurzeniem i opadem /91 dni, w tym 58 bez opadu i 33 z opadem/. Również nieco więcej w tym regionie notuje się dni z pogodą przymrozkową bardzo chłodną, słoneczną, bez opadu 15 dni/, Względnie często notuje się pogodę umiarkowanie mroźną/15 dni/.

W najszerszym miejscu obniżenia koło Tamawatki , osiągającym 5 km, założono duży kompleks stawów. Poniżej stawów, 15 km od Jeziora Wieprzowego, już poza obszarem gminy Tamawatka, rzeka przyjmuje prawobrzeżny dopływ Kryniczkę. Koryto rzeki jest uregulowane, a dno doliny zmeliorowane. W obszarze gminy Tamawatka rzekę zasila kilka małych potoków wypływających w okolicach Kol. Partyzantów, Sumina, Skrzypnego Ostrowa, Kol. Dąbrowy i Pańkowa.

Stawy w Tamawatce mają powierzchnię 183,60 ha i pojemność 2203200 mf Pobór wody z Wieprza wynosi 2251700 m³. Na stawach prowadzona jest gospodarka rybacka. Stawy w Tamawatce - produkcyjne oraz wyłączane z produkcji i zarośnięte wraz z przylegającymi łąkami, pastwiskami i zakrzaczeniami, lasem, groblami, rowami i nieużytkami o łącznej powierzchni 492,22 ha podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody — jako użytek ekologiczny.

Ponadto dla potrzeb nawodnienia „Pańków IT” z Wieprza pobierane jest 687000 m³ wody. W obszarze gminy nie ma większych naturalnych wypływów wód podziemnych w postaci źródeł. Spory zbiornik wodny zasilany wodami podziemnymi znajduje się w rozległym obniżeniu w centrum Pańkowa. Podobne mokradła, lecz znacznie mniejsze znajdują się na południowo-wschód od Pańkowa. Niewielkie wysięki wód podziemnych znajdują się również na skraju Lasu Dąbrowa, na wschód od Skrzypnego Ostrowa oraz w Tamawatce Tartaku.

Obecny klimat zaliczany jest do przejściowych i jest kształtowany poprzez zmienny w swym zasięgu napływ mas powietrza oceanicznego z zachodu i kontynentalnego ze wschodu. Przejściowość klimatu jest wyrażona m.in. dużą różnorodnością i zmiennością obserwowanych stanów pogody z dnia na dzień wynikającą z cyrkulacji atmosferycznej. Cyrkulacja ta nad Wyżyną Lubelską i Roztoczem oraz Wyżyną Zachodniowołyńską podobnie jak nad całą Polską wykazuje przebieg roczny. W listopadzie i grudniu dominuje cyrkulacja zachodnia, głównie cyklonalna. W styczniu „lutym 1 marcu zaznacza się wyraźnie udział sytuacji wyżowych ze splywem południowym i południowo-wschodnim mas powietrza, choć w

lutym i marcu ogólna częstość sytuacji cyklonalnych jest większa niż antycyklonalnych. W okresie od kwietnia do sierpnia słabnie udział cyrkulacji z sektora zachodniego /z wyjątkiem lipca/, a wzrasta częstość splotu mas powietrza z północy. Jednocześnie w tych miesiącach wzrasta stopniowo częstość pogody wyżowej. We wrześniu i październiku przeważa kierunek zachodni głównie w układzie antycyklonalnym.

Nad analizowany obszar najczęściej splotują masy powietrza polarno-morskiego, ze średnią częstością w roku 66%, maksimum częstości mas polarno-morskich występuje w lecie /70-78% dni/. Latem przynoszą one w większości ochłodzenie, wzrost zachmurzenia i opady, natomiast w zimie przynoszą przeważnie ocieplenie oraz opady śniegu lub deszczu. Częstość mas powietrza polarno-kontynentalnego jest znacznie mniejsza i wynosi około 20% ogólnej sumy wszystkich rodzajów mas. Masy te najczęściej napływają w styczniu, marcu i lutym, dając pogodę mroźną o małym zachmurzeniu. Latem masy kontynentalne napływają jako ciepłe, o małej wilgotności względnej. Powietrze arktyczne /około 12% częstości w roku/ napływa najczęściej w okresie wiosny, powodując wystąpienie przymrozków, a nawet kilkudniowych mrozów, stanowiących zagrożenie dla upraw. Powietrze zwrotnikowe napływa stosunkowo rzadko /3% dni w roku/, z największą częstością w maju.

Na zmienność warunków pogodowych największy wpływ mają fronty atmosferyczne rozdzielające masy powietrzne. Średnio w roku nad Wyżyną Lubelską, Zachodniowołyńską i Rostoczem notuje się 134 fronty, czyli średnio co trzeci dzień jest dniem z frontem atmosferycznym. W przebiegu rocznym najczęściej dni z tzw. pogodą frontową występuje w grudniu i listopadzie /odpowiednio 14 i 12 dni/, a najmniej w sierpniu i czerwcu /średnio po 10 dni/. Ponad połowę obserwowanych frontów stanowią fronty chłodne, które najczęściej występują we wrześniu, a najrzadziej w lutym. Fronty ciepłe najczęściej występują w grudniu a najrzadziej w czerwcu. Zmienność warunków pogodowych w dużym stopniu determinuje warunki termiczne oraz wpływa na rodzaj, charakter i wielkość opadów atmosferycznych.

Klimat w obszarze Wyżyny Lubelskiej, Wyżyny Zachodniowołyńskiej i Rostocza wykazuje dużą zmienność przestrzenną, głównie powodowaną różnicami hipsometrycznymi i nasilającymi się wpływami kontynentalizmu w kierunku wschodnim. Wpływ ten wyraźnie zaznacza się w rozkładzie poszczególnych parametrów. Średnie roczne wartości temperatury wynoszą: na Rostoczcu 7,0 °C, w rejonie Grzędy Sokolskiej 7,3°C, dla porównania - w rejonie środkowej Wisły 7,8°C /, średnie temperatury lipca wynoszą na Rostoczcu 17,4 °C, w obszarze Grzędy Sokolskiej 17,8 °C, nad Wisłą 18,2 °C/, natomiast stycznia - na Rostoczcu -4,9 °C, w obszarze Grzędy Sokalskiej -4,2 °C i nad Wisłą -3,4°C/. Trwanie zimy określane liczbą dni z ujemną temperaturą średnią określa się na 85 dni /w okolicach Zamościa 80 dni, nad Wisłą 74 dni/. Duża różnica między średnią temperaturą stycznia i lipca wskazuje na kontynentalizm klimatu, zwiększający się w kierunku wschodnim /niższe temperatury Rostocza wynikają z większych wysokości bezwzględnych terenu/. Największe nasłonecznienie wykazują miesiące w kolejności: sierpień, lipiec, czerwiec, wrzesień natomiast z miesięcy zimowych luty. Pokrywa śnieżna zalega nawet 100 dni. Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną powyżej 10cm wynosi 60 dni, natomiast z pokrywą śnieżną powyżej 20 cm — 40 dni. Średnia roczna wartość opadów atmosferycznych w wieloleciu /1951-2000/ wynosi 680 mm dla Rostocza i należy do najwyższych w obszarze województwa lubelskiego /550-600 mm dla pozostałego obszaru wyżynnego/. Zapasy wody w pokrywie śnieżnej wynoszą 150 mm/. W przebiegu rocznym przeważają opady letnie nad zimowymi. Maksimum opadów przypada zazwyczaj na lipiec /ok.85mm/, minimum na grudzień i styczeń /ok.30 mm/, jednakże występują tak duże nieregularności, że najbardziej deszczowy miesiąc -lipiec, bywa w niektórych latach bardzo suchy, a najuboższy w opady styczeń, może ich otrzymać więcej niż średnio lipiec. Częste są deszcze o dużej intensywności. Gmina Tamawatka położona jest jednak poza pasami burzowo-gradowymi obejmującymi południowo – zachodnie i wschodnie gminy Zamojszczyzny. Częściej niż w innych miesiącach zdarzają się ulewne deszcze i opady gradu w czerwcu i lipcu. Zdarzają się też nadmierne opady śniegu w listopadzie i grudniu. Przeważają wiatry z kierunków zachodnich i północno-zachodnich, które stanowią około 50 % wszystkich wiatrów. Najmniejszy udział mają wiatry z kierunku północnego. Dominują wiatry o prędkości 2,1 m/s. Średnia liczba dni z wiatrem bardzo silnym —powyżej 8m/s wynosi 60. Maksymalne prędkości wiatrów o prawdopodobieństwie

występowania raz na 10 lat- 30m/s. Klimat jest modyfikowany lokalnie przez rzeźbę, głębokość zalegania wód podziemnych oraz obecność wód powierzchniowych, szatę roślinną i antropogenną emisję gazów i pyłów do atmosfery.

W obszarze gminy Tamawatka klimat jest bardzo silnie modyfikowany w rozległej, torfowiskowej dolinie Wieprza z dużym kompleksem stawów rybnych ze względu na płytkie zaleganie wód gruntowych „obecność wód powierzchniowych, obniżenie terenu, przylegające do niej kompleksy leśne Glinianki, Kunaszka, Dąbrowa, Skrzypty Ostrów i Działki oraz emisję gazów i pyłów z lokalnych kotłowni i palenisk domowych /szczególnie zimą/. Występuje tu niekorzystne zjawisko inwersji termicznej.

W obniżeniach o charakterze kotlin charakterystyczne jest gromadzenie się chłodnego powietrza w nocy, co prowadzi do powstania nad nimi inwersyjnej stratyfikacji temperatury w powietrzu atmosferycznym. Masy chłodnego, cięższego powietrza zalegają w dolinach, tworząc lokalne zastoiska chłodu. Korzystniejszy klimat jest na wyniosłościach w północnej części gminy, jednakże ze względu na niewielkie powierzchnie lasów, które są regulatorem stosunków wodnych, termicznych, wiatrów - wahania termiczne, wilgotności powietrza są większe niż w dolinie. Silniejsze są również wiatry.

Warunki klimatyczne i mikroklimatyczne mają istotne znaczenia nie tylko dla komfortu bytowania człowieka, rozwoju określonych biocenoz naturalnych ale i na warunki eksploatacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Obszar gminy Tamawatka położony jest w strefie bioklimatu leśnego łagodnie bodźcowego, korzystnego dla mieszkańców gminy oraz turystów, umożliwiającego realizację funkcji klimatoterapii. Pogody oszczędzające występują latem i jesienią /65-85 % /, natomiast pogody obciążające zimą. Pogody korzystne dla klimatoterapii występują w okresie lipiec-październik . Długo zalegająca pokrywa śnieżna, w tym o grubości powyżej 20 cm - 40 dni jest korzystna dla rozwoju sportów zimowych.

Agroklimat gminy Tamawatka charakteryzują następujące wskaźniki:

- ❖ okres gospodarczy z temperaturami wyższymi od 2,5°C -232 dni /Zamość-237 dni, Nisko-246 dni/
- ❖ okres wegetacyjny z temperaturami wyższymi od 5°C-207dni /Zamość-213, Nisko-217 dni/
- ❖ średnia temperatura okresu wegetacyjnego /TV-X/ -14,69°C /Zamość-14,8°C, Leżajsk -15,3°C 14,3°C-Lubaczów
- ❖ średnia liczba dni z przymrozkami w okresie wegetacyjnym /IV-X/ - 21,4 dni / Nisko-13,7dni, Horyniec Zdrój-23,1 dni/,
- ❖ średnie opady roczne -628 mm //Narol-763 mm,Biszczka-597 mm/,
- ❖ średnie opady okresu wegetacyjnego- 409 mm /Narol-480mm,Biszczka-382 mm/
- ❖ deszcze nawalne z huraganami i gradem w czerwcu i lipcu,
- ❖ średnia liczba dni z burzą -20 dni
- ❖ dodatni roczny bilans wodny / średnio 46 mm/ oraz ujemny w miesiącach kwiecień -wrzesień /średnio -53 mmy/,
- ❖ długość zalegania pokrywy śnieżnej -100 dni.

Gmina Tamawatka według skali 15 punktowej opracowanej przez IUNG Puławy, waloryzującej wartości plonotwórcze agroklimatu otrzymała jedynie 10,4 punktu, najmniej ze wszystkich gmin byłego województwa zamojskiego. Przylegająca od południa gmina Tomaszów Lubelski otrzymała 10,6 pkt. Natomiast pozostałe gminy otaczające gminę Tamawatka i Krasnobród, Krynice, Rachanie /otrzymały 11,0 punktów. Występują tu ponadto przymrozki w pierwszej dekadzie czerwca oraz w drugiej i trzeciej dekadzie września, nie notowane na terenach otaczających Roztocze. Większa jest również średnia liczba dni z przymrozkami w kwietniu, maju i wrześniu.

1.7. Biocenozy.

Gmina Tamawatka położona jest w krainie geobotanicznej Roztocze w okręgu Zamojskim, podokręgu Wożuczynskim „jedynie mały fragment południowo-zachodni zaliczany jest do okręgu Roztocze Środkowe i Południowe, podokręg Zwierzyniecki. Pod względem zoogeograficznym w okręgu subpontyjskim, natomiast pod względem przyrodniczo-leśnym gmina położona jest w krainie

małopolskiej, dzielnicy Rostocza, na pograniczu dwóch mezoregionów: Rostocza Środkowego i Rostocza Wschodniego. Położenie obszaru gminy na pograniczu różnych jednostek regionalnych geobotanicznych i przyrodniczo-leśnych jest potwierdzeniem dużej bioróżnorodności terenu i zróżnicowania przestrzennego walorów przyrodniczych. Zróżnicowanie biocenotyczne terenu, przyjmując w dużym uproszczeniu, jest pochodną warunków geomorfologicznych, hydrologicznych, glebowych, klimatycznych w przeszłości i obecnie oraz antropopresji. Znaczna część flory, a szczególnie gatunki rzadkie wywodzi się z różnych okresów kształtowania się flory po ustąpieniu lodowca /około 10 000 lat temu/. Dziś występują one w postaci reliktywów powiązanych z obszarami o klimatach dawniej u nas dominujących. Stąd wywodzi się określenie odpowiednich elementów geograficznych lub genetycznych /arktyczny, borealny, środkowoeuropejski, śródziemnomorski, atlantycki „pontyjski, południowo-syberyjski i śródziemnomorski/.

Analiza geograficzna aktualnej flory Lubelszczyzny i obszaru objętego niniejszym opracowaniem pozwala na określenie stopnia jej podobieństwa do otaczających regionów Polski i Europy.

Gatunki arktyczne na Lubelszczyźnie reprezentuje tylko chamedafne północna występująca w Woli Tulnickiej koło Parczewa, natomiast gatunki alpejskie tylko zawilec narcyzowy występujący na Rostoczu.

Gatunki borealne wkroczyły za ustępującym lodowcem z południa, południowo-wschodu i południowo-zachodu i stanowią poważny składnik flory województwa lubelskiego. Ogółem stwierdzono 158 gatunków /10% flory/. Skupiają się na Lubelszczyźnie na Pojezierzu Łęczyńsko - Włodawskim /150 gatunków/ i na Równinie Puszczańskiej /141 gatunków/. Najmniej jest ich na Grzędzie Hrubieszowskiej /71 gatunków/ i Pobużu /85 gatunków/.

Gatunki środkowo-europejskie są głównym składnikiem flory Lubelszczyzny. Reprezentuje je 208 gatunków /16% flory/. Najbogatsze w te gatunki są Wzniesienia Urzędowskie /172/, Płaskowyż Nałęczowski /171/ i Wyniosłość Gielczewska /170/, najuboższe Płaskowyż Tamogrodzki /114/ i Równina Puszczańska /118/. Regiony położone w okręgu Subwołyńskim mają po około 160 gatunków środkowoeuropejskich. Weszły one w późnych okresach postglacjalu z południowego wschodu wzdłuż łuku karpackiego oraz z południa i z południowo-zachodu przez wyżynę Krakowsko-Częstochowską. Rośliny bardziej ciepłolubne wchodziły z podobnych kierunków lecz po podłożu bardziej zasobnym w wapń i przy słabo zwartej pokrywie leśnej, głównie poprzez Podole, Wołyń oraz Wyżyny Miechowsko - Sandomierskie. Gatunki górskie przybyły na Lubelszczyznę z ostoi południowych we wczesnym i późnym postglacjale. Są to gatunki charakterystyczne dla Karpat Wschodnich /wschodnio-karpackie/, Karpat Zachodnich /zachodnio-karpackie/ oraz północnoalpejskie. W całym województwie stwierdzono 82 gatunki górskie /6% całej flory/. Najwięcej występuje ich w rejonach najwyższych wzniesionych. Na Rostoczu Zwierzynieckim występuje 46 gatunków, Rostoczu Józefowskim – 33 gatunki i Rostoczu Szczerzeszyńskim - 31 gatunków oraz Wyniosłości Gielczewskiej – 33 gatunki i w Padole Zamojskiej - 32 gatunki. Najmniej gatunków górskich występuje w obszarze Płaskowyżu Tamogrodzkiego i Kotliny Chodelskiej /6/ oraz Równiny Lubartowskiej i Płaskowyżu Świdnickiego /po 7/.

Gatunki atlantyckie przywędrowały w okresie atlantyckim z północnego i południowego zachodu. Utrzymały się dotąd jako relikty przede wszystkim na wydmach piaszczystych, obszarach suchych borach sosnowych, na torfowiskach przejściowych oraz w jeziorach oligotroficznym obszarach ich otoczeniu. Na łączną liczbę 28 gatunków, na Pojezierzu Łęczyńsko - Włodawskim występuje 25, na Równinie Puszczańskiej -15 i na Rostoczu Zwierzynieckim -13. Najmniej jest ich na obszarach wschodnich, na podłożu lessowym i kredowym - Pobużu -2 gatunki, Grzędzie Sokolskiej, Padole Zamojskiej, Grzędzie Hrubieszowskiej —po 4 gatunki.

Gatunki pontyjskie związane są przede wszystkim z prowincją pontyjską obszaru euro-syberyjskiego. Wnikanie ich na Lubelszczyznę miało miejsce u schyłku glacjalu oraz we wczesnym postglacjale. Wędrówki odbywały się głównie dolinami rzek-Wisły, Wieprza i Bugu, głównie z ostoi Bałkańsko-Czarnomorskiej i Wierchowiny Czesko-Morawskiej oraz nielicznie z Jury Szwabskiej i Jury Frankońskiej. Najwięcej stanowisk roślinności pontyjskiej obserwuje się na słonecznych zboczach kredowych bogatych w wapń oraz na silnie nasłonecznionych zboczach lessowych i tylko pojedynczo

na wydmach piaszczystych. Ze 119 roślin pontyjskich 80 gatunków rośnie wśród muraw kserotermicznych. Najwięcej gatunków pontyjskich występuje na Wyżynie Lubelskiej na Wyniosłości Giełczewskiej -101 gatunków, Płaskowyżu Nałęczowskim - 98, Działach Grabowieckich - 96, Pagórach Chelmskich i Padole Zamojskim - 94. Najuboższe w gatunki pontyjskie są: Płaskowyż Tamogrodzki/16 / i Równina Puszczańska/23/.

Gatunki śródziemnomorskie przywędrowały podobnie jak gatunki pontyjskie z ostoju Bałkańsko-Czarnomorskiej i Wierchowiny Czesko-Morawskiej we wczesnych okresach postglacjalu. Na ogólną liczbę 30 gatunków śródziemnomorskich najwięcej występuje ich na Wyżynie Lubelskiej : na Płaskowyżu Nałęczowskim - 22 gatunki, Wzniesieniach Urzędowskich – 20, na Grzędzie Hrubieszowskiej i w Padole Zamojskim —po 18 gatunków. Najuboższe w te rośliny są obszary niżowe pokryte glebami bielcowymi —Płaskowyż Tamogrodzki, Równina Puszczańska, Zakłęsłość Łomaska, równina Lubartowska.

Gatunki południowo-syberyjskie posiadają centrum swojego występowania w prowincji południowo-syberyjskiej, obszaru euro-syberyjskiego. Dawniej uważane były za element pontyjski. Przybyły one ze wschodu i południowego wschodu w okresie wczesnego postglacjalu. Na Lubelszczyźnie stwierdzono dotychczas 47 gatunków południowo-syberyjskich. Najwięcej występuje ich w zbiorowiskach kserotermicznych i leśnych. Na Wyżynie Lubelskiej ich liczebność waha się od 31-38 „na Roztoczu od 21 do 28 i na terenach niżowych od 16 do 21 gatunków.

W podokręgu Wożuczynskim /w przybliżeniu obszar gminy zaliczany do Grzędy Sokolskiej/ dominują gatunki środkowoeuropejskie /162/ oraz pontyjskie /91/, natomiast w podokręgu Zwierzynieckim /obszar gminy zaliczany do Roztocza Środkowego/ dominują gatunki środkowoeuropejskie /155/ i borealne /129/ W podokręgu Zwierzynieckim znacznie mniejszy udział niż w podokręgu Wożuczynskim mają gatunki pontyjskie /33/, południowo-syberyjskie 125/, śródziemnomorskie /11/. Liczniejsze są jednak gatunki górskie /46/ i atlantyckie /13/. Łącznie flora naczyniowa podokręgu Zwierzynieckiego liczy 412 gatunków zaliczanych do różnych elementów geograficznych i jest nieco uboższa pod względem liczebności od flory Podokręgu Wożuczynskiego /422 gatunki/.

Wyróżnikiem podokręgu Wożuczynskiego /północno-wschodnia część gminy/ jest znaczny udział gatunków pontyjskich „natomiast Zwierzynieckiego / południowo-zachodnia część gminy/ -najliczniejszy na Lubelszczyźnie udział gatunków górskich.

Podstawowym siedliskiem reliktovej flory borealnej, pontyjskiej, południowo-syberyjskiej i śródziemnomorskiej są lasy liściaste. Skupiają się w nich też gatunki środkowoeuropejskie i górskie. Drugim podstawowym siedliskiem są ciepłolubne i widne zarośla oraz murawy kserotermiczne. Skupiają one głównie florę pontyjską i środkowoeuropejską. Dużo roślin borealnych występuje też w naturalnych zbiorowiskach łąkowych, w zbiorowiskach ruderalnych i segetalnych oraz na torfowiskach przejściowych.

Gmina Tamawatka ma charakter rolniczy. Użytki rolne zajmują 62,92 % powierzchni gminy „w tym grunty rolne stanowią 48,27% „użytki zielone -14,29% oraz sady 0,36%. Lasy zajmują 26,42 % powierzchni gminy „natomiast wody 2,77 %.Wskaźnik lesistości jest wyższy w gminie iż w województwie lubelskim /21,90%/ , lecz niższy od wskaźnika krajowego /28,10%/.

Odpowiednio do struktury użytkowania ziemi w obszarach wierzchowinowych występują biocenozy rolnicze jednoroczne pól uprawnych i biocenozy leśne „natomiast w dolinie Wieprza biocenozy rolnicze łąkowe i wodno-torfowiskowe oraz biocenozy leśne.

Zbiorowiska leśne zgrupowane są w trzech dużych kompleksach leśnych :

- ❖ „Pańków I” /obejmujący Las Konaszka, Las Smreczyna, Las Glinianka i Las Bagno/ w południowo-zachodniej części gminy, .
- ❖ „Werechanie” na wschodzie gminy,
- ❖ „Dąbrowa I” na południu gminy oraz kilku mniejszych ; „Czapla Kępa” i „Dębowe” w dolinie Wieprza w bezpośrednim sąsiedztwie stawów, „Lasek” wzdłuż wschodniej strony drogi Tamawatka-Tomaszów i „Dąbrówka” pomiędzy kompleksem „Dąbrowa I” i wsią Wieprzów Tamawacki.

W/w kompleksy stanowią własność Państwa i są administrowane przez nadleśnictwo Tomaszów.

Ponadto na terenie gminy znajduje się kilkanaście niewielkich kompleksów śródpolnych i śródłąkowych nie stanowiących własności Państwa mających istotne znaczenie dla zachowania bioróżnorodności i utrzymania powiązań funkcjonalnych.

Gatunkami tworzącymi drzewostany w zachodniej części kompleksu leśnego "Werechanie" są: buk zwyczajny, dąb szypułkowy oraz sosna zwyczajna. W domieszce występuje topola osika „grab zwyczajny, brzoza brodawkowata, modrzew polski i jodła pospolita. Do najcenniejszych zbiorowisk w kompleksie "Werechanie" należy buczyna karpacka w formie podgórskiej „pośród której występuje stanowisko modrzewia polskiego objęte ochroną rezerwatową.

W kompleksie "Pańków " występują drzewostany sosnowe, w kompleksie "Dąbrowa I" - drzewostany sosnowo-dębowe, natomiast w kompleksie "Dębowe" w sąsiedztwie stawów drzewostan sosnowy i w kompleksie "Czapla Kępa" - młody drzewostan brzoźowy.

Lasy są ostoją fauny leśnej. Występuje tu jeleń „sarna „lis „kuna leśna , dzik, borsuk, zając, bażant kuropatwa. Widywany jest też wilk. Na przestrzeni lat 1990-1999 na terenie Nadleśnictwa Tomaszów wzrosła liczebność lisa, wilka, jelenia, borsuka i dzika, spadła liczebność samy, zająca, bażanta i kuropatwy. Awifaunę reprezentują; zięba świstuszka, rudzik oraz ptaki drapieżne takie jak jastrząb, kania, myszołów - żerujące na polach uprawnych /ornice/. Lasy, pomimo powtarzających się klęsk żywiołowych /huragany -1992,1994, 1997, okiść -1997/, posiadają dużą naturalną odporność na choroby grzybowe i gradacje szkodników owadzych, wynikającą ze składu gatunkowego, występującego podrostu i podszytu i są w dobrym stanie sanitarnym.

Zbiorowiska łąkowe występują w dolinie Wieprza .Dominują łąki rajgrasowe o charakterze antropogenicznym /łąki kośne/, rzadziej naturalnym z rajgrasem wyniosłym, wiechliną łąkową i kupkówką pospolitą jako gatunkami dominującymi i wyczyńcem łąkowym, kostrzewą czerwoną, mietlicą białawą, koniczyną białą, rzeżuchą łąkową, babką lancetowatą i bodziszkiem łąkowym w domieszce. Powstanie tych zbiorowisk wiąże się z podsiewami mieszanek traw, mniej lub bardziej intensywnym nawożeniem, a także zabiegami pielęgnacyjnymi. Nad rzeką występują głównie łąki wyczyńcowe z wyczyńcem łąkowym, kostrzewą czerwoną, wiechliną łąkową jako gatunkami dominującymi z jaskrem ostrym i firletką poszarpaną w domieszce. łąki kośne występują na osuszonych zbiorowiskach torfowiskowych oraz trzęślicowych. Najbliżej koryta rzeki spotyka się siedliska łąkowe zastoiskowe rzadziej łąki właściwe. W składzie florystycznym użytków zielonych na tych siedliskach dominują trzciny, oczerety, trzęślica modra, turzyce niskie, wyczyńiec łąkowy, wiechliną błotna, manna jadalna, turzyca błotna, śmiełek damiowy. Ze zbiorowiskami łąkowymi związana jest fauna łąkowa, z takimi gatunkami jak brzęczek, remiz, potrzos, derkacz, bocian biały.

Zbiorowiska torfowiskowe niskie występujące w płaskim i szerokim dnie doliny rzecznej zostały osuszone zabiegami melioracyjnymi w strefie przypowierzchniowej i zamienione na łąki kośne. W dolinie Wieprza znajdują się złoża torfu. Są to złoża niskie, szuwarowo-turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha, natomiast zasoby 38292 tys. mł. Średnia miąższość złóż waha się w przedziale od 1,52m do 2,41m. Maksymalną miąższość wynoszącą 6,30 m stwierdzono na północ od kompleksu stawów rybnych w Tamawatce. Na północ od w/w stawów znajduje się też gytia organiczna — 4500 tys. mł, natomiast w górnej części doliny —gytia węglanowa o zasobach 619 tys.m3. Torf w tej części złoża w przeszłości był eksploatowany na powierzchni 7,5 ha /wyeksploatowano 83 tys. m³.

Ponieważ torfowiska są zmeliorowane i użytkowane gospodarczo zostały wyłączone z potencjalnej bazy zasobowej i podlegają ochronie. Naturalnych zbiorowisk torfowiskowych praktycznie nie ma. Do zarośli i muraw kserotermicznych zaliczane są zbiorowiska siedlisk wapieniolubnych o zróżnicowanym uwilgotnieniu podłoża i ocienieniu. Zbiorowiska o charakterze zaroślowym cechuje występowanie wisienki karłowatej, derenia świdwy, leszczyny, szakłaka pospolitego i ligustru pospolitego. Powstają one w wyniku wycinania dąbrów świetlistych oraz zarastania nie wypasanych muraw stepowych. Murawy kserotermiczne na podłożu lessowym wydzielają się skupieniami z ostnicą włosowatą, strzęplicą nadobną i kostrzewą bruzdkowaną oraz rutewką i szalwią łąkową. Związana z siedliskami muraw i zarośli kserotermicznych oraz stepopodobnych. Fauna kserotermiczna reprezentowana jest

przez takie gatunki jak: trzmiel stepowy, pokrzewka ciemista, jaszczurka zielona, ryjkowce, owady pszczołowate. Spotykane są też rzadkie gatunki motyli. Małe fragmenty zarośli muraw kserotermicznych spotyka się na południowo-zachodnich i zachodnich stokach.

Zbiorowiska synantropijne rozwinęły się na terenach zagospodarowanych przez człowieka i różnicują się na dwie grupy; ruderalną - towarzyszącą zwłaszcza przydrożom, przychaciom, zrębom leśnym oraz segetalną - występującą wśród upraw rolnych / roślin zbożowych i okopowych/.

Istotne znaczenie ekologiczne mają również skupiska starodrzewu w parkach pałacowych i podworskich oraz na starych cmentarzach kościelnych i grzebalnych oraz zadrzewienia przydrożne.

Niewątpliwie obszarem najcenniejszym pod względem przyrodniczym jest dolina Wieprza z kompleksem stawów oraz z kompleksem leśnym „Czapla Kępa” położonym między stawami, Urocyskiem „Dębowe” pomiędzy głównym kompleksem stawów a „Pasternikiem” i Urocyskiem „Pańków P” położonym na południe od stawów. Jest to największa ostoja fauny wodno-błotnej w południowo-wschodniej Polsce „spełniająca kryteria konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, Ramsara, 2 lutego 1971 r.

Obecnie chroniona jest jako użytek ekologiczny /rozp. Nr 30 Wojewody Zamojskiego z dnia 28 października 1997 r. w sprawie wprowadzenia indywidualnej ochrony przyrody /Dz. Urz. Woj. Zam. z 1997 r. Nr 33 poz.168 zmiana rozporządzenie Nr 166 Wojewody Lubelskiego z dnia 24 lipca 2002r. w sprawie uznania obszaru za użytek ekologiczny na terenie województwa Lubelskiego /Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r. Nr 80 poz.1773/. Nie jest to jednak wystarczająca forma ochrony prawnej.

Na obrzeżach stawów występują zbiorowiska szuwarowe. Jest to pas roślinności przybrzeżnej złożony głównie z zespołu trzciny oraz zespołu palki szerokolistnej. Niektóre stawy pokryte są obficie rzęsą wodną. Na stawach zarastających, tam gdzie poziom wody jest zazwyczaj niski szuwar trzcinowy zajmuje znaczne powierzchnie, towarzyszy mu szuwar tatarakowy, miejscami występuje zespół strzałki wodnej oraz zespół lilii wodnych. W rowach do pospolitych należy moczarka kanadyjska. W podmokłych obniżeniach, na zarastających stawach przylegających do głównego kompleksu, zwłaszcza na stawie „Czerwonym” występuje stosunkowo licznie bobrek trójlistkowy, siedmiopalecznik błotny, skrzyp bagienny oraz wążkrotka zwyczajna. Do najcenniejszych chronionych gatunków, które spotyka się w dużych skupiskach w obrębie stawów w Tamawatce należy roszciska okrągłolistna oraz widłak torfowy i pojedynczo widłak jałowcowaty. - Ponadto występuje tu rdestnica pływająca i ścieniona, oczeret Tabernemontana, turzyca długowłosa i brzegowa oraz w pobliżu rowów i stawów turzyca tunikowa i turzyca obła, Na obrzeżach stawów, zwłaszcza w ich północnej i wschodniej części rozwinęły się bujnie zarośla typu Saliceto-pentandro cieme i Saliceto—Franguletum. Na dużych przestrzeniach występuje wierzba szara, wierzba pięciopręcikowa, wierzba uszata. Domieszkę tworzy brzoza omszona, kalina koralowa, miejscami czeremcha, kruszyna i jeżyny.

Dolina Wieprza z kompleksem dużych stawów jest ostoją fauny wodno-błotnej. Herpetofaunę reprezentuje tu 9 gatunków płazów /traszka zwyczajna i grzebieniasta, kumak nizinny, ropucha szara, ropucha zielona, rzekotka drzewna żaba wodna, trawna i moczarowa/ oraz 5 gatunków gadów /jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec, zaskroniec zwyczajny i żmija zygzakowata/. Dla płazów i gadów najbliższe okolice stawów /zagłębienia wypełnione wodą, podmokłe miejsca otoczone roślinnością zielną i krzewiastą, łąki, groble/ są bardzo ważnym miejscem rozrodu, rozwoju i życia.

Awifaunę stawów reprezentuje 152 gatunków ptaków, spośród których 58 należy do lęgowych i prawdopodobnie lęgowych, 39 do lęgowych w bezpośrednim sąsiedztwie omawianego terenu /przylegające łąki, las, pola, zabudowania/ a zalatujących na stawy/ np. w celu zdobycia pokarmu/ oraz 55 gatunków przelotnych i zimujących. Spośród nich kilka jest na czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce m.in. bąk, kropiatka, zielonka, rybitwa białowąsa. Niektóre spośród występujących tu ptaków np. derkacz należą do silnie zagrożonych wyginięciem w całej Europie. Szczególne miejsce w całym kompleksie stawów zajmuje niewielki zbiornik przylegający bezpośrednio do zabudowań wsi Tamawatka noszący nazwę „Pasternik” oraz sąsiadujący z nim staw „Czarny”. Te stosunkowo niewielkie stawy są płytkie, w większej części porośnięte roślinnością szuwarową „a miejscami —krzewami łoży —posiadają ogromne znaczenie dla awifauny lęgowej. Na głównym

kompleksie stawów prowadzi się intensywną gospodarkę rybacką, w związku z tym wykasza się prawie 100 % roślinności przybrzeżnej, co uniemożliwia łęgi .

Wysoką rangę ma również stanowisko modrzewia polskiego /Zarix polonica/ przy wschodniej granicy gromadnego zasięgu o pow. 1,77 ha w Leśnictwie Skrzyzny Ostrów Nadleśnictwa Tomaszów, położone w kompleksie leśnym na wschód od Tamawatki, objęte ochroną rezerwatową /zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 7 października 1967 r w sprawie uznawania za rezerwat przyrody /M.P. z 1967 Nr 61 poz.291/. Rośnie tu 57 egzemplarzy tego gatunku, w tym 32 okazy o imponujących wymiarach /pierśnice od 60 do 100 cm „wysokość sięgająca blisko 40m/. Efektem konsekwentnej realizacji planu ochrony są liczne odnowienia modrzewia polskiego uzyskane w latach 90-tych. Stanowisko modrzewia polskiego występuje w niezwykle rzadkim zespole buczyny karpackiej w formie podgórskiej. W rezerwacie występuje wiele roślin objętych ochroną gatunkową /wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, podkolan biały, marzanka wonna, centuria pospolita itd./.

(W obszarze zmiany studium szata roślinna ogranicza się do roślinności segetalnej na części terenów podlegających uprawie rolniczej oraz spontanicznej na terenach nieużytków rolniczych. Świat zwierząt natomiast jest reprezentowany przede wszystkim przez gatunki synantropijne specyficzne dla terenów zurbanizowanych. Nie stwierdza się w granicach zmiany studium występowania siedlisk roślin i stanowisk zwierząt podlegających ochronie prawnej na podstawie przepisów krajowych i międzynarodowych.)¹

(W roślinności rzeczywistej w obszarze opracowania dominujący udział mają zespoły roślinności segetalnej. Mniejszą powierzchnię zajmują również tereny zabudowane, wśród których dominującą rolę ma zabudowa zagrodowa, z dobrze wykształconymi zespołami roślinności towarzyszącej, głównie w postaci ogrodów przydomowych i zieleńców z udziałem roślinności ozdobnej, w tym wysokiej. Cechą charakterystyczną obszaru opracowania jest brak terenów pozbawionych roślinności lub terenów o silnie ograniczonej powierzchni biologicznie czynnej (tereny charakterystyczne dla intensywnej zabudowy usługowej lub usługowo – produkcyjnej). Lokalnie w obszarze opracowania występują również zespoły roślinności spontanicznej na terenach upraw polowych i nieużytkach rolniczych. Są to siedliska czasowo lub trwale pokryte roślinnością spontaniczną.

Na południowej części działki 57/13 w Tamawatce znajdują się siedliska roślinności hydrogenicznej zajmującej dolinę rzeki Wieprz. Stanowią one graniczne części zespołów roślinnych zalegających w dolinie tej rzeki. Zespoły te należy zaliczyć do siedlisk naturalnych i półnaturalnych. Natomiast na działkach 215 i 216/4 w tym samym obrębie występują zespoły leśnej z wykształconymi siedliskami leśnymi oraz zadrzewienia na terenach upraw polowych, jeszcze bez wykształconych siedlisk leśnych, powstałe w skutek sukcesji gatunków leśnych na tereny niepodlegające zabiegom agrotechnicznym. Grunty leśne pochodzą z antropogenicznych zalesień, a dzisiejszy stan siedlisk wskazuje na wykształcenie się siedliska BMŚw, z dominacją w skaldzie gatunkowym sosny i domieszką brzozy i dębu. Drzewostan znajduje się w średnich klasach wieku.

Świat zwierząt w obszarze opracowania jest reprezentowany przede wszystkim przez gatunki synantropijne specyficzne dla terenów zurbanizowanych. Nie stwierdza się w granicach opracowania występowania siedlisk roślin i stanowisk zwierząt podlegających ochronie prawnej na podstawie przepisów krajowych i międzynarodowych)²

1.8. Obszary chronione i projektowane do ochrony.

Zachodnia część gminy Tamawatka położona jest w obszarze o walorach przyrodniczych rangi europejskiej. Obszar torfowiskowej doliny Wieprza wraz ze stawami rybnymi, stawami wyłączonymi z produkcji i przylegającymi kompleksami leśnymi wskazywany jest to ochrony w europejskich i krajowych programach ochrony siedliskowej, gatunkowej oraz funkcjonalnej, a mianowicie:

- ❖ jako projektowana ostoja europejskiego systemu ochrony siedliskowo-gatunkowej NATURA 2000, o pow. ponad 1000 ha,

- ❖ jako obszar wodno-błotny mający znaczenie międzynarodowe jako środowisko życiowe ptactwa wodnego i spełniający kryteria ustalone Konwencją Ramsarską,
- ❖ jako krajowa ostoja ptaków lęgowych w programie „Ostoje ptaków w Polsce”,
- ❖ jako ostoja nr 486 o obszarze 2303 ha w systemie CORINE biotopes.

Ponadto w/w teren znajduje się:

- ❖ w obszarze węzłowym rangi krajowej w systemie funkcjonalnym ECONET PL /element ECONET EUR/ oznaczonym jako 21K-Południoworoztoczański,
- ❖ w projektowanym międzynarodowym rezerwacie biosfery „Roztocze”.
- ❖ w strefie regionalnego korytarza ekologicznego / granica gminy —kompleks Werechanie, kompleks Dąbrowa-dolina Wieprza z kompleksem stawów i kompleksami leśnymi Czapla Kępa i Dębina —kompleks Pańków I/ łączącego międzynarodowy korytarz ekologiczny-Dolina Bugu z międzynarodowym korytarzem ekologicznym leśno-torfowiskowym- Roztoczańskim i obszarem węzłowym leśno-torfowiskowym obejmującym Roztoczański Park Narodowy i Wielkie Bagno w Puszczy Solskiej. Regionalny korytarz tworzy: dolina Huczwy, ciąg kompleksów leśnych w gm. Łaszczów, Jarczów [Uroczysko Bukowiec z rezerwatem" Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec", Las Sojnica w gm. Rachanie, kompleks Werechanie w gm. Rachanie i Tamawatka / rezerwaty „Przecinka” i „Skrzypty Ostrów”/, kompleks Dąbrowa, Stawy Tamawatka /użytek ekologiczny, obszar wodno- błotny o znaczeniu międzynarodowym i kompleks leśny Pańków. W okolicach Zielonego w gm. Krasnobród w/w korytarz łączy się z lasami korytarza roztoczańskiego.
- ❖ w Obszarze Najwyższej Ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Zamość-Chelm,
- ❖ w otulinie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego.

Obecnie centralna część tego obszaru ze stawami, łąkami, pastwiskami, lasem pomiędzy stawami o pow. 492,22 ha podlega ochronie na p odstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody jako użytek ekologiczny. Użytek ekologiczny jest uwzględniany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w ewidencji gruntów. Dla tej kategorii obszaru ochronnego nie opracowuje się jednak planu ochrony. Torfowiska oraz gleby organiczne podlegają ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, lasy są chronione na podstawie przepisów ustawy o lasach, wody podziemne i powierzchniowe są chronione na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne. Teren znajduje się wprawdzie w otulinie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego, nic jednak z tego faktu nie wynika. Otulina nie jest obszarem chronionym w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie przyrody.

Ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie południowo - wschodniej granicy obszaru o europejskim znaczeniu znajduje się wieś Pańków — okrężnica, wpisana do rejestru zabytków. W centrum wsi znajduje się staw, dookoła stawu droga i zabudowa wzdłuż drogi z polami rozchodzącymi się promieniście.

W północnych granicach obszaru znajduje się zabytkowy zespół dworski w Niemirówku z resztami dużego parku i stawem, możliwy do rewaloryzacji i zharmonizowania funkcjonalnego z ostoją wodno - błotną rangi europejskiej. Pomimo różnorodnych tytułów prawnych do ochrony teren ten nie jest dostatecznie zabezpieczony od strony prawnej i funkcjonalnej. Ze względu na obszar wymagający ochrony znacznie przekraczający powierzchnię użytku ekologicznego, potrzebę sprecyzowania wieloletnich działań ochronnych i skoordynowania działań ochronnych różnych organów należy przyjąć ,że najodpowiedniejszą formą w obecnym stanie prawnym jest zespół przyrodniczo-krajobrazowy obejmujący obszar w granicach projektowanej ostoi NATURA 2000 powiększony o wieś Pańków i Niemirówek Zespół może utworzyć Rada gminy Tamawatka w drodze uchwały na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Możliwe jest też podniesienie statusu terenu w granicach obecnego użytku do rangi rezerwatu przyrody / rozporządzenie Wojewody Lubelskiego/.

Docelowo fragment korytarza regionalnego pomiędzy doliną Huczwy w Ładzwowie do Zielonego w gm. Krasnobród powinien zostać objęty ochroną w formie obszaru chronionego krajobrazu lub nawet parku krajobrazowego /trzy rezerwaty przyrody , obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym.

Do czasu wprowadzenia formy ochrony obejmującej cały obszar należy objąć go ochroną planistyczną. Ewentualne uznanie za ostoję NATURA 2000, po wejściu Polski do Unii Europejskiej lub przyznanie certyfikatu Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery dla obszaru Roztocza nie rozwiąże problemu ochrony przyrody ostoi w Tamawatce, będzie skutkować obowiązkiem wprowadzenia formy ochrony przyrody obowiązującej w Polsce.

Ochronie prawnej na mocy obowiązujących przepisów ustawowych oraz przepisów prawa miejscowego podlegają w obszarze gminy Tamawatka cenne obszary i obiekty przyrodnicze, zbiorniki wód podziemnych, lasy „grunty rolne klas I -IV,V-VI organiczne i leśne „złoża surowców naturalnych, złoża torfu, torfowiska, oczka wodne, starodrzew zabytkowych parków podworskich, cmentarzy grzebalnych i kościelnych.

1.8.1. Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody .

Stanowisko modrzewia polskiego o pow. 1,77 ha w lesie państwowym Nadleśnictwa Tomaszów „Leśnictwo Skrzypany Ostrów oddz. 52 h zostało uznane za rezerwat przyrody florystyczny częściowy p.n. „SKRZYPNY OSTRÓW” Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 7 października 1967 r. /M.P. Nr 61,poz.291/.

Kompleks stawów rybnych w Tamawatce w dolinie Wieprza obejmujący stawy produkcyjne: „Jan Dolny”, „Jan Górny”, „Jan Sobieski”, „Płomień”, „Rucznicza”, „Jasna Toń”, „Czarny” i „Pasternik” oraz stawy wyłączone z produkcji, zarośnięte lub zarastające; „Czerwony”, „Wycieranka”, „Kępa, Świtez”, „Gopło”, „Smereczyna”, „Morskie Oko”, „Lei”, „Błękitna Toń” wraz z przylegającymi łąkami, pastwiskami, zakrzaczeniami, lasem, groblami, rowami, drogami i nieużytkami o łącznej powierzchni 492,22 ha został uznany rozporządzeniem Nr 30 Wojewody Zamojskiego z dnia 28 października 1997r. /Dz. Urz. Woj. Zam. z 1996 r Nr 33, poz.168, zmiana: rozporządzenie Nr 166 Wojewody Lubelskiego z dnia 24 lipca 2002 r .Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r Nr 80,poz.1773/ za użytek ekologiczny p.n. STAWY W TARNAWATCE”. Rozporządzenie określa cel ochrony, obszar oraz obowiązujące zakazy.

Ponadto pomnikami przyrody jest 20 lip drobnolistnych o obw. od 190 cm do 560 cm rosnących w Tamawatce; 3 lipy drobnolistne w parku podworskim, 8 lip w szpalerze na podwórzu gospodarstwa POHZ, 8 lip w alei do kościoła oraz 1 lipa koło plebani. Ochrona polega na zakazie wycinania, niszczenia drzew oraz lokalizowania obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 15 m od drzew /Dz. Urz. WRN w Zamościu z 1977 r. Nr 7 poz.31/.

(Obszar zmiany studium w całości znajduje się w granicach otuliny Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego. Park został powołany na podstawie Uchwały Nr XXVIII/175/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zamościu z dnia 11 maja 1988 r. w sprawie utworzenia Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej Dz. Urz. Woj. Zamojskiego Nr 10 poz. 75 z 1988 r. Obecnie przepisy określające zasady ochrony Parku są realizowane na podstawie Rozporządzenie Nr 10 Wojewody Lubelskiego z dnia 14 kwietnia 2005 r. w sprawie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego Dz. Urz. z 2005 r. Nr 83, poz. 1685. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody ochrona zasobów przyrodniczych parku krajobrazowego opiera się planie ochrony. Plan ochrony Parku nie został jeszcze zatwierdzony, dlatego należy przyjąć, że otulina Parku stanowi jego strefę ochronną uniemożliwiającą negatywny wpływ na jego zasób przyrodniczo – krajobrazowy.

Działka nr. ewid. 108 w Dąbrowie Tamawackiej położona jest dodatkowo w Obszarze Natura 2000 PLB060012 „Roztocze”.

Ogólna charakterystyka obszaru:

Rozległy obszar obejmujący Lasy Zwierzyniecko - Kosobudzkie oraz całe Roztocze środkowe i Południowe. Roztocze to pas łagodnych wzniesień ciągnących się z północnego-zachodu na południowy - wschód. Około 70% powierzchni stanowią lasy, między którymi występują wąskie pasy pól uprawnych oraz wsie i niewielkie miasta. Znaczna część lasów ma charakter zbliżony do naturalnego. Dominują bory sosnowe, ale też spory udział mają mieszane bory jodłowe i buczyna karpacka. Sieć wód powierzchniowych jest dość uboga. Główną rzeką jest Wieprz. Ponadto z południowych stoków

Roztocza spływają w kierunku Kotliny Sandomierskiej Tanew, Sopot i Szum. W dolinach Wieprza, Sołokiji i Topomnicy znajdują się stawy rybne.

Jakość i znaczenie

W ostoi występuje co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 15 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: dzięcioł biało-grzbiety (PCK), dzięcioł zielonosiwy, puchacz (PCK), puszczyk uralski (PCK), trzmielojad; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje bocian biały i orlik krzykliwy (PCK), a także przepiórka (c. 1% populacji krajowej). Stawy Tamawatka są ważnym w regionie miejscem lęgowym śmieszki (ok. 1000 par) oraz miejscem żerowania w czasie migracji dla krzyżówki (ok. 8000 osobników).

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży (negatywny) wpływ na obszar (wg kodów oddziaływań).

G02 (M i) **infrastruktura sportowa i rekreacyjna**

X (M b) **brak zagrożeń i nacisków**

G05.04 (M i) **wandalizm**

B01 (M i) **zalesianie terenów otwartych**

J01 (M i) **pożary i gaszenie pożarów**

F03.01 (M i) **polowanie**

B02.04 (M i) **suwanie martwych i umierających drzew**

B02.02 (M i) **wycinka lasu**

G01 (M i) **sporty i różne formy czynnego wypoczynku rekreacji, uprawiane w plenerze**

Oznaczenie czynników (poza kodami oddziaływań)

poziom: H = wysoki, M = średni, L = niski.

i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednoczesne.

W przypadku Obszaru Natura 2000, podobnie jak dla Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego, zgodnie z przepisami prawa ochrona odbywa się na podstawie planu ochrony lub planu zadań ochronnych. Dla przedmiotowego obszaru plany takie nie zostały jeszcze ustanowione, stąd wskazanie szczegółowych celów ochronnych i ich lokalizacja jest utrudniona. W obecnym stanie prawnym ochrona ogranicza się zatem do zakazu podejmowania działań mogących mieć negatywny wpływ na zasób przyrodniczy obszaru oraz jego integralność przestrzenną.)¹

(Obszary objęte niniejszą zmianą w części znajdują się w granicach obszarów chronionych w opisanych w zmianie studium przyjętej w 2021 r.)²

1.8.2. Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne oraz ustawy Prawo geologiczne i górnicze.

Gmina Tamawatka położona jest w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 - Niecka Lubelska, w obszarze najwyższej /ONO/- zachodnia i środkowa część gminy oraz wysokiej /OWO/ochrony — wschodnia część gminy. Ochronie strefowej /teren ochrony bezpośredniej i pośredniej/ podlegają ponadto ujęcia wód podziemnych, dla których wydano pozwolenia wodno prawne na szczególne korzystanie z wód:

- ❖ 1/. ujęcie /GHZ/w Pucharkach z 1968r. o zatwierdzonych zasobach 6,0 m³/godz.,
- ❖ 2/. ujęcie /Szkoła Podstawowa/ w Tamawatce z 1964 r. o zatwierdzonych zasobach 13,0 m³/godz.,
- ❖ 3/. ujęcie /ZFM — w. osiedlowy/ w Tamawatce z 1972 r. /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 100 m³/godz., z 1990r /1 otwór/ o zatwierdzonych zasobach 33 m³/godz.,
- ❖ 4/. ujęcie /PPOHZ/ w Tamawatce z 1973r. o zatwierdzonych zasobach 21 m³/godz.,
- ❖ 5/. ujęcie / Telewizyjny Ośrodek Nadawczy/ Tamawatka z 1975 r. o zatwierdzonych zasobach 14,4 m³/godz.,
- ❖ 6/. ujęcie /GS-baza/ w Tamawatce z 1977r. o zatwierdzonych zasobach 6 m³/godz.,

- ❖ 7/. ujęcie /wodociąg wiejski/ w Niemirówku z 1980r. o zatwierdzonych zasobach 67 m³/godz.,
- ❖ 8/. ujęcie /Zarząd Dróg Powiatowych w Zamościu-Obwód Drogowy/ w Tamawatce z 1988 r. o zatwierdzonych zasobach 3 m³/godz.,
- ❖ 9/. ujęcie /wodociąg wiejski/ w Tamawatce z 1988 r /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 38m³/godz.,
- ❖ 10/. ujęcie /RSP/ w Wieprzowie z 1966 r. o zatwierdzonych zasobach 15 m³/godz.,
- ❖ 11/. ujęcie /Kółko Rolnicze” w Kol. Wieprzowe Jezioro z 1967 r o zatwierdzonych zasobach 2,2 m³/godz.,
- ❖ 12/. ujęcie /wodociąg wiejski/ w Wieprzowym Jeziorze z 1974 r. o zatwierdzonych zasobach 3,5 m³/godz.,
- ❖ 13/. ujęcie /Punkt Skupu Mleka/ w Wieprzowie Tamawackim z 1985 r. o zatwierdzonych zasobach 2,6 | m³/godz.,
- ❖ 14/. ujęcie /wodociąg wiejski/ w Podhuciu o zatwierdzonych zasobach 1,5 m³/godz.

Zasięg stref ochrony bezpośredniej został ustalony w pozwoleniach wodno prawnych, wydawanych do 1998 r przez Wojewodę, natomiast w latach 1999-2002 przez Starostów powiatów /obecnie strefy ustala dyrektor właściwego Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej/ na pobór wód ze studni i nie przekracza 10m /mieści się w granicach ogrodzenia ujęcia/. Strefy ochrony pośredniej nie były wyznaczane.

Ponadto ochronie prawnej podlegają:

1/. Złoże opok i opok marglistych „TARNAWATKA”usytuowane po wschodniej stronie drogi krajowej Zamość.-. Tamawatka.-. Tomaszów Lubelski i graniczy bezpośrednio z północną częścią zabudowy miejscowości Tamawatka i Pucharki.

2/. Złoże piasków „TYMIN-WERECHANIE” usytuowane po południowej stronie drogi Tamawatka-Tymin- Werechanie-Grodysławice. W obrębie gminy Tamawatka znajduje się jedynie zachodni fragment obszaru złożowego.

3/. Złóża torfu w dolinie Wieprza. Są to złoża niskie, szuwarowo - turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha.

1.8.3. Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o lasach.

Na terenie gminy Tamawatka znajduje się 2218 ha lasów „w tym 1846,07 to lasy państwowe w zarządzie Nadleśnictwa Tomaszów. Ogólna powierzchnia lasów ochronnych wynosi 780,95 ha, w tym: lasy glebochronne -26,71 ha, lasy wodochronne 448,20 ha, lasy wodochronne, stanowiące fragmenty rodzimej przyrody 213, 86 ha oraz lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody -306,04 ha. Niektóre fragmenty lasów zaliczone są kilku kategorii ochronności / suma kategorii ochronności jest większa od powierzchni lasów ochronnych ogółem.

1.8.4. Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów _rolnych i leśnych.

Ochronie podlegają użytki rolne klas I-IV oraz klas V-VI wytworzone z gleb pochodzenia organicznego oraz torfowiska i oczka wodne oraz wszystkie lasy. Ochrona polega na ograniczeniu i uzależnieniu od zgody właściwego organu / Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Wojewoda/ przeznaczania gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne. Na cele nierolnicze i nieleśne w pierwszej kolejności powinny być przeznaczane nieużytki, a w przypadku ich braku grunty najniższych klas bonitacyjnych. Ochronie prawnej podlega 7288 ha tj. 88,2 % powierzchni gminy Tamawatka, a mianowicie:

- ❖ 61,3% użytków rolnych gminy ,w tym 91,7% gruntów ornych / 44,8 % pow. gminy/i 100% użytków zielonych /16,5 % pow. gminy /,
- ❖ 100 % lasów /26,8 % pow. gminy/.
- ❖ torfowiska w dolinie Wieprza /obszar torfowisk pokrywa się z obszarem użytków zielonych/

Ponadto ochronie podlegają śródpolne i śródłąkowe oczka wodne, tale lub okresowo podmokłe.

1.8.5. Obszary przyrodniczo-kulturowe chronione na podstawie przepisów o ochroni dóbr kultury oraz na podstawie przepisów ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

W obszarze gminy Tamawatka znajdują się następujące obiekty kulturowe z cennym drzewostanem podlegającym ochronie:

- ❖ zespół dworski w Tamawatce /dwór, dom administratora, budynek dawnego garażu, altana, budynki gospodarcze, stajnia z wozownią, spichlerz oraz rozległy park z licznym starodrzewem, w tym pomnikowym, wpisany do rejestru zabytków /ZA 315/,
- ❖ zespół dworski w Niemirówku /dwór/ i pozostałości starodrzewia parku /klon pospolity, kasztanowiec biały, jesion wyniosły, topola czarna, topola Maksymowicza, wiśnia ptasia, robinia akacjowa, wierzba biała, lipa drobnolistna/ z młodszymi podsadzeniami /topola czarna, świerk pospolity, wierzba biała, jarzab pospolity /oraz zarośniętym stawem w południowej części parku- wpisany do rejestru zabytków /ZA 350/,
- ❖ cmentarz przykościelny w Tamawatce ze starodrzewiem pomnikowym ,
- ❖ cmentarz grzebalny rzymskokatolicki /dawny greckokatolicki k prawosławny/ czynny w Tamawatce ze starodrzewem liczącym około 50-ciu egzemplarzy /jesiony, sosny, lipy, robinie, brzozy, świerki, tuje, kasztanowce, klony/,
- ❖ cmentarz wojskowy z I i II wojny światowej, nieczynny w Tamawatce Tartaku z drzewostanem liczącym około 40 egzemplarzy, rosnącym na obrzeżu i na kopcu /świerki, brzozy, olchy, dąb, sosna, lipa/, wpisany do rejestru zabytków /ZA 414/,
- ❖ cmentarz przykościelny /dawny przycerkiewny grzebalny/ w Wieprzowie z drzewostanem lipowym liczącym kilkanaście egzemplarzy,
- ❖ cmentarz prawosławny w Wieprzowie, nieczynny z drzewostanem liczącym ponad 20 egzemplarzy /lipy, klony, sosna, jarzębina/ i z barwinkiem .

(Obszar zmiany studium położony jest poza zasięgiem obiektów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dotyczy to zarówno obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, jak i stanowisk archeologicznych.

W obszarze zmiany studium nie zostały wyznaczone krajobrazy priorytetowe określone w audycie krajobrazowym oraz w planach zagospodarowania przestrzennego województwa.)1 2

(Przy czym w granicach zmiany studium:

- a) ochronie podlegają figury, kapliczki i krzyże przydrożne, nieujęte w gminnej ewidencji zabytków, stanowiące element krajobrazu kulturowego gminy,*
- b) obowiązuje ochrona przypadkowych znalezisk archeologicznych, zabezpieczenie znaleziska i miejsca jego odkrycia oraz bezzwłoczne powiadomienie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi.)2*

1.9. Stan środowiska w świetle wyników Państwowego Monitoringu Środowiska.

Według danych stacji pomiarowej regionalnej WSSE w Tomaszowie Lubelskim średnioroczne stężenie dwutlenku siarki w powietrzu w 2001r . wynosiło 9,1ug/m³ tj. 22,75% dopuszczalnej normy /1999r. wynosiło 10,9 Hg/ m³ tj. 27 % d.n./. Dopuszczalne stężenie wynosi 40ug/ m³ /dla parków narodowych 15u g/ m, natomiast dla leśnych kompleksów promocyjnych 20u g/ m³/. Stężenie dwutlenku siarki różnicuje się sezonowo: zima wynosi 11,4 g/m³, natomiast latem 6,9 g/ m³. Maksymalne stężenia 24-godzinne w sezonie zimowym 2001 /styczeń/ wynosiło 33,0 g/ m³, natomiast w sezonie letnim -18,0 g/ m.

Stężenia średnioroczne dwutlenku azotu mierzone w 2001r. na stacji w Tomaszowie Lubelskim wynosiły 22,3 Hg/ m³ tj.56,75 % dopuszczalnej normy /w 1999r -19,0 Lg/ m³ tj. 47,5 % d.n./, przy dopuszczalnej normie średnio-roczej 40ug/ m³. Zróżnicowanie sezonowe jest minimalne: zimą -22,8 g/ m³, latem-21,9 g/ m³. Maksymalne stężenie 24-godzinne w 2001 r wynosiło zimą -45,0 g/ m³, latem 36,0 g/ m. Stężenia pyłu zawieszonego średniorocznie w 2001r. wynosiły w Tomaszowie Lubelskim 22,1 g/m³ tj. 29,3.% d.n /dopuszczalna norma wynosi 75ug/ m³/. Średnie stężenie zimą wynosiło 34,6

g/ m³, natomiast latem 10,2 g/ m³. Maksymalne stężenie 24 -godzinne w sezonie zimowym /styczeń/ wynosiło 108,0 g/ m³, natomiast latem-48,0 g/ m³.

Zarówno średnie jak i maksymalne stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu oraz pyłu zawieszonego najwyższe są w sezonie zimowym, co związane jest z funkcjonowaniem kotłowni w sezonie grzewczym. W/w wskaźniki zmniejszały się w latach 1996-2000, natomiast w 2001 r. odnotowano wzrost. Przyczyną prawdopodobnie jest powrót do ogrzewania węglem kamiennym w osiedlach budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego ze względu na wyższe koszty ogrzewania paliwami ekologicznymi /olej opałowy i gaz ziemny/.

Pomiary średnich stężeń chwilowych /30-minutowych /zanieczyszczeń powietrza mobilnym laboratorium WIOŚ najbliższe prowadzone były w Krasnobrodzie w 1999 r. i wynosiły dla dwutlenku siarki -2ug/ m³?, tj. 0,4 % dopuszczalnej normy 30-minutowej /500ug/ m³/ w sezonie letnim i 3 ug/ m³», w sezonie zimowym tj. /0,6% d.n./, dwutlenku azotu - 40ug/m³, tj. 8,0 % d.n.30 min /500ug/ m³/ w sezonie letnim i 13 ug/ m³ w sezonie zimowym 12,6% d.n./, tlenku węgla 473 ug/ m³ tj. 2,4 % d.n. stężeń 30 -minutowych - 20000ug/ m³ w sezonie letnim i 425 ug/ m³ w sezonie zimowym /2,1% d.n./ „ozonu 37ug/m³ tj 24,7% d.n. stężeń 30-minutowych /150ug/ m³/ w sezonie letnim i 18pg/ m³ w sezonie zimowym /12,0% d.n./.

Za najbardziej bliskie rzeczywistości stanowi czystości powietrza atmosferycznego w Tamawatce należy uznać wyniki pomiarów 30-minutowych mobilnym laboratorium WIOŚ przeprowadzone w 1999 r. w Krasnobrodzie. Stężenia gazów i pyłów w Tamawatce są minimalne i o wiele korzystniejsze niż w terenach bardziej zurbanizowanych.

Przy obecnej infrastrukturze i dostępności paliw /węgiel kamienny, olej opałowy/ czystość powietrza poprawiać się będzie w miarę zastępowania węgla olejem. Radykalne zmniejszenie zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym nastąpi z chwilą przejścia na gaz ziemny, który zawiera 67 razy mniej zanieczyszczeń niż węgiel kamienny.

W 2000 r. WIOŚ Lublin kontynuował badania jakości wód Wieprza w 20 przekrojach pomiarowych. W obrębie gm. Tamawatka nie ma punktu kontrolnego. Najbliższy punkt kontrolny /pierwszy w zlewni górnej Wieprza/ znajduje się w Obroczy w gm. Zwierzyniec. Wg klasyfikacji ogólnej wody Wieprza w punkcie kontrolnym w Obroczy są poza klasowe.

Według "Raportu o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2001 r." Wieprz na 92,84 % swej długości prowadzi wody pozaklasowe, natomiast na pozostałej długości wody mieszczące się w III klasie. Na kilkudziesięciokilometrowym odcinku w górnym biegu rzeki w stężeniach naruszających dopuszczalne normy występowały przede wszystkim związki fosforowe, wśród których zaznaczała się przewaga organicznych postaci fosforu.

Na terenie gminy Tamawatka nie ma punktu badawczego krajowej sieci monitoringu wód podziemnych .Wg badań w najbliższym punkcie badawczym w Tomaszowie Lub. Wody kredowe zaliczane są do klasy Ib czyli wód wysokiej jakości, nieznacznie zanieczyszczonych, o naturalnym chemizmie, odpowiadających jakościowo wodom do celów pitnych i gospodarczych. Do klasy Ib zaliczane są wody czwartorzędowe badane w najbliższym punkcie w Rudzie Wołoskiej w gm. Tomaszów Lub.

Poziomu hałasu oraz poziomu zanieczyszczenia gleb nie badano na terenie gminy Tamawatka. Największym źródłem hałasu jest przecinająca gminę droga krajowa E-17. Hałas mierzony bezpośrednio przy jezdni może oscylować wokół dopuszczalnych wartości progowych.

Gmina posiada wysypisko odpadów komunalnych w Tamawatce, o pojemności 12700 m³, powierzchni całkowitej 0,4 ha i powierzchni składowania 1700 m², uszczelnione geomembraną. Składowisko wypełnione jest w 5 %. Od momentu oddania do eksploatacji na obiekcie zdeponowano 470 m³ odpadów, z tego w 2001 r.-430 m³. Przy obecnym poziomie wytwarzania odpadów pojemność wysypiska zostanie wykorzystana w okresie 30 lat.

Ponadto gmina posiada 4 wodociągi wiejskie /Niemirowek, Tamawatka, Podhucie, Huta Tamawacka / oraz 1 wodociąg zakładowy /ZFM Tamawatka -osiedle mieszkaniowe/. Zatwierdzone zasoby w/w ujęć zaopatrzenia zbiorowego w wodę wynoszą 2520m³/24 godzin, natomiast pobór wody wynosi 1424 m³/24 godziny. W/w wodociągi zaopatrują 11 jednostek osadniczych. Gmina nie jest skanalizowana i nie jest dostatecznie wyposażona w oczyszczalnię.

Na terenie gminy znajduje się oczyszczalnia /ZFM Tamawatka/ typu BIOBLOK MU-100. Przepustowość wynosi 100 m³/24 godziny. Ilość ścieków oczyszczanych 75 m³/dobę. Ścieki odprowadzane są do rzeki Wieprz. Równoległe z realizacją wodociągów nie realizowano kanalizacji i oczyszczalni, co było charakterystyczne w ubiegłych latach. Wg szacunku autorów "Raportu o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2001 roku." w obszarach wiejskich województwa zaledwie 4% ludności korzysta z systemów kanalizacji zbiorczej. Jednocześnie około 50 % gospodarstw wiejskich odprowadza ścieki z budynków mieszkalnych do zbiorników bezodpływowych , a około 40% gospodarstw nie posiada urządzeń kanalizacji sanitarnej.

Stan zasobów przyrody żywej /flora, fauna/ „nieożywionej oraz zasobów krajobrazu należy ocenić jako bardzo dobry .Nie następują negatywne przekształcenia ekosystemów w wyniku działań antropogenicznych, szczególnie emisji zanieczyszczeń do środowiska.

2. FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.

Funkcjonowanie środowiska w obszarze gminy Tamawatka jest wypadkową bioróżnorodności terenu, zasobności przyrodniczej, powiązań z obszarami przyrodniczymi znajdującymi się w otoczeniu gminy oraz antropopresji.

2.1. Struktura układu przyrodniczego.

Ekologiczny system gminy Tamawatka tworzą ekosystemy wodne, wodno – torfowiskowe i łąkowe w dolinie Wieprza oraz ekosystemy leśne kompleksu „Werechanie”, „Pańków TL, »Dąbrowa”, *Czapla Kępa”, „Dębina” oraz mniejszych śródłąkowych i śródpolnych kompleksów leśnych, ekosystemy oczek wodnych oraz małoobszarowe stanowiska roślinności kserotermicznej na południowych i południowo-zachodnich stokach. Do najcenniejszych należą ekosystemy wodne i wodno-torfowiskowe doliny Wieprza z kompleksem stawów rybnych w Tamawatce oraz ekosystemy leśne kompleksu Werechanie ze stanowiskiem modrzewia polskiego w zespole buczyny karpackiej w formie podgórskiej. W/w obszary są najważniejszymi ostoja miflory i fauny.

2.2. Powiązania funkcjonalno - przestrzenne z cennymi obszarami przyrodniczymi systemu europejskiego, krajowego i regionalnego.

Gmina Tamawatka leży w systemie projektowanych obszarów ochrony siedliskowo-gatunkowej NATURA 2000 /Stawy Tamawatka/, obszarów funkcjonalnych systemu ECONET PL /obszar węzłowy rangi krajowej/, sieci ostoi CORINE biotopes /Stawy Tamawatka/ oraz w krajowym systemie obszarów chronionych /rezerwat „Skrzypny Ostrów”/. Ponadto gmina Tamawatka leży w strefie regionalnego korytarza ekologicznego łączącego międzynarodowy korytarz ekologiczny-Dolina Bugu z międzynarodowym korytarzem ekologicznym leśnotorfowiskowym - Roztoczańskim i obszarem węzłowym leśno-torfowiskowym obejmującym Roztoczański Park Narodowy i Wielkie Bagno w Puszczy Solskiej. Regionalny korytarz tworzy: dolina Huczwy, ciąg kompleksów leśnych w gm. Łaszczów, Jarczów /Uroczysko Bukowiec z rezerwatem leśnym/, Las Sojnica w gm. Rachanie, kompleks Werechanie w gm. Rachanie i Tamawatka / rezerваты „Przecinka” i „Skrzypny Ostrów”/, kompleks Dąbrowa, Stawy Tamawatka /użytek ekologiczny, obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym i kompleks leśny Pańków: W okolicach Zielonego w gm. Krasnobród w/w korytarz łączy się z lasami korytarza roztoczańskiego. Funkcjonalnie teren gminy Tamawatka jest ściśle związany z w/w regionalnym korytarzem ekologicznym oraz z gminą Rachanie na wschodzie i gminą Krasnobród na zachodzie.

(Obszar zmiany studium położony jest poza głównymi korytarza powiązań przyrodniczych gminy Tamawatka. Tereny objęte jego zmianą wykazują silne zmiany antropogeniczne i nie pełnią istotnych funkcji w systemie przyrodniczym gminy. Funkcja tych terenów ogranicza się do roli wspomagającej ten system w stopniu ograniczonym, do utrzymania powierzchni biologicznie czynnej. Utrzymanie funkcji wspomagającej jest jednak uzależnione od podejmowanych działań agrotechnicznych lub ich

zaniechania. Działania takie uniemożliwiają wytworzenie trwałych struktur biotycznych ważnych dla funkcjonowania systemu przyrodniczego gminy.)¹

(Obszary objęte zmianą studium podobnie jak obszary zmieniane w 2021 r. położone są poza głównymi korytarzami powiązań przyrodniczych. Wyjątek stanowi działka 57/13 w Tamawatce wchodzi w zasięg korytarza powiązań przyrodniczych opartego na dolinie rzeki Wieprz.)²

3. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.

Zagrożenia środowiska mają charakter naturalny, wynikający z funkcjonowania środowiska lub antropogeniczny. Do podstawowych zagrożeń wynikających z funkcjonowania środowiska należą: erozja wodna, nawałne ulewy, huragany, susza, znaczne wahania stanów wód w rzekach oraz wód gruntowych w dolinach rzek, zwłaszcza na torfowiskach /przesuszenie torfowisk/, gradacje szkodników itp. Mogą one powodować zmiany ilościowe i jakościowe w biocenozach /huragany we wrześniu 1992, 1994, w czerwcu 1997 i nadmierne opady śniegu w grudniu 1997 r spowodowały znaczne szkody w lasach, a w skrajnych przypadkach zagrażać ich istnieniu.

Zagrożenia antropogeniczne związane są z zajmowaniem powierzchni ziemi pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe, eksploatacją surowców naturalnych, intensywną gospodarką rolną /chemizacja/, odprowadzaniem ścieków do wód i gleby, składowaniem odpadów, emisją zanieczyszczeń gazowych, pyłów, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do powietrza oraz gospodarczym wykorzystywaniem zasobów przyrody. Działania antropogeniczne powodują zmiany ilościowe i jakościowe zasobów środowiska oraz tworzą bariery utrudniające lub uniemożliwiające funkcjonowanie przyrody, zwłaszcza w obrębie korytarzy ekologicznych /np. drogi przecinające poprzecznie doliny rzeczne/.

3.1. Powierzchnia ziemi.

Do podstawowych zagrożeń powierzchni ziemi w obszarze gminy Tamawatka należą:

- ❖ erozja wodna w obszarach z pokrywą lessową, w szczególności «w północno – wschodniej części gminy, powodująca przeobrażenia w rzeźbie terenu oraz degradację urodzajnych gleb lessowych,
- ❖ erozja związana ze współczesnymi ruchami tektonicznymi podnoszącymi /lmm/rok/, powodująca wcinaniem się rzek w podłoże, pogłębianie rozcięć erozyjnych,
- ❖ degradacja powierzchni ziemi w obszarach wydobywania surowców naturalnych z pominięciem systemu koncesyjnego /wzrost nie są rekultywowane/,
- ❖ przeznaczanie obszarów z glebami chronionymi pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe ze względu na brak innych możliwości,
- ❖ zanieczyszczanie gleb związkami chemicznymi ,w tym metalami ciężkimi w terenach zabudowanych, wzdłuż dróg oraz w obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo /chemizacja/,
- ❖ składowanie odpadów w miejscach do tego nie wyznaczonych i nie przygotowanych /"dzikie" składowiska odpadów/,
- ❖ zanieczyszczanie gleb ściekami bytowymi odprowadzanymi do ziemi w obszarach osadnictwa wiejskiego nie posiadających systemów kanalizacyjnych,
- ❖ zanieczyszczenie gleb odciekami z obornika składowanego na nieuszczelnionym podłożu.
- ❖ zanieczyszczenia gleb i wód wodami deszczowymi z koron dróg.

3.2. Wody.

Zachodnia i centralna część gminy położona jest w Obszarze Najwyższej Ochrony GZWP Nr 407. W obszarze tym okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do wód kredowych jest krótszy niż 5 lat. Pozostały obszar /wschodni/ gminy leży w Obszarze Wysokiej Ochrony GZWP Nr 407, w którym okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do warstwy wodonośnej jest krótszy niż 25 lat. Centralna część gminy pozbawiona jest utworów czwartorzędowych, a wodonosiec kredowy wychodzi

bezpośrednio na powierzchnię. Wychodnie kredowe są obszarami intensywnego i bezpośredniego infiltrowania do wodonośca zanieczyszczeń antropogenicznych z wodami opadowymi.

Na terenie gminy nie występują zagrożenia ilościowe wód podziemnych i powierzchniowych, istnieją jednak źródła obszarowe i punktowe, zanieczyszczające zarówno wody powierzchniowe jak i wody podziemne piętra kredowego i czwartorzędowe. Należą do nich:

- ❖ całkowity brak bezodpływowych zbiorników na ścieki lub ich rozszczelnienie w miejscowościach wyposażonych w sieć wodociagową, a nie posiadających kanalizacji,
- ❖ zamiana studni kopanych po zwodociagowaniu na szamba lub śmietniki,
- ❖ niewłaściwe rolnicze użytkowanie ścieków, w szczególności gnojowicy,
- ❖ odprowadzanie ścieków nieoczyszczonych do ziemi lub do wód powierzchniowych zwłaszcza w obszarach wiejskich i infiltracja zanieczyszczeń do wód podziemnych /doły chłonne lub odprowadzanie powierzchniowe/,
- ❖ składowanie odpadów w miejscach do tego nie wyznaczonych i nie urządzonych "dzikie wysypiska" /infiltracja odcieków/.
- ❖ spływ ścieków nieoczyszczonych zawierających ropopochodne i metale ciężkie /z dróg do rowów przydrożnych i infiltracja w głąb lub odprowadzenie do rowów melioracyjnych,
- ❖ infiltracja w głąb i spływ do wód powierzchniowych soli używanej przez zarządy dróg do zwalczania zimowej śliskości jezdni.

(Ocena wpływu na stan wód powierzchniowych wiąże się z oceną ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych, która miała na celu zidentyfikowanie tych JCWP, które z powodu występowania istotnych oddziaływań antropogenicznych mogą nie osiągnąć ustalonych dla nich celów środowiskowych. Zidentyfikowane JCWP rzeczne, w przypadku których ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych jest wysokie, wymagają wprowadzenia działań uzupełniających zorientowanych na ograniczenie lub całkowitą redukcję występujących w nich presji. W związku z tym, aby ocenić czy obecny poziom presji może skutkować nieosiągnięciem celów środowiskowych, należało określić stopień oddziaływania presji na wody. Podstawą oceny ryzyka była aktualna ocena stanu wód w okresie 2010 - 2012 wraz z danymi pochodzącymi z monitoringu wód powierzchniowych, na podstawie których została ona wykonana. Dodatkowo w trakcie oceny uwzględniono wyniki oceny stanu oraz dane monitoringowe z 2013 r. Z uwagi na fakt, że osiągnięcie celów środowiskowych przez JCWP powinno nastąpić w 2015 r., jako zagrożone zostały wyznaczone JCWP rzeczne w stanie poniżej dobrego, określonym na podstawie oceny stanu wód z lat 2010 - 2012, chyba że według danych monitoringowych z 2013 r. wyniki oceny wskazywały na osiągnięcie dobrego stanu wód w zakresie wskaźników (lub grup wskaźników), które w latach 2010 - 2012 były podstawą określenia stanu JCWP jako złego. Analogicznie, w przypadku gdy na podstawie oceny stanu wód w latach 2010 - 2012 stan danej JCWP został określony jako dobry, a po przeprowadzeniu monitoringu wód w 2013 r. w zakresie wskaźników (lub grup wskaźników), które nie były badane poprzednio, ocena stanu JCWP uległa pogorszeniu, została ona uznana za zagrożoną nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Identyfikacja znaczących presji dla JCWP rzecznych została przeprowadzona na podstawie analizy stopnia wiarygodności oceny stanu wód z lat 2010 - 2013, występujących przekroczeń wskaźników lub grup wskaźników, sposobów korzystania z wód zlewni i jej zagospodarowania, przewidywanych efektów realizacji działań podstawowych oraz przy zastosowaniu wyżej przedstawionych założeń dotyczących oceny ryzyka nieosiągnięcia przez JCWP celów środowiskowych.

Główne presje oddziałujące na części wód rzecznych to zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa, zrzuty ścieków komunalnych, przemysłowych i kopalnianych oraz niska emisja.

Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych miała na celu zidentyfikowanie JCWP jeziornych, w których nasilenie presji antropogenicznych może spowodować ryzyko nieosiągnięcia ustalonych dla nich celów środowiskowych. Analiza ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych została wykonana na podstawie wyników badań monitoringowych jezior z lat 2007-2013, a w przypadku jezior niebadanych w tym okresie, na podstawie analizy presji w zlewni. W tym celu określono tzw. progi presji znaczącej w odniesieniu do ładunków azotu i fosforu powstających w zlewni całkowitej oraz w pasie szerokości 1000

m wokół każdego jeziora, przy uwzględnieniu przyjętych typów abiotycznych jezior. Progi presji znaczącej wyznaczono na podstawie analizy związku pomiędzy stanem jezior monitorowanych i nasileniem presji oddziałującej na te jeziora.

Zidentyfikowanie tego związku umożliwiło określenie ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego przez jeziora, dla których nie prowadzono monitoringu i nie były dostępne dane na temat stanu ich wód, natomiast dostępne były dane o oddziałujących na nie presjach. Jako zagrożone zostały wskazane te niemonitorowane jeziora, dla których przekroczenie specyficznego dla typu progu presji znaczącej nastąpiło dla obu tych parametrów (ładunków P i N) lub któregośkolwiek z nich.

Z uwagi na szacunkowy charakter oceny nasilenia zidentyfikowanych presji, oceny ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych dokonano przede wszystkim na podstawie aktualnych wyników monitoringowych badań jezior, o ile były dostępne. Przyjęto, że części wód zaliczone do stanu bardzo dobrego i dobrego na podstawie badań monitoringowych traktowane są jako niezagrożone tym ryzykiem, a jeziora reprezentujące stan gorszy niż dobry należą do zagrożonych.

Zagrożonym JCWP jeziornym zostały przypisane działania podstawowe oraz działania uzupełniające, jeśli działania uzupełniające były niezbędne do ograniczenia negatywnych oddziaływań na stan wód. Najistotniejszym czynnikiem oddziałującym na jakość JCWP jeziornych są zanieczyszczenia pochodzące ze spływów obszarowych z terenów użytkowanych rolniczo. Ładunki azotu i fosforu z terenów rolniczych (grunty orne, pastwiska, obszary intensywnej hodowli) oraz z rozproszonej zabudowy wiejskiej oraz rekreacyjnej (położonej w zlewni bezpośredniej jezior) nasilają eutrofizację wód jezior. W przypadku niektórych jezior ładunek biogenów pochodzących z depozycji atmosferycznej oraz z terenów leśnych może mieć też istotny udział w całkowitym ładunku powstającym w zlewni jeziora. Znaczenie ładunków zanieczyszczeń ze źródeł punktowych (głównie ścieki komunalne) w kształtowaniu jakości wód jezior w ostatnich latach ulega ograniczeniu, przy czym wprowadzane są one do jezior głównie za pośrednictwem dopływów. Bezpośrednie zrzuty do jezior są rzadkie. Ze względu na fakt, że wpływu presji obszarowych i punktowych nie da się rozdzielić, gdyż oddziałują na ekosystemy wód jezior synergicznie, możliwe jest jedynie określenie typu presji, która ma największy udział w dostarczaniu ładunku zanieczyszczeń do wód JCWP jeziornych. W porównaniu do obszarowych źródeł zanieczyszczeń i ich wpływu na stan wód oddziaływanie punktowych źródeł na JCWP jeziorne jest mniejsze.

W celu przeprowadzenia oceny wpływu presji na JCWP przejściowe i przybrzeżne w pierwszej kolejności zidentyfikowano ich występowanie w poszczególnych JCWP z uwzględnieniem podziału na rodzaje oddziaływań.

Zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł punktowych, głównie z oczyszczalni ścieków, w postaci związków azotu i fosforu, nasilają eutrofizację szczególnie w przypadku wód przejściowych. Na obszarze dorzecza Wisły największe znaczenie dla jakości wód przejściowych i przybrzeżnych mają źródła punktowe występujące na terenie Trójmiasta, powiatu gdańskiego oraz wzdłuż rzeki Elbląg. Do JCWP przejściowych i przybrzeżnych niewiele zanieczyszczeń dostaje się bezpośrednio z punktowych zrzutów do tych wód, natomiast zanieczyszczenia z tych źródeł dostają się w znacznej ilości z wodami rzek, do których są wprowadzane ścieki. W obszarze zlewni, które mogą mieć wpływ na JCWP przejściowych i przybrzeżnych, zidentyfikowano również składowiska odpadów komunalnych. Odcieki z niezabezpieczonych składowisk odpadów mogą spowodować zwiększenie ilości substancji toksycznych, substancji biogennych i związków organicznych i przedostawać się, z wodami rzek, do JCWP przejściowych i przybrzeżnych.

Metodyka oceny stanu wód podziemnych obejmuje ocenę stanu chemicznego i ilościowego. Ostateczna ocena stanu JCWPd przyjmuje gorszy wynik z tych dwóch ocen. W ramach oceny wykonuje się pięć testów klasyfikacyjnych określających stan chemiczny wód podziemnych i cztery testy określające stan ilościowy. Testy przeprowadza się w odniesieniu do wszystkich JCWPd i powinny być wykonane niezależnie od siebie, a jako wartość końcową mogą przyjąć wynik „dobry” lub „słaby”. Ocena stanu JCWPd wykonywana jest na podstawie wyników monitoringu wód podziemnych i przeprowadzana jest z uwzględnieniem budowy geologicznej, warunków krążenia wód podziemnych i siły oddziaływania presji.

Podczas oceny ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych dla jednolitych części wód podziemnych wzięto pod uwagę praktycznie wszystkie elementy mające znaczenie dla oceny stanu wód podziemnych, zarówno ilościowego, jak i chemicznego.

Pierwszym etapem było przeanalizowanie występujących presji antropogenicznych, ich identyfikacja i ocena wpływu na stan ilościowy i chemiczny JCWPd. Elementem decydującym o wielkości zagrożenia wód podziemnych zanieczyszczeniem był, przede wszystkim, sposób użytkowania terenu i rozmieszczenie źródeł zanieczyszczeń. W kolejnym etapie przeanalizowano warunki hydrogeologiczne w poszczególnych JCWPd ze względu na naturalną odporność systemu hydrogeologicznego na zanieczyszczenia. W tym przypadku zagrożenie wód podziemnych zanieczyszczeniami pochodzenia antropogenicznego zależy między innymi od głębokości występowania warstw wodonośnych, stopnia izolacji od powierzchni terenu (na przykład przez utwory słabo przepuszczalne). W następnym, ostatnim etapie oceny porównano wcześniej uzyskane dane z wynikami monitoringu wód podziemnych w JCWPd, które stanowiły wskaźnik wpływu presji na stan wód podziemnych. Na tym etapie wykorzystano, zarówno wyniki monitoringu stanu ilościowego, jak i wyniki monitoringu stanu chemicznego.

Na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdzono, że w największym stopniu zagrożone są wody gruntowe, których zwierciadło występuje na głębokości mniejszej niż 5 m znajdujące się w obrębie aglomeracji miejsko-przemysłowych (aglomeracja warszawska, śląska) oraz terenów rolniczych intensywnie użytkowanych. Jednak to intensywna działalność górnicza miała największy wpływ na ocenę wybranych JCWPd jako zagrożonych nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Na obszarze dorzecza Wisły zidentyfikowano następujące rodzaje presji dla wydzielonych części wód powierzchniowych i podziemnych:

Punktowe źródła zanieczyszczeń

- ❖ zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych
- ❖ składowiska odpadów komunalnych i przemysłowych
- ❖ przypadkowe skażenia środowiska gruntowo - wodnego
- ❖ pobory kruszywa

Obszarowe źródła zanieczyszczeń

- ❖ zanieczyszczenia związkami azotu i fosforu ze źródeł rolniczych
- ❖ działalność górnicza (odwodnienie wyrobisk i odwodnienia wgłębne),
- ❖ aglomeracje miejsko – przemysłowe (tereny zurbanizowane), przede wszystkim zrzuty ścieków komunalnych z terenów nieobjętych kanalizacją, spływ wód opadowych z obszarów zabudowanych oraz zmiany stanu ilościowego na pobór wód do celów komunalnych i gospodarczych,
- ❖ melioracje,
- ❖ obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- ❖ niska emisja zakresie substancji priorytetowych: benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pireny – depozycja zanieczyszczeń z atmosfery.

Według raportu o stanie środowiska w województwie lubelskim w 2017 r. stan jednolitych części wód rzecznych obejmujących gminę Tamawatka przedstawiał się następująco:

PLRW20002324136, Wieprz do Jacynki - klasa elementów biologicznych 4, klasa elementów hydromorfologicznych - 1, klasa elementów fizykochemicznych (gr. 3.1-3.5) – PSD, klasa elementów fizykochemicznych (gr. 3.6) – 2, potencjał ekologiczny – słaby, stan chemiczny – PSD, stan JCW – zły, Ocena jednolitych części wód za 2017 r. w województwie lubelskim została wykonana na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2016 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. 2016, poz. 1187) oraz wytycznych GIOŚ.

Kryteria oceny stanu wód w raporcie wykonano według poniższych kryteriów.

<i>Klasa elementów biologicznych</i>		
<i>stan ekologiczny</i>	<i>potencjał ekologiczny (jcw sztuczne/silnie zmienione)</i>	
1	1	<i>stan bdb / potencjał maks.</i>
2	2	<i>stan db / potencjał db</i>
3	3	<i>stan / potencjał umiarkowany</i>
4	4	<i>stan / potencjał słaby</i>
		<i>stan / potencjał zły</i>
<i>Klasa elementów hydromorfologicznych</i>		
<i>stan ekologiczny</i>	<i>potencjał ekologiczny (jcw sztuczne/silnie zmienione)</i>	
1	1	<i>stan bdb / potencjał maks.</i>
2	2	<i>stan db / potencjał db</i>
<i>Klasa elementów fizykochemicznych (3.1-3.6)</i>		
<i>stan ekologiczny</i>	<i>potencjał ekologiczny (jcw sztuczne/silnie zmienione)</i>	
1	1	<i>stan bdb / potencjał maks.</i>
2	2	<i>stan db / potencjał db</i>
		<i>poniżej stanu / potencjału dobrego</i>
<i>stan / potencjał ekologiczny</i>		
<i>stan ekologiczny</i>	<i>potencjał ekologiczny (jcw sztuczne/silnie zmienione)</i>	
BARDZO DOBRY	MAKSYMALNY	<i>stan bdb / potencjał maks.</i>
DOBRY	DOBRY	<i>stan db / potencjał db</i>
UMIARKOWANY	UMIARKOWANY	<i>stan / potencjał umiarkowany</i>
SŁABY	SŁABY	<i>stan / potencjał słaby</i>
		<i>stan / potencjał zły</i>
<i>stan chemiczny</i>		
DOBRY	<i>stan dobry</i>	
	<i>stan poniżej dobrego</i>	
<i>stan jcwp</i>		

DOBRY	stan dobry
ZŁY	stan zły

Głównym źródłem zanieczyszczeń wód w gminie są ścieki bytowe, zanieczyszczenia pochodzące z terenów rolniczych (skutek nawożenia) oraz środki chemiczne używane do utrzymania dróg w okresie zimowym. Wpływ na stan czystości wód ma również zwiększona emisja niski zanieczyszczeń pochodzących z ogrzewania w okresie zimowym – osadzanie się pyłów zawieszonych.

Podstawowe presje na stan wód powierzchniowych zgodnie z Planem Gospodarowania Wodami jest:

Działalność górnicza

Zagrożeniem dla wód powierzchniowych są zasolone wody dołowe dopływające do wód powierzchniowych głównie z kopalń. Eksploatacja węgla kamiennego powoduje konieczność intensywnego odwadniania górotworu, zmianę kierunków krążenia wód podziemnych oraz obniżenie zwierciadła wód podziemnych. Likwidacja kopalń węgla kamiennego oraz wypełnianie leja depresji powoduje uruchomienie w górotworze procesów geochemicznych, mających istotny negatywny wpływ na wody podziemne – presja w obszarze zmiany studium nie występuje.

Zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych, w tym z zrzuty ścieków komunalnych z terenów nieobjętych kanalizacją

Zagrożenie dla wód związane z zrzutem ścieków oczyszczonych wynikają przede wszystkim z niedostatecznego oczyszczenia ich przed odprowadzeniem ich do odbiorników, jakim najczęściej są wody płynące. Niewystarczające oczyszczenie ścieków może spowodować przedostanie się do środowiska wodnego substancji biogenych, w tym chorobotwórczych i chemicznych. Przekroczenie dopuszczalnych norm tych substancji wynika w tym przypadku z błędów technologicznych oczyszczania ścieków lub awarii procesu technologicznego w oczyszczalni i jest zjawiskiem stosunkowo incydentalnym. Trwały wpływ na wody w miejscach zrzutów ścieków oczyszczonych ma skład odprowadzanych substancji, który może wpływać na zmiany środowiska wodnego, poprzez zmiany techniczne wody, czy też zwiększoną ilość osadów pochodzenia organicznego. Skutki długotrwałego oddziaływania tych czynników na ekosystemy wodne związane są przede wszystkim ze zmianami warunków życia roślin i zwierząt tu występujących i tym samym mogą prowadzić do zmian składu gatunkowego biocenozy wodnych. Natomiast wpływ odprowadzanych ścieków komunalnych lub przemysłowych do odbiorników wodnych z terenów nieuzbrojonych w kanalizację i nieoczyszczonych jest silną presją mogącą doprowadzić do degradacji tego środowiska. Substancje organiczne, chemiczne i biogenne znajdujące się w ściekach nieoczyszczonych są groźne nie tylko dla organizmów żyjących w odbiornikach, ale również ludzi poprzez przedostawanie się ich do ujęć wody oraz gleby. W przypadku terenów związanych z mieszkalnictwem i nieskanalizowanych istotnym zagrożeniem jest również korzystanie z indywidualnych rozwiązań w odprowadzeniu ścieków, szczególnie szamb, ale również oczyszczalni przydomowych. Zastosowanie instalacji o złych warunkach technicznych może spowodować przedostanie się nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i podziemnych – bezpośredni spływ grawitacyjny do wód powierzchniowych i infiltracja poprzez glebę do warstw wodonośnych – presja występuje w obszarze zmiany studium w ograniczonym zakresie. Wynika to z braku w jej granicach terenów zabudowanych i utwardzonych. Wzrost presji będzie związany z dalszym rozwojem zagospodarowania i przyjęcia modelu odprowadzania ścieków. Pewne zagrożenia dla środowiska wodnego może mieć w przypadku rozwoju procesów budowlanych dopuszczanie stosowania technologii przejściowych (zbiorniki na nieczystości) do czasu wykonania sieci zbiorczej.

Składowiska odpadów

Większość odpadów komunalnych wytworzonych na terenie Polski jest składowana na składowiskach odpadów. Jest to najbardziej rozpowszechniona metoda ich zagospodarowania. Obiekty, jakimi są składowiska odpadów, powinny zatem spełniać odpowiednie wymagania, aby nie nastąpiła ewentualna infiltracja zanieczyszczeń do gruntu i wód powierzchniowych. Nieodpowiednie składowanie odpadów może mieć negatywny wpływ na środowisko wodne. Zagrożeniem dla wód są wody odciekowe pochodzące z nieizolowanych składowisk. Źródłem odcieków ze składowisk jest przesiąkanie wody

opadowej przez bryłę wysypiska, a także na nieizolowanych składowiskach dopływ wód powierzchniowych oraz podziemnych powodujących wypłukiwanie i rozpuszczanie powstających produktów rozkładu. Źródłem odcieków jest także woda dostarczana wraz z odpadami oraz pochodząca z rozkładu substancji organicznych. Ilość i skład odcieków zależą głównie od: rodzaju i stopnia rozdrobnienia odpadów, ilości wody infiltrującej, wieku składowiska, techniki składowania. Ocieki z wysypisk wykazują bardzo wysoką mineralizację i charakteryzują się znacznie podwyższonymi parametrami biologicznego i chemicznego zapotrzebowania na tlen (BZT5 i ChZT), wysokimi stężeniami substancji rozpuszczonych, chlorków, siarczanów i związków azotu amonowego – presja w obszarze zmiany studium nie występuje, w granicach zmiany studium nie są zlokalizowane składowiska odpadów.

Zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych

Skutkami dla środowiska wodnego prowadzonej działalności rolniczej jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych związkami azotu i fosforu, w wyniku spływu powierzchniowego, powodujące proces eutrofizacji wód powierzchniowych, tym samym uniemożliwiając m.in. ich rekreacyjne wykorzystanie czy też dyskwalifikując wody do ich poboru w celu zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia. Zanieczyszczenie wód związkami azotu i fosforu stanowi również zagrożenie dla ekosystemów wodnych, poprzez zmianę warunków siedliskowych dla żyjących w nich gatunków roślin i zwierząt (silnie zmiany biocenotyczne). Pomimo, że zużycie nawozów sztucznych jak i naturalnych zmniejszyło się w ostatnich latach, to jednak rolnictwo i hodowla nadal generują źródła zanieczyszczeń - presja występuje w gminie w zakresie ograniczonym, obszary związane z produkcją rolną w obszarze zmiany studium są ograniczone do lokalnego wykorzystania gruntów rolnych do upraw polowych, przy czym uprawy te nie zajmują znacznych powierzchni, stąd nie przewiduje się wysokiego nasilenia presji wynikającej ze stosowania nawozów sztucznych przy prowadzeniu intensywnej gospodarki rolnej.

Przypadkowe skażenia środowiska gruntowo-wodnego

Przypadkowe zagrożenia nadzwyczajne spowodowane są zwykle katastrofami komunikacyjnymi lub poważnymi awariami przemysłowymi. Mają one zwykle charakter przypadkowy a ich częstotliwość jest trudna do przewidzenia – presja w gminie ma charakter losowy i jest związana głównie z ruchem komunikacyjnym.

Pobory kruszywa

Głównym czynnikiem wpływającym na środowisko wodne w wyniku wydobycia powierzchniowego kopalni jest obniżenie zwierciadła wód podziemnych oraz przerwanie warstw wodonośnych. W wyniku tych działań powstaje tzw. lej depresyjny, którego zasięg jest uzależniony od powierzchni na jakiej prowadzi się tą eksploatację. Zagrożeniem dla środowiska wodnego jest również nielegalny pobór surowców piaszczystych z koryt rzek. W tym przypadku zmiany środowiskowe prowadzą do zmiany warunków hydrograficznych, tj. zmiany koryta wód płynących - presja w obszarze zmiany studium nie występuje. Obszar ten jest położony poza granicami udokumentowanych złóż surowców mineralnych.

Oddziaływania wywierane na ilościowy stan wód - pobory wód powierzchniowych i podziemnych.

Nadmierny i długotrwały pobór wód podziemnych, przekraczający dostępne zasoby dyspozycyjne jest głównym zagrożeniem dla dobrej jakości wód podziemnych. Skutkuje to obniżeniem zwierciadła wód podziemnych, powstawaniem lejów depresji, zmianą kierunków przepływu wód podziemnych, negatywnym oddziaływaniem na ekosystemy zależne od wód podziemnych oraz na wody powierzchniowe - presja w obszarze zmiany studium nie występuje lub ma ograniczony zasięg. W obszarze zmiany studium nie stwierdza się występowania ujęć wody. Nasilenie presji może nastąpić w przypadku rozwoju procesów inwestycyjnych. Tereny zurbanizowane w gminie w większości są uzbrojone w wodociąg zbiorczy, zaopatrywany z istniejącego ujęcia wody. Pobór wody z ujęcia odbywa się na podstawie pozwolenia – prawnego, przy uwzględnieniu możliwych do poboru zasobów dyspozycyjnych. Dane dla ujęcia wskazują na występowanie znacznych rezerw wodnych, które mogą być wykorzystane w rozbudowie sieci wodociągowej przy zwiększonej liczbie odbiorców. Występujące w gminie indywidualne ujęcia wody związane są przede wszystkim z potrzebami gospodarczymi i

bytowymi w zabudowie mieszkaniowej. Ilość studni indywidualnych nie jest znaczna i nie powoduje zagrożeń dla stanu ilościowego wód.

Spływ wód opadowych i roztopowych z obszarów zabudowanych. Niska emisja zakresie substancji priorytetowych: benzo(g,h,i)peryenu oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu – depozycja zanieczyszczeń z atmosfery.

Niekorzystny wpływ spływu wód opadowych i roztopowych z obszarów zabudowanych przejawia się przede wszystkim w zanieczyszczeniu wód powierzchniowych i podziemnych substancjami chemicznymi, w tym ropopochodnymi, pochodzącymi z układu drogowego oraz terenów o nawierzchni utwardzonej. W miejscach prowadzenia intensywnej produkcji zwierzęcej są to również związki organiczne i biogenne. Spływ nieoczyszczonych wód opadowych i roztopowych powoduje również przenikanie do środowiska wodnego związków pochodzących z niskiej emisji zanieczyszczeń do atmosfery, które osadzają się na gruncie. Substancje te mogą osadzać się również bezpośrednio na powierzchni zbiorników wodnych - presja w obszarze zmiany studium nie występuje lub ma ograniczony zasięg. Powierzchnia terenów utwardzonych jest nieznaczna, spływ z tych obszarów oraz depozycja zanieczyszczeń atmosferycznych jest ograniczona. Presja może jednak ulegać nasileniu w miarę rozwoju zagospodarowania inwestycyjnego.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią, melioracje wodne.

Wpływ powodzi i melioracji na środowisko wodne jest związane przede wszystkim z urządzeniami technicznymi z nimi związanymi. Realizacja urządzeń takich powoduje zmiany przepływu wód powierzchniowych. W przypadku melioracji dodatkowym oddziaływaniem jest osuszanie obszarów naturalnie nadmiernie wilgotnych, co ma wpływ zarówno na poziom wodonośny jak również retencję wody. W przypadku tych urządzeń istotny wpływ na środowisko wodne ma również spływ do odbiorników naturalnych zanieczyszczeń gromadzonych w rowach. W przypadku zjawiska powodzi silnym negatywnym oddziaływaniem na środowisko wodne jest przedostawanie się do niego zanieczyszczeń stałych, chemicznych i organicznych z obszarów, na których zjawisko to wystąpiło - presja w obszarze zmiany studium nie występuje, obszar zmiany studium jest położony poza zasięgiem obszarów szczególnego zagrożenia powodzią i nie jest on zmeliorowany.)¹

3.3. Powietrze.

W obszarze gminy zanieczyszczenia do powietrza emitują głównie paleniska domowe oraz kotłownie zakładowe i obiektów użyteczności publicznej. Wg danych z monitoringu prowadzonego przez WIOŚ /dane dla Tomaszowa Lub./ stan czystości powietrza jest dobry /średnioroczne stężenie dwutlenku siarki w 2001 r. wynosiło 22,75% dopuszczalnej normy, dwutlenku azotu 56,75 % dopuszczalnej normy/. Najbardziej bliskie rzeczywistości są pomiary średnich stężeń chwilowych /30-minutowych/ zanieczyszczeń powietrza prowadzone mobilnym laboratorium WIOŚ. Najbliżej prowadzone były w Krasnobrodzie w 1999 r. i wynosiły dla dwutlenku siarki -211g/ m³, tj. 0,4 % dopuszczalnej normy 30-minutowej /500ug/ m³/ w sezonie letnim i 3 ug/ m³, w sezonie zimowym tj. /0,6% d.n. /, dwutlenku azotu - 40ug/ m³, tj. 8,0 % d.n. 30 min /500 ug/m³/ w sezonie letnim i 13 ug/m³ w sezonie zimowym /2,6% d.n./, tlenku węgla 473 ug/ m³ tj. 2,4 % d.n. stężeń 30 -minutowych - 20000ug/m³/ w sezonie letnim i 425 ug/ m³ w sezonie zimowym /2,1% d.n./ „ozonu 37pg/ m³ tj. 24,7% d.n. stężeń 30-minutowych /150ug/ m³/ w sezonie letnim i 18,1g/ m³ w sezonie zimowym /12,0% d.n./.

O znaczącym oddziaływaniu na środowisko i na zdrowie ludzi można mówić dopiero w przypadku przekroczenia dopuszczalnych norm emisyjnych gazów do powietrza. Nie ma jednak obaw pogorszenia standardu czystości powietrza , ponieważ coraz powszechniej, w gminach Zamojszczyzny, w tym i w gminie Tarnawatka węgiel kamienny jest zastępowany paliwami nisko-emisyjnymi, zwłaszcza olejem opałowym. Radykalna poprawa nastąpi po realizacji sieci gazowej /gaz ziemny zawiera 67 razy mniej zanieczyszczeń niż węgiel kamienny/.

Już od kilku lat monitoring wskazuje na zmniejszanie się zawartości dwutlenku siarki i dwutlenku azotu w powietrzu. Istnieją również możliwości produkcji na terenie gminy biogazu i przetwarzania na tanią energię elektryczną oraz gaz odpowiadający parametrom gazu ziemnego. Zanieczyszczenia do

powietrza emitują również pojazdy poruszające się drogami, ze względu na klasę dróg oraz mały ruch nie mają one większego wpływu na standard jakościowy powietrza w obszarze gminy, za wyjątkiem drogi krajowej Zamość-Tomaszów Lubelski — granica Państwa. Uciążliwość drogi może być minimalizowana środkami technicznymi /podniesienie jakości nawierzchni, techniczne ekrany akustyczne/ i biologicznymi /ekologiczne ekrany akustyczne i oczyszczające w postaci pasów zadrzewień/.

(Według raportu o stanie środowiska w województwie lubelskim z 2017 r. źródła zanieczyszczeń powietrza podzielić można na naturalne (pożary lasów, wybuchy wulkanów, erozja skał i gleb, burze piaskowe) oraz na źródła antropogeniczne związane z działalnością człowieka. W zależności od rodzaju źródła emisji zanieczyszczeń powietrza wyróżnia się:

- emisję punktową pochodzącą z energetyki zawodowej, procesów technologicznych i innych jednostek organizacyjnych wprowadzających zanieczyszczenia w sposób zorganizowany,
- emisję powierzchniową z sektora komunalno-bytowego,
- emisję liniową ze źródeł związanych z transportem,
- emisję z rolnictwa, w tym z pól uprawnych i hodowli,
- emisję naturalną pochodzącą od lasów (emisja biogenna),
- emisję niezorganizowaną z kopalń i hałd.

Emisja ze źródeł punktowych powstaje podczas wytwarzania energii i w trakcie procesów technologicznych. Wielkość emisji punktowej spadła o około 6,3% w stosunku do roku poprzedniego i wynosiła około 8,2% emisji całkowitej. Według danych udostępnionych przez GUS, w roku 2016 z 96 zakładów szczególnie uciążliwych działających na terenie województwa lubelskiego, wyemitowano do powietrza 5 098,751 tys. Mg zanieczyszczeń, z czego 1,728 tys. Mg stanowiły pyły, a 5 097,023 tys. Mg gazy (z uwzględnieniem CO₂). W 2016 r. zanotowano wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych o około 1,94% oraz spadek emisji pyłów około 12,5% w odniesieniu do 2015 r.

Wielkość emisji pyłów stanowiła 4,4%, a gazów (łącznie z CO₂) – 2,4% emisji krajowej, co usytuowało województwo lubelskie na 11 miejscu w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych i 12 miejscu pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych. Z funkcjonujących w 2016 r. na terenie woj. Lubelskiego 96 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, (5,16% zakładów w Polsce), 89,74% posiadało urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, ale tylko 5,37% do redukcji zanieczyszczeń gazowych (źródło GUS).

Źródłami emisji powierzchniowej są niskie emitory, odprowadzające produkty spalania z domowych palenisk i lokalnych kotłowni węglowych, składowiska, oczyszczalnie ścieków. Zanieczyszczenia gromadzą się wokół miejsc powstawania, najczęściej na obszarach o zwartej zabudowie mieszkaniowej, co utrudnia proces przemieszczania i rozpraszania się zanieczyszczeń. Prowadzi to do kumulowania się dużych ładunków szkodliwych substancji na niewielkiej przestrzeni o dużej gęstości zaludnienia. W porównaniu do roku ubiegłego wielkość wyemitowanych zanieczyszczeń pozostała na tym samym poziomie. Udział emisji powierzchniowej stanowił około 68,4% emisji całkowitej.

Emisję liniową stanowią głównie zanieczyszczenia pochodzące od szlaków komunikacyjnych. Substancje emitowane z silników pojazdów oraz emisja poza spalinowa i wtórna: ścieranie opon, okładzin hamulcowych, nawierzchni jezdni, unoszone z jezdni, powodują wzrost stężeń zanieczyszczeń w najbliższym otoczeniu dróg, a ich wpływ maleje wraz z odległością. W porównaniu do roku ubiegłego wielkość emisji liniowej wzrosła o około 5,3%. Udział zanieczyszczeń pochodzących z emitatorów liniowych stanowił około 3,9% emisji całkowitej.

Duży wpływ na jakość powietrza mają znajdujące się na terenie województwa lubelskiego obszary działalności rolniczej. Nowoczesne zmechanizowane rolnictwo emituje zanieczyszczenia powstające podczas użytkowania pojazdów i maszyn rolniczych oraz ogrzewania obiektów. Do powietrza dostają się rozpylane pestycydy, cząstki nawozów sztucznych, produkty rozkładu materii organicznej. Ilość wyemitowanych zanieczyszczeń z sektora rolniczego zmniejszyła się o około 1,4% w porównaniu do roku 2016 i wynosiła około 12,7% emisji całkowitej.

Emisja niemetalowych lotnych związków organicznych (NMLZO) i amoniaku (NH₃) – prekursorów zanieczyszczeń, pochodzi między innymi ze źródeł naturalnych, jakimi są lasy. Obszary leśne zajmują około 24% powierzchni woj. lubelskiego. Emisja z lasów stanowiła około 6,4% emisji całkowitej. Emisja zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł nieorganizowanych (z terenów kopalni odkrywkowych i hałd) stanowiła około 0,3% całkowitej emisji do powietrza.

Jakość powietrza w 2017 r. określona została w szesnastej rocznej ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim, wykonanej zgodnie z art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Analizy i oceny poziomów stężeń zanieczyszczeń powietrza dokonuje się w strefach, które zdefiniowane są rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914). W województwie lubelskim określone są dwie strefy:

– aglomeracja lubelska obejmująca miasto Lublin,

– strefa lubelska obejmująca pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji.

Ocenie pod względem spełnienia kryteriów ochrony zdrowia podlegają obie strefy, pod względem ochrony roślin tylko strefa lubelska.

Metody i zakres dokonywania oceny określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U.2012, poz.1032).

Rozporządzenie to straciło moc prawną, a obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U.2018, poz.1119). Do zanieczyszczeń, które uwzględniono w ocenie ze względu na ochronę zdrowia należały:

benzen, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla, ozon, pył zawieszony PM₁₀ i PM_{2,5}, metale ciężkie (ołów, arsen, kadm, nikiel) oraz benzo(a)piren. Ze względu na ochronę roślin uwzględniono dwutlenek siarki, tlenki azotu oraz ozon. Dla tego kryterium wykorzystywane są wyniki pomiarów ze stanowisk zlokalizowanych poza obszarami zurbanizowanymi. Kryteria klasyfikacji, tj. poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe i poziomy celu długoterminowego, określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031) – wraz ze zmianami wprowadzonymi rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 8 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2019, poz. 1931).

Wyniki pomiarów zgromadzone w wojewódzkiej bazie danych WIOŚ zostały zweryfikowane, a następnie zatwierdzone w bazie JPOAT2.0. Do oceny wykorzystano wyniki pomiarów z 47 stanowisk, pozostałe pełniły rolę wspomagającą. Po przeprowadzeniu analizy poziomu stężeń zanieczyszczeń określono klasy stref dla danego zanieczyszczenia, oddzielnie ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ze względu na ochronę roślin. O klasie strefy decydowały obszary o najwyższych stężeniach zanieczyszczenia na terenie strefy.

Bezpośrednie pomiary zanieczyszczeń powietrza w gminie Tamawatka nie były prowadzone.

Zgodnie z wynikami pomiarów strefę lubelską, obejmującą również gmina Tamawatka, zaliczono:

- ❖ ze względu na stężenie pyłu PM₁₀ - do strefy C,
- ❖ ze względu na stężenie pyłu PM_{2,5} - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie benzo(a)pirenu - do strefy C
- ❖ ze względu na stężenie dwutlenku azotu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie dwutlenku siarki - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie benzenu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie ozonu według poziomu docelowego - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie ozonu według poziomu celu długoterminowego - do strefy D₂
- ❖ ze względu na stężenie ołowiu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie arsenu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie kadmu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie niklu - do strefy A
- ❖ ze względu na stężenie tlenku węgla - do strefy A

Oznaczenie klas zanieczyszczeń:

- ❖ klasa A – klasa strefy dla zanieczyszczenia o stężeniach poniżej poziomu dopuszczalnego bądź docelowego,
- ❖ klasa C – klasa strefy dla zanieczyszczenia o stężeniach powyżej poziomu dopuszczalnego bądź docelowego,
- ❖ klasa D2 – klasa strefy o stężeniach ozonu przekraczających poziom celu długoterminowego.

Wyniki pomiarów wykazały:

- ❖ niewielkie zanieczyszczenie powietrza dwutlenkiem siarki. Stężenia utrzymywały się na niskim poziomie i od wielu już lat nie przekraczały poziomów dopuszczalnych
- ❖ niski poziom zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem azotu. Wyznaczone parametry statystyczne, zarówno w 2017 r. jak w latach wcześniejszych, nie przekraczały poziomów dopuszczalnych i były na poziomie 2016 r.
- ❖ w latach 2010-2017 zanieczyszczenie powietrza benzenem mieściło się w granicach dopuszczalnej normy
- ❖ maksymalne 8-godzinne stężenie tlenku węgla wynosiło 3,95 mg/m³, tj. 39,5% poziomu dopuszczalnego wynoszącego 10 mg/m³. W latach 2010-2017 wartości te zmieniały się w przedziale od 5,95 do 3,95 mg/m³
- ❖ na obszarze prawie całego województwa liczba przekroczeń w 2017 r. wyznaczona z modelowania zawierała się w przedziale 1-10, co oznacza, że w obu strefach nastąpiło przekroczenie poziomu celu długoterminowego ozonu dla kryterium ochrony zdrowia.
- ❖ wyniki modelowania wykonanego na poziomie krajowym dla terenu województwa lubelskiego potwierdziły występowanie przekroczeń stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM₁₀
- ❖ stężenia średnie dla roku na wszystkich stanowiskach nie przekraczały poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5}, zawierały się w przedziale od 20,7 do 25 µg/m³, tj. do 100% poziomu dopuszczalnego wynoszącego 25 µg/m³
- ❖ wyniki modelowania wykonane na poziomie krajowym potwierdziły występowanie obszarów przekroczeń na terenie całego województwa stężeń benzo/a/pirenu. Stężenia benzo/a/pirenu, jako wskaźnika poziomu zanieczyszczenia powietrza związkami z grupy WWA, w latach 2010-2017 były zróżnicowane. Na wszystkich stanowiskach wartości średnie roczne były wyższe od poziomu docelowego
- ❖ poziomy stężenie dla metali charakteryzowały się bardzo niskimi wartościami.

- ❖ Działania człowieka powodujące zanieczyszczenie atmosfery można podzielić na kilka grup, do których należą:
 - ❖ produkcja wyrobów przemysłowych - główne źródło emisji lotnych związków organicznych i metanu a także pyłów, dwutlenku węgla, dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu,
 - ❖ transport ludzi i towarów (tzw. emisja komunikacyjna) - znaczny udział w emisjach tlenku węgla, tlenków azotu, dwutlenku węgla i niemetalowych lotnych związków organicznych,
 - ❖ ogrzewanie budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej (tzw. emisja niska) - źródło emisji znacznej ilości dwutlenku siarki, tlenków azotu, pyłów i dwutlenku węgla, gazów szklarniowych i zakwaszających środowisko, wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych i dioksyn.
- ❖ Na stan i stopień skażenia powietrza w gminie decydujący wpływ ma:
 - ❖ emisja ze źródeł niskich, lokalnych kotłowni i palenisk domowych opalanych w większości emisja punktowa z podmiotów gospodarczych,
 - ❖ niska emisja: z pieców węglowych w indywidualnych budynkach jednorodzinnych,
 - ❖ emisja z zakładów przemysłowych, gospodarstw ogrodniczych itp.
 - ❖ emisja związana z transportem komunikacyjnym,
 - ❖ nielegalne spalanie odpadów (w piecach domowych i innych).

Tereny objęte zmianą studium są położone na obrzeżach strefy zurbanizowanej gminy, w której ciągle dominują tereny otwarte. Istniejąca w sąsiedztwie zabudowa ma charakter luźny i jest to prawie wyłącznie zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa, co ogranicza zarówno zagrożenie nadmiernych emisji zanieczyszczeń z palenisk indywidualnych, jak również niebezpieczeństwo wystąpienia zjawisk smogowych. Nasilenie zjawisk, wymienionych powyżej może nastąpić jedynie w przypadku znacznej intensyfikacji zabudowy zarówno w obszarze zmiany studium, jak i terenach do nich przylegających.)¹

3.4. Klimat akustyczny.

Klimat akustyczny kształtowany jest głównie przez hałas komunikacyjny wzdłuż dróg oraz hałas przemysłowy. Ze względu na brak większych zakładów oraz lokalny charakter dróg /za wyjątkiem drogi krajowej Zamość-Tomaszów Lubelski —granica Państwa/ i mały ruch komunikacyjny emisja hałasu do powietrza jest niewielka „co potwierdzają wyniki pomiarów dokonywanych przez WIOŚ w podobnych terenach. Należy przyjąć, że poza pasem drogi krajowej gmina Tarnawatka ma dobry klimat akustyczny i jego jakość nie jest zagrożona. Jakość klimatu akustycznego w pasie drogi krajowej, w obszarach zabudowanych może być poprawiona środkami technicznymi lub biologicznymi. Ważne jest też ustalenie odpowiedniej linii zabudowy dla obiektów przeznaczonych nastąpił pobyt ludzi.

(Hałas jest czynnikiem bezpośrednio związanym z rozwojem komunikacji, uprzemysłowieniem i postępującą urbanizacją. Odczuwany jest przez ich mieszkańców jako jeden z najbardziej uciążliwych czynników, wpływających ujemnie na środowisko i samopoczucie.

Podstawowym aktem prawnym określającym dopuszczalne poziomy hałasu jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r. poz 112). W rozporządzeniu tym wskazano dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby oraz prowadzenia długookresowej polityki w zakresie ochrony przed hałasem:

Lp.	Rodzaj terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]			
		Drogi lub linie kolejowe		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1	a) Strefa ochronna „A” uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	50/50	45/45	45/45	40/40
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży ²⁾ c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w miastach	61/64	56/59	50/50	40/40

3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe ²⁾ d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	65/68	56/59	55/55	45/45
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ³⁾	68/70	60/65	55/55	45/45

Hałas komunikacyjny - do najbardziej uciążliwych źródeł hałasu należy komunikacja drogowa. Środki transportu są ruchomymi źródłami hałasu, decydującymi o parametrach klimatu akustycznego, przede wszystkim na terenach zurbanizowanych. Hałas komunikacyjny jest czynnikiem powodującym istotne zagrożenie uciążliwościami w przypadku całej gminy.

Hałas przemysłowy - stanowi na terenie gminy zagrożenie o charakterze lokalnym, występujące głównie na terenach sąsiadujących z zabudową mieszkaniową i jest uciążliwy głównie dla budynków z pomieszczeniami na stały pobyt ludzi, zlokalizowanych w pobliżu takich obiektów. Jego emisja odbywa się przez urządzenia w zakładach przemysłowych, usługowych, rzemieślniczych, bazach transportowych oraz w dużych kompleksach handlowych (supermarkety, itp.), często pracujących w nocy, zlokalizowanych w pobliżu lub na terenie zabudowy mieszkaniowej.

Hałas osiedlowy i mieszkaniowy - Szacuje się, że w skali kraju aż 25% mieszkańców jest narażona na ponadnormatywny hałas w mieszkaniach, występujący w wyniku stosowania „oszczędnych” materiałów i konstrukcji budowlanych. Hałas wewnątrzosiedlowy spowodowany jest przez pracę silników samochodowych, wywożenie śmieci, dostawy do sklepów i głośną muzykę. Do nich dołącza się niejednokrotnie bardzo uciążliwy hałas wewnątrz budynku, spowodowany wadliwym funkcjonowaniem instalacji wodno-kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania, dźwigów, hydroforów, zsyków, itp. Bardzo często powodem hałasu wewnątrz budynków mieszkalnych jest lokalizacja w pomieszczeniach piwnicznych lokali usługowych typu intrologatomie, puby czy dyskoteki. Obszary mieszkaniowe skupione w większe osiedla w gminie są nieliczne, stąd również zagrożenie tego typu hałasem jest tu ograniczone i nie powoduje znaczących uciążliwości dla mieszkańców gminy.

Hałas linii elektromagnetycznych spowodowany jest zjawiskiem ulotu (wyładowania wokół przewodu) i zależy od:

- ❖ parametrów technicznych linii (napięcie fazowe, geometria układu przesyłowego, obciążenie),
- ❖ czynników środowiskowych (warunki atmosferyczne, terenowe, zapylenie), stanu technicznego linii.
- ❖ Najistotniejszym źródłem hałasu w gminie jest ruch komunikacyjny, drogowy. Inne źródła hałasu nie stanowią tu znaczących uciążliwości. Do czynników mających wpływ na poziom emisji hałasu drogowego należą:
 - ❖ natężenie ruchu,
 - ❖ struktura strumieni pojazdów, a zwłaszcza udziału w nim transportu ciężkiego,
 - ❖ stan techniczny pojazdów,
 - ❖ rodzaj i stan techniczny nawierzchni,
 - ❖ organizacja ruchu drogowego,
 - ❖ charakter zabudowy (zagospodarowanie) terenów otaczających.

Zgodnie z raportem o stanie środowiska w województwie lubelskim WIOŚ w 2017 r. na obszarze gminy Tamawatka nie wykonywano pomiarów bezpośrednich.

Położenie obszaru zmiany studium na granicy części rolniczej gminy i terenów zurbanizowanych znacząco ogranicza zagrożenie hałasem. Istniejąca zabudowa w sąsiedztwie ma charakter rozproszony, co również wpływa na znikome prawdopodobieństwo wystąpienia ponadnormatywnego hałasu w środowisku. Biorąc pod uwagę założenia polityki przestrzennej gminy w rejonie gminy, w którym sporządza się zmianę studium przewiduje się realizację zabudowy mieszkaniowo – usługowej i

zagrodowej o średniej intensywności. W zespołach takiej zabudowy źródła hałasu ponadnormatywnego występują jedynie w nielicznych przypadkach. Kulminacje hałasu ograniczają się do pory rannej i popołudniowej (wyjazdy mieszkańców do pracy i powroty z niej). Kulminacje hałasu w takich miejscach nie przekraczają dopuszczalnych norm w środowisku, a zwykle są zdecydowanie niższe od dopuszczonych norm.)¹

3.5. Biocenozy.

Zagrożeniem dla trwałości biocenoz mogą być:

- ❖ zmiany stosunków wodnych na obszarach cennych przyrodniczo,
- ❖ przeeksplotowanie w latach dziewięćdziesiątych lasów nie stanowiących własności Państwa,
- ❖ naruszające stosunki ekologiczne w ekosystemach leśnych, .
- ❖ niewłaściwa organizacja prac gospodarczych w lasach /zakłócenia w sezonie lęgowym, zniszczenia cennych stanowisk roślin/,
- ❖ nadmierne wycinanie zadrzewień i zakrzaceń nadrzecznych w ramach konserwacji rzek,
- ❖ nadmierne opady w okresie lęgowym fauny oraz wiatry huraganowe i nadmierne opady śniegu /okiść/ powodujące zniszczenia w drzewostanach,
- ❖ powstawanie kolejnych barier antropogenicznych w obszarze korytarzy ekologicznych /drogi, linie kolejowe itp./,
- ❖ zanieczyszczenie wód powierzchniowych /spływy środków chemicznych i nawozów z pól, odprowadzanie ścieków nie oczyszczonych bezpośrednio do gruntu na większości obszarów wiejskich,
- ❖ przeznaczanie terenów leśnych na cele nieleśne.

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ III

**STAN I FUNKCJONOWANIE
ŚRODOWISKA
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
GMINY TARNAWATKA**

*Brol Systemy Przemysłowe Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

CZĘŚĆ III

STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA SPOŁECZNO — GOSPODARCZEGO GMINY TARNAWATKA.

1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE GMINY TARNAWATKA.

Gmina Tarnawatka położona jest w północno-zachodniej części powiatu tomaszowskiego w województwie lubelskim. Reforma administracyjna kraju wdrożona 1 stycznia 1999 roku wprowadziła nowe szczeble samorządowe: samorząd powiatowy i samorząd wojewódzki. Reaktywowała jednocześnie z dniem 1 stycznia 1999 roku powiat tomaszowski.

1.1. Ogólna charakterystyka województwa lubelskiego.

Województwo lubelskie od 1 stycznia 1999 roku jest jednym z 16 nowych województw i trzecim co do wielkości regionem na mapie administracyjnej Polski. Zajmuje powierzchnię ponad 25 tys. kilometrów kwadratowych, co stanowi 9,17% ogólnej powierzchni kraju. W jego skład wchodzi 24 powiaty: 4 grodzkie i 20 ziemskich oraz 213 gmin, w tym 40 miejskich. Największą powierzchnię ma powiat lubelski (134, 82 tys. ha), natomiast najmniejszą powiat włodawski (42,794 tys. ha). Pod względem liczby mieszkańców województwo lubelskie lansuje się na siódmym miejscu w kraju (ponad 2,2 mln ludności), jednak gęstość zaludnienia jest dość niska i wynosi 89,27 osób na kilometr kwadratowy, przy średniej krajowej wynoszącej 124 osoby na kilometr kwadratowy. Połowa mieszkańców województwa mieszka na wsi. Wskaźnik urbanizacji dla województwa lubelskiego wynosi 46,4% (w Polsce 61,9%).

Sieć miast w województwie lubelskim jest najrzadsza w Polsce. Spośród 213 gmin samorządowych, zaledwie 40 to gminy miejskie, co stawia Lubelszczyznę na 12 miejscu pod tym względem w kraju. Jednocześnie biorąc pod uwagę udział ludności wiejskiej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa Lubelszczyzna zajmuje trzecią pozycję w Polsce z liczbą ponad 4,2 tys. wsi (7,41% ogólnej ich liczby w kraju). Obszar województwa cechuje poza tym duży odpływ ludności (głównie z wyższym wykształceniem), zwłaszcza z terenów wiejskich — aż w 12 powiatach ziemskich notuje się ujemny przyrost naturalny.

Lubelszczyzna posiada cenne zasoby naturalne. Począwszy od złóż surowców mineralnych, o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym, m.in. węgla kamiennego (udokumentowane złoża liczą około 8 480 mln ton), ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla brunatnego, po ziemię krzemionkową, piaski szklarskie i formierskie. Dużą rolę dla regionu odgrywa też eksploatacja wapieni, wykorzystywanych do produkcji cementu, oraz kamienie drogowe i budowlane.

Poza tym województwo posiada wysokie walory środowiska naturalnego, zarówno krajobrazowe: malowniczy przełom Wisły w okolicach Kazimierza Dolnego, dolina Bugu, Polesie Lubelskie, Roztocze, Pojezierze Łęczyńsko - Włodawskie, miasto Nałęczów z parkiem zdrojowym, jak i przyrodniczego dwa parki narodowe (Poleski i Roztoczański) o łącznej powierzchni 18 130 ha, oraz siedemnaście parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 248 301 ha (Skierbieszowski, Krasnobrodzki, Kazimierski, Kozłowiecki, Poleski, Sobiborski, Chełmski, Strzelecki, Szczepreszyński, Puszczy Solskiej, Południoworoztoczański, Welski, Nadburzański). Ogólnie ponad 1/5 regionu objęta jest różnymi formami ochrony przyrody.

Pomimo tak dużej powierzchni Lubelszczyzny objętej ochroną środowiska naturalnego znaczny jej obszar (zwłaszcza tereny o dużym stopniu urbanizacji) jest zdegradowany pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. W województwie odnotowuje się jeden z najniższych w kraju współczynników zalesienia (lasy zajmują 21,9% powierzchni, przy krajowym wskaźniku zalesienia na dzień 01.01.1999 roku 28,2%).

Zabytki kultury Lubelszczyzny skupione są głównie w Lublinie, Zamościu, Chełmie i Kazimierzu Dolnym. Do najciekawszych należą:

- ❖ zespół staromiejski z kaplicą zamkową w Lublinie,
- ❖ zespół urbanistyczny w Zamościu (Stare Miasto wpisane na listę UNESCO),
- ❖ zespół pałacowo-parkowy w Puławach,
- ❖ zespół urbanistyczny w Kazimierzu Dolnym,
- ❖ zespół pałacowo-parkowy w Kozłowie,
- ❖ zespół klasztorny z Katedrą Mariacką w Chełmie i podziemia kredowe.

Jeżeli chodzi o gospodarkę, region lubelski ma charakter typowo rolniczy. Użytki rolne zajmują 68,4% powierzchni województwa. Pochodzi stąd ponad 15% krajowej produkcji buraków cukrowych, 13% owoców, 8% warzyw i około 10% zbóż. Województwo lubelskie jest największym krajowym producentem chmielu (prawie 70% produkcji krajowej). Ogólnie na obszarze województwa istnieje 246,5 tys. gospodarstw rolnych, z przewagą gospodarstw małych. Na 1000 ha użytków rolnych przypada 25 osób, przy średniej krajowej wynoszącej 20 osób). W rolnictwie zatrudnionych jest 53% osób zawodowo czynnych (w kraju 26%).

Pozostała część ludności województwa pracuje w budownictwie, usługach rynkowych oraz usługach nierynkowych. Od pierwszego półrocza 1999 roku stopa bezrobocia na Lubelszczyźnie wynosi 11,6%, jest więc równa stopie bezrobocia w kraju. Liczba bezrobotnych jest zróżnicowana przestrzennie — najkorzystniejsza sytuacja występuje w Lublinie i powiecie lubelskim, natomiast dużo gorzej jest w byłych miastach wojewódzkich, tj. Zamościu, Białej Podlaskiej, Chełmie. Wśród bezrobotnych aż 82% nie posiada prawa do zasiłku. Większość poszukujących zatrudnienia mieszka na wsi. Pod względem wieku aż 35% zarejestrowanych bezrobotnych stanowi młodzież.

Lubelszczyzna w 1997 roku wytworzyła zaledwie 4,2% Produktu Krajowego Brutto. Pod względem wielkości PKB na jednego mieszkańca województwo zajęło dopiero 14 miejsce wśród 16 województw. Na dzień 31 grudnia 1998 roku na terenie województwa działały 121582 podmioty gospodarcze zajmujące się głównie handlem i naprawami, działalnością produkcyjną i budownictwem. Wśród lubelskich przedsiębiorstw dominują firmy małe (93,6% wszystkich podmiotów gospodarczych). Znaczna część dominujących podmiotów gospodarczych województwa znajduje się przed transformacją własnościową i technologiczną.

Największa koncentracja podmiotów gospodarczych województwa występuje w Lublinie — 37% ogólnej liczby podmiotów Lubelszczyzny, w tym większość przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym.

Obszar województwa od kilku lat posiada dodatnie saldo wymiany towarowej z zagranicą. Lubelszczyzna eksportuje przede wszystkim wyroby chemiczne (głównie nawozy sztuczne), artykuły spożywcze (przetwory owocowe), wyroby przemysłu elektromaszynowego, a także meble i węgiel. Znaczna część importu stanowią samochody i maszyny oraz tworzywa sztuczne. Głównymi odbiorcami obok Niemiec, Włoch, Stanów Zjednoczonych są państwa Europy Wschodniej, przede wszystkim Ukraina i Rosja.

Pozytywną cechą województwa lubelskiego jest dobrze rozbudowane szkolnictwo wyższe. Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej części kraju, posiada jeden z najwyższych w kraju wskaźników liczby studentów i pracowników naukowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Funkcjonuje tu pięć wyższych uczelni takich jak: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Akademia Medyczna, Politechnika Lubelska i Akademia Rolnicza. Ponadto na terenie województwa działa siedem wyższych niepublicznych szkół, tj. Szkoła Wyższa w Puławach, Lubelska Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Zamościu, Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Chełmie. Obok szkół wyższych na terenie tego regionu funkcjonują samodzielne instytuty naukowo-badawcze: Instytut Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej oraz Instytut Upraw, Nawożenia Gleboznawstwa w Puławach.

Województwo dysponuje rozbudowaną bazą placówek ochrony zdrowia. W szpitalach ogólnych działających na obszarze województwa istnieje 12 830 łóżek szpitalnych — na każde 1000 mieszkańców przypada 57,2 łóżka (średnia ogólnopolska wynosi 54,3). Baza szpitalna jest

skoncentrowana głównie w stolicy województwa Lublinie, z 31,3% łóżek w szpitalach ogólnych i 36,6% wszystkich lekarzy.

Infrastruktura techniczna Lubelszczyzny nie jest dobrze rozwinięta. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi w województwie 12 645 km, zatem na 100 km² przypada średnio około 50,3 km bieżącego sieci (w Polsce ogółem - 58,6). Problem stanowi powierzchniowy zrzut nie oczyszczonych ścieków komunalnych — zwłaszcza na terenach wiejskich. W województwie działa około 300 oczyszczalni ścieków, jednak część z nich to obiekty przestarzałe technologicznie oraz przeciążone. Jedynym sposobem unieszkodliwiania odpadów stałych jest ich składowanie. Stan techniczny wielu wysypisk jest zły — brakuje m.in. odpowiednio zabezpieczonych podłoży, ogrodzeń, systemów unieszkodliwiania ścieków, sprzętu obsługowego, itd. W województwie lubelskim słabiej niż w innych regionach kraju rozbudowana jest sieć gazowa. Również stan rozwoju sieci telefonii przewodowej jest nieco gorszy niż w całym kraju.

Lubelszczyzna leży w strefie przygranicznej. Takie położenia stwarza szanse rozwoju dla całego regionu. Zlokalizowane są tutaj ważne przejścia graniczne polsko-białoruskie (drogowe — Kuryki, Terespol, Sławatycze oraz kolejowe Terespol) i polsko-ukraińskie (drogowe — Dorohusk, Zosin, Hrebenne i Hrubieszów), a także polsko-ukraiński punkt graniczny w Uśmierzu. Ruch graniczny to w znacznej części obsługa transportu o skali kontynentalnej pomiędzy państwami Unii Europejskiej i Europą Wschodnią. Województwo stara się zacieśnić więzy nie tylko gospodarcze, ale również społeczno - kulturowe sąsiedzi (z Białorusią i Ukrainą), czego efektem jest m.in. Związek Transgraniczny „Euroregion BUG”. Współpraca z krajami europejskimi, oraz obsługa kontaktów Wschód-Zachód może stanowić istotny bodziec rozwoju województwa. Ponad połowa głównych dróg przebiegających przez Lubelszczyznę związana jest z obsługą przejść granicznych. Szczególnym elementem województwa lubelskiego jest Linia Hutniczo-Siarkowa sięgająca do Stawkowa na Śląsku. Przez województwo lubelskie przebiega też kilka ważnych szlaków o randze ponadnarodowej łączących zachodnią i wschodnią Europę.

1.2. Ogólna charakterystyka powiatu tomaszowskiego.

Powiat tomaszowski jest jednym z 24 powiatów województwa lubelskiego o powierzchni 1 488 km² i ogólnej liczbie ludności około 94 tys. Pod względem administracyjnym w skład powiatu wchodzi 13 gmin samorządowych, w tym jedna miejska — Tomaszów Lubelski, jedna miejsko-wiejska w Tyszowcach i jedenaście wiejskich (Tyszowce, Łaszczów, Telatyn, Ulhówek, Jarczów, Lubycza Królewska, Bełżec, Krynice, Tanawatka, Susiec, Rachanie). Gminy podzielone są na 218 sołectw, obejmujących 270 wsi. Najmniejszą gminą jest gmina Bełżec (29 km²), zaś największa to gmina Lubycza Królewska (212 km²). Powiat tomaszowski należy do najslabiej zaludnionych obszarów kraju, na 1 km² przypadają 63 osoby, podczas gdy średnio w kraju wskaźnik ten wynosi 124 osoby na km², a w województwie lubelskim 89 osób na km².

Powiat tomaszowski leży w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego. Obejmuje Rostocze Środkowe, część Wyżyny Podlaskiej (Kotlinę Pobuża) i część Wyżyny Lubelskiej (Grzędę Sokalską i Padół Zamojski). Południowo-wschodnia część granicy powiatu na odcinku 38,7 km jest jednocześnie granicą Polski z Ukrainą. Zlokalizowane są tutaj dwa przejścia graniczne: drogowe międzynarodowe Hrebenne — Rawa Ruska i kolejowe Hrebenne — Rawa Ruska.

Na terenie powiatu istnieją bardzo korzystne warunki do produkcji rolniczej, szczególne w części wschodniej, gdzie występują gleby lessowe, czanoziemy na lessach i rędziny. Gleby te zaliczane są do kompleksów o najlepszej przydatności rolniczej, a ich koncentracja w powiecie wynosi 67%.

Na ogólną powierzchnię gruntów (148 710 ha) użytki rolne zajmują 105 627 ha, (czyli 71,03%), w tym grunty orne to 86 093 ha — 81,5% użytków rolnych. W strukturze zasiewów dominują zboża zajmujące około 60% powierzchni. Uprawia się tu buraki cukrowe — 10,3%, ziemniaki — 6% oraz rośliny oleiste, głównie rzepak stanowiący 1,7%, pozostałą powierzchnię zajmują rośliny przemysłowe (tytoń, pastewne, strączkowe, jadalne i warzywa). Dużą rolę odgrywa hodowla, łowiectwo i leśnictwo. Ogółem w powiecie funkcjonuje 13 390 gospodarstw indywidualnych o przeciętnej powierzchni gospodarstwa

6,1 ha. W zasobie własności Skarbu Państwa znajduje się 16 675 ha użytków rolnych, grunty spółdzielcze zajmują 4 059 ha, a pozostałe 3 271 ha użytków rolnych znajduje się we władaniu lub trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych i prawnych, państwowego gospodarstwa leśnego, kościołów i związków wyznaniowych oraz w zasobie mienia komunalnego.

Powiat tomaszowski charakteryzuje się niskim stopniem uprzemysłowienia i urbanizacji. Dobre warunki do produkcji rolniczej sprzyjają również powstawaniu firm i zakładów działających w otoczeniu rolnictwa. Oprócz kilku dużych zakładów produkcyjnych (m.in. Cukrownia Wożuczyn, Tomaszowska Spółdzielnia Mleczarska, Zakład Mleczarski w Łaszczowie, Przetwórnia Owoców i Warzyw SVZ Poland Sp. z O.O. w Tomaszowie Lubelskim, Zakłady Zbożowe PZZ w Lubyczy Królewskiej, itp.) są to przeważnie zakłady małe — jedno lub kilkuosobowe, często rodzinne. Zakłady te nie są jednak w stanie skupić i zagospodarować całości produktów rolnych, powodując tym samym ogromną nadwyżkę towarową.

Powiat posiada sprzyjające warunki do rozwoju kultury ludowej. Funkcjonuje tu miejski dom kultury, 9 wiejskich ośrodków kultury, 4 kina stacjonarne, 13 bibliotek gminnych, biblioteka pedagogiczna, muzeum regionalne. Głównym ośrodkiem kulturalnym jest miasto Tomaszów Lubelski.

Obsługę zdrowotną powiatu realizuje | samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, 3 przychodnie, 16 ośrodków zdrowia, kilka niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz 79 prywatnych gabinetów praktyk lekarskich.

Powiat tomaszowski zachował w dużej mierze naturalny charakter środowiska. Zlokalizowany tu przemysł tylko w minimalnym stopniu oddziałuje negatywnie na przyrodę. Walory przyrodnicze i krajobrazowe Roztocza stwarzają korzystne warunki do rozwoju turystyki i wypoczynku. Na terenie gminy Lubycza Królewska istnieje Południoworoztoczański Park Krajobrazowy obejmujący swoim zasięgiem część województwa lubelskiego i podkarpackiego. Na Roztoczu Środkowym znajdują się obszary prawnie chronione. Między innymi są to: Krasnobrodzki Park Krajobrazowy (gminy Susiec i Tomaszów Lubelski) oraz Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej (w gminie Susiec). Ogółem powierzchnia parków krajobrazowych w powiecie wynosi 14 248 ha, co stanowi 9,58% ogólnej powierzchni powiatu. Na ich obszarze wydzielono 9 rezerwatów przyrody. Walorem, który odgrywa znaczną rolę w powiecie są również lasy, szczególnie roztoczańskie z masywem Puszczy Solskiej. W strefie krawędziowej Roztocza gdzie w skałach o różnej odporności przełamujące się rzeki stworzyły niewielkie wodospady zwane „szumami” lub „Szypotami”, utworzono rezerваты krajobrazowe „Nad Tanwią” i „Czartowe Pole”. Nieskażone środowisko przyrodnicze powiatu tomaszowskiego oraz malowniczo położone gospodarstwa rolne powinny sprzyjać rozwojowi różnych form wypoczynku, agroturystyki, turystyki zorganizowanej szczególnie na terenach roztoczańskich.

1.3. Ogólna charakterystyka gminy Tarnawatka.

Gmina Tarnawatka położona jest w północno-zachodniej części powiatu tomaszowskiego w województwie lubelskim.

Graniczy z gminami:

- ❖ od północy z gminą Krynice,
- ❖ od wschodu z gminą Rachanie
- ❖ od południa z gminą Tomaszów Lub,
- ❖ od zachodu z gminą Krasnobród.

Według podziału fizyczno — geograficznego Polski obszar gminy położony jest w dwu krainach fizjograficznych, część zachodnia na Roztoczu Środkowym, zaś część wschodnia na Grzędzie Sokalskiej. Przeważają tereny pogórkowate. W miejscowości Wieprzów bierze swój początek rzeka Wieprz.

Tarnawatka to ośrodek gminny o znaczeniu lokalnym. Pełni funkcje: mieszkaniową, przemysłową, świadczy usługi z zakresu kultury, oświaty, zdrowia, sportu, handlu, rzemiosła i administracji. Główną funkcją gminy jest produkcja żywności, obsługa rolnictwa i mieszkańców.

Obszar Gminy wynosi 8 266 ha (83 km²), w tym użytki rolne zajmują 5 201 ha.

Struktura użytków rolnych przedstawia się następująco:

- ❖ grunty orne — 3 990 ha, czyli 48,3 % ogólnej powierzchni użytków rolnych;
- ❖ sady — 30 ha (0,36 %)
- ❖ łąki — 992 ha (12%)
- ❖ pastwiska — 189 ha (2,3 %) »
- ❖ lasy i grunty leśne — 2 184 ha (26,5 %)
- ❖ nieużytki i pozostałe grunty — 881 ha (10,6 %)

W granicach gminy znajdują się przyrodnicze obszary chronione:

- ❖ Otulina Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego,
- ❖ Użytek Ekologiczny „Stawy w Tamawatce” — 333, 23 ha,
- ❖ Rezerwat „Skrzypny Ostrów” — 2,21 ha

W gminie Tamawatka mieszka 4366 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 42 osoby/km². Sieć osadnicza gminy to 14 sołectw i 15 jednostek osadniczych. W większości zabudowa jest indywidualna zagrodowa, zlokalizowana wzdłuż sieci istniejących dróg jedno lub obustronnie. Wieś Pańków ma natomiast bardzo ciekawy układ tzw. owalnicy. Przez gminę przechodzą dwie drogi o znaczeniu ponad lokalnym:

- ❖ droga krajowa nr 17 Warszawa — Hrebenne (kierunek Lwów) o znaczeniu międzynarodowym (oznaczenie europejskie E- ~~(273 372)~~2,
- ❖ droga wojewódzka nr 850 Tomaszów Lub. Hrubieszów, przebiegająca przez Wieprzów Tamawacki — bez znaczenia dla ruchu tranzytowego.

(1.4 Położenie obszaru zmiany studium, ogólna charakterystyka zmiany studium

Zmianą studium objęto działki ewidencyjne nr. 459/3, 459/10, 592/5, 592/16, 592/17, 592/18, 592/19, 593, 633, 634, 672/1 w obrębie Tamawatka oraz działkę ewidencyjną nr 108 w obrębie Dąbrowa Tamawacka. Ogólna powierzchnia opracowania wynosi ok. 7,12 ha. Tereny objęte granicami zmiany studium stanowią w całości grunty zakwalifikowane w ewidencji gruntów do gruntów rolnych. Część z tych gruntów stanowi nieużytki rolnicze.

Kompozycja przestrzenna obszaru opracowania, walory krajobrazowe

Obszar zmiany studium stanowi strefę przejściową pomiędzy układem zurbanizowanym wsi Tamawatka i Dąbrowa Tamawacka oraz otwartymi krajobrazami je otaczającymi. Położenie w strefie przejściowej decyduje o przeciętnych walorach krajobrazowych obszaru zmiany studium. Oddziaływanie antropogeniczne na krajobraz odznacza się tu przede wszystkim w występowaniu terenów, na których zaprzestano działań agrotechnicznych, pokrytych nalotem roślinności spontanicznej. Tereny te stanowią mozaikę w z terenami rolnymi uprawianymi oraz nową zabudową powstającą na terenach sąsiadujących z obszarem opracowania. Tereny objęte zmianą studium są podzielone obszarami o wysokich walorach krajobrazowych, związanymi z doliną rzeki Wieprz. Obszary o wysokich walorach krajobrazowych położone są również poza południową granicą zmiany studium i stanowią zwarte kompleksy leśne.

Układ zurbanizowany wsi Tamawatka i Dąbrowa Tamawacka jest dobrze wkomponowany w otaczający krajobraz. Urozmaicone ukształtowanie terenu w tej części gminy stwarza liczne otwarcia widokowe na otwarte krajobrazy gminy Tamawatka.)¹

(Zmianą studium objęto kilka obszarów położonych w gminie Tamawatka i nie powiązanych, ze sobą przestrzennie. Łączna powierzchnia zmiany studium wynosi ok. 47 ha. Granice obszarów objętych zmianą studium oznaczono na załączniku graficznym określającym kierunki polityki przestrzennej gminy)²

2. DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY ULHÓWEK.

2.1 Demografia.

Powierzchnia gminy Tamawatka wynosi 8 266 ha i obejmuje 15 jednostek osadniczych. Na terenie gminy zamieszkuje ogółem 4366 osób. Liczba mieszkańców miejscowości należących do gminy Tamawatka (stan na dzień 31.12.2002). przedstawia się następująco:

Lp	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców
1	Dąbrowa Tamawacka	84
2	Huta Tamawacka	212
3	Klocówka	143
4	Kunówka	98
5	Niemirówek	179
6	Kolonia Niemirówek	298
7	Pańków	301
8	Pauczno	127
9	Podhucie	103
10	Sumin	231
11	Tamawatka	999
12	Tamawatka Tartak	751
13	Tymin	294
14	Wieprzów Ordynacki i Wieprzów Tamawacki	546
Ogółem		4366

Dane : Urząd Gminy w Tamawatce.

Gmina Tamawatka należy do grupy gmin małych (wg klas wielkości do 5 tys. mieszkańców). Wielkości poszczególnych wsi są zróżnicowane. Najmniejszą wsią jest Dąbrowa Tamawacka licząca 84 mieszkańców, największą zaś Tamawatka — 999 mieszkańców. Grupę wsi o liczbie mieszkańców wahającej się w przedziale do 100 osób stanowią wsie: Dąbrowa Tamawacka i Kunówka. Grupę wsi większych liczących powyżej 300 osób stanowią: Pańków, Wieprzów, Tamawatka Tartak i Tamawatka. Dwie największe (Tamawatka i Tamawatka Tartak) tworzą jeden zespół osadniczy, który jest zamieszkały przez 40% mieszkańców gminy. Przeciętna gęstość zaludnienia wynosi 42 osoby/km² i jest zbliżona do średniej dla obszarów wiejskich (49 osoby/ km²).

(Gminę Tamawatka według danych Głównego Urzędu Statystycznego na grudzień 2018 r. zamieszkiwało 3941 mieszkańców. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 48 osób/ km². Jest ona niższa od średniej gęstości zaludnienia dla całego województwa lubelskiego wynoszącej 85 osób/km² i średniej gęstości zaludnienia w powiecie tomaszowskim wynoszącej 57 osób/km².

Liczba ludności w gminie ulega ciągłemu spadkowi. W roku 1998 gminę zamieszkiwało 4195 osób. Spadek liczby ludności w okresie 1998 – 2018 wyniósł, tym samym 254 osób (12 osób rocznie). W okresie 20 letnim wzrost liczby ludności wykazywał niewielkie fluktuacje wzrostowe, które w kolejnych latach ulegały ponownemu spadkowi. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w 2018 roku według danych GUS wyniosła - minus 1,5 osób. W badanym okresie dominowały ujemne wartości tego wskaźnika. Postępujące zmniejszenie ludności gminy jest zależne zarówno od przyczyn wewnętrznych związanych z przyrostem naturalnym, jak również przyczyn zewnętrznych, spowodowanych migracjami ludności.)¹

2.1.1 Struktura ludności według płci i wieku.

Struktura ludności według wieku i płci jest jedną z najbardziej istotnych charakterystyk populacji. Warunkuje ona intensywność procesów demograficznych, a w konsekwencji tempo rozwoju ludności.

Na terenie gminy mieszka więcej kobiet (1609) niż mężczyzn (1544). Jednak w grupie wiekowej do 18-go roku życia przeważają liczebnie mężczyźni.

	Ludność do 18 roku życia		Ludność po 18 roku życia		Ogółem
	M	K	M	K	
1999	625	588	1477	1515	4205
2000	576	548	1495	1546	4165
2001	579	537	1534	1551	4201
2002	582	555	1544	1609	4366

Dane: Urząd Statystyczny w Zamościu.

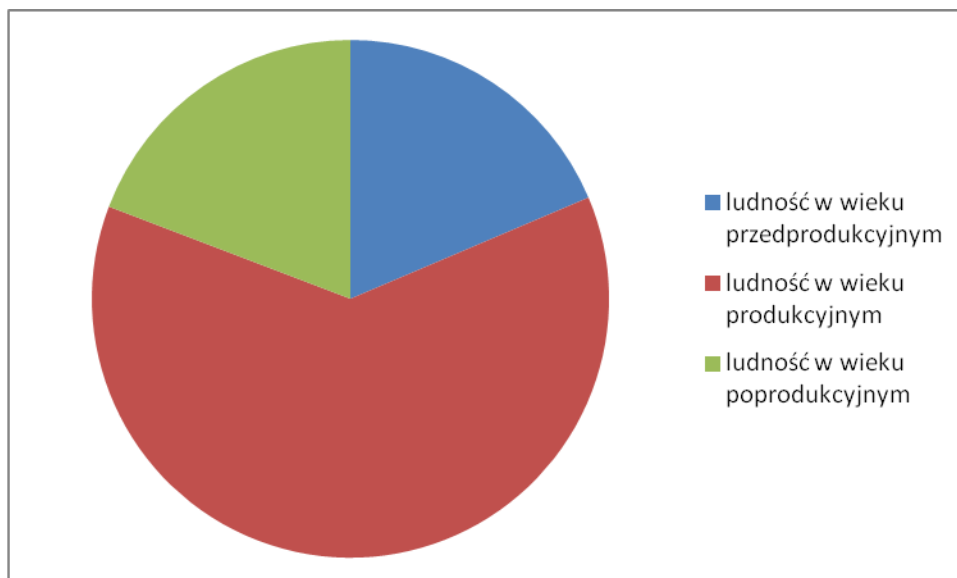
Charakterystyczną cechą struktury wiekowej ludności gminy jest stale utrzymujący się wysoki udział w wieku poprodukcyjnym, zaś spadający w wieku produkcyjnym. Długoletnie ruchy migracyjne (stały odpływ ludności młodej), zmniejszający się przyrost naturalny, wysoka umieralność ludności doprowadziły do utrwalenia niekorzystnych struktur wiekowych.

Rok	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym	Ogółem
1998	1213	2263	729	4205
1999	1163	2277	719	4159
2000	1124	2298	743	4165
2001	1116	2337	748	4201
2002	1137	2477	752	4366

Dane: Urząd Statystyczny w Zamościu.

(Wspomniany wcześniej wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w gminie jest wysoki i wynosi 23,6 (wg danych za 2018 r.). Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w tym roku wyniosła 62,0, ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym 31,9, a ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym 105,9. Wymienione wskaźniki potwierdzają wysokie obciążenie demograficzne gminy. Wynika ono bezpośrednio ze wskaźnika udziału ludności w ekonomicznych klasach wieku. W gminie Tarnawatka, wg danych za rok 2018, ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi 18,6% populacji całej gminy. Natomiast ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi 19,7% populacji całej gminy. Ludność w wieku produkcyjnym tym samym obejmuje 61,7% mieszkańców gminy. Układ ludności gminy Tarnawatka wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 4. Układ ludności gminy Tarnawatka wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem (dane wg 2018 r.)

Dynamika zmian relacji grup ludności produkcyjnej i nieprodukcyjnej wskazuje na typowy dla całego województwa lubelskiego wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym przy dość aktywnym spadku ilości osób w wieku przedprodukcyjnym tzn. młodych i stosunkowo wysokiej liczby osób w wieku poprodukcyjnym tzn. już niezdolnych do pracy. W okresie perspektywicznym rozkład grup wiekowych w gminie będzie prowadził do bardzo istotnych i niekorzystnych zmian w strukturze wieku jej społeczeństwa. Mała ilość osób w wieku przedprodukcyjnym i wysoka liczba osób w wieku produkcyjnym w okresie perspektywicznym doprowadzi do zjawiska tzw. „starzenia społeczeństwa”, tj. zmniejszenia ilości osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym i zwiększeniu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Negatywne efekty tego procesu to przede wszystkim zjawisko starzenia się zasobów ludzkich, zmniejszenie się liczby i udziału osób w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji ludności oraz wzrost współczynnika obciążenia demograficznego, zwłaszcza grupą wieku poprodukcyjnego. Niekorzystne trendy demograficzne w gminie potwierdzone są prognozą demograficzną wykonaną przez GUS dla gminy Tamawátka w perspektywie lat 2016 - 2030. Ludność gminy wg tej prognozy w roku 2030 wyniesie 3625 osób. Ludność gminy zmniejszy się tym samym o 322 osoby, tj. 23 osoby rocznie. Spadek liczby ludności gminy wskazuje na stagnację sytuacji demograficznej, wraz z jej pogorszeniem i potwierdza niekorzystne zjawiska opisane powyżej. W celu zmiany prognoz demograficznych gmina powinna podjąć działania w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy, w tym przede wszystkim wspomaganie procesów inwestycyjnych poprzez wykonywanie zmian planu miejscowego na wnioski poszczególnych inwestorów. Powinno to mieć szczególnie odzwierciedlenie w rozwoju działalności gospodarczej opartej na ruchu tranzytowym związanym z drogą ekspresową S17 oraz zwiększeniem wykorzystania turystycznego gminy. Przebieg drogi ekspresowej do granicy państwa oraz bardzo wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy są jej podstawowymi walorami inwestycyjnymi. Oparcie dalszego rozwoju gminy o produkcję rolniczą i zabudowę mieszkaniową związaną z siedliskami rolniczymi nie spowoduje poprawy jej sytuacji demograficznej.)¹

2.1.2 Ruch naturalny i migracyjny.

Czynnikiem oddziałującym najsilniej na przemiany demograficzne, liczbę ludności i strukturę były ruchy naturalne (biologiczne) i migracyjne.

Przyrost naturalny w gminie Tamawátka stale zmniejsza się. Analiza ilości urodzeń i zgonów oraz ruchów migracyjnych w ostatnich latach wykazuje niekorzystną tendencję starzenia się ludności gminy.

Malejąca liczba urodzeń oraz wysoka liczba zgonów kwalifikuje gminę do obszarów depresji demograficznej.

Liczba urodzeń na terenie gminy wprawdzie przewyższa liczbę zgonów, jednak świadczy o zbyt małym przyroście naturalnym. W 2002r. urodzeń było 58, zgonów zaś 40.

Wyszczególnienie:	2000	2001	2002
Liczba zawartych małżeństw	19	20	27
Liczba urodzeń	36	50	58
Liczba zgonów	44	33	40
Przyrost naturalny	-8	17	18
Saldo migracji	10	31	28

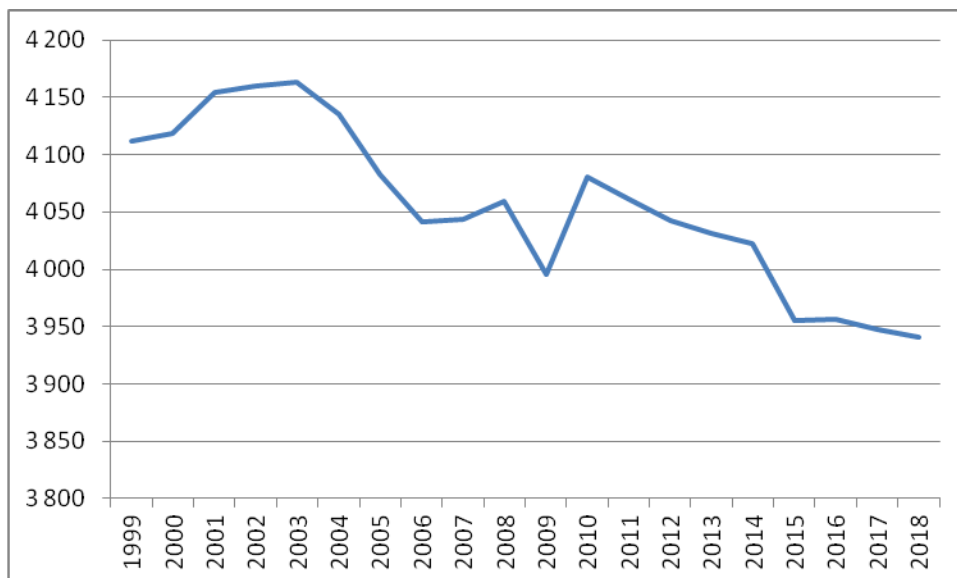
Dane: Urząd Statystyczny w Zamościu i Urząd Gminy w Tarnawatce.

Saldo migracji świadczy pośrednio o stopniu atrakcyjności danego obszaru lub jego braku. Przyczyną nadmiernych procesów odpływowych był znacznie niższy niż w okolicznych miastach poziom społeczno-gospodarczy i gorsze warunki życia ludności. Nie bez znaczenia dla migracji jest również możliwość podjęcia pracy w mieście.

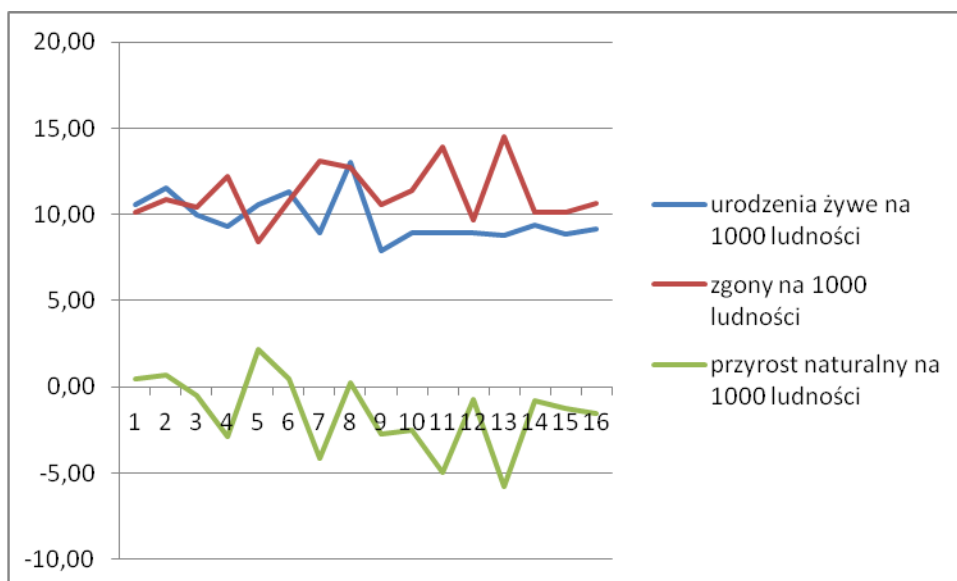
Największa ruchliwość migracyjną cechuje ludność w wieku 15-29 lat, najmniejsza — ludność w wieku ponad 50 lat. Ponadto migrują głównie osoby z wykształceniem wyższym (migracje poza obszar gminy). Stałe ujemne saldo migracji, ujemny przyrost naturalny świadczą o wyludniającym się charakterze obszaru.

(Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w roku 2018 wyniósł – minus 1,53 i od roku 2011 przyjmuje on wartości ujemne w przedziale od minus 0,75 do minus 5,76. W poprzednich latach miał on większe zróżnicowanie, przyjmując naprzemiennie wartości dodatnie i ujemne. Dla porównania wskaźnik przyrostu naturalnego dla powiatu tomaszowskiego w 2018 r. wyniósł minus 3,57, a dla całego województwa lubelskiego minus 1,69. Dane te wskazują, że porównywalne wskaźniki dla gminy Tarnawatka są lepsze niż dla powiatu tomaszowskiego i zbliżone do średniej wartości dla całego województwa. Utrzymywanie się ujemnego wskaźnika przyrostu naturalnego w dłuższym okresie czasu wskazuje, że jest to zjawisko ustabilizowane, oddziałujące negatywnie na sytuację demograficzną gminy. Utrzymanie zjawiska spadku liczby ludności gminy w kolejnych latach może być jedną z podstawowych barier ograniczających dalszy rozwój gminy, co jest zjawiskiem częstym w gminach wiejskich.

Wykres nr 1. Liczba ludności gminy w latach 1998 - 2018

Wykres nr 2. Ruch naturalny w gminie Tarnawatka w latach 2002 - 2018

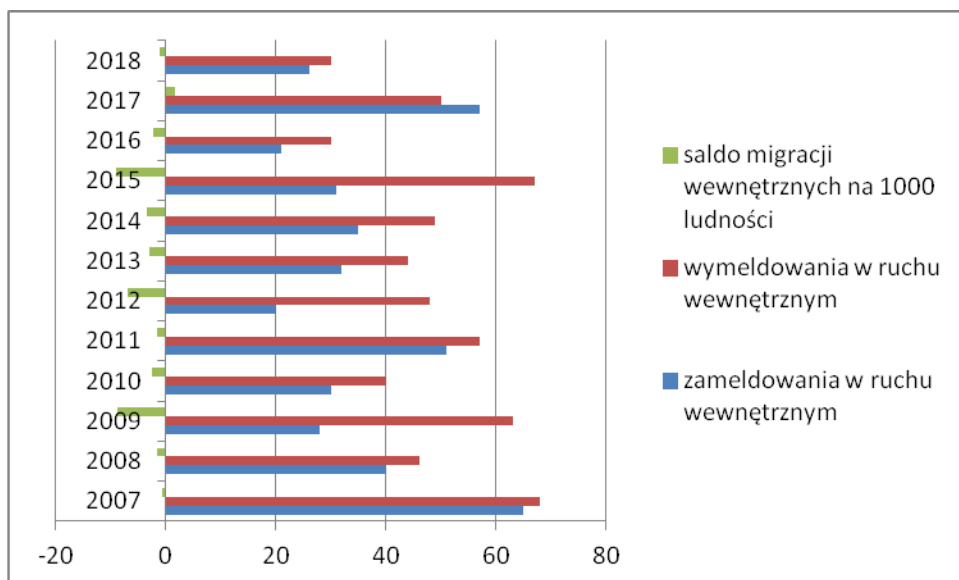

Przedstawione powyżej wykresy potwierdzają utrwalony charakter niekorzystnych zjawisk demograficznych w gminie występujących w ostatnich 20 latach. Wskaźnik przyrostu naturalnego przyjmuje ujemne wartości, a na dodatek wykazuje on silne fluktuacje okresowe. Występujące fluktuacje, przy jednoczesnym spadku liczby ludności potwierdzają tezę, że spadek liczby ludności gminy jest również warunkowany czynnikami zewnętrznymi, niezwiązanymi z naturalnym ruchem ludności.

Czynnikiem zewnętrznym kształtującym stan ludności w gminie jest wskaźnik migracji. W roku 2018 w gminie zameldowały się 26 osób. W tym samym roku z gminy wymeldowało się 30 osób. Saldo migracji wewnętrznych wyniosło w roku 2018 minus 4 osoby (saldo migracji na 1000 osób minus 11). Rok 2017 począwszy od roku 2007 był pierwszym rokiem, w którym w gminie zanotowano dodatnie saldo migracji. W poprzednich latach było ono ujemne i kształtowało się w przedziale od minus 0,9 do minus 9,0. W

kolejnym roku nastąpił niestety powrót do trendu ujemnego. Rozkład wskaźnika migracji przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 3. Wskaźniki migracji wewnętrznych w gminie Tarnawatka w latach 2009 - 2018

Powyższe dane odzwierciedlają podstawowe powody spadku liczby ludności gminy. Utrzymywanie się w długim okresie ujemnego wskaźnika migracji ma niekorzystny wpływ na sytuację demograficzną gminy, w tym w zakresie wpływu na obniżenie wskaźnika przyrostu naturalnego. Osoby migrujące to głównie osoby młode, w wieku rozrodczym. Główne powody migracji są związane z czynnikami ekonomicznymi (wyjazd w celach zarobkowych) oraz podjęciem nauki w większych ośrodkach miejskich. Wyjazd w celach związanych z nauką i wykształceniem ma zwykle charakter trwały. Osoby wyjeżdżające w tych celach podejmują pracę zawodową w miejscach kształcenia. Zjawisko migracji związanych z edukacją i wykształceniem jest zjawiskiem szczególnie niekorzystnym dla gminy. Powoduje ono wyjazd osób młodych i dobrze wykształconych. Są to zwykle osoby znajdujące się w wieku produkcyjnym bądź wchodzące w ten wiek. Zatrzymanie osób młodych w gminie jest niezbędne, ze względu na niekorzystne wskaźniki obciążenia demograficznego występujące w gminach wiejskich w Polsce (stosunek osób w wieku produkcyjnym do osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Wskaźnikami określającymi stan demograficzny gminy są również wskaźniki określające wzajemny rozkład płci w społeczeństwie. W gminie Tarnawatka w roku 2018 liczba mężczyzn w ogólnej licznie ludności wynosi 1997, natomiast kobiet 1944. Współczynnik feminizacji określający wzajemne relacje między liczbą kobiet i mężczyzn, tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn wynosi dla gminy 97. Współczynnik feminizacji społeczeństwa gminy jest zgodnie z powyższymi danymi stosunkowo dobry. Równomierny rozkład udziału mężczyzn i kobiet w gminie nie stanowi znaczącego problemu demograficznego do zawierania małżeństw. Pomimo tego liczba małżeństw zawartych w gminie nie jest wysoka i wyniosła w roku 2018 zaledwie 20. Podobnie przedstawia się stan zawartych małżeństw w latach poprzednich, w roku 2017 - 28 i 2016 - 21. Niska liczba zawieranych małżeństw może być jednym z podstawowych przyczyn niekorzystnego dla gminy wskaźnika przyrostu naturalnego.)¹

2.1.3 Zasoby mieszkaniowe.

Rok	Ilość osób w mieszkaniu	Ilość osób w na jedną izbę	Powierzchnia mieszkania na osobę w m ²
1998	3,78	1,04	18,89
1999	3,76	1,03	19,04
2000	3,75	1,02	19,16

Dane: Rocznik Statystyczny woj. zamojskiego.

Sytuacja mieszkaniowa w gminie Tamawatka charakteryzuje się niską przeciętną powierzchnią mieszkania na osobę i dużą ilością osób na jedną izbę, przy stosunkowo niedużych rodzinach. Przeciętnie przypada 3,53 osoby na jedno mieszkanie. Zasoby mieszkaniowe tworzone są przez dwa typy zabudowy — zabudowę nierolniczą i rolniczą (zagrodową). Przewaga zabudowy nierolniczej występuje we wsiach leżących w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej nr 17.

2.1.4 Rynek pracy.

Korzystne warunki glebowe czynią gminę typowo rolniczą. Głównym źródłem utrzymania znacznej części mieszkańców gminy są niewielkie gospodarstwa rolne, które niestety spotykają się trudnościami finansowymi. Wiele osób podejmuje drobną działalność gospodarczą, na którą składa się głównie handel i transport. Na terenie gminy zarejestrowano 55 podmiotów gospodarczych.

Wyszczególnienie	1999	2000
Pracujący ogółem	261	243
w przemyśle	32	11
w usł. rynkowych	61	61
w usł. nierynkowych	119	127
bezrobotni	505	502

Dane: Urząd Statystyczny w Zamościu.

Ludność pracująca zawodowo stanowi około 53,4% ogółu ludności, w tym około 14% to zatrudnieni w rolnictwie. Wskaźnik aktywności zawodowej w rolnictwie jest znacznie wyższy niż w zawodach nierolniczych. Około 18% zawodowo czynnych stanowią bezrobotni. Ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie na dzień 30.12.2002 wynosi 527 osób (czyli 12% ogólnej liczby mieszkańców), w tym 245 kobiet i 282 mężczyzn.

Wyszczególnienie:	1998	1999	2000	2001	2002
Bezrobotni ogółem	333	505	502	547	527
W tym:					
- Kobiety	201	238	250	255	245
- Mężczyźni	232	267	252	292	282
- Absolwenci szkół ponadpodstawowych	15	16	23	21	15
- Bezrobotni zwolnieni z przyczyn zakładów pracy,	31	30	10	20	20
- Bezrobotni w wieku produkcyjnym		133	76	101	47
- Bezrobotni bez prawa do zasiłku		372	426	446	465
- Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	160	276	146	293	289

Dane: Rejonowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lub.

Z powyższego zestawienia wynika, że stopa bezrobocia w gminie w minionym roku zmalała. Zmniejszył się też udział młodzieży w ogólnej liczbie bezrobotnych. Pod uwagę należy wziąć bezrobocie ukryte, które w dużej mierze dotyczy kobiet.

Głównymi powodami bezrobocia są:

- ❖ grupowe zwolnienia pracowników w lokalnych zakładach pracy (w szczególności z nieistniejącej obecnie fabryki mebli w Tamawatce Tartak),
- ❖ upadek przedsiębiorstw,
- ❖ redukcji etatów.

(Jednym z najbardziej miarodajnych wskaźników określających istniejący stan gospodarczo – społeczny gminy jest wskaźnik ilości osób bezrobotnych. Dane dla gminy wskazane przez GUS określają, że zarejestrowanych osób bezrobotnych na grudzień 2017 r. było 143. Wg analizowanych danych od roku 2011 liczba osób bezrobotnych w gminie ulega ciągłemu spadkowi. Liczba osób bezrobotnych w tym okresie spadła o 167 osób. Średni wskaźnik bezrobocia w gminie w 2018 roku wynosił ok. 5,9% (udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym). Wskaźnik ten jest wyższy od średniego wskaźnika dla powiatu tomaszowskiego, który wynosi 4,8 i jest zbliżony do wskaźnika dla całego województwa lubelskiego, który wynosi 5,8%. Znaczący spadek liczby osób bezrobotnych w gminie, widoczny w ostatnich latach spowodowany jest przede wszystkim wzrostem udziału osób prowadzących indywidualną działalność gospodarczą. Liczba nowo powstałych przedsiębiorstw nie ma takiego znaczenia dla spadku liczby osób bezrobotnych.)¹

(2.1.5. Podsumowanie sytuacji demograficznej gminy

Opisane powyżej wskaźniki demograficzne wskazują na zły stan struktury demograficznej gminy. Tempo przyrostu demograficznego jest ujemne, a dodatkowo wskaźnik migracji ludności osiągał w ostatnich latach również wartości ujemne. Sytuacja ta może ulec dalszemu pogorszeniu w przypadku dalszego obniżenia wskaźnika przyrostu naturalnego. W takiej sytuacji spadek liczby ludności będzie bardziej nasilony, a czynniki wpływające na niego będą wzmacniać się wzajemnie, co może spowodować trudne do zatrzymania procesy demograficzne. Szczególnie dotyczy to osób w młodym wieku. Wymeldowanie na pobyt stały osób młodych będzie powodować zwiększenie migracji i

jednocześnie ograniczenie przyrostu naturalnego w gminie. Co prawda w ostatnim roku zanotowano dodatni wskaźnik migracji. Jednak wskazanie zmiany trendu demograficznego może być potwierdzone dopiero po analizie kolejnych lat statystycznych.

Opisane powyżej zjawiska mają swoje odzwierciedlenie w strukturze bezrobocia. Zgodnie z danymi GUS w gminie największą grupę bezrobotnych stanowią osoby młode, wchodzące dopiero w wiek produkcyjny. Osoby takie pozostające w złej sytuacji ekonomicznej w dłuższych okresach czasu są grupą ludzi, którzy najczęściej podejmują decyzje o zmianie miejsca zamieszkania ze względów ekonomicznych.

Odptyw ludności wchodzącej w wiek produkcyjny może spowodować w przyszłości zjawisko braku zastępowalności pokoleniowej.

Zagrożenie demograficzne gminy mają odzwierciedlenie w prognozie demograficznej GUS wg której liczba mieszkańców gminy w okresie do 2030 roku ulegnie dalszemu spadkowi. Wskazuje to na wchodzenie gminy w fazę stagnacji rozwoju. Uwarunkowania przestrzenne położenia gminy nie uzasadniają jednak tego zjawiska. Położenie jej na przebiegu drogi krajowej prowadzącej do granicy państwa oraz bardzo wysokie walory przyrodniczo krajobrazowe do intensyfikacji ruchu turystycznego powinny być podstawowym czynnikiem warunkującym dalszy rozwój gminy Tamawatka, tak jak innych gmin o podobnej charakterystyce przestrzennej. Wskaźniki demograficzne dla takich gmin odbiegają znacząco od wskaźników charakteryzujących gminę Tamawatka, co wskazuje, że gmina nie wykorzystuje w pełni swoich walorów, szczególnie w zakresie rozwoju funkcji związanych z działalnością gospodarczą oraz turystyką. Rozwój tych funkcji zahamowałby odptyw ludności w celach ekonomicznych. Rozwinięta sfera gospodarcza gminy powodowałaby zwiększenie jej atrakcyjności do zamieszkania. Rozwój turystyki natomiast zwiększyłby promocję gminy, zarówno w aspekcie gospodarczym, jak również mieszkaniowym.

Działania gminy w celu zmiany sytuacji demograficznej powinny skupić się przede wszystkim na poprawie warunków życia mieszkańców oraz zwiększeniu wzrostu gospodarczego. Poprawa warunków życia mieszkańców powinna obejmować przede wszystkim dalszy rozwój sfery usług o charakterze publicznym i angażowanie się gminy w zwiększenie liczby oddawanych do użytkowania mieszkań. Wzrost gospodarczy powinien być wspomagany przez gminę na poziomie stwarzania zachęt inwestycyjnych oraz jej intensywnej promocji. Zachęty inwestycyjne powinny obejmować również przygotowanie gruntów inwestycyjnych poprzez uchwalenie planów miejscowych dla gruntów objętych wnioskami inwestorskimi. Uzasadnione byłoby również przystąpienie do wyeliminowania z obiegu prawnego planu ogólnego, wraz z ponowną delimitacją przestrzenną rezerw terenowych na cele budowlane (po wcześniejszej zmianie studium i pod warunkiem, że bilans terenów pod zabudowę wykazałby zasadność takich działań). Posiadanie przez gminę gotowych rezerw terenowych na cele inwestycyjne pozwoliłoby skrócić czas przygotowania inwestycji w sytuacji pojawienia się na rynku zainteresowania inwestorskiego. Wyznaczenie ewentualnych rezerw terenów inwestycyjnych powinno uwzględniać jednak zabezpieczenie przez rozpraszaniem zabudowy i zachowaniem rolniczego charakteru gminy. Nowe tereny inwestycyjne powinny zwiększyć wykorzystanie walorów gminy wynikających z jej atrakcyjnego położenia w regionie, na przebiegu kluczowych dróg krajowych dla ruchu tranzytowego do granicy państwa oraz posiadanie bardzo wysokich walorów przyrodniczo – krajobrazowych do rozwoju ruchu turystycznego. Intensywne działania gminy powinny ograniczyć niekorzystne zjawiska demograficzne. Wskaźniki demograficzne dla całego kraju wskazują, że sytuacja demograficzna będzie ulegać pogorszeniu w kolejnych latach. Niekorzystne zjawiska demograficzne w takiej sytuacji nie będą jednak dotyczyć jedynie dużych ośrodków miejskich oraz gmin położonych w zasięgu ich aglomeracji. Intensywne działania gminy powinny zwiększyć tempo jej rozwoju i tym samym odwrócić niekorzystną sytuację demograficzną.

Wyjątek od powyższego będzie dotyczyć prawdopodobnie wskaźnika obciążenia demograficznego, z wartości którego wynika, że w badanym okresie bardzo niekorzystnie zmieni się struktura demograficzna jej mieszkańców. Udział osób młodych w wieku przedprodukcyjnym oraz osób w wieku produkcyjnym w strukturze wieku mieszkańców gminy będzie ulegał zmniejszeniu. Natomiast zwiększać

się będzie udział poprodukcyjnych klas wieku. Rozwój sytuacji demograficznej gminy w tym kierunku może doprowadzić do recesji społeczno – gospodarczej i w wyniku tego do całkowitego zahamowania jej rozwoju. Brak osób młodych może uniemożliwić podejmowanie działań mających na celu wspomaganie rozwoju gospodarczego gminy. Brak kadry pracowniczej przy podejmowaniu działań inwestycyjnych może powodować brak zainteresowania inwestycyjnego Gminą Tarnawatka. Wskaźnik obciążenia demograficznego jest niekorzystny dla całego kraju. W okresie perspektywicznym możliwe jest zatem zahamowanie tempa wzrostu tego wskaźnika. Nie jest możliwe natomiast odwrócenie zaistniałych obecnie zmian – konieczna jest wymiana pokoleniowa społeczeństwa.

Działania gminy w chwili obecnej są wyraźnie widoczne. Usługi o charakterze publicznym zapewniają pełne zapotrzebowanie jej mieszkańców na te cele. Gmina dba również o rozbudowę sieci dróg gminnych oraz sieci wodno - kanalizacyjnej. Inaczej wygląda sytuacja w zakresie zapewnienia rezerw inwestycyjnych. Obowiązujący w gminie plan miejscowy (ogólny) ogranicza rozwój gminy jedynie do celów związanych z produkcją rolniczą. Tereny o innej funkcji zajmują w nim szczątkową powierzchnię.)¹

2.2 Potencjał ekonomiczno-gospodarczy.

Podstawą rozwoju gospodarczego gminy Tarnawatka jest rolnictwo. Przemiany społeczno — gospodarcze zachodzące w ostatnich latach nie spowodowały zasadniczych zmian w strukturze funkcjonalnej obszaru, jednak uświadomiły potrzebę restrukturyzacji rolnictwa i stworzenia odpowiedniego otoczenia obsługującego tę dziedzinę gospodarki, m. in. rozwoju przemysłu rolno — spożywczego.

2.2.1. Struktura podmiotów gospodarczych.

Do największych podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy Tarnawatka należą:

L.p.	Nazwa przedsiębiorstwa	Miejscowość
1.	Telekomunikacja Polska S.A. Lublin – wieża przekaznikowa	Tarnawatka
2.	Stacja Paliw	Wieprzów
3.	TP S.A Zamość – centrala telefoniczna	Wieprzów
4.	Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych	Tarnawatka
5.	Bank Spółdzielczy	Tarnawatka
6.	Poczta Polska	Tarnawatka
7.	Gospodarstwo Gruntów Marginalnych i Mieszkaniowych Agencja Własności Rolnej RP	Tarnawatka
8.	Samodzielny Niepubliczny Zespół opieki Zdrowotnej	Tarnawatka
9.	Zarząd Dróg Powiatowych	Tarnawatka

Źródło: Urząd Gminy w Tarnawatce.

Istotnym podmiotem jest nie wymieniony w spisie Ośrodek, Hodowli Zarodowej — własność Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Przez wiele lat było to Państwowe Gospodarstwo Rolne specjalizujące się w hodowli materiału zwierzęcego dla hodowców trzody chlewnej i bydła. Obecnie dokonywana jest prywatyzacja firmy. Na terenie gminy nie ma większych obiektów przemysłowych, występują jedynie drobne zakłady o charakterze usługowym.

Istniejące obiekty to piekarnia w Tarnawatce i Suminie, Zakład Przerobu Drewna w Dąbrowie Tarnawackiej / nieczynny. Są to obiekty o zasięgu lokalnym o niedużej uciążliwości.

W ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój drobnych form przedsiębiorczości, głównie niewielkich zakładów usługowych, usługowo-rzemieślniczych, często rodzinnych. Obecnie w gminie Tarnawatka zarejestrowanych jest 55 podmiotów gospodarczych. Struktura rodzajowa podmiotów gospodarczych, wg danych Urzędu Gminy w Tarnawatce na dzień 10.02.2003 :

Rodzaj działalności gospodarczej:	Liczba podmiotów	Miejsce działalności:
1. <u>Przemysłowe:</u> - piekarnie - młyny - przetwórstwo i przemiał zboża - produkcja materiałów budowlanych	2 - - -	Tarnawatka, Sumin Wieprzów
2. <u>Usługowe:</u> - apteka - stacje paliw - mechanika pojazdowa - szklarskie - fryzjerskie - fotograficzne - skup owoców i warzyw - skup płodów rolnych - skup mleka - skup złomu - inne	1 1 1 - 1 - - - 3 1 -	Tarnawatka Wieprzów Wieprzów Tarnawatka Tarnawatka, Klocówka, Niemirówek Tarnawatka
3. <u>Budowlane:</u> - murarskie - instalacje elektr. - stolarskie - inst. elektryczne - ogólnobudowlane (remonty) - inne	5 - 1 - 1 -	Tarnawatka, Niemirówek Tarnawatka Tarnawatka
4. <u>Transport:</u> - ciężarowy - osobowy - maszyny rolnicze	- 1 -	Tymin
5. <u>Handel:</u>		
- hurtowy - detaliczny - obwoźny	2 18 5	Cały kraj w każdej wsi cały kraj
6. <u>Gastronomia</u>	2	Tarnawatka, Wieprzów
7. <u>Inne:</u> - lekarze dentyści - lekarze - lekarze weterynarze - pielęgniarstwo - pośrednictwo ubezp.	1 2 1 6 2	Tarnawatka Tarnawatka Tarnawatka Tarnawatka Tarnawatka

W rozmieszczeniu podmiotów zaznacza się pewna tendencja. Lokalizowane są głównie przy drodze krajowej nr 17, Warszawa — Lublin — Zamość — przejście graniczne w Hrebennem.

(W roku 2018 w gminie zarejestrowano 40 nowych podmiotów gospodarczych wg grup sekcji PKD 2007. W roku 2017 było to 22 podmiotów i w 2016 roku 18 podmiotów. Dane z ostatnich lat w tym zakresie wskazują, na stały rozwój sfery działalności gospodarczej gminy. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności kształtował się w 2018 r. na poziomie 561 i wykazuje tendencję wzrostową w ostatnich latach. Natomiast wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności wyniósł w 2018 roku 45 i również wykazuje stabilną wartość w ostatnim pięciolecu. Wykazują one podobne wartości dla średnich wartości dla całego powiatu. Dla porównania z gminami z innych powiatów, w gminie Łabunie wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności wyniósł w 2018 r. na poziomie 643 podmiotów, a wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności 56. Dla gminy o podobnej charakterystyce, którą jest gmina Nieporęt, a położonej w województwie mazowieckim wskaźniki te

wynoszą odpowiednio 1601 i 160. Dane porównywalne wskazują stosunkowo wolne tempo rozwoju gospodarczego gminy, ale jednocześnie są porównywalne z tempem wzrostu dla innych gmin regionu. W roku 2018 w gminie zarejestrowanych było 211 podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym, z czego aż 177 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Oprócz osób fizycznych w gminie zarejestrowane było 3 spółki handlowe, 14 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Ilość podmiotów i zakres prowadzonej działalności gospodarczej w ostatnich latach utrzymywał się na stabilnym poziomie. Nie zanotowano znaczących wzrostów oraz spadków ilości podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze gminy. Z analizy zdecydowanie wynika natomiast, że podstawą sfery gospodarczej gminy jest prowadzenie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.)¹

2.2.2. Przemysł.

Jak już wcześniej zaznaczono, na terenie gminy nie ma większych obiektów przemysłowych. Największym podmiotem gospodarczym gminy był zakład Zamojskich Fabryk Mebli. Zakłady te przeżywają obecnie poważne kłopoty, a ich dalsze istnienie stoi pod znakiem zapytania. Istotnym podmiotem był Ośrodek Hodowli Zarodowej — własność Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Przez wiele lat było to Państwowe Gospodarstwo Rolne specjalizujące się w hodowli materiału zwierzęcego dla hodowców trzody chlewnej i bydła. Firma jest właścicielem 6 majątków, z czego dwa: Tamawatka i Pucharki leżą na terenie gminy. Ponadto posiada 1200 ha gruntów rolnych i 400 ha użytków zielonych, 1600 ha lasów. Zatrudniała 106 pracowników. Obecnie dokonywana jest prywatyzacja firmy.

2.2.3. Powierzchnia i użytkowanie gruntów.

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 8 266 ha, z czego 62,0% (5 201 ha) stanowią użytki rolne. Struktura użytków rolnych kształtuje się następująco (2002 r):

- ❖ grunty orne — 3 990 ha, czyli 48,3 % ogólnej powierzchni użytków rolnych;
- ❖ sady — 30 ha (0,36 %)
- ❖ łąki — 992 ha (12%)
- ❖ pastwiska — 189 ha (2,3%) = lasy i grunty leśne — 2 184 ha (26,5 %)
- ❖ nieużytki i pozostałe grunty — 881 ha (10,6 %)

W granicach gminy znajdują się przyrodnicze obszary chronione:

- ❖ Otulina Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego,
- ❖ Użytek Ekologiczny „Stawy w Tamawatce” — 333, 23 ha,
- ❖ Rezerwat „Skrzypny Ostrów” — 2,21 ha.

(Wszystkie tereny objęte granicami zmiany studium stanowią grunty osób fizycznych. Są to grunty obecnie zakwalifikowane w ewidencji gruntów do gruntów rolniczych. Znaczna ich część obecnie nie podlega zabiegom agrotechnicznym i stanowi nieużytki rolnicze.)¹

2.2.4. Rolnictwo.

Grunty użytkowane rolniczo stanowią 62,9% ogólnej powierzchni gminy Tamawatka, w tym grunty orne stanowią 48,3% i użytki zielone 14,3%.

Gleby zaliczone są do pięciu klas bonitacyjnych (I-VI). Dominują gleby klasy III i IV. Gleby klas I —IV zaliczane są do gleb chronionych i stanowią 61,3% użytków rolnych gminy i podlegają bezwzględnej ochronie przed zagospodarowaniem pozarolniczym.

Gleby na terenie gminy należą do trzech klas: rędzin, gleb brunatnych i bielicowych. W dolinach rzecznych i obniżeniach dolinowych znajdują się tereny podmokłe, zagospodarowane jako łąki i zajmują 14,3%.

Główną funkcją gminy jest produkcja żywności oparta na powszechnie występujących bardzo dobrych glebach o wysokiej przydatności rolniczej. Występują tu kompleksy pszenne (bardzo dobre i dobre) obejmujące 65,6% pow., kompleksy żytnie (bardzo dobre i dobre, słabe) obejmujące 30,9% pow. oraz kompleksy zbożowo-pastewne —1,5%.

Głównym źródłem dochodów mieszkańców gminy jest rolnictwo i renty rolnicze. Rolnictwo na terenie gminy rozwija się w oparciu o indywidualne gospodarstwa rolne. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych indywidualnych wynosi — 6 ha. Są to więc gospodarstwa drobne o produkcji wielokierunkowej. Zaledwie cztery gospodarstwa gminy przekraczają 15 ha. Ze względu na dobre gleby i bliskość miasta rozwija się produkcja owoców i warzyw. Duża ilość łąk wpływa korzystnie na hodowlę krów i zarazem na produkcję mleka. W produkcji rolnej dominują: zboża (pszenica, jęczmień, żyto), rzepak, buraki cukrowe.

2.2.5. Leśnictwo.

Lasy zajmują 26,42 % ogólnej powierzchni gminy. Grunty leśne zarządzane są przez Nadleśnictwo Tomaszów. Ogólna powierzchnia gruntów wynosi 2274,68 ha, w tym lasy 1846,07 ha. Lasy występują głównie w południowej części gminy (dla porównania średnia lesistość kraju wynosi 27,4 w trzech dużych kompleksach). Charakteryzują się dużym stopniem naturalności. Przeważa drzewostan liściasty z dominującym bukiem, grabem, dębem w II i III klasie. W dolinie rzek i stawów występują lasy na siedliskach bagiennych — olsy wodochronne, nieprzydatne do rekreacji ze względu na wilgotne podłoże i niekorzystne warunki klimatyczne. Lasy stanowią ciekawy element krajobrazowy i jedno z bogactw naturalnych tego regionu.

- ❖ Obszary chronione zajmują 335,44 ha, w tym:
- ❖ Otulina Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego,
- ❖ Użytek Ekologiczny „Stawy w Tarnawatce” — 333, 23 ha,
- ❖ Rezerwat „Skrzypny Ostrów” — 2,21 ha,

zaś 780,95 ha — lasy chronione:

- ❖ lasy glebochronne — 26,71 ha,
- ❖ lasy wodochronne — 448,20 ha,
- ❖ lasy wodochronne, stanowiące fragmenty rodzimej przyrody — 213,86 ha,
- ❖ lasy, stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody — 306,04 ha.

2.4. Infrastruktura techniczna.

2.4.1 Komunikacja.

Obszar opracowania obsługiwany jest przez komunikację autobusową prowadzoną przez PKS Tomaszów Lubelski oraz przewoźników prywatnych.

Na terenie jest jedna stacja paliw w Wieprzowie. Układ dróg, zarówno zewnętrzny jak i wewnętrzny jest wystarczający.

Przez obszar gminy przebiegają dwie drogi o znaczeniu ponadlokalnym:

- ❖ krajowa Nr 17 (Warszawa — Lublin — Zamość — Tomaszów Lub. — Hrebenne — Granica
- ❖ Państwa w kierunku Lwowa) zaliczona do dróg międzynarodowych jako E-372 oraz
- ❖ wojewódzka Nr 850 (Tomaszów Lub. — Hrubieszów) przebiegająca przez Wieprzów Tarnawacki, bez znaczenia dla ruchu tranzytowego.

W gminie jest 9 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości 34,35 km /49,7 ha/, w tym utwardzonych 26, 55 km oraz 36 odcinków dróg gminnych o łącznej długości 47,6 km, w tym o nawierzchni utwardzonej 7,9 km.

Nr drogi	Lokalizacja	Długość drogi w km			Szerokość jezdni /m/
		Razem	utwardzone	gruntowe	
DROGI KRAJOWE					
17	Od granicy gminy Zamość-Tarnawatka- Tarnawatka Tartak-Dąbrowa do granicy gminy Tomaszów Lub. <i>Droga międzynarodowa ekspresowa E-372 Warszawa-Hrebenne /granica państwa/</i>	9,1	9,1	-	
DROGI WOJEWÓDZKIE					
850	Od granicy gminy w kierunku Wieprzów Ordynacki do granicy gminy w kierunku Tomaszowa Lub.	4,1	4,1	-	6,0
DROGI POWIATOWE					
48 559	Od drogi 48 560-Pańków do granicy gminy	1,1	1,1	-	5,5
48 560	Od drogi nr 17 Tarnawatka Tartak-Pańków do granicy gminy	4,4	1,15	3,25	5,5
48 561	Od drogi nr 17-Sumin-Kunówka-Kol. Niemirówek-Niemirówek-Klocówka do granicy gminy	7,1	7,1	-	5,5
48 562	Od drogi nr 17-granica gminy-Kol. Partyzantów-granica gminy	1,5	-	1,5	5,5
48 567	Od drogi nr 48 567-Puharki-Pauczne-do granicy gminy	5,35	2,55	2,8	5,5
48 569	Od drogi nr 17-Tarnawatka Tartak-Ostrów-Wieprzów Tarnawacki do drogi nr 850	5,5	5,5	-	5,5
48 572	Od drogi nr 850-Wieprzów Ordynacki-do granicy gminy	1,95	0,2	1,75	5,5
48 575	Od drogi nr 850-Górno do granicy gminy	0,5	0,5	-	5,5
48 596	Od drogi nr 17 Tarnawatka-Huta Tarnawacka-Kol. Tymin	6,95	6,95	-	5,5
	do granicy gminy				
razem	Drogi powiatowe	34,35 km 49,7 ha	26,55 km 38,4 ha	7,8 km 11,3 ha	

Źródło: Rejon Dróg Powiatowych w Tomaszowie Lubelskim.

Znaczną rolę w połączeniach wewnątrz gminy odgrywa sieć dróg gminnych. Umożliwia ona wywóz płodów rolnych z pól sprzętem rolniczym, jak też dojazdy do miejsca zamieszkania. Układ dróg gminnych obsługuje w większości zabudowę wiejską oraz zapewnia dogodne powiązania z drogami dojazdowymi do pól uprawnych. Drogi gminne mają na terenie Gminy Tamawatka długość całkowitą 47,6 km (60,4 ha), w tym:

- ❖ 7,9 km — o nawierzchni utwardzonej,

❖ 39,7 km — o nawierzchni gruntowej.

Procent utwardzenia dróg gminnych jest niski i wynosi ok. 17%. Stan nawierzchni bitumicznych i betonowych jest dobry, natomiast drogi o nawierzchni gruntowej wymagają corocznych remontów po okresie zimowym.

Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Tarnawatka:

Nr drogi	Kierunek	Długość drogi w km			Szerokość jezdni /m/
		Razem	utwardzone	gruntowe	
<u>Gp 001</u> 48 40 001	Od drogi nr17 Tarnawatka POHZ do drogi Gp 002	1,0	1,0	-	5,5
<u>Gp 002</u> 48 40 002	Od drogi krajowej nr 17 Tarnawatka do drogi wojewódzkiej 48 560	2,4	1,3	1,1	5,5
<u>Gp 003</u> 48 40 003	Od drogi Gp 001- Tarnawatka	3,0	3,0	-	5,5
<u>Gp 004</u> 48 40 004	Od drogi 48 560 – Pańków do drogi 48 560	0,55	0,55	-	5,5
<u>Gp 005</u> 48 40 005	Od drogi 48 561- Klocówka do drogi 48 561	0,8	-	0,8	5,5
<u>Gp 006</u> 48 40 006	Od drogi 48 561- Klocówka wzdłuż granicy gminy - do drogi 48 562	3,85	-	3,85	5,5
<u>Gp 007</u> 48 40 007	Od drogi nr 17 – Sumin-Pauczne do drogi 48 567	2,25	0,75	1,5	5,5

<u>Gp 008</u> 48 40 008	Od drogi nr 17 - Sumin do drogi Gp 007	2,25	-	2,25	5,5
<u>Gp 009</u> 48 40 009	Od drogi nr 17 – Tarnawatka – Pucharki do drogi 48 567	2,1	-	2,1	5,5
<u>Gp 010</u> 48 40 010	Od drogi 48 567 – Pucharki do drogi 48 596	1,7	-	1,7	5,5
<u>Gp 011</u> 48 40 011	Od drogi 48 567 Pauczne - do drogi Gp 010	1,2	-	1,2	5,5
<u>Gp 012</u> 48 40 012	Od drogi 48 596 Huta Tarnawacka do końca zabudowy	0,5	-	0,5	5,5
<u>Gp 013</u> 48 40 013	Od drogi 850 Podhucie do drogi 48 596	2,4	-	2,4	5,5
<u>Gp 014</u> 48 40 014	Od drogi 48 569 Podhucie do drogi 48 569	3,1	-	3,1	5,5
<u>Gp 015</u> 48 40 015	Od drogi nr 850 - Kol. Wieprzów do drogi Gp 024	1,5	1,3	0,2	5,5
<u>Gp 016</u> 48 40 016	Od drogi 48 569 - Wieprzów Tarnawacki – Kol. Wieprzów do drogi Gp 015	0,8	-	0,8	5,5
<u>Gp 017</u> 48 40 017	Od drogi nr 17 – Dąbrowa – Wieprzów Tarnawacki do drogi 48 569	1,8	-	1,8	5,5
<u>Gp 018</u> 48 40 018	Od drogi nr 17 – Dąbrowa do końca zabudowy	2,1	-	2,1	5,5
<u>Gp 019</u> 48 40 019	Od drogi nr 17 – Tarnawatka – Tartak do drogi 48 569	1,1	-	1,1	5,5
<u>Gp 020</u> 48 40 020	Od drogi nr 17 – Tarnawatka – Tartak do drogi 48 560	0,9	-	0,9	5,5
<u>Gp 021</u> 48 40 021	Od drogi nr 17 – Tarnawatka do drogi 48 560	1,1	-	1,1	5,5
<u>Gp 022</u> 48 40 022	Od drogi 48 560 do drogi Gp 003	1,1	-	1,1	5,5
<u>Gp 023</u> 48 40 023	Od drogi 48 561 Kunówka do drogi Gp 002	1,3	-	1,3	5,5
<u>Gp 024</u> 48 40 024	Od drogi 48 569 Wieprzów Tarnawacki do granicy gminy	0,8	-	0,8	5,5
<u>Gu 025</u> 48 40 025	Od drogi 48 561 Kunówka do końca zabudowy	0,8	-	0,8	5,5
<u>Gu 026</u> 48 40 026	Od drogi nr 17 Sumin do drogi Gp 008	1,4	-	1,4	5,5
<u>Gu 027</u> 48 40 027	Od drogi Gp008 - Sumin do końca zabudowy	0,5	-	0,5	5,5
<u>Gu 028</u> 48 40 028	Od drogi Gp 001 – Tarnawatka do drogi Gp 002	0,4	-	0,4	5,5
<u>Gu 029</u> 48 40 029	Od drogi 48 596 - Kol. Tymin do końca zabudowy	1,5	-	1,5	5,5
<u>Gu 030</u>	Od drogi Gp 014 – Podhucie –	0,7	-	0,7	5,5

48 40 030	wzdłuż granicy gminy do końca zabudowy				
<u>Gu 031</u> 48 40 031	Od drogi 48 572 – Wieprzów Ordynacki do końca zabudowy	0,5	-	0,5	5,5
<u>Gu 032</u> 48 40 032	Od drogi Gp 017 – Dąbrowa do końca zabudowy	0,6	-	0,6	5,5
<u>Gpu 033</u> 48 40 033	Od drogi 48 569 – Tarnawatka Tartak do drogi Gu 035	0,15	-	0,15	5,5
<u>Gu 034</u> 48 40 034	Od drogi 48 569 – Tarnawatka Tartak do drogi Gp 019	0,3	-	0,3	5,5
<u>Gu 035</u> 48 40 035	Od drogi 48 569 Tarnawatka Tartak do drogi Gu 034	0,65	-	0,65	5,5
<u>Gu 036</u> 48 40 036	Od drogi 48 560 Tarnawatka Tartak do drogi Gp 020	0,5	-	0,5	5,5
razem	Drogi gminne	47,6	7,9	39,7	

Źródło: Urząd Gminy w Tarnawatce.

Źródło: Urząd Gminy w Tarnawatce.

(Obsługa komunikacyjna terenów objętych zmianą studium odbywa się poprzez drogi gminne i wewnętrzne przylegające do granic zmiany studium. Nie stwierdza się występowania terenów o ograniczonej dostępności komunikacyjnej.)¹

2.4.2. System zaopatrzenia w wodę.

Obecnie gmina posiada 5 wodociągów grupowych, z tego 4 wiejskie:

1. ujęcie Niemirówek zaopatrujące w wodę wsie: Niemirówek, Kol. Niemirówek, Kunówka, Kłocówka, Kol. Kłocówka, Sumin,
2. ujęcie Tarnawatka zaopatrujący miejscowości: Tarnawatka, Pauczne, Tamawatka — Tartak, Pańków, Wieprzów Tamawacki, Wieprzów Ordynacki, Dąbrowa Tamawacka,
3. ujęcie Podhucie zaopatrujący miejscowość: Podhucie,
4. ujęcie Huta Tamawacka - zaopatrujący miejscowość Huta Tamawacka.
5. jedno osiedlowe (ZEM Tamawatka). Pozostałe korzystają z wodociągów lokalnych: GHZ Pucharkii GHZ Tamawatka.

Miejscowość Tymin zaopatrywana jest z wodociągu gminy Rachanie (ujęcie Werechanie).

Tabela nr : Ujęcia wody w gminie Tarnawatka.

L.p.	Miejscowość	Wydatność w ml/d
1.	Tarnawatka	38
2.	Niemirówek	67
3.	Podhucie	36
4.	Huta Tarnawacka	288
4.	Ujęcie zakładowe – Zamojska Fabryka Mebli	100
5.	Ujęcie zakładowe – Ośrodek Hodowli Zarodowej (na cele komunalne i dla potrzeb hodowli)	21
6.	Ujęcie zakładowe – Telewizyjny Ośrodek Nadawczy w Tarnawatce	14,4

Wszystkie ujęcia zakładowe nie są eksploatowane. Problemem jest zabezpieczenie ich przed zanieczyszczeniem.

Grunty objęte granicami zmiany studium mają natomiast dostęp do sieci zbiorczych, które przebiegają w drogach przylegających do terenów objętych tą zmianą. Stwierdza się pełen dostęp do sieci wodociągowej.)¹

2.4.3 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

Na terenie gminy brak jest zbiorczej kanalizacji sanitarnej.

Obecnie około 2% mieszkań wyposażonych jest w lokalne kanalizacje wodno-ściekowe. Ścieki komunalne i bytowe gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i wywożone w przypadkowe miejsca. Ze wzrostem poziomu zwodociągowania rośnie zużycie wody w gospodarstwach domowych i tym samym ilość ścieków. W zakładach drzewnych w Tamawatce funkcjonuje oczyszczalnia ścieków przemysłowych. Zaledwie ok. 2% mieszkańców gminy korzysta z istniejącej oczyszczalni w Tamawatce-Tartak. Oczyszczalnia ta została przejęta od ZFM i jest własnością gminy. Po realizacji sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni w Tamawatce zostanie zlikwidowana.

W końcowym etapie są prace projektowe nad systemem kanalizacji zbiorczej w Tamawatce i Tamawatce-Tartak oraz oczyszczalnią ścieków z przepompownią. W początkowym okresie oczyszczalnia /z punktem zlewnym dla mieszkańców/ będzie mogła przyjąć 180 m³ ścieków/dobę. Oczyszczalnia może być rozbudowana do pojemności 400 m³/dobę. Pozwoli to przyjąć ścieki z miejscowości na północ od Tamawatki — Kłocówka, Niemirówek, Kunówka, Sumin oraz po realizacji przepompowni z Wieprzowa Ordynackiego i Tamawackiego.

(Tereny objęte zmianą studium mają ograniczony dostęp do sieci kanalizacyjnej Większość gruntów objętych zmianą studium znajduje się poza zasięgiem tej sieci. Na działce nr ewid. 634 w obrębie Tamawatka znajduje się istniejąca przepompownia ścieków.)¹

2.4.4 Elektroenergetyka.

Gmina Tamawatka jest w 100% zelektryfikowana.

Przez teren gminy przebiega linia wysokiego napięcia WN 110 kV relacji Zamość — Tomaszów Lub. Sieć średniego napięcia stanowią linie magistralne 15 kV, z których w odczepie zasilane są stacje transformatorowe słupowe 15/0,4 kV w poszczególnych miejscowościach gminy. Układ sieci niskiego napięcia promieniowy powiązany jest z oświetleniem ulicznym.

Przez teren gminy ma przebiegać projektowana WN 400 kV relacji Rzeszów Widelka — Jarosław — Zamość Mokre.

Strefy ochronne dla :

- linii 400 kV — / projektowana/ pas terenu szerokości 62 m,
- linii 110 kV — pas terenu o szerokości 35 m,
- linii 15 kV — pas terenu o szerokości około 15 m.

(Grunty objęte granicami zmiany studium mają natomiast dostęp do sieci zbiorczych, które przebiegają w drogach przylegających do terenów objętych tą zmianą. Stwierdza się pełen dostęp do sieci gazowej.)¹

2.4.5 Zaopatrzenie w gaz.

Przez teren gminy przebiega magistrala gazowa wysokiego ciśnienia relacji Tomaszów Lub. — Zamość o przekroju e 200 oraz średniego, relacji Rachanie — Krasnobród o przekroju e 150. Obowiązuje strefa ochronna dla gazociągu wysokoprężnego — pas terenu wolny od zabudowy o szerokości 30 m.

Mimo to sieć gazowa średniego ciśnienia w gminie zaczyna się dopiero rozwijać. W 2002 r. zrealizowano odcinek sieci do osiedla mieszkaniowego w OHZ Tamawatka /ze stacji redukcyjnej w Antoniówce —gmina Krynice/. Realizowany jest gazociąg zasilający obiekty użyteczności publicznej w centrum Tamawatki — szkoła „urząd gminy i inne.

(Grunty objęte granicami zmiany studium mają natomiast dostęp do sieci zbiorczych, które przebiegają w drogach przylegających do terenów objętych tą zmianą. Stwierdza się pełen dostęp do sieci elektroenergetycznej. Przez obszar zmiany studium przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne nn i 15 kV.)¹

2.4.6 Ciepłownictwo.

Zaopatrzenie w ciepło odbywało się dotychczas z lokalnych kotłowni zaopatrujących w ciepło obiekty użyteczności publicznej oraz budynki mieszkalne OHZ. Obecnie nie ma na terenie gminy obiektów ogrzewanych zdalaczynnie. Po doprowadzeniu gazu do osiedla mieszkaniowego OHZ wszystkie mieszkania mają indywidualne źródła ciepła zasilane gazem.

W programie gazyfikacji gminy w bilansie zapotrzebowania gazu ziemnego przewidziano wykorzystanie gazu na cele grzewcze w budownictwie mieszkaniowym i użyteczności publicznej.

2.4.7 Telekomunikacja.

Teren gminy obsługiwany jest przez centralę telefoniczną w Tamawatce o pojemności 800 numerów. Gmina objęta jest zasięgiem sieci komórkowych.

Okolo 50% mieszkańców podłączonych jest do sieci telefonicznej. Możliwość podłączenia ma praktycznie 100 % mieszkańców/ telefonia przewodowa i radiowa/. Wieś Pańków łączy się ze światem za pomocą radiotelefonii.

Równoległe do drogi krajowej nr 17 w prostej linii między Zamościem i Tomaszowem przebiega pas ochrony linii radiowej o szerokości 100 m.

Przez obszar gminy przebiega kanał emisyjny fal elektromagnetycznych łączący stacje RTV w Tamawatce za stacją RTV w Lublinie. Strefa ochronna pasa emisji telewizyjnej stanowi pas o szerokości 500 m. W strefie tej obowiązuje ograniczenie wznoszenia wysokich obiektów (kominy, maszty).

2.4.8 Gospodarka odpadami (wysypiska śmieci).

W roku 2000 otworzono nowe składowisko gminne odpadów o pow. ok. 0,9 ha. W Tamawatce /na południe od wsi Kunówka/, ze strefa uciążliwości 500 m. Pojemność docelowa składowiska wynosi 12700 m³. Przy poziomie „produkcji” odpadów w gminie /około 450 m³/rocznie/ składowisko wystarczy na około 30 lat. Nieczystości stałe gromadzone w wiejskich punktach składowania śmieci wywożone są na gminne składowisko odpadów.

(Obecnie system gospodarki odpadów obecnie dostosowany jest do przepisów Ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r. poz. 779, ze zmianami). Odpady są wywożone z obszaru gminy, zgodnie z planem gospodarowania odpadami dla województwa lubelskiego. Odpady są utylizowane w miejscu wskazanym przez Marszałka Województwa Lubelskiego, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów cytowanej ustawy. W gminie obowiązuje system segregacji odpadów w miejscu ich zbierania.)¹

2.5 Infrastruktura społeczna.

2.5.1. Administracja i edukacja.

Usługi administracyjne skupione są głównie w Tamawatce. Istniejące obiekty usług administracyjnych mieszczą się w ośrodku gminnym tj. urząd gminy, posterunek policji, bank spółdzielczy, jak też administracja jednostek gospodarczych zlokalizowanych na własnych działkach.

Na terenie gminy infrastruktura społeczna ogranicza się w zasadzie do obiektów: szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego, handlu elementarnego, ośrodka zdrowia, przedszkola, obiektów sakralnych i kulturowych, remiz OSP, świetlic, bibliotek, poczty, obiektów administracji samorządowej. Usługi wyższego rzędu (np. szkolnictwo ponadgimnazjalne, usługi specjalistyczne z zakresu zdrowia itp, zlokalizowane są w Tomaszowie Lubelskim).

Na terenie gminy znajduje się jedno gimnazjum i pięć szkół podstawowych w tym jedna filialna w Pańkowie..

- ❖ Szkoły Podstawowe i Gimnazjum Publiczne są w następujących miejscowościach:
- ❖ Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum Publiczne w Tamawatce,
- ❖ Szkoła Podstawowa w Niemirówku,

- ❖ Szkoła Podstawowa w Hucie Tamawackiej,
- ❖ Szkoła Podstawowa w Wieprzowie,
- ❖ Szkoła Podstawowa w Pańkowie,

Miejscowość Rodzaj Klasy Liczba Ilość uczniów w roku szkolnym:

Miejscowość	Rodzaj szkoły	Klasy	Liczba nauczycieli	Ilość uczniów w roku szkolnym:		
				2000/20001	2001/2002	2002/2003
Tarnawatka	Podstawowa i gimnazjum	I-VI + trzyletnie gimnazjum	17 + 9 etatowych	211 + 107	214 + 167	211 + 156
Niemirówek	podstawowa	I-VI	7	48	49	54
Huta Tarnawacka	podstawowa	I-VI	7	65	71	50
Wieprzów	podstawowa	I-VI	7	61	57	69
Pańków	podstawowa	I-III	2	18	19	22

Dane: Urząd Gminy w Tarnawatce.

W Tarnawatce — Tartak funkcjonuje również przedszkole zatrudniające 3 nauczycieli. Do przedszkola w roku szkolnym 2002/2003 uczęszczało 30 dzieci.

2.5.2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

Na terenie gminy Tarnawatka funkcjonuje jeden Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej zatrudniający 2 lekarzy i 6 pielęgniarek.

W Tarnawatce również znajduje się gabinet stomatologiczny zatrudniający 1 lekarza. Jest jedna apteka. Z, leczenia szpitalnego i specjalistycznego mieszkańcy gminy korzystają w Tomaszowie Lubelskim.

2.5.3. Kultura, obiekty sportu i rekreacji.

Na obszarze gminy znajdują się cztery świetlice Ochotniczej Straży Pożarnej (Wiejskie Domy Kultury), zlokalizowane w remizach w Tarnawatce, Tarnawatce Tartak, Wieprzowie, Kol. Niemirówku i Klocówce. Gmina nie posiada innych obiektów kultury ani nie prowadzi jednostek organizacyjnych. Jednym wyjątkiem jest Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnawatce. Wszelka działalność kulturalna opiera się na szkołach, na działalności koła Związku Młodzieży Wiejskiej w Wieprzowie, bardzo aktywnej działalności Kół Gospodyń Wiejskich, prowadzących zespoły artystyczne uświetniające imprezy gminne.

W gminie znajdują się 3 pełno wymiarowe boiska piłkarskie w Wieprzowie, Tarnawatce Tartak i Pańkowie. Istnieje piłkarski klub sportowy GKS „Tarnawatka” grający w klasie okręgowej. Również przy szkołach podstawowych i gimnazjum znajdują się ogólnodostępne boiska sportowe.

2.5.4. Obiekty łączności.

Na terenie gminy znajdują się 1 placówka Poczty Polskiej: w Tarnawatce.

2.5.5. Cmentarze.

Na terenie gminy znajdują się cmentarze w:

- ❖ Tarnawatce — Tartak, cmentarz grzebalny z I pierwszej wojny światowej, zamknięty,
- ❖ Pańkowie, cmentarz grzebalny prawosławny, nieczynny,
- ❖ Wieprzowie Tarnawackim, cmentarz grzebalny prawosławny, nieczynny,
- ❖ Tarnawatce, cmentarz grzebalny parafialny, czynny, .
- ❖ Tarnawatce, cmentarz grzebalny unicki, nieczynny,

Tereny cmentarzy są obiektami zabytkowymi, podlegają ochronie konserwatorskiej, zarówno nagrobki jak i istniejący drzewostan.

2.6 Wybrane aspekty wymogów bezpieczeństwa ludzi i środowiska.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka musi uwzględniać m.in. wymogi dotyczące bezpieczeństwa ludzi i środowiska przed zagrożeniami określanymi jako nadzwyczajne zagrożenia czasu pokoju, które mogą wystąpić w każdej niemal chwili. Bardzo często związane są one z niefortunną lokalizacją zakładów, dróg i innych obiektów, a co za tym idzie wzrastającą liczbą awarii, katastrof związanych z rozwojem cywilizacyjnym. Rośnie również zagrożenie spowodowane klęskami żywiołowymi lub anomaliami pogodowymi, czego przykładem był huragan, który w czerwcu 1997 roku spowodował ogromne straty w gminach byłego województwa zamojskiego oraz katastrofalna powódź w południowo-zachodniej części kraju z 1999 roku.

Wydarzenia takie pokazują jak ważna jest realizacja planowej i długotrwałej działalności 'w zakresie właściwego zagospodarowania przestrzennego terenu z uwzględnieniem aspektów ochrony zdrowia i życia ludności.

Studium mimo, że jest przepisem prawnym gminy dającym podstawę dalszych decyzji w zakresie zagospodarowania przestrzennego terenu powinno zawierać koncepcję (kierunki) rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa ludzi w rozumieniu lokalnym, a przy uzgodnieniach z organami nadrzędnymi również aspekty bezpieczeństwa ponadlokalnego, jak i krajowego.

W myśl Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. Nr 133 z dnia 29 października 1997 roku, poz. 885, art. 105a):

- ❖ W celu przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska wójt, burmistrz albo prezydent miasta, na którego terenie znajduje się instalacja mogąca spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska (tj. instalacje zlokalizowane w obiektach lub miejscach stałych /instalacje stacjonarne/ służące do produkcji, przetwarzania, sprzedawania, gromadzenia, przesyłania bądź wykorzystywania lub usuwania substancji niebezpiecznych w takiej formie i ilości, że stwarza to ryzyko poważnych awarii lub katastrof z udziałem tych substancji), obowiązani są do sporządzenia planu operacyjno-ratowniczego na wypadek wystąpienia takiego zagrożenia, poza terenem do którego jednostka organizacyjna eksploatująca tę instalację posiada tytuł prawny.
- ❖ Jeżeli nadzwyczajne zagrożenie swoim zasięgiem może przekraczać granice jednej gminy plan operacyjno-ratowniczy, sporządza wojewoda na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta lub wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, a jeżeli zagrożenie wykracza poza teren województwa — Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej na wniosek wojewody lub Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.
- ❖ Jednostka organizacyjna obowiązana jest do przedstawienia dokumentacji umożliwiającej sporządzenie planów operacyjno-ratowniczych.
- ❖ Koszt sporządzenia planu i dokumentacji ponosi jednostka organizacyjna, której działalność stwarza możliwości wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska.
- ❖ Użytkownicy instalacji mogących spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska są obowiązani do przeprowadzenia okresowych kontroli i weryfikowania wyników raportu wyników raportu bezpieczeństwa, okresowego weryfikowania planu operacyjno-ratowniczego podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń.
- ❖ Plan operacyjno-ratowniczy uzgadnia się z wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta, na którego terenie znajduje się instalacja mogąca spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska, oraz właściwą Komendę Rejonową PSP.
- ❖ Minister Gospodarki określi w drodze rozporządzenia wymagania jakim powinien odpowiadać plan operacyjno-ratowniczy podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń oraz szczegółowe zasady jego weryfikacji.
- ❖ Inwestor i użytkownik instalacji mogącej spowodować nadzwyczajne zagrożenia środowiska są obowiązani przed oddaniem jej do eksploatacji do sporządzenia raportu bezpieczeństwa (dokument zawierający charakterystykę jakościową i informację o ilości substancji niebezpiecznych składowanych w zakładzie, wykorzystywanych lub uzyskiwanych w procesie

produkcji oraz plan operacyjno-ratowniczy podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń).

Poniżej przedstawiamy schemat skali zagrożeń, które mogą występować na terenie gminy Tarnawatka. Omawiana gmina ma swoje naturalne zasoby. Są to:

- ❖ duże zbiorniki wody, które stanowią obszar hodowli ryb, dostarczają wodę (ujęcie powierzchniowe) do obszaru zurbanizowanego gminy oraz umożliwia wypoczynek,
- ❖ mały ciek wodny, kończący swój bieg w rzece, .
- ❖ główny zbiornik wód podziemnych (GZWP) stanowiący strategiczny zapas wody.

2.6.1. Zagrożenia.

Zagrożenia związane są głównie z działalnością człowieka, inwestycjami, budownictwem, eksploatacją surowców naturalnych, intensywną gospodarką rolną, odprowadzaniem ścieków do wód i gleby, składowaniem odpadów, emisją zanieczyszczeń. Lokalizując nawet drobny przemysł w okolicach obszarów przyrody chronionej należy zastanowić się nad zagrożeniami jakie mogą powstać w przyszłości mimo usytuowania poza strefą ochronną (np. dzikie wysypiska śmieci, nielegalne skracanie dróg dojazdowych).

Nie można zapomnieć o zagrożeniach dla obszaru gminy, których źródła są ukryte na terenach sąsiadujących.

Mając na uwadze opisane zagrożenia oraz wnioski Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej:

- ❖ bez względu na typ zabudowy należy wydzielić rezerwy terenów pod budowę awaryjnych ujęć wody, przyjmując dobową normę zużycia wody równą 7,5 litra na dobę, w odległości do 800 metrów od budynków,
- ❖ należy tak projektować i modernizować drogi aby miały szerokość uniemożliwiającą ewentualne zagruzowanie, natomiast połączone z traktami przelotowymi zapewniały sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia, u trzeba wyznaczyć bezpieczne trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- ❖ należy uwzględnić alarmowanie ludności (w wypadku zagrożeń) za pomocą syren alarmowych, słyszalnych do 300 metrów,
- ❖ chronić przed likwidacją istniejące studnie i przystosować je do sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego w razie wystąpienia sytuacji kryzysowych,
- ❖ w rejonach budownictwa wielorodzinnego i jednorodzinnego zaleca się planowanie rezerwy pod brakujące budowle ochronne,
- ❖ przy opracowywaniu planów obejmujących tereny, gdzie są urządzenia ochronne obrony cywilnej (w przypadkach kolizji z projektowaną infrastrukturą) nie można dopuścić do likwidacji tych obiektów,
- ❖ dążyć do harmonijnej rozbudowy infrastruktury i służby zdrowia, opieki społecznej, służb dyspozycyjnych tj. pogotowie ratunkowe, rozbudowy systemów łączności całodobowej co bezpośrednio wpływa na prowadzenie akcji ratunkowej.

Identyfikacja zagrożeń dla swojego terenu oraz opracowanie koncepcji ich likwidacji daje możliwości przewidywania potrzeb ratowniczych, które oprócz wyposażenia lokalnych służb ratowniczych wymagają również usytuowania nowych dróg, dojazdów czy obiektów.

(Zagrożenie powodziowe

Obszary objęte zmianą studium nie są objęte granicami obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne. Budowa geologiczna powoduje, że nie są one również zagrożone zjawiskiem podtopień czy stagnowania wód opadowych i roztopowych.

(Południowa część działki 57/13 w obrębie Tarnawatka znajduje się w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q 1%). W obszarach tych obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych, w tym możliwy zakaz zabudowy. Dodatkowo na działce tej wyznaczono granice

obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q 0,2%).)2

Zagrożenie osuwaniem się mas ziemnych

Ukształtowanie powierzchni ziemi w obszarze zmiany studium nie sprzyja powstawaniu zjawiska osuwisk ziemi czy ruchów masowych. Brak zagrożenia tym zjawiskiem potwierdzają informacje zawarte w bazie SOPO.

Zagrożenie promieniowaniem elektromagnetycznym

Promieniowanie elektromagnetyczne jest bardzo rozległe i obejmuje różne długości fal, począwszy od fal radiowych, przez fale promieni podczerwonych, zakres widzialny i fale promieni nadfioletowych, aż do bardzo krótkich fal promieni rentgenowskich i promieni gamma. Z całego spektrum promieniowania elektromagnetycznego w sposób istotny oddziałują na organizmy tylko te fale, które są pochłaniane przez atomy, cząsteczki i struktury komórkowe. Z uwagi na sposób oddziaływania promieniowania na materię widmo promieniowania elektromagnetycznego można podzielić na promieniowanie jonizujące i niejonizujące:

- ❖ promieniowanie jonizujące, występuje w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych,
- ❖ promieniowanie niejonizujące, występuje wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp.

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego w środowisku są:

- ❖ stacje radiowe i telewizyjne,
- ❖ elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia, stacje transformatorowe,
- ❖ stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej,
- ❖ zespoły sieci i urządzeń elektrycznych w gospodarstwie domowym (np. kuchenki mikrofalowe),
- ❖ urządzenia radiolokacyjne i radionawigacyjne,
- ❖ urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne pracujące w zakładach przemysłowych oraz ośrodkach medycznych.

Najważniejsze źródła promieniowania oddziałujące na środowisko na terenie gminy to urządzenia i sieci energetyczne wysokiego napięcia oraz stacje bazowe telefonii komórkowej.

W obszarze zmiany studium nie stwierdza się występowania źródeł promieniowania określonych powyżej. Nieznaczne zagrożenia tym promieniowaniem są związane z przebiegającymi przez niego napowietrznymi liniami elektroenergetycznymi 15 kV. W przypadku tych linii strefa technologiczna wynosi zwykle 6 m licząc od osi linii w obie strefy. Zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami odrębnymi, w strefie tej obowiązuje zakaz lokalizacji pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi.)1

(W obszarze opracowania uciążliwości i zagrożenia dla zdrowia ludzi i mienia oraz ograniczenia inwestycyjne stwarzają również napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV. W celu ochrony ludności dla linii 110 kV wyznaczono strefy technologiczne o szerokości 18 m, licząc w obie strony od osi linii, w których obowiązuje zakaz lokalizowania budynków, składowania materiałów niebezpiecznych pożarowo, tworzenia hałd, nasypów oraz nasadzeń roślinności wysokiej (powyżej 2 m wysokości) zagrażającej bezpieczeństwu linii oraz zakaz dokonywania jakichkolwiek nasadzeń w odległości co najmniej 4 m od słupa. Zagrożenie w obszarze zmiany studium stwarzają również linie średniego napięcia 15 kV. W tym przypadku strefy technologiczne powinny wynosić 6 m, licząc w obie strony od osi linii. Zasięg stref należy wyznaczyć w sporządzanych planach miejscowych)2

2.6.2. Ochrona przeciwpożarowa.

Na terenie gminy funkcjonuje 1 jednostka Straży Pożarnej w Tarnawatce w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym (KSRG). Na terenie gminy działa 9 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Komenda Rejonowa Państwowej Straży Pożarnej zlokalizowana jest na terenie miasta Tomaszowa Lubelskiego, oddalonego od Tarnawatki o 9 km. Posiada ona szeroki zakres kompetencji, jest służbą

wiodącą nie tylko w przypadku pożaru, ale również bierze udział w ratownictwie chemicznym, komunikacyjnym, budowlanym, w przypadku miejscowych zagrożeń radiacyjnych w ratownictwie osób i zwierząt.

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ IV

**UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY
TARNAWATKA**

*Brol Systemy Przemysłu Przemysłowego Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

CZĘŚĆ IV

UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

1. PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY.

Przyrodnicze czynniki kształtujące możliwości rozwoju gminy stanowią:

- ❖ zakres prawnej ochrony środowiska,
- ❖ zasoby i walory środowiska oraz warunki fizjograficzne,
- ❖ istniejące przeobrażenia i procesy degradacji środowiska.

1.1. Uwarunkowania wynikające z ochrony środowiska.

Władze publiczne, w tym władze samorządowe gminy, mają konstytucyjny obowiązek prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, ochrony środowiska i wspierania działań obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Rozwój społeczno-gospodarczy gminy zgodnie z przepisami ustawy Prawo ochrony środowiska powinien uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju oraz cele i priorytety ekologiczne, działania proekologiczne, mechanizmy prawno – ekonomiczne określone w polityce ekologicznej państwa oraz wojewódzkich i powiatowych programach ochrony środowiska. Przez rozwój zrównoważony rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia jak i przyszłych pokoleń. Szczegółowe uwarunkowania zawarte są w ustawach ekologicznych i mają one charakter obowiązków wynikających wprost z przepisów prawa, zakazów, nakazów lub ograniczeń. Do najistotniejszych dla planowania rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy należą:

1. Obowiązek ochrony zasobów przyrody /dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych, przyrody nieożywionej i krajobrazu/, utrzymania procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, ciągłości istnienia gatunków roślin lub zwierząt wraz z siedliskami, różnorodności biologicznej oraz cennych obszarów i obiektów przyrodniczych poddanych ochronie szczególnej. W obszarze gminy Tamawatka znajdują się następujące obszary i obiekty chronione:

- ❖ rezerwat przyrody florystyczny częściowy p.n. „SKRZYPNY OSTRÓW” utworzony zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 7 października 1967 r. /M.P. Nr 61,poz.291/. obejmujący ochroną fragment starego lasu mieszanego naturalnego pochodzenia ze stanowiskiem modrzewia polskiego, o pow. 2,40 ha w lesie państwowym Nadleśnictwa Tomaszów „Leśnictwo Skrzypny Ostrów oddz. 52 h . Na obszarze rezerwatu obowiązują następujące zakazy istotne dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy:

- ❖ wycinanie drzew oraz pobieranie użytków drzewnych za wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- ❖ niszczenie gleby i pozyskiwanie kopalin,
- ❖ zanieczyszczenia gleby,
- ❖ wznoszenia budowli oraz układanie lub budowa urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych.

Rezerwat posiada opracowany i zatwierdzony Decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Znak: OPrp/1/4074/1996/2-39 z dnia 18 marca 1996 r. plan ochrony rezerwatu na okres do 31 grudnia 2009 r. Ustalenia planu ochrony są również wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego/. Plan ochrony nie zawiera wytycznych dla miejscowego planu zagospodarowania gminy Tamawatka.

- ❖ użytek ekologiczny p.n. STAWY W TARNAWATCE” ustanowiony rozporządzeniem Nr 30 Wojewody Zamojskiego z dnia 28 października 1997r. /Dz. Urz. Woj. Zam. z 1996r Nr 33,

poz.168, zmiana: rozporządzenie Nr 166 Wojewody Lubelskiego z dnia 24 lipca 2002 r .Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r Nr 80, poz. 1773/ / obejmuje kompleks stawów rybnych w Tamawatce w dolinie Wieprza w skład, którego wchodzi stawy produkcyjne: „Jan Dolny, *”Jan Gómy”, "Sobieski, "Płomień", "Rucznicza „, "Jasna Toń", "Czarny” i „Pasternik” oraz stawy wyłączone ONEŻ z produkcji, zarośnięte lub zarastające; „Czerwony”, Wycieranka”, *Kępa”, Świtez”, "Gopło”, Smreczyna”, "Morskie Oko”, "Lei”, "Błękitna Toń” wraz z przylegającymi łąkami, pastwiskami, zakrzaczami, lasem, groblami, rowami, drogami i nieużytkami łącznej powierzchni 492,22 ha

W obszarze objętym ochroną obowiązują następujące zakazy, które są wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy:

- ❖ niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu,
- ❖ wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym
- ❖ uszkodzenia i niszczenia gleby,
- ❖ wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, - zaśmiecania obiektu i terenu wokół niego,
- ❖ dokonywania: zmian stosunków wodnych „jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych oraz gospodarki rybackiej,
- ❖ wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych, -lokalizacji budownictwa letniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- ❖ budowy budynków budowli, obiektów małej architektury mogących mieć negatywny wpływ na obiekt chroniony bądź spowodować degradację krajobrazu.

Podstawowym ograniczeniem jest zakaz zmiany stosunków wodnych, jeżeli nie służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych oraz gospodarki rybackiej. Wyklucza to możliwość zmiany stosunków wodnych np. w celu realizacji funkcji rekreacyjnej.

- ❖ pomnik przyrody obejmujący 20 lip drobnolistnych o obw. od 190 cm do 560 cm rosnących w Tamawatce; 3 lipy drobnolistne w parku podworskim, 8 lip w szpalerze na podwórzu gospodarstwa POHZ „, 8 lip w alei do kościoła oraz 1 lipa koło Plebani. Ochrona polega na zakazie wycinania, niszczenia drzew oraz lokalizowania obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 15 m od drzew /Dz. Urz. WRN w Zamościu z 1977 r. Nr 7 poz.31/.

2. Obowiązek ochrony korytarzy ekologicznych zapewniających możliwość przemieszczania się dziko żyjących zwierząt i roślin i stanowiących powiązania funkcjonalno - przestrzenne z obszarami przyrodniczymi rangi regionalnej, krajowej i europejskiej znajdującymi się w gminie lub bezpośrednim albo dalszym otoczeniu gminy oraz miejsc rozrodu i regularnego przebywania fauny- / ustawa o ochronie przyrody/.

W obszarze gminy Tamawatka istnieje obowiązek ochrony ;

- ❖ odcinka regionalnego korytarza ekologicznego /granica gminy —kompleks Werechanie, kompleks Dąbrowa-dolina Wieprza z kom leksem stawów i kompleksami leśnymi Czapla Kępa i Dębina —kompleks Pańków I/ łączącego międzynarodowy korytarz ekologiczny-Dolina Bugu z międzynarodowym korytarzem ekologicznym leśno-torfowiskowym - Rostoczańskim i obszarem węzłowym leśno-torfowiskowym obejmującym Rostoczański Park Narodowy i Wielkie Bagno w Puszczy Solskiej. Regionalny korytarz tworzy: dolina Huczwy, ciąg kompleksów leśnych w gm. Łaszczów, Jarczów /Uroczysko Bukowiec z rezerwatem leśnym/, Las Sojnica w gm. Rachanie, kompleks Werechanie w gm. Rachanie i Tamawatka / rezerwaty „Przecinka” i „Skrzypny Ostrów”/, kompleks Dąbrowa, Stawy Tamawatka /użytek ekologiczny, obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym/ i kompleks leśny Pańków. W okolicach Zielonego w gm. Krasnobród w/w korytarz łączy się z lasami korytarza rostoczańskiego.
- ❖ ostoi fauny wodno-błotnej o znaczeniu europejskim, obejmującej stawy w Tamawatce, torfowiskową dolinę Wieprza i kompleks leśny Pańków I,

❖ ostoi fauny leśnej 0 znaczeniu regionalnym obejmującej kompleks leśny Werechanie,

3. Obowiązek ochrony, utrzymania i racjonalnego zagospodarowania naturalnych zbiorowisk roślinnych, a przede wszystkim lasów, torfowisk, bagien i muraw oraz ochrony naturalnych zbiorników wodnych i źródeł / ustawa o ochronie przyrody, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych/.

W przypadku gminy Tamawatka obowiązek dotyczy ochrony zbiorowisk leśnych, zbiorowisk wodno-torfowiskowych oraz łąkowo-torfowiskowych i kserotermicznych na zachodnich i południowo-zachodnich stokach wierzchoin.

4. Obowiązek ochrony wód „a w szczególności Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407. Szczegółowe warunki sposoby ochrony będą określone w warunkach korzystania z wód regionu wodnego oraz w warunkach korzystania z wód zlewni ustalanych w drodze rozporządzenia przez dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej .Do czasu wydania rozporządzenia nie powinny być lokalizowane i podejmowane działania negatywnie oddziałujące na ilość i jakość wód podziemnych piętra kredowego [Prawo wodne, Prawo geologiczne i górnictwo, ustawa o zasobach strategicznych kraju/.

5. Obowiązek ochrony ujęć wód podziemnych w granicach stref ochrony bezpośredniej i pośredniej /ustawa Prawo wodne „ustawa Prawo geologiczne i górnictwo, decyzje wojewody, decyzje starosty/. Ochronie strefowej /teren ochrony bezpośredniej i pośredniej /podlegają ujęcia wód podziemnych dla których wydano pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód:

1/ ujęcie /GHZ/ w Pucharkach z1968r. o zatwierdzonych zasobach 6,0 m3/godz.,

2/ ujęcie /Szkoła Podstawowa/ w Tamawatce z 1964 r.0 zatwierdzonych zasobach 13,0 m3/godz.,

3/ ujęcie /ZFM — w. osiedlowy/ w Tamawatce z 1972r. /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 100 mł/godz., z 1990r/1 otwór/ o zatwierdzonych zasobach 33m3/godz.,

4/ ujęcie /POHZ/ w Tamawatce z 1973r. o zatwierdzonych zasobach 21m3/godz.,

5/ ujęcie / Telewizyjny Ośrodek Nadawczy/ Tamawatka z 1975r. o zatwierdzonych zasobach 14, m3/godz.,

6/ ujęcie /GS-baza/ w Tamawatce z 1977r. o zatwierdzonych zasobach 6m3/godz.,

7/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Niemirówku z 1980 r. o zatwierdzonych zasobach 67 mł/godz.,

8/ ujęcie /Zarząd Dróg Powiatowych w Zamościu-Obwód Drogowy/ w Tamawatce z 1988 r. o zatwierdzonych zasobach 3 m3/godz.,

9/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Tamawatce z 1988 r /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 38 m3/godz.,

10/ ujęcie /RSP/ w Wieprzowie z 1966r. o zatwierdzonych zasobach 15m3/godz.,

11/ ujęcie /Kółko Rolnicze/ w Kol. Wieprzowe Jezioro z 1967 r o zatwierdzonych zasobach 2,2 m3/godz., .

12/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Wieprzowym Jeziorze z 1974 r. o zatwierdzonych zasobach 3,5 m3/godz.,

13/ ujęcie /Punkt Skupu Mleka/ w Wieprzowie Tamawackim z 1985 r. o zatwierdzonych zasobach 2,6 mł/godz.,

14/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Podhuciu.

Zasięg stref ochrony bezpośredniej został ustalony ustalany w pozwoleniach wodnoprawnych wydawanych do 1998 r „włącznie przez Wojewodę , natomiast w latach 1999- 2002 przez starostów powiatów na pobór wód ze studni i nie przekracza 10m /mieści się w granicach ogrodzenia ujęcia/ . Strefy ochrony pośredniej nie były wyznaczane.

5. Obowiązek ochrony ujęć wód podziemnych w granicach stref ochrony bezpośredniej i pośredniej /ustawa Prawo wodne „ustawa Prawo geologiczne i górnictwo, decyzje wojewody, decyzje starosty/. Ochronie strefowej /teren ochrony bezpośredniej i pośredniej /podlegają ujęcia wód podziemnych dla których wydano pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód:

1/ ujęcie /GHZ/ w Pucharkach z1968r. o zatwierdzonych zasobach 6,0 m3/godz.,

2/ ujęcie /Szkoła Podstawowa/ w Tamawatce z 1964r.0 zatwierdzonych zasobach 13,0 m3/godz.,

3/ ujęcie /ZFM — w. osiedlowy/ w Tamawatce z 1972r. /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 100 m3/godz., z 1990r/1 otwór/ o zatwierdzonych zasobach 33m3/godz.,

- 4/ ujęcie /PORZ/ w Tamawatce z 1973r. o zatwierdzonych zasobach 21m³/godz.,
- 5/ ujęcie / Telewizyjny Ośrodek Nadawczy/ Tamawatkaz 1975r. o zatwierdzonych zasobach 14, m³/godz.,
- 6/ ujęcie /GS-baza/ w Tamawatce z 1977r. o zatwierdzonych zasobach 6m³/godz.,
- 7/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Niemirówku z 1980 r. o zatwierdzonych zasobach 67 m³/godz.,
- 8/ ujęcie /Zarząd Dróg Powiatowych w Zamościu-Obwód Drogowy/ w Tamawatce z 1988 r. o zatwierdzonych zasobach 3 m³/godz.,
- 9/ ujęcie Awodociąg wiejski/ w Tamawatce z 1988 r /2 otwory/ o zatwierdzonych zasobach 38 m³/godz.,
- 10/ ujęcie /RSP/ w Wieprzowie z 1966 r. o zatwierdzonych zasobach 15m³/godz.,
- 11/ ujęcie /Kółko Rolnicze/ w Kol. Wieprzowe Jezioro z 1967 r o zatwierdzonych zasobach 2,2 m³/godz., |
- 12/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Wieprzowym Jeziorze z 1974 r. o zatwierdzonych zasobach 3,5 m³/godz.,
- 13/ ujęcie /Punkt Skupu Mleka/ w Wieprzowie Tamawackim z 1985 r. o zatwierdzonych zasobach 2,6 m³/godz.,
- 14/ ujęcie /wodociąg wiejski/ w Podhuciu

Zasięg stref ochrony bezpośredniej został ustalony ustalany w pozwoleniach wodnoprawnych wydawanych do 1998 r .włącznie przez Wojewodę , natomiast w latach 1999-2002 przez starostów powiatów na pobór wód ze studni i nie przekracza 10m /mieści się w granicach ogrodzenia ujęcia/ . Strefy ochrony pośredniej nie były wyznaczane.

6. Obowiązek ochrony złóż kopalin polegający na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz z uwzględnieniem obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji.

W obszarze gminy Tamawatka ochronie podlegają:

1/ Złoże opok i opok marglistych „TARNAWATKA”usytuowane po wschodniej stronie drogi krajowej Zamość-Tamawatka-Tomaszów Lubelski i graniczy bezpośrednio z północną częścią zabudowy miejscowości Tamawatka i Pucharki.

2/ Złoże piasków „TYMIN-WERECHANIE” usytuowane po południowej stronie drogi Tamawatka Tymin-Werechanie-Grodysławice. W obrębie gminy Tamawatka znajduje się jedynie zachodni fragment obszaru złożowego.

3 /Złóża torfu w dolinie Wieprza. Są to złoża niskie, szuwarowo-turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha. Złóża powinny być wyłączone z zabudowy kubaturowej i objęte nadzorem geologicznym /starostwo/ w zakresie wyeliminowania eksploatacji pozakoncesyjnej /Prawo geologiczne i górnictwo. Złoże torfu zostało wyłączone z bazy zasobowej kraju ze względu na rolę hydrologiczną i gospodarczą /zmeliorowane łąki/. Złoże powinno być wyłączonez eksploatacji i zachowane w stanie istniejącym ze względu na europejska rangę przyrodniczą Stawów Tamawatka i torfowiskowej doliny Wieprza.

7. Obowiązek ochrony gruntów rolnych klas I-IV i V-VI pochodzenia organicznego oraz gruntów leśnych polegający na ograniczeniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze i nieleśne, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, przywracaniu wartości użytkowej /ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych/. Ochronie prawnej podlega 7288 ha t.88,2 % powierzchni gminy Tamawatka, a mianowicie:

- ❖ 61,3% użytków rolnych gminy, w tym 91,7% gruntów ornyczych / 44,8 % pow. gminy/ i 100 % użytków zielonych /16,5 % pow. gminy/ ,
- ❖ 100 % lasów /26,8 % pow. gminy).
- ❖ torfowiska w dolinie Wieprza /obszar torfowisk pokrywa się z obszarem użytków zielonych/

Ponadto ochronie podlegają śródpolne i śródłukowe oczka wodne, stale lub okresowo podmokłe.

8. Obowiązek ochrony lasów polegający na trwałym utrzymywaniu lasów i zapewnieniu ciągłości ich użytkowania /ustawa o lasach, ustawa o zasobach strategicznych kraju/.

Na terenie gminy Tamawatka znajduje się 2218 ha lasów /26,24 % pow. gminy/, w tym 1846,07 to lasy państwowe w zarządzie Nadleśnictwa Tomaszów. Ogólna powierzchnia lasów ochronnych wynosi 780,95 ha, w tym: lasy golebochronne -26,71 ha „lasy wodochronne 448,20 ha, lasy wodochronne,

stanowiące fragmenty rodzimej przyrody 213 ,86 ha oraz lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody -306,04 ha. Niektóre fragmenty lasów zaliczone są kilku kategorii ochronności /suma kategorii ochronności jest większa od powierzchni lasów ochronnych ogółem).

Istnieją możliwości i potrzeby zalesiania gruntów rolnych, zwłaszcza w ramach działań podtrzymujących erozję gleb oraz wzmocnienia funkcji regionalnego korytarza ekologicznego. W związku z przewidywanym znacznym zakresem zalesień należy dążyć do wyznaczenia granicy polno-leśnej.

9. Obowiązek organizacji gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy- wyznaczenie miejsc składowania odpadów /ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminie/.

Na terenie gminy funkcjonuje składowisko gminne w Tamawatce o pow. 0,4 ha oddane do eksploatacji w 2000r. /uszczelnione dno i piezo-metry/. W 2001 r na składowisku umieszczono 430 m³ odpadów. Nagromadzenie odpadów - 470 m³. Stopień wypełnienia - 5%. Pojemność docelowa składowiska wynosi 12700m³ -przy produkcji odpadów w gminie na poziomie roku 2001 wystarczy na 30 lat/. Nie zachodzi potrzeba wyznaczania w planie nowego miejsca składowania odpadów. Jednakże ze względu na rangę przyrodniczą terenu wysypisko powinno obsługiwać wyłącznie gminę Tamawatka. Nie należy przyjmować odpadów z innych gmin.

Składowisko zlokalizowane jest w bezpośrednim sąsiedztwie użytku ekologicznego „Stawów Tamawatka „ — obszaru o przyrodniczej randze europejskiej. Obiekt „pomimo zabezpieczeń wymaga stałego monitoringu pod kątem wpływu na wody oraz na warunki bytowania fauny w ostoi „Stawy Tamawatka”.

10. Obowiązek zabezpieczenia zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków „ustalenie kierunków rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej /ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym doprowadzaniu ścieków, Prawo ochrony środowiska/.

Obecnie gmina posiada 5 wodociągów grupowych, z tego 4 wiejskie / ujęcie Huta Tamawacka dla miejscowości Huta Tamawacka, ujęcie Podhucie dla m. Podhucie, ujęcie Niemirówek /zaopatrujące w wodę wsie: Niemirówek, Kol. Niemirówek, Kunówka „Kłocówka, Kol.Kłocówka, Dominikanówka w gminie Krasnobród, Sumin, oraz ujęcie Tamawatka wodociągi w pozostałych miejscowościach gminy Tamawatka dla Tamawatka- Tartak, Pauczne, Kol. Dąbrowa, Pańków, Wieprzów Ordynacki, Wieprzów Tamawacki.

Miejscowość Tymin zaopatrywana jest z wodociągu Werechanie gmina Rachanie. Istniejące ujęcie w Podhuciu nie pokrywa zapotrzebowania Podhucia i nie może być rozbudowywane w oparciu o istniejące ujęcie. Zatwierdzone zasoby dyspozycyjne wynoszą 36 m³/24 godz, natomiast pobór 44 m³/24 godz. Dotychczas nie rozwiązany w obszarze gminy jest problem odprowadzania i oczyszczania ścieków. Brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków stwarza zagrożenie dla wód podziemnych „zwłaszcza w Obszarze Najwyższej Ochrony GZWP Nr 407 obejmującym zachodnią i środkową część gminy, w którym okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do warstwy wodonośnej jest krótszy niż 5 lat. Gmina ma obowiązek kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodnościekowej .Należy zminimalizować dopuszczalny zakres indywidualnych systemów zaopatrzenia w wodę i gromadzenia ścieków, zwłaszcza w obszarze ONO GZWP Nr 407.

11. Zakaz wprowadzania ścieków do poziomów wodonośnych wód podziemnych, do wód stojących i do ziemi „jeżeli miąższość warstwy gruntu nad zwierciadłem wód podziemnych nie stanowi zabezpieczenia tych wód przed zanieczyszczeniem /Prawo wodne/.

W obszarze gminy Tamawatka oznacza to wykluczenie stawów w Tamawatce oraz stawu w Pańkowie jako odbiorników ścieków. Ścieki oczyszczone z oczyszczalni powinny być odprowadzane kanałami spustowymi poniżej stawów. Ścieki nie mogą być również odprowadzane do ziemi w obszarze wychodni kredowych, ze względu na całkowity brak izolacji wodonośca /wychodnia w centralnej części gminy - Sumip, Pauczno, Kol. Huta, Tamawacka, Tamawatka, Tamawatka —Tartak, zachodnia część Huty Tamawackiej oraz wychodnia w południowo-wschodniej części gminy —Wieprzów Ordynacki.

12. Zakaz lokalizowania na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko „gromadzenia ścieków i składowania

odpadów /Prawo wodne/. Według informacji Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie Inspektorat w Lublinie w dolinie Wieprza powyżej Zwierzyńca nie ma obszarów zagrożonych powodzią. Wysoki stan wód w dolinie może wystąpić w okresach roztopów śniegu lub intensywnych opadów deszczu. Nadmiar wód opadowych jest w dużym stopniu zatrzymywany przez rozległe torfowisko w dolinie Wieprza, które funkcjonuje jako zbiornik retencyjny. Rzeka w obszarze gminy Tamawatka posiada naturalne tereny zalewowe /duża terasa zalewowa /.

Osadnictwo jest zlokalizowane poza terasą zalewową. W obszarze terasy zalewowej nie należy lokalizować, żadnych obiektów budowlanych poza obiektami gospodarki wodnej i koniecznymi przedsięwzięciami liniowymi.

1.2. Uwarunkowania wynikające z ilości i jakości zasobów i walorów środowiska oraz warunków fizjograficznych.

Zasoby przyrodnicze oraz warunki fizjograficzne stwarzają możliwości rozwoju gminy, a także ograniczenia różnych funkcji wynikające z rangi walorów przyrodniczych i krajobrazowych lub statusu prawnego zasobów przyrody.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna stanowi istotny zasób przyrodniczy gminy ale średniej wartości. Użytki rolne zajmują 62,9 % powierzchni gminy. Gleby klas chronionych/I-IV i V-VI — organiczne obejmują 61,3 % powierzchni gminy Tamawatka, a mianowicie 91,7% gruntów omych / 44,8 % pow. gminy/ i 100 % użytków zielonych /16,5 % pow. gminy/.

Według waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dawnego woj. Zamojskiego wykonanej w 1990 r przez IUNiG w Puławach gm. Tamawatka osiągnęła 71,6 punktów i została sklasyfikowana na 41 miejscu w grupie gmin byłego województwa zamojskiego. Waloryzacja oparta była o ocenę gleb, agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych środowiska. Do gmin o najwyższym wskaźniku należą: m. Hrubieszów 105,1 pkt, gm. Hrubieszów 104,5 pkt, gm. Trzeszczany i gm. Telatyn 103,8 pkt, gm. Dolhobyczów 102 pkt, gm. Ulhówek 100 pkt., gm. Miączyn 98,7 pkt., gm. Zamość 98,6 pkt./.. Dla porównania gminy o najniższych wskaźnikach waloryzacji uzyskały: Biłgoraj -54,3 pkt, Terespol- 52,9 pkt. Gmina Tamawatka posiada niekorzystny agroklimat .Według skali 15 punktowej opracowanej przez IUNG Puławy, waloryzującej wartości plonotwórcze agroklimatu otrzymała jedynie 10,4 punktu, najmniej ze wszystkich gmin byłego województwa zamojskiego.

Przylegająca od południa gmina Tomaszów Lubelski otrzymała 10,6 pkt. natomiast pozostałe gminy otaczające gminę Tamawatka /Krasnobród, Krynice, Rachanie /otrzymały 11,0 punktów. Występują tu ponadto przymrozki w pierwszej dekadzie czerwca oraz w drugiej i trzeciej dekadzie września, nie notowane na terenach otaczających Roztocze. Większa jest również średnia liczba dni z przymrozkami w kwietniu, maju i wrześniu.

Udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych /pH poniżej 5,5/ w obszarze gminy Tamawatka wynosi 56,7 %. Ponadto 53% gleb charakteryzuje się niedoborem fosforu, 74% - potasu i 81 %- magnezu. Gleby mają również niedobór mikro-elementów 62% gleb - niedobór boru i miedzi, 29% -manganu, 6 8% - molibdenu i 27 % - cynku. Gleby posiadają naturalną zawartość metali ciężkich, jednakże znaczna część produktów roślinnych wykazuje wysokie zawartości metali ciężkich, czego główną przyczyną jest zakwaszenie gleby. Ponadto w roślinach, zwłaszcza w warzywach stwierdzana jest nadmierna koncentracja azotanów. Jest ona powodowana cechami gatunkowymi niektórych roślin oraz zbyt wysokimi dawkami azotu. Czynnikiem degradującym gleby jest również erozja wodna, wietrzna, śniegowa, uprawowa oraz ruchy masowe. Szczególnie niszczycielska jest erozja wodnalinowa /żłobinowa i wąwózowa/. Najintensywniejsza erozja gleb ma miejsce w północnej oraz wschodniej części gminy.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy Tamawatka może stanowić strategiczny zasób gminy pod warunkiem podjęcia działań powstrzymujących erozję i degradację gleb /zalesienia gruntów na stokach o nachyleniu powyżej 15 stopni, poprzeczne pasy zadrzewień lub zakrzewień/ oraz renaturyzację środowiska glebowego poprzez wapnowanie /ponad 50% gleb wymaga wapnowania/ oraz poprawną agrotechnikę .

Wysoka jakość bonitacyjna gleb wiąże się z ograniczeniem przeznaczania gruntów rolnych wysokich klas /I-IV oraz organicznych klas V-VI/ na cele nierolnicze oraz lasów na cele nieleśne i uzależnieniem zmiany przeznaczenia od zgody właściwego organu /Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministra Środowiska, Wojewody/. Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczać przede wszystkim grunty oznaczone w ewidencji gruntów jako nieużytki, a w razie ich braku - inne grunty o najniższej przydatności produkcyjnej /ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych/.

Zasoby wodne gminy posiadają potencjalnie wysokie wartości, ale ich walory faktyczne są obniżone w wyniku oddziaływań antropogenicznych.

Zasobność wód podziemnych piętra kredowego jest wysoka, na przeważającym obszarze gminy występują rejonu o wydajności 30-70m³ /h. Duże zasoby wód podziemnych występują w strefach największych spękań tektonicznych, których przebieg pokrywa się przeważnie z układem dolin rzecznych. Wody podziemne piętra kredowego charakteryzują się wysoką jakością /klasa Ib -wody wysokiej jakości odpowiadające wodom do celów pitnych i gospodarczych/ i mogą być wykorzystywane do celów konsumpcyjnych bez uzdatniania. Podobnie w działach przetwórstwa rolno-spożywczego wymagających wód wysokiej jakości.

Główne piętro wodonośne znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska /Zamość-Chełm/, który z uwagi na budowę hydrogeologiczną i słabą izolację od powierzchni jest podatny na infiltrację zanieczyszczeń antropogenicznych z wodami opadowymi. W Obszarze Najwyższej Ochrony /ONO/ GZWP Nr 407 obejmującym zachodnią i centralną część gminy - okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych jest krótszy niż 5 lat, natomiast w Obszarze Wysokiej Ochrony — krótszy niż 25 lat. Obowiązek ochrony wód podziemnych w/w zbiornika wiąże się z ograniczeniami rozwoju społeczno-gospodarczego /eliminacja inwestycji mogących znacząco oddziaływać na ilość i jakość wód podziemnych. Ostrzejsze rygory w gospodarowaniu obowiązują w ONO — zachodniej i środkowej części gminy, ze względu na bardzo krótki czas przenikania zanieczyszczeń do warstwy wodonośnej. Obszarem wymagającym szczególnej ochrony jest rozległa wychodnia kredowa w centrum gminy, w której znajduje się Tamawatka i kilka innych wsi. Jest to obszar, który ze względu na ochronę wód kredowych powinien być w pierwszej kolejności skanalizowany. W obszarze tym nie ścieki nie mogą być odprowadzane do ziemi. Nie należy też dopuszczać możliwości stosowania indywidualnych systemów gromadzenia i oczyszczania ścieków. Identycznie należy postępować w przypadku Wieprzowa Ordynackiego zlokalizowanego na kolejnej małej wychodni kredowej. W obszarach wychodni należy w pierwszej kolejności dostosować gnojowniki do wymogów ochrony: środowiska / uszczelnione dno i boki, studzienki odciekowe lub podłączenie do samby na gnojownicę/.

Wody powierzchniowe są zanieczyszczone sphywami ścieków bytowych z wiejskich terenów osadniczych, które są zwodociągowane, ale nieskanalizowane oraz z sphywami nadmiaru nawozów i środków chemicznej ochrony roślin z terenów rolniczych. Wieprz prowadzi wody pozaklasowe.

Sytuacja ulegnie poprawie po zrealizowaniu kanalizacji i oczyszczalni ścieków w gminie Tamawatka. Torfowiskowe dno doliny Wieprza /terasa zalewowa/, pomimo systemu urządzeń melioracyjnych jest zagrożone wysokimi stanami wód w okresach roztopów i intensywnych opadów atmosferycznych, co ogranicza możliwości rozwoju - zakaz lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków i składowania odpadów.

Zasoby leśne obok zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej stanowią istotny potencjał produkcyjny i ekologiczny gminy. Lasy zajmują 26,42 % powierzchni gminy Tamawatka. Wskaźnik lesistości jest wyższy w gminie niż w województwie lubelskim /21,90%/, lecz niższy od wskaźnika krajowego /28,10%/. Istnieją możliwości i potrzeby zalesiania gruntów rolnych, zwłaszcza w ramach działań powstrzymujących erozję gleb.

Lasy w gminie Tamawatka pełnią oprócz funkcji gospodarczej istotną rolę ekologiczną - glebochronną, wodochronną i krajobrazową oraz klimatotwórczą. Oczyszczają powietrze zużywając dwutlenek węgla i wydzielając tlen w procesie fotosyntezy, oraz łagodzą wiatry, wahania termiczne stabilizują stosunki wodne. Są również ostoją flory i fauny leśnej .

Zasoby surowców naturalnych nie mają istotnego znaczenia dla rozwoju gminy. Opoki i opoki margliste oraz piaski mogą być wykorzystywane dla lokalnych potrzeb budowlanych. Udokumentowane złoża powinny być wyłączone z zabudowy kubaturowej i objęte nadzorem geologicznym i górnictwem:

1/ Złoże opok i opok marglistych „TARNAWATKA” usytuowane po wschodniej stronie drogi krajowej Zamość-Tarnawatka-Tomaszów Lubelski i graniczy bezpośrednio z północną częścią zabudowy miejscowości Tarnawatka i Pucharki.

2/ Złoże piasków „TYMIN-WERECHANIE” usytuowane po południowej stronie drogi Tarnawatka — Tymin — Werechanie - Grodysławice. W obrębie gminy Tarnawatka znajduje się jedynie zachodni fragment obszaru złożowego.

3/ Złóża torfu w dolinie Wieprza. Są to złoża niskie, szuwarowo-turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha. Złoże torfu zostało wyłączone z bazy zasobowej kraju ze względu na rolę hydrologiczną i gospodarczą /zmeliorowane łąki/. Złoże powinno być wyłączone z eksploatacji i zachowane w stanie istniejącym ze względu na europejską rangę przyrodniczą Stawów Tarnawatka i torfowiskowej doliny Wieprza .

Walory turystyczne gminy Tarnawatka są wysokie i koncentrują się w obszarze o najwyższej randze przyrodniczej. Do podstawowych walorów należy:

- ❖ atrakcyjność przyrodnicza i krajobrazowa /dolina Wieprza z kompleksem stawów i kompleksami lasów- obszar rangi europejskiej /,
- ❖ atrakcyjność krajobrazowa / zróznicowana, żywarzeźba/,
- ❖ atrakcyjność kulturowa /wieś Pańków typu okężnica, ze stawem w centrum, drogą okalającą staw „zabudową jednostronna wokół drogi i promienistym układem pól, zabytkowy zespół dworski w Niemirówku i Tarnawatce itp./,
- ❖ atrakcyjność bioklimatyczna /bioklimat obszarów leśnych/,
- ❖ długi czas zalegania pokrywy Śnieżnej — nawet 100 dni, w tym o grubości powyżej 10 cm -60 dni i powyżej 20 cm - 40 dni oraz przydatność stoków dla sportów zimowych,

Rodzaj walorów uzasadnia rozwój turystyki specjalistycznej — ekologiczno - krajoznawczej oraz agroturystyki. Ze względu na położenie szczególnie preferowaną miejscowością do funkcji turystycznych, zwłaszcza agroturystyki jest Pańków. Drugą miejscowością, która może upatrywać swoich szans w rozwoju turystyki jest Niemirówek. Oprócz agroturystyki istnieje tu możliwość rewaloryzacji zespołu dworskiego. Miejscowością atrakcyjną dla agroturystyki może też być wieś Skrzypny Ostrów.

Wysoka lub nawet średnia jakość niektórych zasobów przyrodniczych stwarza szansę ukierunkowanego rozwoju społeczno-gospodarczego rozwoju. Do zasobów tych należą:

1. Średnia jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej umożliwia rozwój produkcji rolniczej i bioekoenergetyki pod warunkiem pilnego podjęcia działań przeciwoerozyjnych /zalesienia, pasy zadrzewień ochronnych/ i renaturyzujących gleby /wapnowanie odpowiednie zabiegi agrotechniczne/

2. Wysoka jakość i stosunkowo duża zasobność wód podziemnych piętra kredowego umożliwia rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego wymagającego wód wysokiej jakości.

3. Koncentracja walorów przyrodniczo-krajobrazowych w dolinie Wieprza w obszarze gm. Tarnawatka i ranga europejska walorów przyrodniczych stwarza warunki do rozwoju turystyki ekologiczno - krajoznawczej i agroturystyki oraz sportów zimowych. Oprócz Tarnawatki do funkcji turystycznej preferowany jest w pierwszej kolejności Pańków oraz Niemirówek i Skrzypny Ostrów.

Pod względem jakości zdecydowanie na pierwszej pozycji lokują się zasoby przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe. Wykorzystanie turystyczne w/w zasobów powinno być w obszarze gminy Tarnawatka perspektywnie funkcją uzupełniającą funkcje podstawowe: rolnictwo i leśnictwo.

1.3. Uwarunkowania wynikające z istniejących przeobrażeń i procesów degradacji środowiska.

Przeobrażenia i procesy degradacji środowiska związane są zarówno z czynnikami naturalnymi, wynikającymi z funkcjonowania przyrody jak i czynnikami antropogenicznymi. Należą do nich:

1. Erozja gleb na terenach lessowych, w szczególności w północnej i wschodniej części gminy.
2. Powtarzające się co kilka lat ulewne deszcze lub grad w czerwcu oraz huragany wrześniowe lub nadmierne opady śniegu /listopad-grudzień/ powodujące szkody w uprawach rolniczych, w lasach /wiatrolomy/, w obiektach budowlanych oraz infrastrukturze technicznej i komunalnej.
3. Drobnopowierzchniowa eksploatacja surowców naturalnych z pominięciem trybu koncesyjnego powodująca degradację gruntów rolnych lub leśnych, a także często niszczenie surowca ze złoże.
4. Składowanie odpadów w miejscach do tego nie wyznaczonych i nie urządzonych /infiltracja odcieków do wód podziemnych, niszczenie gleb/.
5. Odprowadzanie nie oczyszczonych ścieków bytowych do ziemi lub do wód w obszarach osadnictwa wiejskiego wyposażonych w sieć wodociagową a, nie posiadających kanalizacji lub gromadzenie ich w rozszczelnionych zbiornikach.
6. Spływy nadmiaru nawozów i środków chemicznej ochrony roślin do wód powierzchniowych degradujące środowisko wodne.
7. Spływy powierzchniowe i infiltracja w głąb ziemi odcieków z gnojowników nie posiadających uszczelnionego dna,
8. Nieprawidłowe rolnicze użytkowanie ścieków, zwłaszcza gnojowicy.
8. Spływy zanieczyszczeń komunikacyjnych z korpusów dróg /metale ciężkie, ropopochodne, sól.

(1.4. Uwarunkowania planistyczne i strategiczne

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego został przyjęty na podstawie Uchwały Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. (Dz. U. Woj. Lubelskiego z 2015 r., poz. 5441). Według planu gmina Tamawatka położona jest w zasięgu obszaru funkcjonalnego o znaczeniu regionalnym, na obszarze planowanych Specjalnych Stref Ekonomicznych, powołanych w celu powiększenia potencjału gospodarczego. Gminę wskazano również do ochrony zlewni górnoego Wieprza. Dodatkowo gmina znajduje się w paśmie kulturowym Jana III Sobieskiego traktowanego jako wieloprzestrzenne struktury wyznaczone na obszarach koncentracji potencjału kulturowego pozwalającego na ukierunkowanie rozwoju turystyki i zintegrowany rozwój infrastruktury turystycznej – szlak turystyczny o znaczeniu regionalnym. Gmina znajduje się również w zasięgu roztoczańsko – puszczańskiego regionu turystycznego. Plan wskazuje gminę także do działań ukierunkowanych na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego i w związku z tym została ona włączona do zadania priorytetowego obejmującego rewaloryzację oraz rewitalizację układów i zespołów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych. W gminie wskazano do priorytetowych działań w zakresie prowadzenia ochrony przeciwerozwojowej. W celu ochrony gospodarki rybackiej w planie wskazano konieczność zachowania istniejących stawów. W zakresie infrastruktury technicznej na obszarze gminy określono konieczność budowy nowych odcinków gazowej sieci dystrybucyjnej wraz ze stacjami redukcyjnymi. Zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017, a także wydanymi decyzjami w sprawie zamknięcia składowisk odpadów w gminie przewidziano instalacje przewidziane do zastępczej obsługi. Gmina znalazła się w zasięgu strefy dla realizacji działań w ramach pakietu strategicznej interwencji „Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych”, powołaną, ze względu na potrzeby związane z poprawą bezpieczeństwa.

Podstawowe inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym dla gminy Tamawatka wynikające z tego dokumentu obejmują zadania:

- ❖ *budowa S17 gr. województwa – Kurów – Lublin – Piaski – Zamość – Hrebenne – gr. państwa (obwodnica Tomaszowa Lub.) ,*
- ❖ *rozbudowa drogi nr 850 Tomaszów Lubelski – Józefówka – Alojzów od km 0+042 do km 5+600 oraz od km 8+000 do km 10+200*

- ❖ budowa linii 400 kV Chełm - Mokre - Jarosław
- ❖ odbudowa koryta rzeki Wieprz w km 295+000-303+200 – gm. Tamawatka, woj. lubelskie (lista 1, poz. 392.)¹

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Realizacja polityki przestrzennej gminy wykonywana jest poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obszar gminy objęty jest w całości granicami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka (ogólnego), dla którego przeprowadzono w ostatnich latach kilka zmian obejmujących punktowe tereny.

Wykaz obowiązujących planów miejscowych w gminie został zamieszczony poniżej:

Lp.	Nazwa planu/ nr uchwały Rady Gminy Tamawatka uchwalającej plan
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka Uchwała Nr XV/81/2004 Rady Gminy Tamawatka z dnia 23 marca 2004 r.
2.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr VI/38/07 Rady Gminy Tamawatka z dnia 26 kwietnia 2007 r.
3.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr VII/39/2011 Rady Gminy Tamawatka z dnia 20 czerwca 2011 r.
4.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XIV/84/2012 Rady Gminy Tamawatka z 29 marca 2012 r.
5.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXVII/183/2013 Rady Gminy Tamawatka z dnia 23 sierpnia 2013 r.
6.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXIV/157/2013 Rady Gminy Tamawatka z dnia 11 marca 2013 r.
7.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka, przyjętego uchwałą Nr XV/81/2004 z dnia 23 marca 2004 r. dla terenu sportu i rekreacji indywidualnej oraz zabudowy letniskowej w miejscowości Pańków. Uchwała Nr VI/26/2015 Rady Gminy Tamawatka z dnia 25 marca 2015 r.
8.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr X/53/2015 Rady Gminy Tamawatka z dnia 30 listopada 2015 r.
9.	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXIV/170/2017 Rady Gminy Tamawatka z dnia 28 listopada 2017 r.
10.	(Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXIII/170/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 22 września 2021 r.
11.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXIII/171/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 22 września 2021 r.
12.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka. Uchwała Nr XXIII/172/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 22 września 2021 r.) ²

Obecnie Rada Gminy Tamawatka podjęła następujące uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

1.	Uchwała Nr VI/43/2019 Rady Gminy Tamawatka z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka,
2.	Uchwała Nr XXIV/168/2017 Rady Gminy Tamawatka z dnia 28 listopada 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka
3.	Uchwała Nr XXIII/157/2017 Rady Gminy Tamawatka z dnia 27 września 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka

Przystąpienia do sporządzania planów miejscowych mają charakter zmian punktowych planu ogólnego i przestrzennie pokrywają się z obszarem objętym niniejszą zmianą studium. Obecnie obszar zmiany studium w całości objęty jest granicami Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka przyjętego Uchwałą Nr XV/81/2004 Rady Gminy Tamawatka z dnia 23 marca 2004 r.)¹

(Wyszczególnione procedury planistyczne zostały zakończone uchwaleniem planów, zgodnie z pozycjami 10 – 12 w tabeli dotyczącej obowiązujących w gminie planów miejscowych.

Obecnie gmina rozpoczęła 4 kolejne procedury planistyczne, które są realizowane na podstawie:

- Uchwały Nr XV/118/2020 Rady Gminy Tamawatka z dnia 30 października 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka,*
- Uchwały Nr XIX/143/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka,*
- Uchwały Nr XIX/145/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka,*
- Uchwały Nr XX/151/2021 Rady Gminy Tamawatka z dnia 27 maja 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tamawatka.)²*

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ V

**KIERUNKI ROZWOJU
GMINY TARNAWATKA
(W TYM CELE ROZWOJU GMINY,
ZASADY I ZAKRES USTALEŃ
STUDIUM)1**

*Brol Systemy Przemienne Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

CZĘŚĆ V

KIERUNKI ROZWOJU GMINY TARNAWATKA (W TYM CELE ROZWOJU GMINY, ZASADY I ZAKRES USTALEŃ STUDIUM.)¹

(W zmianie studium przyjmuje się, że podstawowym celem jej sporządzenia jest realizacja zamierzeń inwestorskim wynikających z wniosków osób indywidualnych. Cel sporządzenia zmiany studium staje się tym samym podstawowym założeniem planistycznym. Ze względu na fakt, że zmiana studium dotyczy punktowych terenów o niewielkiej powierzchni analizę uwarunkowań przestrzennych dla tych terenów przeprowadza się w nawiązaniu do stanu zagospodarowania terenów sąsiednich. Analiza uwarunkowań wskazała, że tereny objęte zmianą studium stanowią graniczne części układów urbanistycznych wsi Tamawatka i Dąbrowa Tamawacka. Kontynuacja procesów inwestycyjnych w granicach zmiany studium może być uznana za uzupełnienie układu urbanistycznego tych wsi, bez ryzyka nieuzasadnionego rozproszenia zabudowy. Brak zagrożenia rozproszenia zabudowy wynika z istniejących powiązań przestrzennych z istniejącymi układami urbanistycznymi wymienionych wcześniej wsi, w tym zakresie powiązań komunikacyjnych. Stan uzbrojenia terenów objętych zmianą studium umożliwia podłączenie ich do systemów zbiorczych. Nie występują również przesłanki prawne do możliwości przeznaczenia tych terenów na cele inwestycyjne, w tym wynikające z zasad ochrony obszarów prawnie ustanowionych.

Przedmiot i cel zmiany studium określa art. 9 i art. 10 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 poz. 741, ze zmianami).

Celem opracowania Studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. W Studium określa się z jednej strony uwarunkowania wymienione w art. 10 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wynikające z:

- ❖ dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- ❖ stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- ❖ stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- ❖ stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- ❖ warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- ❖ zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- ❖ potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- ❖ stanu prawnego gruntów,
- ❖ występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- ❖ występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- ❖ występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- ❖ występowania terenów górnictwa wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- ❖ dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
- ❖ stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
- ❖ stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego;
- ❖ stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- ❖ rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych;
- ❖ warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
- ❖ zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;

- ❖ potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniających w szczególności
 - analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,
 - prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,
 - możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,
 - bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę;
- ❖ stanu prawnego gruntów;
- ❖ występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
- ❖ występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
- ❖ występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla;
- ❖ występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
- ❖ stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- ❖ zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- ❖ wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

z drugiej zaś strony, na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy, w studium określa się kierunki rozwoju wynikające w szczególności z:

- ❖ uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę, o którym mowa w ust. 1 pkt 7 lit. d:
- ❖ kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikające z audytu krajobrazowego,
- ❖ kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny przeznaczone pod zabudowę oraz tereny wyłączone spod zabudowy;
- ❖ obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;
- ❖ obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- ❖ kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- ❖ obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- ❖ obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1;
- ❖ obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary przestrzeni publicznej;
- ❖ obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- ❖ kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- ❖ obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych;
- ❖ obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny;
- ❖ obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady;
- ❖ obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji;
- ❖ obszary zdegradowane;
- ❖ granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;

- ❖ *obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.*

Przy sporządzaniu studium w wyniku potrzeb uwzględnia się również przepisy art. 10 ust. 2a dotyczącego rozmieszczenia urządzenia wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW oraz art. 3a dotyczącego lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².)¹

1. KIERUNKI I ZASADY OCHRONY WARTOŚCI I ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.

Zagospodarowanie przestrzenne gminy Tamawatka należy podporządkować zasadzie zrównoważonego rozwoju, w celu zachowania istniejących wartości środowiska przyrodniczego, z uwzględnieniem ich roli w regionalnym i krajowym systemie obszarów chronionych, w projektowanym międzynarodowym rezerwacie biosfery "Roztocze" oraz powiązań funkcjonalno - przestrzennych z systemem europejskim ochrony siedliskowo - gatunkowej NATURA 2000 /projektowane ostoje/ i systemem ochrony funkcjonalnej ECONET-PL.

Przez rozwój zrównoważony rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia jak i przyszłych pokoleń.

Należy preferować turystyczne walory gminy /obszary przyrodnicze rangi europejskiej, walory kulturowe /Pańków, Niemirówek, Tamawatka/ i krajobrazowe/ i w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju i z zachowaniem wymogów ochrony środowiska wykorzystywać je gospodarczo.

Osiągnięcie powyższego celu obejmuje następujące kierunki i zasady działania:

1. Ochrona zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody i przepisami wykonawczymi wydanymi na jej podstawie następujących obszarów i obiektów:

- ❖ rezerwat przyrody florystyczny częściowy p.n. „SKRZYPNY OSTRÓW” utworzony zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 7 października 1967 r. /M.P. Nr 61, poz. 291/ obejmujący ochroną fragment starego lasu mieszanego naturalnego pochodzenia ze stanowiskiem modrzewia polskiego, o pow. 2,40 ha w lesie państwowym Nadleśnictwa Tomaszów, Leśnictwo Skrzypany Ostrów oddz. 52 h. Na obszarze rezerwatu obowiązują następujące zakazy istotne dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy:
 - wycinanie drzew oraz pobieranie użytków drzewnych za wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
 - niszczenie gleby i pozyskiwanie kopalin,
 - zanieczyszczania gleby,
 - wznoszenia budowli oraz układanie lub budowa urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych.

Rezerwat posiada opracowany i zatwierdzony Decyzją Ministra Ochrony Środowisk, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Znak: OPrp/1/4074/1996/2-39 z dnia 18 marca 1996 r. plan ochrony rezerwatu na okres do 31 grudnia 2009 r. Ustalenia planu ochrony są również wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego/. Plan ochrony nie zawiera wytycznych dla miejscowego planu zagospodarowania gminy Tamawatka.

- ❖ użytek ekologiczny p.n. STAWY W TARNAWATCE”ustanowiony rozporządzeniem Nr 30 Wojewody Zamojskiego z dnia 28 października 1997r. /Dz. Urz. Woj. Zam. z 1996 r Nr 33, poz.168 zmiana: rozporządzenie Nr 166 Wojewody Lubelskiego z dnia 24 lipca 2002 r .Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r Nr 80, poz.1773/ / obejmuje kompleks stawów rybnych w Tamawatce w dolinie Wieprza w skład, którego wchodzi stawy produkcyjne: „Jan Dolny”, „Jan Górny”, „Sobieski”, „Płomień”, „Rucznicza”, „Jasna Toń”, „Czarny” i „Pasternik” oraz » o» stawy

wyłaczone z produkcji, zarośnięte lub zarastające; Czerwony”, „Wycieranka”, „Kępa”, „Świtez”, „Gopło”, „Smreczyna”, „Morskie Oko”, „Lei”, „Błękitna Toń” wraz z przylegającymi łąkami, pastwiskami, zakrzaczami, lasem, groblami, rowami, drogami i nieużytkami o łącznej powierzchni 492,22 ha. W obszarze objętym ochroną obowiązują następujące zakazy, które są wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy:

- o niszczenia „uszkodzenia lub przekształcania obiektu, .
- o wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym
- o uszkodzenia i niszczenia gleby,
- o wysypywania ,zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- o zaśmiecania obiektu i terenu wokół niego,
- o dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych oraz gospodarki rybackiej,
- o wylewania gnojowicy , z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
- o lokalizacji budownictwa letniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- o budowy budynków, budowli, obiektów małej architektury mogących mieć negatywny wpływ na obiekt chroniony bądź spowodować degradację krajobrazu

Podstawowym ograniczeniem jest zakaz zmiany stosunków wodnych, jeżeli nie służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych oraz gospodarki rybackiej. Wyklucza to możliwość zmiany stosunków wodnych np. w celu realizacji funkcji rekreacyjnej.

- ❖ pomnik przyrody obejmujący 20 lip drobnolistnych o obw. od 190 cm do 560 cm rosnących w Tamawatce; 3 lipy drobnolistne w parku podworskim, 8 lip w szpalerze na podwórzu gospodarstwa POHZ, 8 lip w alei do kościoła oraz 1 lipa koło Plebani. Ochrona polega na zakazie wycinania, niszczenia drzew oraz lokalizowania obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 15 m od drzew /Dz. Urz. WRN w Zamościu z 1977 r. Nr 7 poz.31/. Ochrona drzew polega na zakazie ich wycinania, niszczenia, wznoszenia obiektów budowlanych lub składowania materiałów budowlanych w odległości mniejszej niż 15 m od drzewa.

(Ze względu na punkowy charakter zmiany studium zasady ochrony przyrody i środowiska ogranicza się do elementów mających bezpośredni związek z zagospodarowaniem terenów objętych tą zmianą. Określenie zasad dla całej gminy Tamawatka w układzie przestrzennym zmiany studium nie ma umocowania prawnego, wynikającego m. im. z uchwał Rady Gminy Tamawatka dotyczących przystąpienia do wykonania niniejszej zmiany studium.

Zasady ochrony dla obszarów podlegających ochronie prawnej i obejmujących tereny objęte jej granicami:

Dla obszaru Natura 2000 PLB060012 „Roztocze” oraz otuliny Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego.

Obowiązuje nakaz uwzględnienia w zagospodarowaniu terenów obowiązujących rygorów określonych w obowiązujących przepisach odrębnych powołujących ten Obszar do życia, ze szczególnym uwzględnieniem zakazu podejmowania działań inwestycyjnych mogących mieć negatywny wpływ na cel ochrony ustalony dla niego.

Na etapie sporządzania studium nie został zrealizowany jeszcze audyt krajobrazowy. W związku z tym nie ma możliwości określenia rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia granic krajobrazów priorytetowych.

)1 2

1.2. Ochrony lokalnych korytarzy ekologicznych zapewniających możliwość przemieszczania się dziko żyjących zwierząt i roślin i stanowiących powiązania funkcjonalno - przestrzenne z obszarami

przyrodniczymi rangi regionalnej, krajowej i europejskiej znajdującymi się w bezpośrednim lub dalszym otoczeniu gminy oraz miejsc rozrodu i regularnego przebywania fauny oraz ostoje flory i fauny leśnej /ustawa o ochronie przyrody/:

- ❖ odcinka regionalnego korytarza ekologicznego /granica gminy — kompleks Werechanie, kompleks Dąbrowa-dolina Wpięprza z kompleksem stawów i kompleksami leśnymi Czapla Kępa i Dębina —kompleks Pańków I/ łączącego międzynarodowy korytarz ekologiczny - Dolina Bugu z międzynarodowym korytarzem ekologicznym leśno-torfowiskowym- Roztoczańskim i obszarem węzłowym leśno-torfowiskowym obejmującym Roztoczański Park Narodowy i Wielkie Bagno w Puszczy Solskiej. Regionalny korytarz tworzy: dolina Huczwy, ciąg kompleksów leśnych w gm. Łaszczów, Jarczów [Uroczysko Bukowiec z rezerwatem leśnym/, Las Sojnica w gm. Rachanie, kompleks Werechanie w gm. Rachanie i Tamawatka /rezerwat „Przecinka” i „Skrzypty Ostrów”/, kompleks Dąbrowa, Stawy Tamawatka /użytek ekologiczny, obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym/ i kompleks leśny Pańków. W okolicach Zielonego w gm. Krasnobród w/w korytarz łączy się z lasami korytarza roztoczańskiego.
- ❖ ostoi fauny wodno-błotnej o znaczeniu europejskim, obejmującej stawy w Tamawatce, torfowiskową dolinę Wpięprza i kompleks leśny Pańków I,
- ❖ ostoi fauny leśnej o znaczeniu regionalnym obejmującej kompleks leśny Werechanie,

1.3. Ochrona „utrzymanie i racjonalne zagospodarowania naturalnych zbiorowisk roślinnych, a przede wszystkim lasów, torfowisk, bagien i muraw oraz ochrona naturalnych zbiorników wodnych /ustawa o ochronie przyrody, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych:

- ❖ zbiorowisk leśnych,
- ❖ zbiorowisk wodno- torfowiskowych oraz łąkowo-torfowiskowych w dolinach rzek,
- ❖ fragmentarycznych zbiorowisk kserotermicznych,

1.4 .Ochrona obszaru gminy położonego na zachód od drogi krajowej Zamość - Tomaszów Lubelski wchodzącego w obręb projektowanego międzynarodowego rezerwatu biosfery "Roztocze ".

2. Ochrona zgodnie z przepisami ustawy o lasach i decyzją Ministra Ochrony Środowiska „Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 2 sierpnia 1999 r lasów, w tym lasów uznanych za ochronne polegająca na trwałym utrzymywaniu lasów i zapewnieniu ciągłości ich użytkowania zgodnie z przepisami ustawy o lasach i ustawy o zasobach strategicznych kraju. Ochronie podlegają wszystkie lasy, niezależnie od formy własności obejmujące 26,24% powierzchni gminy, w tym 1846,07 to lasy państwowe w zarządzie Nadleśnictwa Tomaszów. Ogólna powierzchnia lasów ochronnych wynosi 780,95 ha , w tym: lasy glebochronne -26,71 ha, lasy wodochronne 448,20 ha „lasy wodochronne, stanowiące fragmenty rodzimej przyrody 213,86 ha oraz lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody -306,04 ha. Niektóre fragmenty lasów zaliczone są kilku kategorii ochronności /suma kategorii ochronności jest większa od powierzchni lasów ochronnych ogółem.

Należy realizować zalesienia gruntów rolnych nieprzydatnych do produkcji rolniczej zgodnie z kryteriami określonymi w ustawie o lasach oraz ustawie o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia, zwłaszcza w ramach działań powstrzymujących erozję gleb oraz wzmacniania funkcji regionalnego korytarza ekologicznego. Należy dążyć do wyznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Tamawatka gruntów do zalesień granicy polno-leśnej /potrzeba opracowania operatu geodezyjno-zalesieniowego/.

3. Ochrona zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych gruntów rolnych klas chronionych I-IV i V-VI /organiczne/ polegająca na ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze i nieleśne, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, przywracaniu wartości użytkowej zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych:

Ochronie prawnej podlega 7288 ha tj.88,2 % powierzchni gminy Tamawatka, a mianowicie:

- ❖ 61,3% użytków rolnych gminy ,w tym 91,7% gruntów ornych / 44,8 % pow. gminy/ i 100% użytków zielonych /16,5 % pow. gminy/,
- ❖ 100 % lasów /26,8 % pow. gminy/.
- ❖ torfowiska w dolinie Wieprza /obszar torfowisk pokrywa się z obszarem użytków zielonych/

Ponadto ochronie podlegają śródpolne i śródłukowe oczka wodne, stale lub okresowo podmokłe.

Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczać przede wszystkim grunty oznaczone w ewidencji gruntów jako nieużytki, a w razie ich braku - inne grunty o najniższej przydatności produkcyjnej (*za wyjątkiem terenów objętych zmianą studium*)¹. Przeznaczanie gruntów leśnych na cele nieleśne należy ograniczyć do koniecznych inwestycji liniowych oraz potrzeb związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej.

4. Ochrona zgodnie z przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze udokumentowanych złóż kopalin naturalnych polegająca na racjonalnym gospodarowaniu zasobami złoża oraz wykluczeniu lokowania w obrębie złoża funkcji uniemożliwiających wyeksploatowanie surowca:

1/ Złoże opok i opok marglistych „TARNAWATKA” usytuowane po wschodniej stronie drogi krajowej Zamość — Tarnawatka - Tomaszów Lubelski i graniczy bezpośrednio z północną częścią zabudowy miejscowości Tarnawatka i Pucharki.

2/ Złoże piasków „TYMIN-WERECHANIE” usytuowane po południowej stronie drogi Tarnawatka — Tymin — Werechanie - Grodysławice. W obrębie gminy Tarnawatka znajduje się jedynie zachodni fragment obszaru złożowego.

3/ Złóża torfu w dolinie Wieprza. Są to złoża niskie, szuwarowo-turzycowiskowe, turzycowiskowe lub mechowiskowe. Łączna powierzchnia złóż torfu wynosi około 1500 ha. Złoże torfu w dolinie Wieprza zostało wyłączone z bazy zasobowej kraju i podlega ochronie ze względu na zainwestowanie /systemy rowów melioracyjnych, drogi/ i użytkowanie rolnicze /łąki kośne/. Eksploatacja torfu nie może być podejmowana również ze względu na europejską rangę przyrodniczą doliny Wieprza ze stawami w Tarnawatce / obszar wodnoblotny kwalifikujący się do ujęcia w spisie europejskich na podstawie konwencji ramsarskiej „projektowana ostoja europejskiego systemu ochrony siedliskowo-gatunkowej NATURA 2000, ostoja systemu CORINE biotopes/.

(Należy uwzględnić w planach miejscowych zasady zagospodarowania terenów wynikające z przepisów Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z (2020 r. poz. 1064, 2021 r. poz. 1420)², ze zmianami dla udokumentowanych złóż surowców mineralnych ujawnionych w studium.)¹

5. Ustanowienie przyrodniczego systemu gminy i objęcie ochroną planistyczną mającego na celu zapewnienie związków funkcjonalnych pomiędzy otwartymi terenami rolnymi i ekosystemami zbliżonymi do naturalnych /leśne „torfowiskowe, wodne/ oraz utrzymanie i stabilizację związków funkcjonalnych z przyrodniczym systemem regionalnym, krajowym i europejskim.

Przyrodniczy system gminy tworzą:

- ❖ obszar węzłowy rangi europejskiej - szeroka, torfowiskowa dolina Wieprza z kompleksem stawów rybnych napełnionych wodą, zarastających i zarośniętych, kompleksami leśnymi "Czapla Kępa " i "Dębowe" w obrębie stawów i kompleksem leśnym "Pańków I" przylegającym od południa o powierzchni ponad 1000 ha docelowo obszar węzłowy powinien być uznany za rezerwat przyrody w granicach obecnego użytku ekologicznego lub za zespół przyrodniczo-krajobrazowy w granicach projektowanej ostoi NATURA 2000 z włączeniem Pańkowa i Niemirówka/
- ❖ obszar węzłowy rangi regionalnej - kompleks leśny "Werechanie" we wschodniej części gminy,
- ❖ węzeł ekologiczny rangi lokalnej I rzędu -kompleks "Dąbrowal" na południu gminy,
- ❖ węzeł ekologiczny rangi lokalnej II rzędu- pozostałe kompleksy śródpolne i śródłukowe.
- ❖ węzeł ekologiczny rangi lokalnej III rzędu - staw w centrum Pańkowa.

- ❖ odcinek regionalnego korytarza ekologicznego / granica gminy kompleks Werechanie, kompleks Dąbrowa-dolina Wieprza z kompleksem stawów i kompleksami leśnymi Czapla Kępa i Dębina —kompleks Pańków I/ łączącego międzynarodowy korytarz ekologiczny-Dolina Bugu z międzynarodowym korytarzem ekologicznym leśno-torfowiskowym - Roztoczańskim i obszarem węzłowym leśno-torfowiskowym obejmującym Roztoczański Park Narodowy i Wielkie Bagno w Puszczy Solskiej. Regionalny korytarz tworzy: dolina Huczwy, ciąg kompleksów leśnych w gm. Łaszczów, Jarczów /Uroczysko Bukowiec z rezerwatem leśnym/, Las Sojnica w gm. Rachanie, kompleks Werechanie w gm. Rachanie i Tamawatka / rezerwaty „Przecinka” i „Skrzypny Ostrów”/, kompleks Dąbrowa, Stawy Tamawatka /użytek ekologiczny , obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym/ i kompleks leśny Pańków . W okolicach Zielonego w gm. Krasnobród w/w korytarz łączy się z lasami korytarza roztoczańskiego/docelowo obszar korytarza na odcinku dolina Huczwy w Łaszczowie- lasy koło Zielonego w gm. Krasnobród powinien być uznany za obszar chronionego krajobrazu lub nawet park krajobrazowy /,
- ❖ lokalne korytarze ekologiczne; doliny prawobrzeżnych i lewobrzeżnych cieków zasilających rzekę Wieprz: cieków wypływającego w okolicach Kol. Partyzantów w gm. Krynice, ciek u biorącego początek w okolicach Sumina, ciek u z okolic Skrzypnego Ostrowa oraz cieków z okolic Dąbrowy i Pańkowa,
- ❖ sięgacze ekologiczne: suche doliny „wąwozy.

Ponadto system przyrodniczy wspomagają funkcjonalnie :

- ❖ obiekty kulturowe z cennym drzewostanem podlegającym ochronie:
- ❖ zespół dworski w Tamawatce /dwór, dom administratora, budynek dawnego garażu, altana, budynki gospodarcze, stajnia z wozownią, spichlerz oraz rozległy park z licznym starodrzewem, w tym pomnikowym, wpisany do rejestru zabytków /ZA 315/,
- ❖ zespół dworski w Niemirówku /dwór/ i pozostałości starodrzewia parku /klon pospolity, kasztanowiec biały, jesion wyniosły, topola czarna, topola Maksymowicza, wiśnia ptasia, robinia akacja, wierzba biała, lipa drobnolistna /z młodszymi podsadzeniami / topola czarna, świerk pospolity, wierzba biała, jarząb pospolity/ oraz zarośniętym stawem w południowej części parku - wpisany do rejestru zabytków /ZA 350/,
- ❖ cmentarz przykościelny w Tamawatce ze starodrzewiem pomnikowym,
- ❖ cmentarz grzebalny rzymskokatolicki /dawny greckokatolicki i prawosławny/ czynny w Tamawatce ze starodrzewiem liczącym około 50-ciu egzemplarzy /jesiony, sosny, lipy, robinie, brzozy, świerki, tuje, kasztanowce, klony/,
- ❖ cmentarz wojskowy z I i II wojny światowej, nieczynny w Tamawatce Tartaku drzewostanem liczącym około 40 egzemplarzy, rosnącym na obrzeżu i na kopcu /świerki, brzozy, olchy, dąb, sosna, lipa/, wpisany do rejestru zabytków /ZA 414/,
- ❖ cmentarz przykościelny /dawny przycerkiewny i grzebalny/ w Wieprzowie z drzewostanem lipowym liczącym kilkanaście egzemplarzy,
- ❖ cmentarz prawosławny w Wieprzowie, nieczynny z drzewostanem liczącym ponad 20 egzemplarzy /lipy, klony, sosna, jarzębina/ i z barwinkiem.

Drzewostan w obiektach wspomagających powinien być usuwany jedynie w przypadku stwarzania zagrożenia życia lub mienia.

- ❖ zadrzewienia przydrożne,
- ❖ śródpolne mokradła i okresowe oczka wodne.

Z systemu przyrodniczego gminy należy wykluczyć:

- ❖ lokalizację wszelkich inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska,
- ❖ zabudowę dolin rzecznych za wyjątkiem koniecznej infrastruktury technicznej i komunalnej oraz tworzenie nasypów ziemnych poprzecznie do przebiegu dolin,

- ❖ zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne, za wyjątkiem koniecznej infrastruktury technicznej i komunalnej,
- ❖ podejmowanie nowych robót polegających na regulacji rzek, a także robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych zmieniających stosunki wodne w dolinach rzek bez decyzji wojewody ustalającej warunki prowadzenia robót „wydawanej przez uzyskaniem pozwolenia budowlanego /zgłoszeniem robót budowlanych/.
- ❖ lokalizację elektrowni wiatrowych,
- ❖ budownictwo lotniskowe.

W obszarze systemu przyrodniczego gminy dopuszcza się :

- ❖ lokalizację małych zbiorników wodnych dla potrzeb energetycznych, agroturystyki i rekreacji „pod warunkiem pozostawienia 70% obrzeży z obudową biologiczną.
- ❖ lokalizację ścieżek przyrodniczo-krajoznawczych dla potrzeb agroturystyki,
- ❖ lokalizację szlaków rowerowych i miejsc wypoczynku, poza obszarami pełniącymi funkcje ekologicznych obszarów węzłowych /"Stawy Tamawatka", " Werechanie"/,

6. Objęcie ochroną planistyczną projektowanego międzynarodowego rezerwatu biosfery "Roztocze " w obszarze gminy Tamawatka /na zachód od drogi Zamość-Tomaszów Lubelski/:

- ❖ wykluczenie lokalizacji inwestycji znacząco oddziałujących na zasoby środowiska zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska,
- ❖ wykluczenie lokalizacji inwestycji naruszających naturalne walory krajobrazowe /np. elektrowni wiatrowych/,
- ❖ zwiększanie zasobów środowiska i bioróżnorodności terenu poprzez zalesienia gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej oraz utrzymanie istniejących zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, utrzymanie oraz odtwarzanie zadrzewień przydrożnych,
- ❖ realizacja nowej zabudowy z zachowaniem lokalnych tradycji budowlanych,

7. Objęcie ochroną planistyczną Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska /Chełm -Zamość/ poprzez:

- ❖ wykluczenie lokalizacji inwestycji znacząco oddziałujących na wody podziemne i powierzchniowe zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska,
- ❖ wykluczenie lokalizacji cmentarzy grzebalnych oraz grzebowisk zwierząt i składowisk odpadów w obszarach gdzie wody gruntowe zalegają płycej niż 2,5 pod powierzchnią terenu z uwzględnieniem wahań poziomu wód gruntowych w wieloleciu oraz w obszarach wychodni wodonośnych utworów kredowych,
- ❖ budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w obszarach zurbanizowanych oraz uszczelnienie szamb na obszarach ,które nie będą kanalizowane /zabudowa rozproszona, kolonijna/ i nadzór nad ich eksploatacją,
- ❖ wykluczenie dopuszczalnych systemów indywidualnego gromadzenia i oczyszczania ścieków w Obszarze Najwyższej Ochrony z okresem infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do warstwy wodonośnej krótszym niż 5 lat, w obszarze wychodni kredowej w centrum gminy,
- ❖ zminimalizowanie dopuszczalnego zakresu stosowania indywidualnych systemów gromadzenia ścieków w Obszarze Wysokiej Ochrony, z okresem infiltracji zanieczyszczeń do warstwy wodonośnej krótszym niż 25 lat,
- ❖ likwidacja studni kopanych w obszarach zwodociągowanych zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górnictwa, a w przypadku pozostawienia jako źródeł awaryjnego zabezpieczenia w wodę należy je zabezpieczyć w sposób uniemożliwiający skażenie warstwy wodonośnej,

- ❖ ustanowienie stref ochrony pośredniej istniejących i projektowanych ujęć wód podziemnych piętra kredowego dla potrzeb wodociągów wiejskich oraz przetwórstwa rolno-spożywczego, obejmujących obszar zasilania ujęcia wody /jeżeli czas przepływu wody od granicy obszaru zasilania do ujęcia jest dłuższy niż 25 lat, strefa ochrony pośredniej obejmuje obszar wyznaczony 25-letnim czasem wymiany wody w warstwie wodonośnej/.
- ❖ egzekwowanie właściwej kultury rolnej w zakresie stosowania nawozów, środków chemicznej ochrony roślin oraz rolniczego użytkowania ścieków /gnojowicy - po uzyskaniu pozwolenia wodno-prawnego/,
- ❖ egzekwowanie obowiązku urządzenia gnojowników zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie /Dz. U. z 1997 r. 132.877/ oraz wymogami ochrony środowiska /szczelne dno i boki „studzienki odciekowe okresowo opróżniane lub podłączenie do szamba na gnojowicę/.

(Dla Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP Nr 407 Zbiornik Chełm – Zamość

Obowiązuje nakaz uwzględnienia odpowiednich przepisów odrębnych odnoszących się do jakości wód podziemnych i zasad ich ochrony.

Dodatkowo obowiązuje nakaz podporządkowania zagospodarowania terenów objętych zmianą studium wymogom:

- ❖ *ochrony ilościowej i jakościowej wód podziemnych Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP Nr 407 Zbiornik Chełm – Zamość;*
- ❖ *ochrony, których celem jest osiągnięcie dobrego stanu/potencjału ekologicznego oraz dobrego stanu chemicznego dla JCWP Wieprz do Jacynki PLRW20002324136;*
- ❖ *ochrony, których celem jest utrzymanie dobrego stanu chemicznego dla JCWPd PLGW200090.)1 2*

9. Objęcie ochroną planistyczną krajobrazu rolniczo-leśnego gminy poprzez:

- ❖ utrzymanie miedz, wysepek leśnych, wzbogacenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych,
- ❖ wykluczenie lub ograniczenie do koniecznego minimum nowej zabudowy na gruntach omych chronionych poza istniejącymi obszarami zabudowy rolniczej siedliskowej oraz istniejącymi obszarami zabudowy mieszkaniowej przemysłowej i usługowej,
- ❖ przeprowadzenie fitomelioracji na terenach zagrożonych erozją powierzchniową wodną /zadrzewienie, zakrzewienie, zalesienie stref krawędziowych i zboczowych wąwozów i suchych dolin,
- ❖ zalesienie gruntów zdegradowanych i nieprzydatnych do produkcji rolnej,
- ❖ odbudowa /poprzez zalesienia halizn, zrębów i płazowizn /ekosystemów leśnych w lasach nie stanowiących własności Państwa, zdegradowanych poprzez nadmierną eksploatację w latach ubiegłych.

(10. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego oraz krajobrazów priorytetowych określonych przez audyt krajobrazowy - obowiązujące dla obszarów objętych zmianą studium.

Polityka kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego

Działania gminy na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego są integralną częścią dążeń do poprawy jakości życia mieszkańców, a ochrona jego zasobów nieodzownym warunkiem trwałego utrzymania tej jakości na satysfakcjonującym poziomie. Celem polityki kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego jest umożliwienie obecnym i przyszłym mieszkańcom gminy racjonalnego korzystania z jego zasobów. Realizacja polityki polega na działaniach podejmowanych w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego.

Rzeźba powierzchni ziemi

Polityka zagospodarowania przestrzennego gminy zmierzać będzie do zachowania i wyeksponowania w krajobrazie następujących charakterystycznych elementów rzeźby powierzchni ziemi. W strefach przewidzianych do celów inwestycyjnych obowiązującą zasadą powinno być ograniczenie rejonów wyrównanych i utwardzonych do niezbędnego do realizacji docelowego zagospodarowania minimum.

Wody powierzchniowe i podziemne

W celu ochrony wód powierzchniowych i podziemnych oraz ich jakości:

- ❖ należy dążyć do poprawy klasy wydzielonych na obszarze gminy jednolitych części wód powierzchniowych,
- ❖ należy dążyć do docelowego uzbrojenia w sieci wodociagową i kanalizacyjną wszystkich terenów zurbanizowanych z jednoczesną likwidacją tymczasowych urządzeń, szczególnie zbiorników na nieczystości,
- ❖ ograniczenie możliwości realizacji przydomowych oczyszczalni ścieków,
- ❖ należy monitorować system gospodarki odpadami, w szczególności nie dopuszczać do powstawania nielegalnych składowisk odpadów,
- ❖ należy wprowadzić w planach miejscowych zasadę odprowadzania wód opadowych i roztopowych pochodzących z terenów utwardzonych na terenach zabudowy zagrodowej i usługowej do gruntu na teren własnej działki, z uwzględnieniem konieczności wcześniejszego podczyszczenia w separatorze do stanu osiągnięcia wymagań jakościowych określonych w przepisach odrębnych, o ile stanowią o tym te przepisy,

Jakość powietrza i klimat akustyczny

Poprawa jakości powietrza do stanu satysfakcjonującego mieszkańców i zachowującego standardy jakości zgodnie z przepisami ochrony środowiska wymaga w przypadku obszaru zmiany studium przede wszystkim redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących z ogrzewania budynków mieszkalnych i usługowych. Ruch komunikacyjny do obsługi terenów objętych zmianą studium nie będzie wykazywał nadmiernych potoków ruchu, co nie spowoduje znaczące wzrostu emisji zanieczyszczeń do atmosfery, w skali gminy.

W celu redukcja zanieczyszczeń w sporządzanych planach miejscowych należy wprowadzić następujące zasady:

- ❖ nakaz ogrzewania budynków ze źródeł energii cieplnej wykorzystujących paliwa dopuszczone do stosowania w obowiązujących przepisach odrębnych,
- ❖ nakaz stosowania, w ogrzewaniu budynków oraz prowadzonej działalności rolniczej, urządzeń, rozwiązań technicznych i technologii zapewniających zachowanie dopuszczalnych przepisami odrębnymi poziomów emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Klimat akustyczny

W związku z realizacją zmiany studium nie przewiduje się możliwości powstawania źródeł hałasu ponadnormatywnego, w tym hałasu drogowego. Obszar zmiany studium znajduje się w części uspokojonej gminy, gdzie kulminacje ruchu komunikacyjnego są krótkotrwałe i ograniczone do okresów wyjazdów i powrotów z pracy. Tereny objęte granicami zmiany studium nie są również narażone na zwiększoną emisję hałasu pochodzącego ze źródeł zewnętrznych, w tym głównych emitatorów hałasu w gminie, tj. dróg wojewódzkich i krajowych. Zasady ochrony akustycznej powinny ograniczać się zatem do wprowadzenia w planach miejscowych kwalifikacji terenów w zakresie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku, zgodnie z obowiązującymi przepisami Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r. poz 112) i powinny zawierać następującą kwalifikację:

- ❖ Dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej – jak dla terenów mieszkaniowo – usługowych,
- ❖ Dla terenów zabudowy zagrodowej – jak dla terenów zabudowy zagrodowej,

- ❖ *Dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – jak dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.)1 2*

2. KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY.

Najważniejsze obiekty zabytkowe w gminie to:

- ❖ układ przestrzenny wsi Pańków, tzw. „owalnica” założona w 1548 r.; ścisłej ochronie podlega: układ dróg, działek, linia zabudowy, charakter zabudowy (budynki jednokondygnacyjne z poddaszem użytkowym),
- ❖ zespół dworski w Tamawatce z ok. 1890 składający się z dworu drewnianego (obecnie w ruinie), domu administratora (1929), murowanego garażu (1935), obudowy studni (koniec XIX w.), spichlerza murowanego z 1829 r., chlewni mur. 1.30 XX w.
- ❖ zespół kościelny z 1890 r. w Tamawatce składający się z kościoła murowanego (dawna cerkiew) oraz cmentarza z drzewostanem oraz alei dojazdowej,
- ❖ zespół dworski w Niemirówku — dwór drewn. (XIX/XX w.), pozostałości parku, - stajnia z wozownią (d.zajazd murowany) z pierwszej połowy XIXw.

Ponadto w gminie znajduje się 51 stanowisk archeologicznych.

Cele kulturowe, ukierunkowane na ochronę i zachowanie wartości zasobów kulturowych obejmują następujące zasady:

- ❖ ochronę istniejących obiektów i zespołów prawnie chronionych i postulowanych do objęcia ochroną,
- ❖ zachowanie i ochronę figur, kapliczek oraz krzyży przydrożnych z towarzyszącym drzewostanem,
- ❖ ochronę zieleni (cmentarze, aleje szpalery, starodrzew), - eksponowania ich w krajobrazie i odpowiednim zagospodarowaniem terenów otaczających,
- ❖ prowadzenie nadzoru archeologicznego (w przypadku robót ziemnych) nad stanowiskami archeologicznymi,
- ❖ nowoprojektowane budownictwo powinno nawiązywać skalą do zabudowy lokalnych tradycji i regionalnych form architektury, z użyciem tradycyjnych materiałów wykończeniowych (tynki, dachówka ceramiczna, blacha płaska, drewniana stolarka),
- ❖ wykluczenie lokalizacji obiektów budowlanych na terenach objętych ochroną archeologiczną,
- ❖ utrzymywania, w miarę możliwości, pierwotnych funkcji obiektów zabytkowych,
- ❖ utrzymanie nieczynnych cmentarzy z zachowaniem nagrobków i drzewostanu,
- ❖ udostępnienie obiektów i zespołów zabytkowych dla celów turystycznych,
- ❖ w przypadku obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską wszelkie działania realizacyjne wymagają uzyskania zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

(Brak obiektów podlegających ochronie, znajdujących się w granicach zmiany studium nie uzasadnia wprowadzenia ustaleń w tym zakresie.)1 2

3. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA TERENÓW ZABUDOWANYCH.

W celu zapewnienia i podniesienia warunków zamieszkania nakłada następujące zasady działania:

- ❖ zachowanie istniejących zasobów mieszkaniowych zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej, uzupełnienie istniejących układów przestrzennych, wydzielenie terenów pod zabudowę mieszkaniową,
- ❖ stosowanie rozwiązań eliminujących bariery dla osób niepełnosprawnych przy realizacji
 - układów komunikacji kołowej i pieszej,
 - komunikacji poziomej i pionowej wewnętrznej oraz funkcji obiektów użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych zwłaszcza wielorodzinnych i innych obiektów produkcyjno - usługowych,

- ❖ prowadzenie działań mających na celu podniesienia standardów wyposażenia w infrastrukturę techniczną, lokalizowanie usług publicznych, komercyjnych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy,
- ❖ lokalizowanie zabudowy na obszarach gruntów rolnych o wysokich klasach bonitacyjnych związanej z produkcją rolną,
- ❖ zachowania dotychczasowego sposobu użytkowania terenów wyłączonych spod inwestowania dla realizacji zadań lokalnych i ponadlokalnych,
- ❖ wykluczenie zabudowy:
 - w pasie o szerokości 200m od granic Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego,
 - w bezpośrednim sąsiedztwie pomników przyrody,
 - w strefie ograniczonego użytkowania od wysokoprężnych gazociągów o szerokości 30 m,
 - w strefie linii napowietrznych 400kV w pasie terenu o szerokości 62 m, linii 110kV - 35m, linii 15kV - 15m,
 - od wód powierzchniowych na odległość umożliwiającą bezpieczne przeprowadzenie ścieżek spacerowych i rowerowych,
 - od dróg krajowych (GP): - 50 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 70 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 200 m dla szpitali, sanatoriów innych budynków wymagających szczególnej ochrony,
 - dla dróg ekspresowych (S): -90 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 250 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 200 m dla szpitali, sanatoriów innych budynków wymagających szczególnej ochrony.
- ❖ wykluczenie lokalizacji obiektów budowlanych na terenach objętych ochroną archeologiczną.

((3a UKŁAD FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY, USTALENIA

Ze względu na ograniczony zakres przestrzenny wykonywanej zmiany studium kwalifikacja terenów nią objętych do stref funkcjonalno – rozwojowych jest rozpatrywana przede wszystkim na zasadach zapewnienia powiązań przestrzennych ze strukturą terenów zabudowanych położonych w najbliższym sąsiedztwie oraz zasad zagospodarowania terenów sąsiednich określonych w obowiązujących planach miejscowych. Analiza tej sytuacji wskazuje, że na terenach sąsiadujących ze zmianą studium istnieje lub jest wskazana do realizacji zabudowa zagrodowa oraz mieszkaniowa jednorodzinna i usługowa. W zmianie studium kwalifikuje się zatem wszystkie tereny nią objęte do jednolitej strefy funkcjonalno przestrzennej, w której dopuszczona jest realizacji wymienionych powyżej funkcji terenów występujących w pobliżu granic zmiany studium lub terenów wskazanych do rozwoju takich funkcji. Przyjęcie szczegółowych zasad zagospodarowania poszczególnych terenów wraz z ustaleniami wskaźników i parametrów urbanistycznych dla ich dalszego rozwoju powinno nastąpić w sporządzanych planach miejscowych. Szczególnie w zakresie zasadności dopuszczenia realizacji i zabudowy zagrodowej i usługowej lub mieszkaniowo – usługowej, z uwzględnieniem realnego zapotrzebowania na te funkcje, wynikającego również z wniosków właścicieli nieruchomości. W przypadku lokalizacji zabudowy zagrodowej należy przyjąć zasadę, że powinna być ona wskazana na wyodrębnionym terenie, bez łączenia funkcji z innymi formami zagospodarowania terenów, np. zabudową mieszkaniową jednorodzinną lub usługową. Przepisy odrębne określające warunki realizacji takiej zabudowy wykluczają możliwość łączenia tej zabudowy z innymi formami zagospodarowania w ramach jednej nieruchomości gruntowej. Przyjęte poniżej wskaźniki i parametry urbanistyczne należy traktować jako parametry graniczne, których wartości nie mogą zostać przekroczone w sporządzanych planach miejscowych.

Tereny funkcjonalno przestrzenne wyodrębnione w zmianie studium

MUR - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, usługowej lub zagrodowej. (Tereny objęte 2 zmianą studium zostały zakwalifikowane do niniejszej strefy. Różnice w zagospodarowaniu terenów dla 2 zmiany studium zostały wskazane w szczegółowych wytycznych określonych poniżej)

Podstawowy kierunek przeznaczenia terenów:

- ❖ zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna w formie wolnostojącej, zabudowa usługowa i zabudowa zagrodowa,

Dopuszczalny kierunek przeznaczenia terenów:

- ❖ sieci i obiekty infrastruktury technicznej, w tym związane z systemem kanalizacyjnym (przepompownie ścieków), elektroenergetycznym (stacje trafo), gazowej (punkty redukcyjno – pomiarowe) i wodociągowej,
- ❖ dojazdy i drogi wewnętrzne niezbędne do podziału nieruchomości na działki budowlane i zapewnienia połączenia terenów z istniejącymi drogami publicznymi,
- ❖ zabudowa usług publicznych,
- ❖ na terenach zabudowy zagrodowej usługi związane z agroturystyką,
- ❖ garaże, budynki gospodarcze i inwentarskie,
- ❖ zieleń urządzona, drogi rowerowe, miejsca do parkowania i parkingi,

Wykluczony kierunek przeznaczenia terenu:

- ❖ zakaz realizacji usług związanych z logistyką, składowaniem odpadów oraz stacji paliw,

Uszczegółowione zasady zagospodarowania terenów:

- ❖ wprowadzenie funkcji związanych z realizacją obiektów budowlanych ze względu na ochronę Obszaru Natura 2000 i otuliny Parku Krajobrazowego jest możliwe wyłącznie w sporządzanych planach miejscowych po jednoznacznym stwierdzeniu, że ich lokalizacja nie będzie powodować konfliktów z umocowanymi prawnie celami ochronnymi dla tych Obszarów. Na etapie sporządzania studium, ze względu na skalę jego wykonania nie ma możliwości szczegółowego wskazania lokalizacji stanowisk zwierząt i siedlisk roślin podlegających celom ochronnym. W przypadku zlokalizowania w planie miejscowym stanowiska zwierząt lub roślin podlegających wskazanym celom ochronnym obowiązuje nakaz pozostawienia działki, na której umocowano prawnie realizację tego celu lub jej części w dotychczasowym użytkowaniu leśnym lub rolniczym, bez możliwości zmiany przeznaczenia jej na cele nieleśne lub nierolnicze,
- ❖ dopuszczenie realizacji zabudowy usługowej w połączeniu z zabudową mieszkaniową na jednej działce budowlanej lub na oddzielnych działkach budowlanych wyodrębnionych na te cele,
- ❖ w nowych terenach inwestycyjnych należy wyznaczyć układ dróg wewnętrznych obsługujących poszczególne kwartały wydzielanych działek budowlanych,
- ❖ w przypadku braku zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze należy pozostawić te grunty w użytkowaniu rolniczym lub przeznaczyć je na cele zabudowy zagrodowej
- ❖ (dla terenów położonych w sąsiedztwie gruntów zakwalifikowanych w ewidencji do gruntów leśnych obowiązuje lokalizacja zabudowy zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu prawa budowlanego i warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. W planach miejscowych należy wyznaczyć strefę ograniczeń sytuowania zabudowy od granicy lasu o szerokości 12 m licząc od granicy lasu. Strefa powinna zostać wyznaczona od granicy

lasów, które nie zostały przeznaczone w planach miejscowych na cele budowlane. Inne ograniczenia dla obszarów sąsiadujących z lasami wskazane w studium nie obowiązują dla terenów objętych 2 zmianą studium,

- ❖ dla zabudowy zagrodowej w przypadku hodowli zwierząt obowiązuje nakaz stosowania płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę,
- ❖ dla obszarów objętych zmianą studium obowiązuje **zakaz lokalizowania zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii, o których mowa w przepisach odrębnych**)².

Wskaźniki oraz parametry zabudowy i zagospodarowania terenów	Wartość wskaźnika
<i>maksymalna powierzchnia zabudowy</i>	<i>40% powierzchni działki budowlanej (60% powierzchni działki budowlanej, dla wybranych w miejscowych planach terenów, charakteryzujących się zwiększoną intensywnością zabudowy, wynikającą szczególnie z położenia przestrzennego w zasięgu stref związanych z działalnością gospodarczą lub znajdujących się w sąsiedztwie drogi krajowej)</i> ²
<i>maksymalna intensywność zabudowy</i>	<i>0,8 (1,2 w uzasadnionych w planach miejscowych przypadkach związanych z potrzebami inwestycyjnymi)</i> ²
<i>minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej</i>	<i>30% (20% powierzchni działki budowlanej, dla wybranych w miejscowych planach terenów, charakteryzujących się zwiększoną intensywnością zabudowy, wynikającą szczególnie z położenia przestrzennego w zasięgu stref związanych z działalnością gospodarczą lub znajdujących się w sąsiedztwie drogi krajowej)</i> ²
<i>maksymalna wysokość zabudowy</i>	<i>9,5 m (11 m w uzasadnionych w planach miejscowych przypadkach związanych z potrzebami inwestycyjnymi)</i> ²
<i>minimalna powierzchnia nowo wydzielanej działki (w tym działki budowlanej z podziału nieruchomości)</i>	<i>800 m²</i>

Wskaźniki i parametry urbanistyczne ustalone dla poszczególnych obszarów funkcjonalno – przestrzennych nie dotyczą terenów przeznaczanych w planach miejscowych na cele infrastruktury technicznej i komunikacyjnej (system wodociągowy, kanalizacyjny, gazowy, elektroenergetyczny i telekomunikacyjny, parkingi zbiorcze, parkingi dla rowerów). W przypadku lokalizacji takich terenów w planach miejscowych wskaźniki i parametry urbanistyczne określające zasady ich zagospodarowania przestrzennego należy każdorazowo określić w planie miejscowym, z uwzględnieniem zapotrzebowania technologicznego oraz obowiązujących przepisów odrębnych ograniczających warunki zagospodarowania terenów. Na całym obszarze zmiany studium obowiązuje nakaz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania zagospodarowania terenów związanych z komunikacją drogową, transportem zbiorowym, parkingami oraz komunikacją pieszą i rowerową.

1) 2

(ZN – teren zieleni nieurządzonej o funkcjach ekologicznych. Teren obejmuje działkę nr ewid. 57/13 w miejscowości Tamawatka – Tartak. Działka ta przylega bezpośrednio do rzeki Wieprz, na której oparty jest korytarz ekologiczny GKPd-2a Lasy Roztocza – Dolina Bugu. Zgodnie z opinią właściwej RDOŚ tereny przylegające do rzeki w pasie szerokości 100 m zostają wyłączone ze strefy inwestycyjnej. W strefie obowiązuje zakaz realizacji zabudowy oraz podejmowania działań inwestycyjnych, za wyjątkiem realizacji urządzeń infrastruktury technicznej związanej z gospodarką wodną oraz odprowadzeniem wód deszczowych i roztopowych i funkcjonowaniem zbiorczego systemu kanalizacji gminnej, o ile są one niezbędne do prowadzenia gospodarki rolnej lub w przypadku gdy są niezbędne do uzbrojenia terenów w infrastrukturę techniczną, pod warunkiem uwzględnienia obowiązujących w tym zakresie przepisów odrębnych z zakresu ochrony gruntów rolnych i leśnych.)2

4. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU TURYSTYKI I REKREACJI.

W gminie nie istnieją usługi turystyczne. Nie ma miejsc noclegowych, restauracji. W najbliższym czasie mogą pojawić się usługi hotelarskie i gastronomiczne, związane z obsługą nie tylko ruchu tranzytowego. Poważną barierą rozwoju turystyki w gminie jest sposób poprowadzenia trasy tranzytowej. Dzieli ona gminę na dwie połowy. Dotyczy to w szczególności samej Tamawatki. Ruch tranzytowy nie stwarza naturalnej zachęty do zatrzymania się poprzez brak oddzielenia strumienia ruchu tranzytowego od strumienia ruchu lokalnego. Przebudowa drogi tranzytowej będzie polegała na zmianie biegu odcinka drogi, poprowadzonego po najkrótszej linii poza miejscowością Tamawatki. Obecny przebieg drogi na tym odcinku stanie się drogą lokalną i utworzy przyjazny, zachęcający wjazd do centrum. Ta przebudowa jest szansą na zadbanie o wysoką jakość zabudowy i stworzenie nowego wizerunku gminy. Stąd będzie można wyruszyć na wędrowki piesze, rowerowe, konne po całej okolicy.

Centralną część gminy zajmuje rozłożysta dolina rzeczna z licznymi podmokłymi łąkami, stawami i rozlewiskami tworząc charakterystyczny krajobraz. Dolinę otaczają tereny pagórkowate. Zbocza dolin są bardzo strome. Przez znaczną część terenu południowego obszaru przebiega rozległe obniżenie terenu źródłiskowego odcinka rzeki Wieprz, która swój początek bierze w miejscowości Wieprzów.

Obszary atrakcyjności turystycznej można skoncentrować w miejscowościach:

- ❖ Huta Tamawacka i Tymin — teren pokryty głębokimi, malowniczymi wąwozami, porośniętymi młodym lasem. Ma wybitne walory krajobrazowe. Idealny do uprawiania sportów zimowych. Może być atrakcyjnym miejscem do lokowania zabudowy rekreacyjnej.
- ❖ Niemirówek, Pańków i Tamawatka — miejscowości te leżą na skraju rozległej doliny rzeki Wieprz, obejmują rezerwat ptaków wodno-błotnych (jest ich ok. 152 gatunków), oraz obszar mokradeł i stawów rybnych — zarówno użytkowanych jak i opuszczonych. Teren klasyfikowany przez ornitologów jako największa i najcenniejsza ostoja ptactwa wodno-błotnego, w południowo-wschodniej Polsce. Na tym obszarze można wędkować, uprawiać turystykę przyrodniczą, jazdę konną.
- ❖ Wieprzów Tamawacki i Wieprzów Ordynacki - odtworzenie w pierwotnym kształcie Jeziora Wieprzowego w Wieprzowie, zniszczonego na skutek źle i jednostronnie przeprowadzonych melioracji, jako zbiornika małej retencji z wykorzystaniem do celów turystycznych. Wykorzystanie zabytkowego parku w Wieprzowie Ordynackim na lokalizację bazy turystycznej, powiązanie programu turystycznego z Białą Górą oferującą dobre warunki do uprawiania sportów zimowych (narcisarstwa zjazdowego) czynią ten obszar atrakcyjny turystycznie nie tylko w sezonie letnim.

Na terenie gminy jest klimat kontynentalny: zimy są mroźne, lata gorące. Sprzyja to rozwojowi turystyki. O ile w gminie zabytków jest niewiele i o niewielkiej wartości kulturowej to w skali powiatu zajmuje czołowe miejsce pod względem atrakcji archeologicznych. W gminie znajduje się 51 stanowisk archeologicznych. Do ciekawych zabytków zaliczyć można karcznię, położoną w Tamawatce. Po

renowacji może być częścią atrakcyjnego zajazdu, „wizytówką” Należy zadbać o powstanie atrakcji turystycznych w postaci:

- ❖ wykorzystania drewnianego zespołu dworskiego ze stawem w Niemirówku jako bazy turystycznej,
- ❖ nawiązanie współpracy z gminami, na terenie których znajdują się „Grody Czerwieńskie” oraz częściowej rekonstrukcji grodziska i organizowanie corocznych imprez i festynów,
- ❖ wykorzystanie miejscowego kamienia do budowy małej architektury,
- ❖ wykorzystanie piaszczystego podłoża rzeki Wieprz (piaski wodnolodowcowe) do utworzenia zalewu i plaży (dodatkowy atut przyszłego zbiornika to bezpośrednie położenie lasu i sąsiedztwo historycznie ukształtowanej zabudowy wsi Pańków),
- ❖ organizacja tras turystycznych pieszych i rowerowych, narciarskich z odpowiednim ich zagospodarowaniem (wyznaczenie miejsc do odpoczynku, organizacja małej gastronomii, budowa urządzeń sanitarnych),
- ❖ stworzenie bazy noclegowej (schroniska młodzieżowe, prywatne kwatery), budowa parkingów,
- ❖ stworzenie systemu informacji o usługach turystycznych.

5. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ROLNICTWA I JEGO OTOCZENIA.

Zarówno obecnie, jak i w dającej się przewidzieć przyszłości, głównym źródłem dochodów mieszkańców gminy jest i będzie rolnictwo. Utrzymanie i rozwój rolnictwa uzasadniają dobre warunki glebowo-klimatyczne. Właściwe ich wykorzystanie spowoduje wzrost produkcji roślinnej i zwierzęcej, która będzie surowcem dla przemysłu rolno — spożywczego. Ważny też jest klimat (kontynentalny). Na terenie gminy nie występują susze zagrażające produkcji rolnej.

Proponuje się podział gminy na dwa obszary produkcji rolnej:

- ❖ Obszar I - rozwój rolnictwa ekologicznego. Obejmuje on teren zlewni chronionej rzeki Wieprz oraz strefy ochronnej Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego. Gospodarka rolna na tym obszarze musi być odpowiednio ukierunkowana i podlegać pewnym zaleceniom:
 - wykluczenie nadmiernego nawożenia mineralnego,
 - ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin,
 - zakaz dokonywania zmian stosunków wodnych szkodzących chronionym ekosystemom (podtapianie zbiorników leśnych, osuszanie torfowisk).

Gospodarka rolna będzie wymagała:

- ❖ komasacji rozproszonych pól,
- ❖ utrzymania indywidualnych, wielokierunkowych pełno rolnych gospodarstw o powierzchni, która zapewni rodzinom gospodarującym odpowiednia stopę życiową,
- ❖ opracowania programu zagospodarowania rolniczego dla obszarów chronionych oraz narażonych na erozję,
- ❖ ochrony gruntów rolnych przed erozją poprzez ochronę istniejącej fitomelioracji (zadrzewienia i zakrzewienia),
- ❖ propagowanie produkcji „zdrowej żywności”.

Na obszarze tym proponuje się utrzymanie kierunków produkcji rolniczej oraz wprowadzenie na większą skalę uprawy np. ziół leczniczych, warzyw, owoców, rozpowszechniając biologiczne metody walki ze szkodnikami oraz odmiany odporne na choroby.

- ❖ Obszar II- obejmuje pozostałą część gminy (tj. wsie: Huta Tamawacka, Tymin, Podhucie, Pauczno). W tym obszarze proponuje się rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przechowalnictwa płodów rolnych.

W tym kierunku należy dążyć do:

- ❖ podniesienia rentowności gospodarstw indywidualnych, poprzez stopniową zmianę ich struktury obszarowej do osiągnięcia średniej wielkości od 10 do 20 ha,
- ❖ podniesienia jakości i produkcji rolnej poprzez rozwijanie istniejących kierunków produkcji roślinnej i zwierzęcej, wprowadzenie nowych,

- ❖ podniesienie jakości użytków zielonych poprzez konserwację istniejących urządzeń melioracyjnych, stosowanie nowoczesnych metod ich użytkowania,
- ❖ rozwoju otoczenia rolnictwa (zbytu i przetwórstwa rolno — spożywczego) oraz przechowywania płodów rolnych,
- ❖ propagowanie rozwoju rolnictwa integrowanego, współpracę rolników z ośrodkami naukowymi ZODR.

6. KIERUNKI | ZASADY ROZWOJU PRZEMYSŁU, DROBNEJ WYTWÓRCZOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.

Na terenie gminy nie ma większych obiektów przemysłowych, są jedynie drobne zakłady o charakterze usługowym. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój drobnych form przedsiębiorczości, głównie niewielkich zakładów usługowych, usługowo-rzemieślniczych, często rodzinnych.

Główną funkcją gminy jest i nadal będzie produkcja żywności. Utrzymanie i rozwój rolnictwa uzasadniają dobre warunki glebowo-klimatyczne. Właśnie właściwe ich wykorzystanie spowoduje wzrost produkcji roślinnej i zwierzęcej, która będzie podstawą dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego.

W tym celu zasadniczą rolą jest:

- ❖ adaptacja istniejących obiektów przemysłowych tj. piekarnia, , młyn gospodarczy w Tamawatce, budynki fabryki mebli Tamawatce Tartak w z możliwością rozbudowy i modernizacji w miarę potrzeb, z zaleceniami wprowadzenia nowoczesnych technologii i metod niwelujących zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego,
- ❖ adaptacja istniejących składów i baz dla obsługi rolnictwa i transportu,
- ❖ utrzymanie dotychczasowych kierunków produkcji rolniczej oraz wprowadzenie na większą skalę upraw ziół leczniczych, warzyw (produkcja gruntowa i pod osłonami) oraz zwiększenie upraw sadowniczych na terenie zlewni chronionej rzeki Wieprz oraz strefy ochronnej Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego,
- ❖ intensyfikacja produkcji rolnej poprzez tworzenie większych, efektywniejszych gospodarstw,
- ❖ rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przechowalnictwa płodów rolnych,
- ❖ rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystując miejscowe surowce związane z:
 - przetwórstwem rolno-spożywczym (piekarnie, mleczarnie, przechowalnie i skup płodów rolnych),
 - z produkcją materiałów budowlanych (wykorzystanie miejscowego kamienia - opoki marglistej, przemysł drzewny, betoniarne, itp.),
- ❖ wykorzystanie istniejącej infrastruktury przemysłowej, zdolności produkcyjnej, uzbrojenie terenu oraz niewykorzystane rezerwy terenowe pod działalność przemysłową (składy, bazy, magazyny),
- ❖ przygotowanie nowych terenów pod różnego rodzaju działalności gospodarcze i usługowe;
- ❖ tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej,
- ❖ przyciąganie inwestorów poprzez odpowiednią politykę: tworzenie zasobów obszarów działalności produkcyjno-usługowej, stosowanie ulg podatkowych, ulg stawek czynszowych, ułatwień finansowych i finansowo-prawnych w sferze pozyskiwania terenów dla inwestycji,
- ❖ tworzenie nowoczesnych instytucjonalno-organizacyjnych form wspierania przedsiębiorczości tj. instytucje kapitałowe (Agencja Rozwoju Gospodarczego, Fundusz Pożyczkowo — Gwarancyjny, itp.), izby gospodarcze, rolnicze, zrzeszenia producentów, instytucje konsultingowo-doradcze (doradztwo marketingowe, finansowe i podatkowe),
- ❖ promowanie podmiotów gospodarczych w kraju i zagranicą,
- ❖ wykorzystanie możliwości rozwoju wynikające z przebiegu drogi międzynarodowej w wymianie z Ukrainą .

7. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.

7.1. Komunikacja.

Jednym z ważniejszych czynników rozwoju gminy jest dostępność komunikacyjna. Dynamika wzrostu ruchu i przewozu transportowego zarówno międzynarodowego, krajowego, wojewódzkiego i wewnątrz gminnego wymaga rozbudowy i modernizacji systemu komunikacji.

W tym zakresie uwzględnić należy:

- ❖ odcinek drogi nr 17/E 372 Warszawa — Zamość — Tomaszów Lub. — Hrebenne — Granica Państwa, docelowo jako drogi ekspresowej S 17 oraz zapewnienie szerokości pasów drogowych w liniach rozgraniczających rzędu 50 m,
- ❖ budowę dwujezdniowej drogi ekspresowej S 17 po nowym przebiegu na terenie gminy, szerokość w liniach rozgraniczających wraz z urządzeniami towarzyszącymi powinna wynosić 70 - 100m,
- ❖ modernizację odcinka drogi nr 850 Tomaszów Lub. — Hrubieszów — projektowana klasa drogi G (główna) oraz zapewnienie rezerwacji terenu w celu spełnienia wymagań techniczno użytkowych dla danej klasy przyjmując szerokość w liniach rozgraniczających min. 25 m,
- ❖ drogi powiatowe - realizację odcinków nieutwardzonych i modernizację istniejących dróg do wymaganych parametrów,
- ❖ drogi gminne — utwardzenie gruntowych i modernizację istniejących twardych odcinków dróg do odpowiednich parametrów,
- ❖ budowę chodników, ścieżek rowerowych.

Minimalne odległości budynków mieszkalnych i przeznaczonych na pobyt ludzi, od zewnętrznej krawędzi jezdni, zapewniające niezbędną ochronę osób w nich zamieszkujących przed uciążliwościami powodowanymi przez ruch drogowy wynoszą:

- ❖ od dróg krajowych (GP):
 - 50 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
 - 70 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
 - 200 m dla szpitali, sanatoriów innych budynków wymagających szczególnej ochrony,
- ❖ dla dróg ekspresowych (S): - 90 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
 - 250 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
 - 200 m dla szpitali, sanatoriów innych budynków wymagających szczególnej ochrony.

Działania dotyczące sieci dróg mają zapewnić:

- poprawę bezpieczeństwa ruchu,
- stworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego gminy,
- doprowadzenie stanu dróg do wymaganych standardów.

(Obsługa komunikacyjna terenów objętych zmianą studium odbywać się będzie poprzez istniejące drogi publiczne sąsiadujące z terenami objętymi tą zmianą oraz drogami wewnętrznymi bezpośrednio powiązаныmi z tymi drogami. W obszarze zmiany studium przewiduje się możliwość realizacji jedynie dróg wewnętrznych i innych dojazdów niezbędnych do obsługi wydzielanych działek budowlanych. W studium przyjmuje się zasadę, że szerokość tych dojazdów nie może być mniejsza niż 5 m. Na całym obszarze zmiany studium dopuszcza się realizację dróg rowerowych, przy czym zakłada się, że realizacji ich ma niewysokie prawdopodobieństwo. W obszarze zmiany studium nie przewiduje się również konieczności urządzeń związanych z transportem zbiorowym. Punktowy charakter zmiany w zasadzie eliminuje cel wykonywania takich urządzeń. W zmianie studium przyjmuje się natomiast następujące wskaźniki parkingowe, które należy uwzględnić w sporządzanych planach miejscowych:

- ❖ **dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej – 1 miejsce do parkowania na 1 mieszkanie,**
- ❖ **dla usług i handlu detalicznego - 2 miejsca do parkowania na 100 m² powierzchni użytkowej i 1 miejsce do parkowania na 5 zatrudnionych.**

W bilansie miejsc do parkowania należy uwzględnić miejsca przeznaczone na parkowanie pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową w ilości nie mniejszej niż 1 stanowisko na każde 15 miejsc do

parkowania dla obiektów handlowych i usługowych oraz w miejscach określonych w obowiązujących w tym zakresie przepisach odrębnych.)1 2)

7.2. Gospodarka wodna.

Sieć wodociągowa budowana jest w oparciu o szereg ujęć lokalnych w poszczególnych miejscowościach. Zwodociągowane są wszystkie miejscowości gminy. Planowa rozbudowa i modernizacja systemu wodociągowego na obszarze gminy, uwzględniająca racjonalne wykorzystanie lokalnych zasobów wód podziemnych i powierzchniowych oraz wzajemnie uzgodniona polityka, ustalająca zasady ochrony czystości wód to podstawowe uwarunkowania, które zapewniają poprawę standardów zaopatrzenia w wodę na obszarze gminy, zabezpieczenie dalszego rozwoju gminy, oraz poprawę warunków sanitarnych i zdrowotnych dla mieszkańców tego rejonu.

W zakresie melioracji gruntów i użytków zielonych przewiduje się renowację i konserwację istniejących urządzeń oraz zmeliorowanie gruntów ornych i użytków zielonych, które tego wymagają.

7.3. Systemy kanalizacyjne i oczyszczania ścieków.

Gmina nie posiada sieci kanalizacyjnej ani zbiorczej oczyszczalni ścieków. Jedna mała funkcjonująca w gminie oczyszczalnia jest w dawnej fabryce mebli. Dla umożliwienia poprawy stanu sanitarnego gminy Tamawatka oraz ograniczenia zagrożeń dla środowiska naturalnego zachodzi potrzeba przyspieszenia rozwoju systemu kanalizacji sanitarnej w gminie. W pierwszej kolejności należy dążyć do rozbudowy zasięgu istniejącego układu przesyłowego i zabezpieczenia możliwości odprowadzania ścieków z terenów dotychczas nieskanalizowanych.

Na terenie gminy Tamawatka należy rozbudować zbiorcze systemy kanalizacji sanitarnej z urządzeniami do oczyszczania ścieków, zwłaszcza na terenach zwodociągowanych.

Należy więc dążyć do:

- ❖ budowy systemów kanalizacji obejmujących maksymalną ilość terenów osadniczych oraz działalności gospodarczej na terenie gminy Tamawatka z odprowadzeniem ścieków do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków,
- ❖ objęcia wiejskich jednostek osadniczych zbiorczym systemem kanalizacyjnym,
- ❖ opracowania programu rozwoju kanalizacji sanitarnej z urządzeniami do oczyszczania ścieków dla całej gminy.

Na terenie gminy Tamawatka znajduje się rzeka Wieprz oraz szereg innych zbiorników wodnych jak np. stawy rybne, studnie. Wody są zanieczyszczone. Ścieki stanowią duży problem, gdyż wnoszą zagrożenie higieniczne, niszczą naturalne zbiorniki organizmów rozwiniętych w danej rzece, niosą ze sobą substancje organiczne i nieorganiczne.

Zanieczyszczone wody powodują głównie zmiany w korytach rzek poprzez odkładanie się różnych substancji na dnie, np. mialu węglowego czy popiołów, zmiany składu chemicznego i stanu fizycznego wody (zmiany mętności, barwy, zapachu, deficyty tlenowe, zakwaszenie lub nadmierne alkalizowanie, nagromadzenie się substancji trujących itd.). Ścieki powodują również zmiany biologiczne, co prowadzi do obniżenia naturalnej produkcji rybnej oraz do obniżenia walorów estetycznych środowisk wodnych i ich znaczenia jako terenów wypoczynku i rekreacji.

7.4. Usuwanie odpadów stałych.

Odpady przemysłowe i komunalne stanowią zagrożenie dla środowiska jak również zdrowia człowieka. Odpady przemysłowe powstające w większej ilości, są toksyczne, palne, wybuchowe, rakotwórcze np. promieniotwórcze itp. Odpady komunalne są rozproszone i zawierają dużo substancji organicznych, więc stanowią zagrożenie sanitarno-epidemiologiczne.

Zagrożenia gospodarki odpadami w naszym kraju wynikają przede wszystkim z:

- ❖ braku wydzielonego automatycznego systemu zbierania i unieszkodliwiania odpadów toksycznych i niebezpiecznych powstających w przemyśle, rolnictwie i innych działach gospodarki,
- ❖ braku prawidłowego zorganizowania systemu unieszkodliwiania odpadów powstających w obiektach służby zdrowia.
- ❖ braku informacji o miejscach, ilości i ładunku zgromadzonych w kraju odpadów.

Od niedawna Ustawa o Samorządzie Terytorialnym nakłada na gminę obowiązek zagospodarowania odpadów komunalnych. Władzom gminy nie jest łatwo sprostać temu obowiązkowi i wciąż jeszcze narasta liczba dzikich wysypisk. Składowanie odpadów jak również ich unieszkodliwianie to procesy kapitałochłonne i kosztowne. Niezbędne jest poszukiwanie właściwych rozwiązań. Ważne jest coraz szersze stosowanie analizy decyzji programowo-inwestycyjnych. Nowe kierunki wytycza ustawa z 1 stycznia 1998 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, wg której gmina zobowiązana jest m.in. do selektywnej zbiórki odpadów.

Realizację tego zamierzenia rozpocząć należy od przeprowadzenia wśród mieszkańców akcji wyjaśniającej konieczność selektywnego gromadzenia odpadów i uzmysłowienia im zagrożeń wynikających ze składowania odpadów niebezpiecznych. Trzeba również wskazać możliwości i konieczność ich ponownego wykorzystania. Selekcję przeprowadza się dla odzyskania surowców, które mogą być ponownie wykorzystane. W tym celu każde z gospodarstw domowych otrzymuje worki foliowe w różnych kolorach do gromadzenia wyselekcjonowanych odpadów: SZKŁO, METALE, PAPIER, ODPADY ORGANICZNE i ODPADY NIEBEZPIECZNE. Dodatkowo w kilku miejscach na terenie gminy np. w okolicy szkoły, urzędu, boiska umieszcza się pojemniki odpowiednio oznakowane do gromadzenia posegregowanych odpadów. Odbierania wypełnionych pojemników dokonują pracownicy służb komunalnych wg określonej umowy. Może to być również przedsiębiorstwo prywatne, które uzyskało od gminy koncesję i dysponuje odpowiednim sprzętem i personelem.

Zapełnione odpadami pojemniki i worki wywożone są do zbiornicy odpadów, a następnie do konkretnych zakładów utylizacyjnych. Niezbędne jest zatem posiadanie odpowiedniej zbiornicy gdyż ma ona na celu gromadzenie zebranych surowców wielkogabarytowych np. meble, lodówki, pralki oraz odpadów niebezpiecznych jak akumulatory, lampy rtęciowe, opony, a jednocześnie zabezpiecza przed składowaniem ich na polach i w lasach.

Zaleca się również aby odpady organiczne były kompostowane we własnych gospodarstwach domowych lub odbierane za odpowiednią opłatą przy wyrażeniu zgody właściciela. Aby system selektywnej zbiórki funkcjonował prawidłowo należy go odpowiednio przygotować i zorganizować. Winien go określać regulamin zapisany w Uchwale Rady Gminy w sprawie ochrony środowiska przed odpadami komunalnymi i fekaliami.

Obecnie na terenie gminy Tamawatka odpady gromadzone są w kontenerach, które nie mają stałych miejsc lecz są przewożone w zależności od potrzeb mieszkańców danej wsi i na ich zgłoszenie. Nie jest to dobre rozwiązanie gdyż śmieci trafiające do kontenerów nie są segregowane, poza tym odległość między poszczególnymi kontenerami jest zbyt duża co nie zawsze zachęca mieszkańców do gromadzenia w nich śmieci. Gminne wysypisko śmieci zlokalizowane jest na południe od wsi Kunówka (promień strefy sanitarnej dla wysypiska wynosi 500 m).

Odpady stałe znajdujące się na wysypiskach śmieci pochodzą najczęściej z różnych źródeł, nie tylko komunalnych. Odpady takie psują estetykę krajobrazu oraz są bardzo niebezpieczne dla wód podziemnych i powierzchniowych. Dostające się związki do gleby przenikają głębiej do wody, co psuje ich jakość jako wody do spożycia.

Wysypisko śmieci powinno być bardzo dobrze zabezpieczone poprzez wyłożenie na dnie dołu odpowiednich materiałów izolujących odpady od gleby. Zachodzące procesy gnilne, przy których wydzielają się gazy biogenne, powinny być regulowane, a powstające gazy odpompowywane i wykorzystane do różnych procesów.

Dobrym rozwiązaniem byłaby budowa spalarni śmieci, która spalałaby śmieci najbardziej uciążliwe dla środowiska. Ponadto zalecane jest kompostowanie odpadów organicznych we własnych gospodarstwach domowych.

7.5. Elektroenergetyka.

Gmina Tamawatka jest w 100% zelektryfikowana. Przez teren gminy przebiega linia wysokiego napięcia WN 110 kV relacji Zamość — Tomaszów Lub. Sieć średniego napięcia stanowią linie magistralne 15 kV, z których w odczepie zasilane są stacje transformatorowe słupowe 15/0,4 kV w poszczególnych miejscowościach gminy. Układ sieci niskiego napięcia promieniowy powiązany jest z oświetleniem ulicznym. .

Dla zapewnienia i poprawy standardów zaopatrzenia w gminy w elektroenergetykę oraz zabezpieczenia przyszłych potrzeb inwestycyjnych należy podjąć działania dotyczące:

- ❖ modernizacji linii wysokiego napięcia,
- ❖ modernizacji i przebudowy wyeksploatowanych sieci średnich i niskich napięć oraz związanych z nimi urządzeń,
- ❖ zabezpieczenia terenu pod realizację inwestycji ujętej w „Kierunkach Rozwoju Krajowego Systemu Elektroenergetycznego” w latach 2011-2020 linii WN 400 kV relacji Rzeszów Widelka — Jarosław — Zamość Mokre,
- ❖ na obszarach przeznaczonych do zalesienia należy pozostawić pod istniejącymi liniami SN, nn pas bez zalesienia o szerokości min. 9,30 m, zaś pod linią 110kV - pas o szerokości 20 m; dopuszcza się w pozostawionym pasie prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymywania pod linią drzew nie przekraczających wysokości 2m oraz pozostawienie wokół słupa powierzchni nie zalesionej w odległości 4m,

W zależności od rozwoju gospodarczego gminy, także zapotrzebowania na energię elektryczną, szczególnie na nowych terenach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe wystąpi konieczność rozbudowy sieci SN, nn oraz dobudowy stacji transformatorowych 15,4kV.

Strefy ochronne dla :

- ❖ linii 110 kV — pas terenu o szerokości 35 m,
- ❖ linii 15 kV — pas terenu o szerokości około 15 m.
- ❖ projektowanej linii 400 kV- pas terenu o szerokości 62 m.

7.6. Zaopatrzenie w gaz.

Mieszkańcy gminy w minimalnym stopniu korzystają z sieci gazowej pomimo, że przez teren gminy przebiega magistrala gazowa wysokiego i średniego ciśnienia. Z gazu korzystają mieszkańcy osiedla OHZ. Realizowane jest podłączenie gazu do centrum osady Tamawatka dla zasilania budynków użyteczności publicznej. Dla programu gazyfikacji gminy należy przyjąć następujące działania:

- ❖ budowę stacji redukcyjnej I stopnia w Tamawatce,
- ❖ dalsza rozbudowę sieci gazowej rozdzielczej średniego ciśnienia,
- ❖ wykorzystanie gazu na cele grzewcze w budownictwie mieszkaniowym i użyteczności publicznej.

Obowiązuje strefa ochronna dla gazociągu wysokoprężnego — pas terenu wolny od zabudowy o szerokości 30 m.

7.7. Ciepłownictwo.

Zaopatrzenie w ciepło budownictwa wielorodzinnego odbywało się dotychczas z lokalnych kotłowni zaopatrujących w ciepło obiekty użyteczności publicznej oraz budynki mieszkalne OHZ. Obecnie, po doprowadzeniu gazu do Tamawatki , budynki OHZ posiadają własne źródła ciepła opalane gazem. Pozostałe obiekty w gminie posiadają własne źródła zaopatrzenia w ciepło opalane przeważnie węglem. Dla zmniejszenia uciążliwości istniejących systemów grzewczych, a w szczególności dla zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza należy:

- ❖ dążyć do przechodzenia na systemy grzewcze oparte o nieuciążliwe nośniki energii (np. gaz, olej opałowy, słoma),
- ❖ modernizować istniejące kotłownie lokalne poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii grzewczych.

(7.8. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej w obszarze zmiany studium

Uzbrojenie terenów w infrastrukturę techniczną w granicach zmiany studium odbywać się będzie z istniejących sieci położonych w drogach przylegających do nich. W zmianie studium wskazuje się zatem jedynie zasady, jakie należy uwzględnić w planach miejscowych, w celu umożliwienia podłączenia do zbiorczych sieci infrastruktury technicznej:

- ❖ *dopuszczenie budowy nowych, a także utrzymanie istniejących sieci infrastruktury technicznej oraz urządzeń i obiektów z nimi związanych, z możliwością ich rozbudowy i przebudowy w sposób nie kolidujący przepisami prawa;*
- ❖ *dopuszczenie realizacji infrastruktury technicznej na całym obszarze zmiany studium pod warunkiem, że nie koliduje to z przepisami prawa obowiązującymi w tym zakresie i z możliwością wykorzystania istniejących sieci położonych w drogach bezpośrednio przylegających do granic zmiany studium;*
- ❖ *dla systemu wodociągów i zaopatrzenia w wodę:*
 - *zaopatrzenie obszaru zmiany studium w wodę ze zbiorczej sieci wodociągowej istniejącej i projektowanej, zasilanej z ujęcia wody, położonego poza granicami zmiany studium,*
 - *nakaz zapewnienia zaopatrzenia terenów w wodę do celów przeciwpożarowych,*
 - *nakaz uwzględnienia w zagospodarowaniu terenów stref technicznych dla urządzeń wodociągowych określonych w przepisach odrębnych;*
- ❖ *dla systemu kanalizacji i odprowadzania wód:*
 - *odprowadzenie ścieków do systemu zbiorczego kanalizacji gminnej odprowadzającej ścieki do gminnej oczyszczalni ścieków położonej poza granicami zmiany studium,*
 - *dopuszczenie budowy nowych sieci oraz rozbudowy, przebudowy i remontu istniejących sieci,*
 - *do czasu realizacji zbiorczej sieci kanalizacyjnej dopuszczenie stosowania zbiorników bezodpływowych,*
 - *zakaz realizacji oczyszczalni przydomowych,*
 - *odprowadzenie wód opadowych pochodzących z terenów utwardzonych na terenach zabudowy zagrodowej i usługowej oraz dojazdów niewydzielonych oraz parkingów do gruntu na teren własnej działki, po wcześniejszym podczyszczeniu w separatorze do stanu osiągnięcia wymagań jakościowych określonych w przepisach odrębnych, o ile stanowią o tym te przepisy,*
- ❖ *dla systemu elektroenergetycznego:*
 - *zaopatrzenie obszaru zmiany studium w energię elektryczną poprzez rozbudowę istniejącej sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia,*
 - *utrzymanie istniejącego przebiegu linii nN z dopuszczeniem ich przebudowy i remontu, przy uwzględnieniu przepisów odrębnych oraz zachowania ciągłości sieci elektroenergetycznej,*
 - *dopuszczenie realizacji nowych sieci elektroenergetycznych w wykonaniu kablowym lub napowietrznym oraz stacji transformatorowych w wykonaniu wewnętrznym i słupowym,*
 - *dopuszczenie realizacji mikroinstalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii (OZE), w rozumieniu przepisów odrębnych, za wyjątkiem źródeł energii wykorzystujących siłę wiatru;*
- ❖ *dla systemu gazowego:*
 - *zaopatrzenie obszaru zmiany studium w gaz ziemny do celów gospodarczych i grzewczych w oparciu o istniejącą sieć średniego i niskiego ciśnienia, poprzez*

- rozbudowę rozdzielczej sieci gazowej średniego i niskiego ciśnienia, z dopuszczeniem stosowania indywidualnych zbiorników na gaz na działkach własnych inwestora,
- o utrzymanie istniejących sieci gazowych, z dopuszczeniem zmiany ich przebiegu, pod warunkiem uwzględnienia obowiązujących w tym zakresie przepisów odrębnych,
- o przy ustalaniu lokalizacji obiektów i dróg nakaz zachowania odległości podstawowych od istniejących gazociągów zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi,
- o dla projektowanych gazociągów średniego i niskiego ciśnienia nakaz ustalenia stref kontrolowanych, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami odrębnymi,
- o przy realizacji nowych sieci gazowych nakaz zachowania obowiązujących warunków technicznych określonych w przepisach odrębnych,
- o dopuszczenie przebudowy i remontu istniejących sieci średniego i niskiego ciśnienia;
- o dla systemu ciepłowniczego: zaopatrzenie w ciepło w oparciu o indywidualne źródła ciepła, z dopuszczeniem ogrzewania budynków i pomieszczeń z sieci gazowej, zbiorników na gaz oraz z odnawialnych źródeł energii (OZE),
- ❖ dla systemu usuwania i unieszkodliwiania odpadów: nakaz uwzględnienia obowiązujących zasad określonych w przepisach odrębnych obowiązujących w Gminie Tarnawatka.)1, 2

(8. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego, w tym o znaczeniu ponadlokalnym dla obszaru zmiany studium.

W obszarze zmiany studium nie występują obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego, w tym o znaczeniu ponadlokalnym.)1, 2

(9. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszaru zmiany studium.

Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących został określony w art. 10 ust. 2 pkt. 8 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zmianami). Przepisy te nakładają obowiązek wykonania planu miejscowego dla:

- ❖ obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości,
- ❖ obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²,
- ❖ obszary przestrzeni publicznej,
- ❖ innych obszarów określonych w przepisach odrębnych.

W zmianie studium nie występują obszary wymienione powyżej. Dodatkowo obszar zmiany studium jest objęty granicami przystąpienia do sporządzania planów miejscowych, stąd zakłada się, że po przyjęciu zmiany studium gmina wykona procedurę sporządzenia tych planów.

Uchwały obejmujące obszar zmiany studium to:

- ❖ Uchwała Nr VI/43/2019 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnawatka
- ❖ Uchwała Nr XXIV/168/2017 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 28 listopada 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnawatka
- ❖ Uchwała Nr XXIII/157/2017 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 27 września 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnawatka.

Plany miejscowe sporządzane na podstawie wymienionych uchwał należy wykonać z uwzględnieniem zasad i warunków zabudowy wskazanych w niniejszej zmianie studium, w tym w zakresie przyjętych funkcji terenów oraz wskaźników i parametrów urbanistycznych określających dla nich warunki zabudowy.)1, 2

(10. Obszary przestrzeni publicznych i rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² dla obszaru zmiany studium.

W zmianie studium nie wyznaczono obszarów przestrzeni publicznych oraz terenów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².)1, 2

(11. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej dla obszaru zmiany studium.

Cel zmiany studium spowoduje trwałe wyłączenie gruntów rolnych z produkcji rolniczej. W zmianie studium dopuszczono co prawda możliwość utrzymania użytkowania rolniczego, na gruntach, które nie otrzymają przewidzianej przepisami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych zgody na zmianę ich przeznaczenia na cele nierolnicze. Powierzchnia tych gruntów stanowi jedynie ok. 3% wszystkich gruntów objętych zmianą studium. Należy jednak zaznaczyć, że niewielka powierzchnia zmiany studium powoduje, że przeznaczenie nawet wszystkich gruntów znajdujących się w jej granicach na cele nierolnicze nie będzie skutkowało znaczącymi stratami dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy. Łączna powierzchnia gruntów objętych zmianą studium nie stanowi nawet 0,5% ogólnej powierzchni gruntów rolnych w gminie Tamawatka. W zakresie gruntów leśnych – w obszarze zmiany studium nie ma ewidencjonowanych gruntów leśnych.)1, 2

(12. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią i obszary osuwania się mas ziemnych dla obszaru zmiany studium.

Obszar zmiany studium nie jest objęty granicami obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz nie występują w jego granicach grunty zagrożone osuwiskami.)1, 2

(Jak określono we wcześniejszych rozdziałach prognozy obszar zmiany studium częściowo znajduje się w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q 1%). Dodatkowo na działce tej wyznaczono granice obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q 0,2%).

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu ustawy Prawo Wodne, wyznaczono w całej gminie Tamawatka. Są to obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q 1%) oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q 10%). Dodatkowo w gminie znajdują się granice obszarów zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q 0,2%).

Za sporządzenie projektów map zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego odpowiedzialne jest Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej). Obszary zostały wyznaczone na podstawie Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa), ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624, ze zmianami oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 4 października 2018 r. w sprawie opracowania map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego (Dz. U z 2018 r. poz. 2031). Mapy zagrożenia powodziowego sporządza się dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, tj. obszarów na których stwierdza się istnienie znaczącego ryzyka powodziowego lub jego wystąpienie jest prawdopodobne.

Dyrektywa Powodziowa (art. 14 ust. 2) stanowi, że mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego są poddawane przeglądowi i w razie potrzeby aktualizacji do dnia 22 grudnia 2019 r., a następnie co 6 lat. Ustawa Prawo wodne zachowuje ważność map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego sporządzonych w I cyklu planistycznym (art. 555 ust. 2 pkt 4 i 5) i nakazuje ich przegląd do dnia 22 grudnia 2019 r. i w razie potrzeby aktualizację. Obszary zagrożenia powodziowego obejmujące obszar gminy zostały wyznaczone w wyniku przeglądu i aktualizacji wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) i udostępnione w październiku 2020 r.

Pomimo objęcia zmianą studium jedynie wybranych terenów w obszarze gminy zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w niej na całym obszarze gminy. Ograniczenie zasięgu tych obszarów jedynie do terenów objętych zmianą studium nie pozwoliłoby na uwzględnienie pełnych uwarunkowań rozwoju gminy i mogłoby prowadzić do błędów formalnych przy określaniu polityki przestrzennej gminy.

Sposób zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią musi uwzględniać zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych w zakresie ochrony przed powodzią, które reguluje Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne. W szczególności dotyczy to warunków zagospodarowania terenów oraz lokalizacji zabudowy i innych obiektów budowlanych lub zakazu ich lokalizacji. Szczegółowe zasady zagospodarowania obszarów zagrożonych powodzią powinny zostać określone w planie miejscowym, w tym w zakresie dopuszczenia lokalizacji obiektów budowlanych wraz ze szczegółowymi warunkami lokalizacji lub zakazu ich lokalizacji. Warunki te zostają określone w odpowiedniej decyzji uzgadniającej plan miejscowy.

Na terenie zmiany studium nie występują natomiast tereny zagrożone osuwaniem się mas ziemnych.)2

(13. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny dla obszaru zmiany studium.

Na terenie gminy Tamawatka nie występują obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.)1, 2

(14. Obszary wymagające szczególnych sposobów zagospodarowania o ograniczonych możliwościach inwestycyjnych dla obszaru zmiany studium.

W obszarze zmiany studium nie stwierdza się występowania obszarów stanowiących szczególne zagrożenia dla życia ludzi lub stanowiących istotne ograniczenia inwestycyjne. Jedynie pewne ograniczenia związane są ze strefą technologiczną od linii elektroenergetycznych 15 kV (napowietrznych). Strefa ta obejmuje pas terenu o szerokości 6 m licząc w obie strony od osi linii, w którym obowiązują odległości podstawowe obiektów budowlanych określone w aktach normatywnych, w tym zakaz lokalizacji pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi. Strefę tę należy uwzględnić w sporządzanych planach miejscowych. Ze względu na nieznaczną szerokość strefy nie stanowi ona znaczących utrudnień w zagospodarowaniu poszczególnych terenów. Natomiast na skalę wykonania załącznika graficznego do studium (1:10000) oznaczenie jej byłoby nieczytelne.)1, 2

(15. Obszary wymagające przekształceń, rekultywacji lub rehabilitacji dla obszaru zmiany studium.

W obszarze zmiany studium nie stwierdza się występowania obszarów podlegających przekształceniom, rekultywacji lub rehabilitacji.)1, 2

(16. Tereny zamknięte dla obszaru zmiany studium.

Obszar zmiany studium nie jest objęty granicami terenów zamkniętych.)1, 2

(17. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych dla obszaru zmiany studium.

W gminie Tamawatka nie wyznaczono granic obszarów pomników zagłady i ich stref ochronnych.)1, 2

(18. Obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kw dla obszaru zmiany studium.
W zmianie studium nie wskazuje się obszarów na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 KW.)^{1, 2}

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ VI

**ELEMENTY
STRATEGII ROZWOJU
GMINY TARNAWATKA**

*Brol Systemy Przemysłowe Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Tomaszów Lubelski 2002

CZĘŚĆ VI

ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY TARNAWATKA.

Położenie, warunki naturalne, niektóre elementy istniejącej struktury gospodarczej tworzą pewne obszary szans dla rozwoju gminy Tarnawatka i pozwalają na sformułowanie ogólnych celów rozwojowych gminy. Celem generalnym strategii jest osiągnięcie trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez wykorzystanie geograficznego położenia regionu.

Zadaniem strategii jest:

- ❖ tworzenie jak najlepszych warunków rozwoju gospodarki i wzrostu zamożności mieszkańców regionu,
- ❖ wszechstronna poprawa warunków życia człowieka w środowisku jego zamieszkania,
- ❖ wzrost poziomu cywilizacyjnego społeczeństwa,
- ❖ rozwój gospodarczy zrównoważony ekologicznie,
- ❖ ochrona i pomnażanie wartości dziedzictwa kulturowego, stała poprawa ładu przestrzennego.

Należy zatem tworzyć warunki restrukturyzacji rolnictwa oraz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, rozbudowywać i modernizować system komunikacyjny, tworzyć kompleksowe systemy infrastruktury ekonomicznej, rozwijać system przygotowania kadr, poprawiać kondycję ekologiczną środowiska, tworzyć i pomnażać dziedzictwo kulturowe oraz wykorzystywać je dla harmonijnego rozwoju społecznego.

Cele rozwojowe gminy Tarnawatka to:

A. Rozwój gospodarki rolnej.

Bardzo dobre kompleksy glebowe występujące na terenie gminy Tarnawatka tworzą potencjał dla rozwoju rolnictwa. Należy w tym zakresie zadbać o specjalizację gospodarstw rolnych i certyfikację produktów.

B. Rozwój przemysłu rolno-spożywczego.

Rolnictwo jako specyficzny dział gospodarki narodowej wymaga szczególnego podejścia dla zapewnienia mu efektywnego funkcjonowania. Obok warunków środowiska naturalnego, które odgrywa decydującą rolę, nie mniej ważne jest otoczenie rolnictwa, czyli jednostki przetwórcze i organizacyjne obsługujące rolnictwo. Mamy tu na myśli podmioty gospodarcze zajmujące się przetwórstwem rolno-spożywczym, obrotem surowcami i artykułami rolnymi, usługami produkcyjnymi dla rolnictwa, itd. Realizacja zadań związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym pozwoli na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem, a tym samym wpłynie pozytywnie na aktywizację społeczności wiejskiej.

C. Wspieranie procesów transformacji i modernizacji rolnictwa — rozwój rolnictwa ekologicznego.

Walory przyrodnicze środowiska naturalnego w gminie Tarnawatka sprzyjają rozwojowi produkcji rolniczej o założeniach biodynamicznych. Produkcja pracochłonnej „zdrowej żywności” może być źródłem dochodów, jak i pewnym zagospodarowaniem nadmiaru siły roboczej. Wymaga to jednak działań w zakresie popularyzacji rolnictwa ekologicznego, przełamania świadomości odnośnie możliwości opłacalnego plonowania poprzez użyźnianie gleby, a nie tylko „chemiczne karmienie roślin”, włączenie do wspierania taniego rolnictwa również instytucji dysponujących środkami na ochronę środowiska, doradztwa w tym zakresie. Popularyzacja a następnie zwiększanie ilości gospodarstw umożliwiłoby tworzenie związków, zrzeszeń lub spółdzielni zajmujących się produkcją, konfekcjonowaniem i zbytem żywności produkowanej metodami ekologicznymi.

D. Poprawa infrastruktury technicznej.

E. Promocja gminy.

F. Podniesienie poziomu życia mieszkańców.

G. Efektywne wykorzystanie potencjalnych czynników rozwojowych tkwiących w położeniu regionu.

W celu sformułowania strategicznych celów rozwoju gminy Tarnawatka przeprowadzono analizę SWOT gminy, która wskazuje na szereg mocnych stron i szans rozwoju, ale jednocześnie zwraca uwagę na słabe strony i zagrożenia.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
SZANSE ROZWOJU	ZAGROŻENIA

Do mocnych stron można zaliczyć:

- ❖ bardzo korzystna przestrzeń produkcyjna dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego (występowanie bardzo dobrych gleb, zaliczanych do wysokich klas bonitacyjnych),
- ❖ położenie geopolityczne (sąsiedztwo z chłonnym rynkiem Ukrainy),
- ❖ dość dobry stan środowiska naturalnego i występowanie obszarów atrakcyjnych dla turystyki,
- ❖ niezdegradowane środowisko przyrodnicze i warunki sprzyjające wypoczynkowi i rekreacji (ekologiczny system środowiska przyrodniczego — ekosystemy wodne i wodno-torfowiskowe doliny Wieprza, „Stawy w Tarnawatce” oraz ekosystemy leśne.
- ❖ podejmowanie prac mających na celu rozwiązanie problemów infrastruktury technicznej i społecznej,
- ❖ istnienie sektora prywatnego, elastycznego na zmiany gospodarki rynkowej.

Słabe strony to:

- ❖ niedostateczny rozwój infrastruktury technicznej, zwłaszcza dróg i sieci kanalizacyjnej,
- ❖ rozdrobniona struktura agrarna,
- ❖ niska towarowość produkcji rolnej i słabo rozwinięta samoorganizacja producentów,
- ❖ słabo rozwinięta infrastruktura rynkowa (brak powiązań pionowych pomiędzy rolnictwem, przetwórstwem i handlem, brak zorganizowanych form zbytu produktów rolnych),
- ❖ brak miejsc pracy poza rolnictwem (wysoka stopa bezrobocia zwłaszcza wśród ludzi młodych, bezrobocie agrarne),
- ❖ niedostatecznie rozwinięta struktura sportowo-rekreacyjna.

Szanse rozwoju gminy to:

- ❖ wzrost gospodarczy w kraju,
- ❖ dalszy rozwój rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego,
- ❖ rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej,
- ❖ możliwości produkcji dobrej jakościowo żywności w gospodarstwach,
- ❖ poprawy stanu infrastruktury technicznej i społecznej,
- ❖ ograniczenia bezrobocia, w tym także bezrobocia agrarnego,
- ❖ stworzenia systemu promocji turystyki wypoczynkowej,
- ❖ rozwoju ochrony środowiska,
- ❖ możliwość promocji regionu w oparciu o tradycję, walory krajobrazowe i kulturowe,

- ❖ przeobrażenia strukturalne mające na celu dostosowanie gospodarki do wymogów Unii Europejskiej,
- ❖ możliwość korzystania ze środków PHARE,
- ❖ przyjęta przez Radę Ministrów „Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich” (systemy wsparcia przebudowy sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich),
- ❖ rozszerzenie rekreacyjnych i osiedleńczych funkcji wsi, .
- ❖ wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa i prozdrowotna polityka żywnościowa (szanse rozwoju rolnictwa ekologicznego i sektora rolno-spożywczego).

Natomiast zagrożenia dla rozwoju gminy:

- ❖ wzrost konkurencji związanej z otwarciem rynków po integracji z Unią Europejską,
- ❖ trudności adaptacyjne rolnictwa do standardów Unii Europejskiej,
- ❖ trudny dostęp do preferencyjnych kredytów,
- ❖ brak kapitału inwestycyjnego,
- ❖ niedostateczny stan kwalifikacji zawodowych mieszkańców wsi,
- ❖ konkurencja ze strony ościennych gmin,
- ❖ bariery psycho-fizyczne wśród społeczności wiejskich.

Powyższa analiza pomaga wygenerować strategiczne cele rozwoju gminy.

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozwój rolnictwa i tworzenie sfery obsługi rolnictwa.

Główne problemy rozwoju rolnictwa gminy Tamawatka to:

- ❖ niska opłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu, ubożenie ludności rolniczej,
- ❖ rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych,
- ❖ wysokie zatrudnienie w rolnictwie,
- ❖ surowcowy charakter produkcji,
- ❖ niskie kwalifikacje zawodowe rolników.

W warunkach wolnego rynku surowców i żywności rolnictwo musi przejść istotne zmiany strukturalne. Należy dążyć do specjalizacji gospodarstw rolnych i certyfikacji produktów. Konieczne jest wspieranie procesu powstawania organizacji zrzeszających producentów rolnych, które mają pomóc w budowie powiązań rynkowych (grupa — przetwórca — handel) sprzyjających planowaniu i stabilizacji podaży oraz stabilizacji cen. Mają one doprowadzić do koncentracji podaży produktów rolnych i dostosowania produkcji do popytu pod względem asortymentu, ilości i jakości. Należy również stworzyć centra magazynowania, przechowywania i przygotowania produktów rolnych do sprzedaży oraz stworzyć sferę przetwórstwa rolno-spożywczego.

Proponowane kierunki rozwoju w tym zakresie są następujące:

- ❖ gruntowna modernizacja i restrukturyzacja rolnictwa i jego obsługi tzw. „otoczenia rolnictwa”,
- ❖ intensyfikacja i specjalizacja produkcji rolnej,
- ❖ podniesienie poziomu wykształcenia rolników,
- ❖ tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, w celu zagospodarowania nadwyżek siły roboczej w rolnictwie.

2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz rozbudowa istniejącej sieci infrastruktury technicznej gminy: sieci kanalizacyjnej, wodociągowej. Infrastruktura techniczna stanowi podstawę wszelkiej działalności gospodarczej, stąd tak ważny jest jej stan w procesie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Poziom rozwoju infrastruktury często bezpośrednio wpływa na decyzje dotyczące rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej (Ściąganie kapitału zewnętrznego), bowiem odpowiedni poziom infrastruktury obniża często koszty przedsięwzięcia i decyduje o jego efektywności i rentowności.

Infrastruktura techniczna: wodociągi, kanalizacja, drogi, w decydujący sposób rzutuje również na poprawę standardu życia mieszkańców gminy.

3. Wspieranie rozwoju małej przedsiębiorczości (rozwój działalności sektora prywatnego, głównie usług związanych z obsługą rolnictwa) oraz pozyskanie kapitału zewnętrznego.

Ożywienie gospodarcze terenów wiejskich następuje m.in. dzięki małym firmom, powstającym z inicjatywy osób prywatnych angażujących swój kapitał. Są to często firmy drobne, rodzinne. Rozwój drobnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjału ludzkiego, wpłynie na zmniejszenie bezrobocia wśród ludności wiejskiej oraz przyczyni się do powstania dodatkowych źródeł dochodów z pracy poza rolnictwem.

4. Nawiązanie współpracy z zagranicą (trudności w osiągnięciu konkurencyjnej pozycji na rynku krajowym i zagranicznym, szanse związane z otwarciem rynków po integracji z UE).

5. Poprawa stanu infrastruktury społecznej (głównie opieki zdrowotnej i społecznej). Należy zapewnić pomoc socjalną mieszkańcom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej (duża liczba osób potrzebuje pomocy społecznej ze względu na ciągle pogarszające się warunki bytowe ludności).

6. Rozwój turystyki i agroturystyki.

Agroturystyka zakłada turystyczne zagospodarowanie zasobów istniejących już na wsi, czyli wykorzystania wolnych kwater w domach, organizacji wyżywienia dla turystów, promowanie środowiska przyrodniczo-kulturowego (czystego powietrza, wody, flory, fauny, niezdeprawowanej przestrzeni architektoniczno-krajobrazowej, itp.), ale też zasobów siły roboczej — bezrobotnych (przekwalifikowanie bezrobotnej młodzieży z terenu gminy). W tym zakresie należy organizować kursy i szkolenia przygotowawcze do obsługi ruchu turystycznego.

Należy przy tym pamiętać, że oferta agroturystyczna nie może być kierowana do anonimowego turysty, ale do ściśle określonych grup nabywców w celu zapewnienia ich oczekiwań (rodziny z małymi dziećmi, ludzie w wieku podeszłym, członkowie kół miłośników przyrody).

Rozwój agroturystyki to szansa na kreowanie dodatkowych miejsc pracy poza rolnictwem, ale również szansa na rozbudowę sieci usług, infrastruktury społecznej i technicznej na wsi, a co za tym idzie podniesienie standardu życia ludności wiejskiej.

7. Promocja gminy.

Promocja gminy powinna odbywać się poprzez wydawnictwa, publikacje, foldery informacyjne wydawane w kilku językach, targi, wystawy, wykorzystanie środków masowego przekazu i internetu, itp.

(Obecnie w gminie Tarnawatka została opracowana nowa strategia, która jest aktualizacją poprzednio obowiązującego dokumentu

Strategia rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2015 – 2020

Strategia rozwoju Gminy Tarnawatka na lata 2015 – 2020 została przyjęta na podstawie Uchwały Nr X/61/2015 Rady Gminy Tarnawatka z dnia 30 listopada 2015 r. W Strategii ustalono cele szczegółowe odpowiadające poszczególnym celom kierunkowym. Cele kierunkowe określone w strategii to:

- ❖ Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy***
- ❖ Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej, działania promocyjno - informacyjne oraz odbudowę i poprawę stanu infrastruktury związanej z dziedzictwem historycznym, kulturowym i przyrodniczym gminy***
- ❖ Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich***
- ❖ Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii***
- ❖ Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach***
- ❖ Wzrost atrakcyjności gminy jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania)1***

**(STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNAWATKA
(województwo lubelskie)**

CZĘŚĆ VII

**UZASADNIENIE I SYNTEZA ZMIANY
STUDIUM**

*Brol Systemy Przemysłowe Zbigniew Bronowicki
ul. Strusia 4c/27, 05-500 Piaseczno*

*Główny projektant:
mgr inż. Zbigniew Bronowicki
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
(nr wpisu SPIU-009/2015)*

Sporządzenie niniejszej zmiany studium wynika z konieczności uściślenia polityki przestrzennej gminy i dostosowania jej do realnych potrzeb i możliwości rozwoju, w rozumieniu indywidualnych inwestycji o charakterze punktowym dla struktury przestrzennej gminy. Uznano zasadność wprowadzenia do polityki przestrzennej gminy zmian umożliwiających realizację inwestycji budowlanych dopełniających wykształconą strukturę wsi Tamawatka i Dąbrowa Tamawacka (oraz Podhucie i Wieprzów Tamawacki)². Analiza wniosków inwestycyjnych złożonych w gminie wskazuje, że prowadzenie tych inwestycji do planów miejscowych nie będzie możliwe, ze względu na kierunki polityki przestrzennej gminy wskazane w studium obowiązującym.

Ponieważ w myśl ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zmianami) plan miejscowy nie powinien naruszać ustaleń studium nie ma możliwości sporządzenia zmiany obowiązującego planu miejscowego i spełnienia oczekiwań inwestycyjnych mieszkańców.

Przy opracowaniu zmiany studium kierowano się kryteriami wynikającymi ze stanu istniejącego zagospodarowania, szeregu uwarunkowań, w tym przepisów odrębnych - szczególnie w zakresie ochrony środowiska, ochrony przyrody, dóbr kultury oraz zapewnieniem bezpieczeństwa mieszkańców w związku z ograniczeniami wynikającymi m.in. (z położenia części terenów objętych zmianą w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią i)² z przebiegu przez obszar zmiany studium linii elektroenergetycznych (110 kV i)² 15 kV. Rozstrzygnięcia planistyczne nastąpiły przede wszystkim przy uwzględnieniu wymogów ładu przestrzennego i zapewnienia zrównoważonego rozwoju. Co oznacza, że poszerzone tereny budowlane wyznaczone zostały przy zachowaniu wartości środowiska, przyrody, środowiska kulturowego, a przede wszystkim walorów krajobrazowych. Tereny przeznaczone pod zainwestowanie objęte zmianą studium dostosowano w zakresie przyjętych funkcji, jak i ustalonych wskaźników i parametrów urbanistycznych do istniejącego zagospodarowania na terenach sąsiednich lub zasad rozwoju zagospodarowania wskazanych w obowiązujących na tych terenach planach miejscowych. Przyjęte kierunki rozwoju stanowią tym samym poszerzenie istniejących terenów budowlanych. Niewielka powierzchnia zmiany oraz jednolite uwarunkowania przestrzenne studium wymusiły konieczność zakwalifikowania wszystkich terenów znajdujących się w granicach zmiany studium do jednolitej strefy funkcjonalno – przestrzennej, oznaczonej w zmianie studium symbolem MUR. W strefie tej wskazano możliwość realizacji i zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej. Zasadność wskazania dopuszczonych przeznaczeń terenów będzie uszczegóławiana w planach miejscowych, z uwzględnieniem bieżących potrzeb inwestycyjnych. Dla strefy tej określono graniczne wskaźniki i parametry urbanistyczne, które nie mogą być przekroczone w sporządzanych planach miejscowych. W zmianie studium umożliwiono również utrzymanie rolniczego przeznaczenia terenów w przypadku nieotrzymania stosownej zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze. W przypadku zmiany studium dotyczy to ok. (5%)² jej powierzchni, na której zalegają grunty rolne klasy bonitacyjnej IIIb.

Długi okres obowiązywania studium spowodował, że jego ustalenia nie spełniają wymogów obecnie obowiązującej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W celu zunifikowania wprowadzanych zmian i zachowania zgodności z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zmiany do studium wprowadzono kolejne rozdziały, dostosowując je do obecnie obowiązujących przepisów prawa. Działanie to umożliwiło pełne odniesienie się do uwarunkowań przestrzennych obowiązujących dla obszarów objętych zmianą studium oraz określenie szczegółowych zasad polityki przestrzennej gminy dla tego obszaru, w tym w zakresie ochrony przyrody, środowiska czy krajobrazu. Stan obowiązującego studium umożliwił również wykonanie jednolitego załącznika graficznego do studium, na którym oznaczono wprowadzane zmiany w wymiarze przestrzennym.

W trakcie sporządzania studium uwzględniono przepisy ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, w tym w zakresie bilansu terenów i maksymalnego zapotrzebowania gminy na tereny budowlane. Analiza potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Tamawatka stanowi załącznik do zmiany studium, wraz z wnioskami wynikającymi z tej analizy.)^{1 2)}